

1. ÜNİTE: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATINA GİRİŞ

1. EDEBİYAT- FELSEFE İLİŞKİSİ

Edebiyat (Yazın): Duygu, düşünce, olay ve hayallerin **dil aracılığı** ile sözlü ya da yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatına **edebiyat** denir.

Felsefe: Bir bilimin ya da bir ilgi alanının temelini oluşturan ilkeler bütünüdür. Felsefe, dünya görüşünün dile getirilmesidir.

Edebiyatın konusu **insandır**, dolayısıyla edebiyatın, insanı konu alan diğer bilim dallarıyla da ilişkisi vardır. Diğer bilimlerde olduğu gibi edebiyat da dış dünyada var olan nesnelerden, objelerden yararlanır; insanlığın her türlü birikimini malzeme olarak kullanır. Bu bağlamda edebiyatı bilimden ayıran, kullandığı yöntemdir. Edebiyat olaylara ve nesnelere “güzellik” penceresinden bakar.

Edebiyat; kurmaca dünyasını yaratırken sosyoloji, **psikoloji**, **felsefe**, tarih vb. bilimlerden yararlanır. Bilimlerden yararlanması, edebî eserin bilimsel bir yapıt olduğunu göstermez.

Edebiyatın en büyük malzemesi ve kaynağı **dildir**. Dil ortaklığının dışında felsefenin ele aldığı sorunlar da edebiyatla iç içedir.

Her edebî metnin arkasında bir düşüncenin, dünya görüşünün bulunması doğaldır. Edebi metnin bir felsefesi bulunmazsa eser bir yönüyle eksik kalacak ve eserde bütünlük oluşturulamayacaktır.

Bir hikâye, tiyatro ya da romanda bilimsel buluşlara, yeniliklere, felsefî düşüncelere yer veren bölümler bulunabilir. Bu bölümlerin bulunması, edebî metnin; bilimsel buluşları, yenilikleri, icatları anlatmak, **felsefe yapmak amacıyla yazıldığı anlamına** gelmez. Edebiyat, bu gerçekleri kendine özgü yöntemlerle yorumlayıp kurmaca bir dünya oluşturur.

Madde ve yaşamı çeşitli yönleriyle inceleyen bir düşünce sistemi olan felsefe, zaman zaman araç olarak edebî metinlere başvurur.

Bazı edebî metninlerin arka planında birtakım düşünceler yatar. Toplumlara etkileyen bu düşünceler, **felsefî metin** yalınlığıyla değil, değiştirilip dönüştürülerek anlatılır. Sayfalarca süren bir edebî metnin arkasında bir cümlelik, bir iki kelimelik bir düşünce olabilir. Edebi metin, bu yönüyle felsefî metinlerden ayrılır. **Örneğin**, Jean Paul Sartre'in “Bulanık” ve Albert Camus'nün “Düşüş” romanlarında **egzistansiyalizm (varoluşçuluk)** felsefesinin işlendiği görülür. Yazarın etkilendiği **edebî akım**, konuya yaklaşım tarzı bakımında da edebiyat ile felsefe arasında bir ilişkiden söz etmek mümkündür.

Ayrıca sanatçıda, bir filozof ya da bilge kişiliğini görmek isteyenler de az değildir. Bu düşüncedekiler arasında kimi şair ya da yazarların felsefeden uzaklıklarını eleştiri konusu yaprak genç sanatçılara kendilerini geliştirmeleri için felsefe okumalarını tavsiye edenler çoktur. **Felsefe, edebî metninlerin soru soran biçimidir.**

2. EDEBİYAT – PSİKOLOJİ İLİŞKİSİ

Ruh bilimini; bir grubu, bir bireyi belirleyen hareket etme, düşünme, duygulanma biçimlerinin bütünü olarak tanımlarız.

Edebi metni oluşturan kişinin de edebî metinlerdeki kahramanların da psikolojisi vardır. Bu psikolojik durumlara dikkat edilmeden edebî eser tam olarak anlaşılamaz.

Herhangi bir edebiyat ürününde; kişilerin kişiliklerini belirleyen duygu, düşünüş, davranış biçimleri ve ruhsal çözümler **psikolojiden yararlanılarak oluşturulur.**

Edebi eserlerdeki insanın kendini ve dış dünyayı anlama çabası, etrafında olup bitenlere bir anlam vermeye çalışması, olaylardan etkilenmesi, her şeyi kendi iç dünyasında yaşaması, sevinci, mutluluğu, üzüntüsü, hayalleri, hayal kırıklıkları, psikolojinin araştırma alanlarına giren konulardır. **İyi bir edebiyatçı**, insan psikolojisini de iyi bilmelidir. İnsanın hangi olay karşısında nasıl bir duygu ve düşünceye kapılabileceğini bilmelidir. Özellikle eserdeki kişilerin ruh dünyalarındaki çatışmaları ve çalkantıları çok iyi ortaya koyabilmelidir.

Edebi eserler insanı psikolojik yapısı içinde ele alırlar ve insanların ruh dünyasını bütün çıplaklığı ile ortaya koyarlar. Eserlerin yazılmasında izler taşıdığı düşünülürse edebî eserlerde **psikolojinin** etkisi barındır. Psikoloji biliminden yararlanan yazarların eserleri, okuyucu için pek sürükleyici olmasa da başka bir insanın ruh halini yaşama fırsatı vermesi bakımından değerlidir.

Edebiyatımızda, **Peyami Safa'nın “Dokuzuncu Hariciye Koğuşu”** on beş yaşındaki bir gencin hayatından izler taşıyan otobiyografik bir romandır. **Mehmet Rauf'un Eylül (ilk psikolojik roman)** adlı romanı da psikoloji ve edebiyat ilişkisini gözler önüne sermektedir. Bununla birlikte Sait Faik birçok öyküsünde kişilerin iç dünyasına geniş yer verir. Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı ve daha birçok şairimiz eserlerinde insanın iç dünyasını yani ruh haliyle ilgili yansımaları bulmak mümkündür.

DİL BİLGİSİ: KELİMEDE (SÖZCÜKTE) ANLAM

Kelime (Sözcük) : Kendi başına belli bir anlamı olmayan, anlamı olmasa bile cümledeki anlamlı kelimelerle ilişki içinde bulunarak belli bir görev üstlenen ses birimine **kelime (sözcük)** denir.

Kelimeler cümleyi oluşturan unsurlardır. Kelimeler kendi başlarına anlamlı olmakla birlikte cümlede de anlam kazanır ve bu nedenle de değişik anlamlarda kullanılabilir.

Kelimeler, kullanım alanlarına ve diğer kelimelerin ilişkilerine göre farklı anlamlar kazanır. Kelimelerin farklı anlamlar kazanmasında tarihsel ve toplumsal gelişmeler kadar, bireysel etkenler de rol oynar.

1- KELİMELERİN FARKLI ANLAMLARDA KULLANIMI

1- Gerçek (İlk, Temel) Anlam: Bir kelimenin akla gelen ilk anlamına **gerçek (ilk, temel)** anlam denir. Gerçek anlam, bir sözcüğün tek başına iken düşündürdüğü anlamdır.

Gerçek anlam, bir kelimenin herkes tarafından bilinen, kişiden kişiye değişmeyen en yaygın anlamdır. Bir kelime tek başına kullanıldığında genellikle o kelimenin ilk anlamı akla gelir. İlk anlam kişiden kişiye değişmez. Buna konuluş anlamı da denir. İlk anlam bir yönüyle sözcüğün anlam çekirdeğidir. Sözcüğün diğer anlamlarının oluşumuna kaynaklık eder. Sözlüklerde (1) rakamıyla gösterilir. Dilde, her sözcüğün ilk anlamı vardır.

Örnek: çocuğun **kolu**, **geniş** cadde, **bos** tabak...

2- Yan Anlam: Bir sözcüğün ilk anlamı ile bağımlı kaybetmeden, cümlede kazandığı ikincil anlama yan anlam denir. Yan anlam kelimenin ilk anlamının dışında konuşma ve metin bağlamında kazandığı anlamdır.

Kelimenin fertlere, gruplara, “bağlama” yani kullanım yerine ve zamanına göre değişen ikinci dereceden, duygusal ve çağrışıma bağlı bütün anlamları, o kelimenin yan anlamı olarak değerlendirilir.

Yan anlama, kelimenin kullanım anlamı ya da yakıştırma anlamı da denir. Tanzimat anlam, kavramlar arasındaki benzerlikten, yakıştırmadan doğmuştur. Bu da sözcüğün çok anlamlı olmasını sağlar.

Örnek: makinanın **kolu**, masanın **gözü**, parayı bankadan **çektim**...

3- Mecaz Anlam: Kelimenin ilk anlamından büyük ölçüde uzaklaşıp başka bir sözlükle karşılanan bir anlamı ifade etmesine mecaz anlam denir.

Mecaz anlam bir sözcüğün ilk ve yan anlamlarından sıyrılarak benzerlik ya da benzerlik dışı ilgilerle başka kavramları yansıtmaları sonucu sözcüğün kazandığı yeni anlamdır.

Sözcüğün yan anlamıyla mecaz anlamını birbirine karıştırmamak gerekir. Yan anlamla ilk anlam arasında mutlaka bir ilgi ve yakınlık vardır. Yan anlamda, ilk anlamdan bütünüyle uzaklaşma olmaz.

Örnek: **Kuru** bir anlatım, yasaları **çiğnemek**, meslekte **yükselmek**, canını **okumak**...

4- Terim Anlam: Bir bilim, sanat, spor, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belli bir kavramı karşılayan

kelimelere **terim** denir. Terimlerin anlamı kesindir, kişiden kişiye ve cümledeki kullanışlarına göre değişmez. Terimler, terimin kullanıldığı alanın uzmanlarının uzlaşmasıyla belirlenir ve kesinlik ifade eder.

Örnek: kafiye, penaltı, üçgen, aç, nota...

Bazı terimler özel olarak türetilir, günlük dilde yer almaz; bazıları ise günlük dilden alınır. Bir sözcük günlük dilde kullanımında terimsel bir anlam taşımadığı halde kendi anlamıyla ilgili bir dalda kullanıldığında terimselleşir.

2- ANLAM İLİŞKİLERİNE GÖRE KELİMELER

1- EŞ ANLAMLI (ANLAMDAŞ) KELİMELER: Yazılışları ve söylenişleri farklı; anlamları aynı olan kelimelere **eş anlamlı (anlamdaş)** kelimeler denir.

Türkçe kökenli kelimelerde eş anlamlılık ilişkisine pek rastlanmaz. Çünkü bir dilde bir kavramı veya nesneyi anlatmak için bir kelime yeterlidir. Bu açıdan bakıldığında dilimizdeki eş anlamlı kelimelerden birinin Türkçe kökenli, diğerinin ise kültürler arası etkileşim sonucunda Türkçeye başka dillerden geçen bir kelime olduğu görülecektir.

Örnek: Ayakkabı – kundura, Siyah – kara, Rehber – kılavuz, Mektep-Okul, Öğretmen-Muallim, Talebe-Öğrenci, Doktor-Hekim, Kırmızı-Al, Beyaz-Ak, Yazım-İmla, Edebiyat – Yazın

Yukarıdaki kelimeler farklı yazılışlarda olsa da aynı varlık ya da kavramı anlattığından eş anlamlıdır.

2- ZIT (KARŞIT) ANLAMLI KELİMELER: Birbirine bütünü aykırı nitelik ve durumları karşılayan kelimelere **zıt** anlamlı kelimeler denir.

Örnek: Güzel – çirkin Sevmek - nefret etmek Gece – gündüz Eski- Yeni, Yaşlı-Genç...

Not: Bir sözcüğün olumsuzluğu o sözcüğün zıttı değildir. Örneğin “Gelmek” sözcüğünün olumsuzluğu “Gelmemek” değil “gitmektir” veya “Aramak” sözcüğünün zıttı “aramamak” değildir. Bu sözcüğün zıttı yoktur.

Not: İlk anlamlarıyla zıtlık ilişkisine sahip olmayan iki kelime, cümledeki kullanımlarından ötürü zıt anlamlı olabilir. Söz gelimi **açık** kelimesinin bir cümledeki zıddı **kapalı**ken başka bir cümledeki zıddı **koyu** olabilir:

Örnek: O gün bütün dükkânlar **açık**ti. (zıttı – **kapalı**ydı-) Resimlerinde **açık** tonları çok kullanıyordu. (zıttı – **koyu**-)

3- SOMUT ANLAM: Beş duyu organımızla algılayabildiğimiz varlıkları karşılayan kelimelere **somut anlamlı** kelimeler denir.

Örneğin “ağaç, insan, dağ, kalem, bulut...” somut kelimelerdir.

4- SOYUT ANLAM: Beş duyu organımızla algılayamadığımız kelimelere **soyut anlamlı** kelimeler denir.

Örneğin: “Üzüntü, sevgi, özlem, kin, akıl” gibi kelimeleri herhangi bir duyumuzla algılayamayız.

5- EŞ SESLİ (SESTEŞ) KELİMELE: Yazılışları ve söylenişleri aynı olmasına karşın anlamları arasında hiçbir ilişki bulunmayan kelimelere **eş sesli (sesteş) kelimeler** denir.

Örnek: Ne duruyorsun, topu bana **at** !
Bu **at** her koşuda birinci oluyor.

Not: Birden çok anlamı olan kelimenin, ilk anlamlarıyla yan anlamları, ilk anlamlarıyla mecaz anlamları, yan anlamlarıyla mecaz anlamı arasındaki ilişki eş sesliliğe örnek gösterilmez:

I. Yüzündeki benler ona ayrı bir hava katıyordu.

II. Yastığın yüzünü ne zaman değiştireceksin?

III. Sende yüz olsaydı böyle davranmazdın.

“Yüz” kelimesinin yukarıdaki kullanımlarından yola çıkarak bu kelimeler arasında eş sesliliğin olduğunu söylemek yanlıştır. Çünkü üç cümlede de aynı kelime farklı anlam boyutlarıyla kullanılmıştır.

Kelime I. cümlede ilk anlamıyla (çehre, sima); II. cümlede yan anlamıyla (koruyucu kılıf), III. Cümlede mecaz anlamıyla (utanma) kullanılmıştır. Bu üç kullanım arasında belli bir anlamsal ilişki vardır.

Bu cümlelerdeki her üç kullanımla “Hava çok sıcak, sen de denize gir, biraz yüz.” Cümlesindeki “yüz” kelimesi arasında eş seslilik ilişkisi vardır. Çünkü “yüzmek” eylemiyle I, II ve III. Cümlelerdeki “yüz” kelimesinin kazandığı anlamlar arasında hiçbir anlamsal ilişki yoktur.

6- DEYİM: Birden fazla kelimeden meydana gelen, kelimelerden en az birisi mecaz anlamıyla kullanılan söz öbekleridir.

Deyimlerin en önemli özelliklerinden biri en az iki kelimeden oluşmalarıdır.

“Dikmek” sözcüğü tek başına deyim olmaz. Deyimi oluşturması için bir başka kelime kullanılması gerekir. Örneğin “göz” sözcüğü ile kullanıldığında, “göz dikmek” olur ki, bu sözler deyimdir. Artık “dikmek” sözcüğü gerçek anlamını yitirmiştir.

Not: Deyimler, kalıplaşmış sözcüklerdir. Deyimi oluşturan kelimeler; o kelimenin eş anlamlısı da olsa kesinlikle değiştirilemez.

Örneğin: “Ak akçe kara gün içindir” deyiminde ki “Kara” kelimesinin yerine eş anlamlısı “Siyah” sözcüğü kullanılamaz. Çünkü deyimler kalıplaşmış kelimelerdir.

7- YANSIMA KELİMELE: Doğada duyulan seslerin taklit edilmesi ile oluşan kelimelere yansıma kelimeler denir.

“Suyun **sırıltısı** insanı dinlendirir.”

“Kedinin acı **miyavlaması** ile uyandım.”

“Şu **cızırtıyı** durdurun artık.”

Cümlelerinde ki altı çizili kelimeler birer yansımadır. Çünkü bu sesleri biz doğada duyuyoruz.

8- İKİLEME: Sözün anlamını pekiştirmek, onu zenginleştirmek ya da değişik anlam ilgileri oluşturmak için iki sözün bir araya getirilmesiyle oluşan söz öbeklerine ikileme denir.

İkilemeler aynı sözcüğün tekrarıyla, yakın anlamlı kelimelerin tekrarıyla, karşıt anlamlı kelimelerin tekrarıyla, biri anlamlı biri anlamsız kelimelerle yapılabilir.

“Adam **acı acı** güldü.” cümlesinde ikileme **aynı sözcüğün tekrarı ile**,

“**Yalan yanlış** sözlerle bizi oyalamışlardı.” cümlesinde **yakın anlamlı kelimelerin** bir arada kullanılması ile,

“**Gece gündüz** çalışıyordu.” cümlesinde **karşıt anlamlı kelimelerin** bir arada kullanılması ile,

“Lütfen **sacma sapan** konuşma.” cümlesinde ikileme **biri anlamlı, biri anlamsız** kelimelerin birlikte kullanılması ile oluşmuştur.

9- YAKIN ANLAMLILIK: Anlamca birbirlerine çok yakın, eş anlamlı gibi görünmelerine karşın, tam olarak aynı anlamı vermeyen, aynı anlamı karşılamayan kelimelere **yakın anlamı** kelime denir.

Örneğin: Darılmak – Gücenmek, Ağrı-Sızı, Dert-Tasa vb...

Not: Yakın anlamlı sözcükler, ancak kullanıldıkları o cümledeki anlamlarına göre birbirinin yerine kullanılabilir.

*Elindeki topacı döndürüp/çevirip duruyordu.

Not: Yanlış sözcük kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluklarının nedenlerinden biri de yakın anlamlı sözcüklerin karıştırılmasıdır.

Örnek: Bir ailenin verdiği insanüstü çabanın öyküsüdür bu. (2005/ÖSS)

*Bu cümledeki “mücadele vermek” ve “çaba göstermek” sözcükleri anlamca karıştırılmış ve “çaba vermek” yanlış bir kullanım olarak ortaya çıkmıştır.

10- NİCEL ANLAM: Ölçü, sayı miktar ile ilgili durumları bildiren kelimelere **nicel anlamlı** kelimeler denir.

*Son **üç** günde havalar çok ısındı.

11- NİTEL ANLAM: Bir kavramın, nesnenin, ölçülemeyen, sayıla-mayan özelliklerini, kısaca niteliğini belirten sözcüklere **nitel anlamlı** sözcükler denir.

*Bana **ilginç** şeyler anlattı

KELİMEDE ANLAM DEĞİŞMELERİ

1- Anlam Genişlemesi: Bir varlığın bir türünü veya bir bölümünü karşılayan, kullanım alanları dar olan varlıkları gösteren kelimelerin zamanla o varlığın bütünü, bütün türlerini anlatır duruma gelmesine anlam genişlemesi denir.

Örnek: Ödül sözcüğü eskiden sadece güreşlerde verilen mükafatı karşılarken günümüzde bütün yarışmalarda verilen mükafatı karşılar duruma gelmiştir.

2- Anlam Daralması: Bir kelimenin daha önce anlattığı, karşıladığı kavramın bugün ancak bir bölümünü, bir türünü anlatır duruma gelmesine, yani genel anlamdan özel anlama geçmesine anlam daralması denir.

Örnek: Eskiden büyük meyvelerin genel adı olan yemiş kelimesi, bugün sadece incir meyvesinin adı haline gelmiştir.

3- Anlam İyileşmesi: Bir kelimenin eski anlamına göre zamanla iyi bir anlamı ifade eder duruma gelmesine anlam iyileşmesi denir.

Örnek: Eski Türkçede fena, kötü anlamında kullanılan “yabız” kelimesi, “yavız, yavuz” şeklinde günümüze kadar ses değişikliği göstermiş ve bu kelime, bu anlamlardan sıyrılarak günümüzde; iyi, güzel, yiğit, yaman, gürbüz anlamlarında kullanılmaktadır.

4-Anlam Kötüleşmesi: Bir kelimenin eski anlamına göre çeşitli nedenlerden dolayı zamanla kötü bir anlam ifade etmesine anlam kötüleşmesi denir.

Örnek: Eski Türkçede “uşak” kelimesi “çocuk” anlamına gelirken “uşak” kelimesi bugün “emir kulu” anlamlarına gelerek anlam kötüleşmesine uğramıştır.

5- Ad Aktarması (Mecaz-ı Mürsel): Bir sözü, benzetme amacı gütmeyen gerçek anlamının dışında bir anlamla kullanmaya ad aktarması denir.

Örnek: Yaz tatilinde Orhan Pamuk’u okudum.
Bütün dünya, gözlerini Ankara’ya çevirdi.

-----
1. ÜNİTE SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMASI: Hayatımıza Yeni girmiş teknolojik terimler ile ilgili bir sunum hazırlayınız. Sunum hazırlarken yanda verilen “Sunum” konusundan yararlanabilirsiniz.

1. ÜNİTE SÖZLÜ İLETİŞİM: SUNUM

Sunum: Bilgileri yenileyen, pekiştiren, hatırlatan, açıklayan, önemli noktaları öne çıkaran, bir çalışma sonucunu açıklayan, laboratuvar araştırmalarını sunan, anket sonuçlarını ifade eden, önemli olay ve olguları dile getirmek üzere yapılan konuşmalara sunum denir.

Sunumda amaç:

- a) Bilgileri Yenileme
- b) Araştırma ve Anket Sonuçlarını Değerlendirme
- c) Bilime Katkıda Bulunma

Hangi konularda sunum yapılabilir: Sunumun tanımına uygun her konuda sunum yapılabilir.

Sunum esnasında gönderici (sunum yapan kişi) iletiyi alıcıya ulaştırmak için teknik imkanlardan ve görsel malzemelerden yararlanır.

Teknolojik gelişmeler iletişime olumlu yönde katkıda bulunur. Bilgisayar, ışık ve görüntü sağlayan aletler öğrenmeye kolaylık getirir.

Sunumda yararlanılan teknolojik araçlar: Bilgisayar, cd, slayt makinesi, mikrofon, ışık düzeni, tepegöz ses sistemi, projeksiyon cihazı, T.V, video, mikrofon vb.

Sunumda bir konu hakkında hazırlanmış metinden de yararlanarak konuşmak bir konu hakkında hazırlanmış metni okumaktan daha etkilidir.

Slaytların sunumdaki önemi: Slayt, sunumun daha etkili hale gelmesini, görselleştirilmesini sağlar. Dinleyicilerin duyduklarını aynı anda slaytlar aracılığıyla görmelerini, konuyu daha iyi kavramalarını sağlar.

Sunumda kullanılan slaytların ele alınan konuyu bir düzen içinde hatırlatan kısa ve özlü ifadelerden oluşması gerekir. Dinleyiciler de slaytlardaki cümleleri dikkatlice okur. Slayt metinleri açık, duru, yalın ve akıcı olmalıdır. Slayt metinleri konuşmacı ile dinleyiciyi birleştiren bir çizgidir.

Sunumda eş güdüm önemlidir. Sunum yapacak kişi ile görsel malzemeleri kullanacak kişi arasında uyum sağlamak önemlidir.

Sunum yapacak kişinin sunumdan önce dikkat etmesi gerekli noktalar:

- a) Sunum yapacak kişi, sunum yapacağı yeri daha önceden görmelidir.
- b) Sunumdan önce prova yapılmalıdır.
- c) Kullanacağı malzemeleri kontrol etmelidir.

Sunum yapan kişinin konuşma anında sahip olması gereken özellikler:

- 1) Sunum esnasında ciddi, ağırbaşlı, temiz, derli ve toplu bir görünüm sergilemeli.
- 2) Sunum yapacak kişi konuşma anında ses tonuna, jest ve mimiklerine, sahneyi veya kürsüyü rahat kullanmaya, dinleyicilerle başta bakışlar olmak üzere vücut diliyle iletişim kurmaya, ses ve kelimeleri doğru telaffuza özen göstermeli gerektiğinde önceden hazırlanmış belge, grafik ve şekiller kullanabileceğini bilmelidir.

Sunum nasıl sonlandırılmalıdır?

Sunumu yapan kişi dinleyicilere teşekkür ederek, saygılarını sunarak sunumu sonlandırır.

Sunum sonunda bir soru yöneltilmesi durumunda konuşmacı nasıl davranmalı?

- 1) Sunum yapan kişi konuya ve sorulara hâkim olmalı.
- 2) Gereksiz ayrıntılara ve tartışmalara girmeden cevap vermeli
- 3) İlgisiz soruların konu dışı olduklarını belirtmeli, cevaplamamalı
- 4) Cevabını bilmediği sorular olursa konuşmada hazır bulunan yetkili kişilerin düşüncelerine başvurmalı

1. ÜNİTE YAZMA ÇALIŞMALARI: YAZMA SÜRECİ (YAZMANIN ESASLARI)

Yazma, çeşitli aşamalarla gerçekleşen bir sürece dayanır.

Yazma sürecinin aşamaları şunlardır:

- 1- Hazırlık
- 2- Planlama
- 3- Taslak Metin Oluşturma
- 4- Düzeltme ve Geliştirme
- 5- Yazılan Metni Paylaşma

1- Hazırlık: Yazılacak metnin konusu, amacı, hedef kitlesi ve türü; metinde kullanılacak düşünce, bilgi, olaylar vb. bu aşamada belirlenir. Metinde kullanılacak bilgi, düşünce ve olayların belirlenmesi için beyin fırtınası, kavram ağı oluşturma, araştırma yapma, tartışma, gözlem, görsellerden yararlanma vb. yollar kullanılabilir. Hazırlık aşaması verimli geçmeyen bir metin yazma sürecinin sonunda nitelikli ve ikna edici metinlerin ortaya çıkması güçtür.

2- Planlama: Metin, bu aşamada kurgulanır. Metnin ana düşüncesi ve yardımcı düşünceleri belirlenir. Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde hangi konulara ne ölçüde değinileceği ana hatları ile bu aşamada belirlenir. Yardımcı düşünceleri destekleyen düşünceyi geliştirme yolları belirlenir.

a) Ana Düşünce ve Yardımcı Düşünceler: Metinde anlatıları özetleyen düşünceye ana düşünce denir. Ana düşünce, metinde anlatılmak istenenlerin en kısa ve açık ifadesidir. Bu metinde ne anlatılmak istenmektedir? Sorusunun cevabı, bize metnin ana düşüncesini verir.

Metin yazılırken ana düşünce sürekli akılda tutulmalı; metnin belirlenene ana düşünce etrafında şekillenmesine dikkat edilmelidir. Aksi takdirde metinde birbirleriyle çelişkili ifadeler kullanılabilir ya da gereksiz ayrıntılara girilerek ana düşüncenin dışına çıkılabilir. Ana düşünce cümlesi ise; net bir yargı bildirmeli, açık ve anlaşılır olmalı ve tüm parçayı kapsayacak anlam barındırmalıdır.

Metnin ana düşüncesini değişik yönlerden destekleyen, tamamlayan, açıklayan bilgi, ifade ve düşüncelere **yardımcı düşünce** denir.

b) Metnin Yapısı ve Kurgusu: Metinler, paragraflardan, paragraflar cümlelerden, cümleler kelimelerden, kelimeler ise seslerden (harf) oluşur. Kelimede sesler, cümlede kelimeler, paragrafta cümleler ne işlev görüyorsa metinde de paragraflar benzer bir işlev görür. Paragraftaki cümleler arasındaki ilişki, paragrafta anlatılan, tanıtılan, bildirilen konunun yer, zaman ve kişilerle ilgi derecesi paragrafın yapısını belirler.

İyi düzenlenmiş bir paragraftan herhangi bir cümle çıkarılamaz, böyle bir paragrafta cümlelerin yeri değiştirilemez. Söylenmek istenenlerin genelden az ya da çok cümleyle ifade edilmesi, ya da yanlış yerde ifade edilmesi paragrafın yapısında düzensizliğe neden olur.

Paragrafın anlamıyla yapısı arasında sıkı bir ilişki vardır. Yapı bakımından sağlam bir paragrafta her cümle, anlam ve yapı bakımından birbirini tamamlar, cümlelerin art arda sıralanışı ile bir düzen oluşturulur.

Paragraf: Yerine göre belli bir bağlamda kelime, kelime grubu, tek bir cümleden veya birden çok cümleden oluşan anlatım birimine **paragraf** denir.

c) Metnin Bölümleri:

Metinler; giriş, gelişme, sonuç bölümlerinden oluşur. Metinlerde hangi bölümde kaç tane paragraf kullanılacağına dair herhangi bir kural/zorunluluk bulunmamakla birlikte belli bir orana dikkat edilmesinin doğru olduğu söylenebilir. Buna göre on paragraftan oluşan bir metnin ilk paragrafının giriş, son paragrafının sonuç diğer paragraflarının ise gelişme bölümü olarak kurgulanmasının metnin yazılmasında ve anlaşılmasında kolaylık sağlar

Giriş Bölümü: Bu bölümde; devamı getirilebilir, üzerinde söz söylemeye, açıklama yapmaya uygun cümleler kullanılır. Metnin konusu genellikle bu bölümde belirginlik kazanır. Bir metnin giriş cümlesi, kendinden önce başka bir cümle olduğunu gösteren bağlayıcı kelimelerle (ama, çünkü, hâlbuki, öyleyse, vb.) başlanmaz.

Gelişme Bölümü: Bu bölümde çoğunlukla yardımcı düşüncelerden yararlanılarak ana düşünce desteklenir, açıklanır, somutlaştırılır. Düşünceyi geliştirme yolları genellikle bu bölümde kullanılır.

Sonuç Bölümü: Metinler bu bölümde tamamlanır. Bu bölümde, metnin ana düşüncesi bir ya da birkaç cümleyle verilebilir. Özetleyici ve sonuç bildirici ifadeler (demek ki, sonuç olarak, özetle vb.) kullanılabilir.

Not: Metinlerde bulunan giriş gelişme ve sonuç bölümleri paragrafların kendi içinden de bulunur.

d) Düşünceyi Geliştirme Yolları:

Her yazar, yazısını bir amaç için yazar. Öne sürdüğü görüşleri, düşünceleri değişik anlatım türleriyle dile getirir. Yazarın amacı, anlatım türünü de belirler. Bu arada yazar, okuyucuya düşüncelerinin doğruluğunu kanıtlamak, inandırıcı kılmak için yazısında değişik yöntemlere başvurur.

Karşılaştırma: Birden fazla varlık ya da kavramın aralarındaki benzerlerini ya da farklarını ortaya koymak için başvurulan anlatım yoludur. Bunda amaç kavramın başka kavramlardan farklı yönlerini ortaya koymak, böylece onun belirgin özelliklerinin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır. Ya da ortak yönler söylenerek bu özelliklerin daha iyi belirmesi amaçlanır.

Tanık Gösterme: Yazar, okuru kendi düşüncelerinin doğruluğuna inandırmak için sözünü ettiği konuda söz sahibi olan birisinin sözünü yazısına alabilir. Böylece kendinin de haklı olduğunu belirtir. Tanık gösterilecek kişiyi sadece adının anılması yetmez. Ona ait sözün de yazıda olması gerekir.

Benzetme: Bir kavramı ya da varlığı başka kavram ya da varlığa ait özelliklerle anlatmadır.

Tanımlama: Sözü edilen kavram ya da varlığın ne olduğunun açıklanmasıdır. Daha çok açıklama ve tartışma tekniklerinde kullanılan bu yolla tanımlanan şeyin okurun zihninde daha kolay belirmesi amaçlanır. Parça içinde bir tek tanımın verilmesi tanımlama için yeterlidir.

Örneklendirme: Sözü edilen bir düşüncenin zihinlerde somut hâle getirilebilmesi için başvurulan bir düşünceyi

geliştirme yoludur. Yerinde verilen bir örnek bazen söylenecek birçok sözden daha etkili ve kalıcı olabilir. Bu bazen bir fıkra, bir eser, bir öykü olabilir.

Sayısal Verilerden Yararlanma: Yazar konuyu açıklayıp bilgi verirken, konuyla ilgili bilimsel araştırmalardan elde edilen sayılara, istatistiklere yazısında yer verir. Okuyucu her zaman bilimsel araştırmalardan elde edilen sayılara, istatistiklere güven duyar.

Somutlama: Somut anlatılması güç kavramları, başka kavramlar aracılığıyla görünür kılmaya somutlama denir.

Soyutlama: Soyutlama, okuyucuda bir konuyla, bir kavramla ilgili uzak çağrışımlar yaratma amacıyla kullanılır. Soyutlama kavramların gerçekle bağını koparır. Soyutlama, anlamdan uzaklaşma olduğu için daha çok şiirlerde kullanılır.

3- Taslak Metin Oluşturma: Bu aşamada hazırlık ve planlama aşamalarındaki çalışmalardan yola çıkılarak taslak bir metin oluşturulur, yani metin yazılır.

4- Düzeltme ve Geliştirme: Oluşturulan taslak metnin açıklık, akıcılık, duruluk, yalınlık; paragraflar arası ilişki ve tutarlılık, yazım noktalama, sayfa düzeni vb. açılardan gözden geçirilir; metinde gerekli düzeltmeler yapılır.

5- Yazılan Metni Paylaşma: Yazılan metin, başkalarıyla paylaşılır. Yazılan metin, hedef kitlenin kolayca ulaşabileceği bir ortamda; yüksek sesle okuma; panoda sergileme; elektronik ortamlarda (internet), kitap, dergi, gazetelerde yayımlama; yarışmalara katılma gibi yollarla başkalarıyla paylaşarak başkalarının dikkatine ve değerlendirmelerine sunulur.

YAZMA KONUSU: Bu üniteye yazma çalışmaları etkinliğinde öğrendiğiniz yazma süreci konusundan yararlanarak “teknoloji ve sosyal medyanın dil üzerindeki etkisi” konulu bir yazma çalışması yapınız.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE “1960” SONRASI “HİKÂYE”

1960’lı yıllara gelindiğinde önceki yılların birikimine ve sosyal, siyasi gelişmelere bağlı olarak Türk hikâyeciliğinde önemli gelişmeler görülür. Bu dönemde hikâye türünde eser veren yazar sayısı artar, farklı eğilimleri yansıtan eserler kaleme alınır. Buna bağlı olarak hikâyelerde ele alınan temalar da çeşitlenir.

Bu dönemde Türk hikâyeciliğinde tema ve kurgu bakımından tamamıyla yenilikçi gelişmeler yaşanır. Toplumcu gerçekçi anlayışla işçi, köy, kasaba ve şehirlerde yaşayan insanların sorunları, Almanya’ya işçi göçü gibi konular işlenir. Bu toplumsal konuların yanı sıra bireyin iç dünyasını esas alan eserler de verilmeye devam eder. Türk hikâyeciliğinde **varoluşçuluk** akımı etkili olur.

Toplumun farklı kesimlerini temsil eden kişiler üzerinde durularak daha çok bireyin çevresiyle ve toplumla olan uyumsuzluğu, bu uyumsuzluğun neden olduğu yabancılaşma ve yalnızlık duygusu üzerinde durulur. **Bu yılların önemli hikâyecilerinden bazıları şunlardır:** Mehmet Seyda, Leylâ Erbil, Sevgi Soysal, Sevim Burak, Füzûzan, Tomris Uyar, Sevinç Çokum, Nedim Gürsel, Rasim Özdenören.

1970’li yıllarda ise dönemin önemli siyasi ve toplumsal olayları Türk hikâyeciliği üzerinde etkili olur. Yazarlar estetik kaygılardan uzaklaşarak ideolojilerini ön plana çıkaran eserler verirler.

Hikâyelerde daha çok siyasi, toplumsal ve günlük konular ele alınır. Türk hikâyeciliği, yeni hikâyecilerin ve usta yazarların kaleme aldığı yeni eserlerle çeşitlenir, zenginleşir. **Bu dönemde** Adalet Ağaoğlu, Tomris Uyar, Füzûzan gibi yazarlar toplumcu gerçekçilik anlayışıyla hikâyeler yazarken Mustafa Kutlu, Sevinç Çokum, Rasim Özdenören gibi yazarlar, **dini ve millî duyarlılıkları yansıtan** hikâyeler kaleme alırlar.

1980’li yılların başında Türkiye’de yaşanan önemli siyasi ve toplumsal olaylar edebiyat dünyasını derinden etkiler, sanatçılar yeni arayışlara girer. Bu arayışlar sonucunda dönemin sanatçıları; toplumsal sorunlardan uzaklaşır, bireyin kendi içindeki gerçekleri daha fazla öne çıkararak bireysel temaları ele alırlar.

Yeni anlatım imkânlarını kullanarak hikâyelerinde farklı kurgu tekniklerini denerler. Yeni ve farklı bir hikâye dili oluşturarak gözleme dayalı bir olayı ve durumu anlatmak yerine şiirsel, bölük pörçük, denemeyi andıran hikâyeler kaleme alırlar. Bu hikâyelerde kendini merkeze yerleştiren yazar; dünyayı, çevreyi kendine göre yorumlar.

1980’den önceki kuşaklardan gelen hikâye yazarlarının yanı sıra Murathan Mungan, Cemil Kavukçu, Ayfer Tunç, Murat Gülsoy, Murat Yalçın, Nalan Barbarosoğlu, Özcan Karabulut, Müge İplikçi, Nazan Bekiroğlu gibi yeni yazarlar da dil ve anlatım biçimi, konu ve kurgu bakımından özgün eserler verirler.

KÜÇÜREK ÖYKÜ (MİNİMAL ÖYKÜ)

Edebiyat ile toplum arasında son derece hassas bir ilişki vardır. Toplumda meydana gelen bir değişiklik kendini hızlı bir şekilde sanatta dolayısıyla edebiyatta hissettirecektir. Öyle ki son iki yüzyılda dünyanın içine girdiği hızlı ve sert değişimler toplumları sürekli etkilemiştir. Bu değişimlerin edebi türleri de etkilememesi mümkün olmayacaktır. Nitekim 21. yüzyılı etkileyen sadeleşme anlayışı hikâyeleri etkilemiş ve bunun sonucunda “Küçük öykü” geleneği doğmuştur.

Bu öyküler bilinçli olarak kısa bir şekilde kurgulanmaktan ziyade anlatılmak istenenlerin kısa cümleler anlatılmaya müsait olmasından kaynaklı olarak kısa yazılır. Küçük hikâyelerinin sözcük sınırı konusunda kesin bir rakam belli olmamakla beraber genel kabul 100 sözcüğü geçmemesidir.

Modern yaşamla birlikte insanlarda zaman sorunu ortaya çıkmıştır. Kitap okumak için fazla zaman harcamak istemeyen insanlar kısa öykülere ilgi göstermişlerdir. Minimal hikâyeler kısa olmakla birlikte yoğun bir anlatım gösterir. Anlam yoğunluğunun sağlanabilmesi için de simgesel bir anlatım tarzı benimsenmiştir. Minimal öyküleri bir fotoğraf karesine benzetebiliriz. Bazen insanlara anlatılmak ve onlara verilmek istenen mesajlar bir fotoğraf karesiyle aktarılır.

Bu öykülerde sadece can alıcı noktalar kısa bir şekilde dile getirildiği için hikâyelerin başı ve sonu eksik bırakılmıştır. Dolayısıyla bu eksik yerleri okuyucular kendi hayal güçleriyle tamamlar. Burada okuyucunun bir düşünce etkinlik içine girdiğini söyleyebiliriz.

ÖZELLİKLERİ:

- 1- Öykünün bir alt türü olan küçük öykü, Türk edebiyatında minimal öykü, sımsıkı öykü, kısa kurmaca, kısacık öykü olarak da adlandırılır.
- 2- Küçük öyküde az kelimeyle çok şeyler anlatmak gayesi güdülür. Kısa ve yoğun anlatımlı öyküleridir.
- 3- Bu öykülerde mesaj, didaktik amaçların dışında ifade edilir.
- 4- Bireysellik ön plandadır. Umutsuzluk, korku, yalnızlık, bunaltı gibi temalara ağırlık verilir.
- 5- Sözcüklerin imgesel anlamda yeni çağrışımlar ve değerleri oluşturması sağlanır.
- 6- Sözcüklerin derin ve simgesel anlamları vardır. Şiir bir dil kullanılır.
- 7- Amaç, okuyucuyu şaşırtmak, öykünün başını ve sonucunu okura bırakmak, sıradan duyguları etkili ve yoğun bir şekilde anlatmaktır.
- 8- Bu türün Türk edebiyatındaki öncüsü Ferit Edgü’dür. Onun dışında Sadık Yalnızcanlar, Haydar Ergülen, Hulki Aktun. Tezer Özlü de bu tarz hikâyeler yazmıştır.

3. ÜNİTE: ŞİİR

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATINDA ŞİİR

Cumhuriyet Dönemi'nde kaleme alınan şiirlerin dili oldukça sadedir. Aruz vezni önceki dönemlere göre önemini ve değerini yitirmiş, bu dönemde 1940'a kadar hece vezni ve 1940 sonrasında serbest ölçü yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır. Ahmet Haşim ve Yahya Kemal gibi bazı şairler aruz ölçüsünü kullanmaya devam etmiştir.

İlk dönem şiirlerinde Milli Edebiyatın ve Beş Hececiler'in de etkisiyle halk şiiri nazım biçimleri, millet sevgisi, Anadolu kavramları ön plandadır. Daha sonraki dönemlerde kaleme alınan şiirler, şairlerin şiir anlayışına göre farklı özellikler göstermektedir.

Cumhuriyet Döneminde Başlıca Şiir Anlayışları Şunlardır:

- 1- Cumhuriyet Döneminde Öz Şiir Anlayışını Sürdüren Şiir
- 2- Toplumcu Şiir (1923-1960)
- 3- Milli Edebiyat Anlayışını Yansıtan Şiir
- 4- Garip Akımı (1. Yeni)
- 5- İkinci Yeni
- 6- Dini Değerleri, Geleneğe Duyarlılığı ve Metafizik Anlayışını Öne Çıkaran Şiir
- 7- 1960 Sonrası Toplumcu Şiir
- 8- 1980 Sonrası Şiir
- 9- Cumhuriyet Dönemi'nde Halk Şiiri

1- ÖZ ŞİİR ANLAYIŞINI SÜRDÜREN ŞİİR (1920-1940)

Saf (Öz): Arı, katıksız, has

Saf Şiir: Müziğe yakın bir ritmin, ahengin, söyleyişin ön planda olduğu ve içinde şiirsel öğelerin dışında hiçbir şey barındırmayan şiire saf şiir denir. Saf şiirde, şiire ait olmayan unsurlar şiirde kullanılmaz. Saf şiir, bir düşünceyi anlatmak için yazılmayan şiirdir.

Saf şiir anlayışı, Fransız şair Stephane Mallarme' nin "Şiir, fikirlerle değil kelimelerle yazılır." Sözünden kaynaklanan bir anlayışla ortaya çıkmıştır. Dünya edebiyatında Paul Verlaine, saf şiirin öncüsüdür.

Şiirde ahenk, ritim, ses, söyleyiş ve müzikalite şiiri şiir yapan özelliklerdendir. Saf şiir, bu özelliklerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır.

Saf şiirde en etkili isim Ahmet Haşim' dir. Saf şiirin edebiyatımızdaki öncüsü Ahmet Haşim'dir. İkinci etkili isim ise Ahmet Haşim'den etkilenen Yahya Kemal Beyatlı'dır. Milli Edebiyat Dönemi'nde Ahmet Haşim ve Yahya Kemal Beyatlı başta olmak üzere saf şiir anlayışına uygun şiirler yazan şairler vardır. Ancak saf Şiir, Ahmet Haşim ve Yahya Kemal Beyatlı'nın çabalarıyla anlam ve değer kazanır.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda Öz Şiir (Saf Şiir) Anlayışını sürdüren şiirin (1920-1940) özellikleri:

- 1- Her türlü **ideolojiden uzak olarak sadece saf şiir** anlayışını sürdürenler tarafından oluşturulmuştur.
- 2- Bu kuşak üzerinde, önceki dönemlerin saf şiir savunucularından olan **Ahmet Haşim** ve **Yahya Kemal Beyatlı**'nın ciddi anlamda etkileri vardır.
- 3- Öz şiir anlayışını sürdüren şiirlerde, **sembolizm** akımının etkileri görülür.
- 4- Bütün şiirlerde **sanat için sanat anlayışı** hâkimdir. Şiir bir düşünceyi aktarmak için araç olarak kullanılmaz akıl ön planda değildir.
- 5- Bu şiir anlayışını benimseyen şairler şiiri Soylu bir sanat olarak görmüşlerdir. Milli Edebiyat Dönemi sanatçılarının milli duygularla oluşurdu şiirlerin, kişide bir heyecan yarattığı kesindir. Fakat bu heyecan geçtiğinde ortada şiir değil manzume olduğu görülmüştür. Bu durumda öz şiir hedefleyen şairler öne çıkmıştır. **Öz şiiri savunan şairler milli edebiyat şairlerinin sığ gerçeklikten uzak memleketçiliklerine karşı çıkmışlar şiiri Soylu bir sanat olarak görüp şiirsel söylemin doruğuna çıkmayı hedeflemiştir**
- 6- Milli edebiyat dönemindeki şiir hareketleri ve etkinlikleri bu dönemin şiirin oluşturur.
- 7- **Bu şiir anlayışını sürdüren şairler gelenekle modelini birleştirmeyi; hece ölçüsünü modern şiirle bütünleştirmeyi başarmışlardır.** Bu şiir anlayışını sürdüren şairlerin **amacı**, kendimize özgü sesi yakalayabilmek olduğu için halk şiirinden gelen hece veznini modern şiirle birleştirmişlerdir.

8- Bütün şiirlerde **müzikaliteye** değeri verilir. Şiirde **ahenk**; söyleyiş tarzı, ritim, kafiye, redif, iç kafiye (seci), aliterasyon ve asonans ile sağlanmıştır. **Ritim** ise **hece ölçüsü** ile sağlanmıştır. Saf şiir ritim sanatı olduğu için, saf şiir **güfte** (söz) den önce **bestedir**. Dizelerde Musiki olmalıdır. Dizelerinde Musiki hissedilmeyen şiir, düz yazı olarak değerlendirilmemelidir. Şiirde musikiye ancak iç ahenk ile sağlanabilir. Belagat öz şiiri benimseyenlerin hoş görmedikleri karşısında gördükleri bir çabadır. Hedefleri dilde **saflaşma** rahat bir dile ulaşmaktır.

9- Şiirde dizeye büyük önem verilir. En büyük değerleri **dize ve dildir**. **Biçim saf şiirde vazgeçilmez öğedir**. Ama asıl olan Öz Şiirin özünü düşünle gerçek; geçmişi ile şimdi; alın yazısıyla İstem; hayatla ölüm arasındaki çatışma belirler.

10- Şairler günlük dilden farklı bir şiir dili kurmuşlardır. Öz şiirde Şiir dili günlük dilin dışında doğal görünüşlerin şairin ruh halleri ile kaynaştırılması ile imgelerle yüklü ve kapalı anlatımla oluşturulmuştur. Günlük dilin kalıplarından çıkarak söz sanatları ve kusursuz imgeler kullanılması bireysel duygu ve düşüncelerin daha yeni ve zengin bir biçimde ifade edilmesini sağlamıştır.

11- Milli edebiyat döneminde sadeleşen dil, şiir dili haline gelmiştir. Türkçe şiirde bireysel duyarlılıkları ifade yolunda zenginleşmiştir.

12- Şiirde biçime, özgün ve yaratıcı imgeye önem verilmiştir. Öz şiir bir nesne bir durum doğadaki bir görünüm karşısında ortaya çıkan heyecan ve duygulanma yarın bir insanda şiirle tekrar tekrar yaşatılabilmesi ile öz şiir adını alır. Öz Şiir her okunduğunda o heyecanı aynen canlanır. Heyecan anını Hayal dünyasındaki imgeler ortaya çıkarır ve dilde bir rüya âlemi kurulur. Böylece insan gerçek dünyadan hareket edilerek yaratılan iç dünyaya, soyut dünyaya yönelir. Şiirde ruh halleri ve doğal görünüşleri ifade etmek için imgelere başvurulur.

13- Fransız sembolist şairlerin dili her şeyden üstün tutan görüşünden ve divan şiirinin biçimci yapısından oldukça etkilenmişlerdir.

14- Bireyin iç dünyasını, insanın Evrensel duygularını anlatma kaygıları vardır. Bireysel temalarda, bireysel duygu tarzı ile Evrensel olan birleştirilmiş şairler öz şiir de toplumsal günün sorunlarına değil insanın duygularının sonsuzluğuna yönelir. Ama bunlar romantizmde ki heyecan fırtınalarını Taşıyan duygular değildir. Şairlerim duygularının sonsuzluğunda yol alırken mistik bir dünyaya yöneldikleri de görülür.

15- Şairler, şiiri sadece şiirin kendi ilkelerine göre yazma endişesi taşımışlardır.

16- Şairlere göre Önemli olan, iyi ve güzel şiirler yazmaktır.

17- Disiplinli bir çalışma ile Saf şiir yazmayı Hedef demişlerdir.

18- Şiirde yerli ve mahalli unsurlara çok yer vermişlerdir. Yerli ve mahalli unsurlar yüksek bir zevk ile şiirde ifade edilmiştir.

19- Yedi Meşaleciler topluluğu Öz şiir anlayışına yakın bir sanat anlayışını savunmuştur. Şairler şiire özgü Düşsel Bir âlem kurmuşlardır.

20- Türk edebiyatında öz şiir eğilimi Ahmet Haşim'in "şiir hakkında bazı mülahazalar" adlı yazısı ile başlar.

YEDİ MEŞALECİLER (1928-1933)

1- 1928'de "Yedi Meşale" adlı ortak bir kitap yayımlayan biri **hikâyeci**, altısı **şair** yedi kişinin oluşturduğu bir topluluktur.

2- Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nın ilk edebi topluluğudur.

3- Bir **bildiri** ile ortaya çıkmışlardır.

4- "Sanat için sanat" anlayışını savunmuşlar, samimiyeti ve içtenliği öne çıkaran bir sanat istemişlerdir.

5- Saf şiir anlayışındadırlar.

6- Beş hececilerin sürdürdüğü memleketçi edebiyat anlayışına **tepki** duymuşlar, sanatta Batılı ilkelerin savunucusu olmuşlardır.

7- Hece ölçüsüyle, özellikle Fransız sembolistlerini örnek alarak şiirler yazmışlardır.

8- Yedi Meşaleciler de Fecr-i Âtîciler gibi etkili olamamışlardır; "Meşale" adlı dergiyi sekiz sayı yayımladıktan sonra dağılmışlardır.

9- Bu topluluğun sanatçıları şunlardır: Kenan Hulisi Koray (hikayeci), Cevdet Kudret Solok, Muammer Lütfi Bahşi, Sabri Esat Siyavuşgil, Yaşar Nabi Nayır, Vasfi Mahir Kocatürk, Ziya Osman Saba'dır.

10- Topluluğa Yedi Meşaleciler ismini veren Sabri Esat Siyavuşgil'dir.

11- Sanat için sanat anlayışını benimsemişlerdir.

12- Hece vezni geliştirmeyi amaç edinmişlerdir.

13- Büyük iddia ve düşüncelerle ortaya çıksalar da kısa sürede dağılmışlardır.

YEDİ MEŞALECİLER TOPLULUĞUNUN SANATÇILARI

SABRİ ESAT SİYAVUŞGİL (1907-1968)

1) Edebiyata şiirler başlamış “Yedi Meşale” adlı ortak kitapta ve “**Meşale**” dergisinde şiirleri yayımlanmış; daha sonra şiiri bırakarak, çevirileri, makaleleri, fıkraları ile kültür hayatındaki yerini almıştır.

2) Şiirlerin temasını genellikle tabiat, eşya ve insanın bunlarla bağlantısını oluşturur. Onda empresyonizmin ve sembolizmin etkileri görülür.

3) Şiirlerini “**Odalar ve Sofalar**” adlı kitapta topladı.

4) İlimi çalışmalarıyla tanınan sanatçı psikolojik alanda uzmanlaştı.

Eserleri: **Şiir:** Odalar ve Sofalar

Deneme: İstanbul’da Karagöz ve Karagöz’de İstanbul

İnceleme: Psikoloji ve terbiye Bahisleri

YAŞAR NABİ NAYIR (1908-1981)

1) Yedi Meşale şairi olarak 1946’ya kadar şiirler, bu tarihten sonra yalnız makale ve denemeler yazmıştır. O, şiirlerinde toplumun dertlerine ve acılarına eğilmiştir.

2) Çıkarmaya başladığı, “**Varlık**” dergisini ömür boyu devam ettirdi. Bu dergi Türk Edebiyatının gelişmesinde, yeni kabiliyetlerin yetişmesinde ve tanıtılmasında önemli rol oynadı.

3) Varlık yayınlarıyla da bir edebiyat kütüphanesi kurdu.

Eserleri:

Şiir: Kahramanlar, Onar Mısra

Roman: Âdem ile Havva, Bir Kadın Söylüyor

Öykü: Sevi Çıkmazı

Tiyatro: İnkılap Çocukları, Beş Devir, Köyün Namusu

Makale – İnceleme: Edebiyatımızın Bugünkü Meseleleri, Nereye Gidiyoruz, Atatürk Yolu

MUAMMER LÜTFİ BAHŞİ (1903 – 1947)

1) Doğu kültürüyle yetişen sanatçı şiirlerinde önce aruzu kullanmış, daha sonra hece veznine geçmiştir.

2) Şiirlerinde ulusak konulara ve aşk duygularına yer vermiştir.

3) Yedi Meşaleciler’le anlaşmazlığa düşmüş, Meşale kadrosundan uzaklaşmıştır.

4) Topluluğun dağılmasından sonraki yaşamında, Anadolu’da Yargıçlık yapmış ve sanattan tümüyle kopmuştur.

Eserleri: Şiirleri, Meşalecilerin ortak kitabı olan “Yedi Meşale’de” yayımlanmıştır.

VASFI MAHİR KOCATÜRK (1907-1961)

1) Sanatçının epik şiirleri ve manzum tiyatro eserleri vardır.

2) Yedi Meşale topluluğunun vatan ve millet sevgisini dile getiren bu konular etrafında şiirler yazan şairidir.

3) Sanatçının edebî yaşamı “Yedi Meşaleciler” topluluğu içine girmesi ile başlamış ve sanatçı kendini edebiyat tarihi araştırmalarına vermiştir.

Eserleri:

Şiir: Tunç Sesleri, Geçmiş Geceler, Ergenekon, Bizim Türküler, Hayat Şarkıları, Dağların Derdi.

Oyun: Yapma, On İnkılap, Sanatkâr

Tarih, Edebiyat ve Antoloji: Türk Edebiyat Tarihi, Yeni Türk Edebiyatı, Fransız Edebiyatı, Tekke Şiiri Antolojisi, Saz Şiiri Antolojisi, Divan Şiiri Antolojisi

Çeviri: La Fontaine’den Hikâyeler, Elem Çiçekleri

CEVDET KUDRET SOLOK (1907-1992)

1) Sanatçı şiirlerinde bireysel duygularını yansıtmaya çalışmıştır.

2) Şiirlerinde Fecr-i Âtînin unutulmaz ismi Ahmet Haşim’in etkisini hissetmek mümkündür.

3) Roman hikâye ve tiyatro türlerinde de eserler veren sanatçı edebiyat tarihi ve dil alanında da çalışmalara yer vermiştir.

4) Romanlarında kendi yaşamından izlere yer veren sanatçının romanları bir otobiyografi özelliği taşımaktadır.

Eserleri:

Şiir: Birinci Perde

Öykü: Sokak

Tiyatro: Tersine Akan Nehir, Rüya İçinde Rüya, Danyal ve Sara, Kurtlar

Roman: Havada Bulut Yok, Karıncayı Tanırsınız, Sınıf Arkadaşları

Araştırma: Edebiyat Bilgileri, Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman, Orta Oyunu, Karagöz

Deneme: Dilleri Var Bizim Dile Benzemez

ZİYA OSMAN SABA (1910-1957)

1) Yedi Meşale topluluğunun en başarılı ismi sayılan Ziya Osman, topluluğun şiir türüne en sadık kalan şairidir. İlk şiirlerini on yedi yaşında yazan sanatçı, bu toplulukta yaşamının sonuna dek şiir yazan tek kişi olmuştur.

2) Hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerinde Batı nazım biçimlerini kullanmasına rağmen, içeriğinde 19’uncu yüzyıl edebiyatı anlayışına bağlı kalmıştır.

3) Şiirlerinde çocukluk anıları, ev ve aile sevgisi, yoksullara karşı duyarlılık, küçük mutlulukların sevinci, Tanrı’ya ve yazgıya boyun eğiş, ölüm ve ötesi gibi konuları işlemiştir.

4) Hece ile yazdıklarının yanında, serbest şekillerle açık ve anlaşılır şiirler de kaleme almıştır.

5) Yazdığı öykülerinde genellikle anılarını anlatan sanatçının her şeyde bir güzellik, her olayda bir iyimserlik araması ve yaşam sevgisi ile dolu olması sanatının temelini oluşturmaktadır.

Eserleri: **Şiir:** Sebil ve Güvercinler, Nefes Almak, Geçen Zaman

Öykü: Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi, Değişen İstanbul

KENAN HULUSİ KORAY (1906-1943)

1) Yedi Meşaleciler arasında şiir yazmayan ve altı şairin arasına **öykü türüyle katılan tek** yazardır.

2) Küçük hikâye tarzını benimseyen sanatçı, Cumhuriyet Dönemi’nin **korku** türünde eser veren ilk hikâyecisidir.

3) Kurgusu sağlam hikâyeler yazan Kenan Hulusi Anadolu insanının yaşama koşullarını gerçekçi biçimde anlatmış, ancak erken yaştaki ölümü sebebiyle daha yetkin ürünler verememiştir.

Eserleri:

Öykü: Bir Yudum Su, Bahar Hikâyeleri, Bir Otelde Yedi Kişi, Son Öpüş (uzun hikâye)

Roman: Osmanoflar

ÖZ ŞİİR ANLAYIŞINI “BAĞIMSIZ” SÜRDÜREN SANATÇILAR

NECİP FAZIL KISAKÜREK (1905-1983)

- 1- Cumhuriyet Dönemi'nin en büyük şairlerindendir.
- 2- Pek çok türde eser vermiş ancak şairlik yönü ağır basmıştır.
- 3- Modern Türk edebiyatının mistik şairleri arasındadır.
- 4- Şairlik hayatı, 1934'e kadar ve 1934 sonrası olmak üzere iki dönemde incelenir.
- 5- İlk şiirlerini topladığı "Kaldırımlar" ve "Örümcek Ağı" kitaplarıyla genç yaşta ünlü olmuştur.
- 6- İlk dönem şiirlerinde tedirgin bir ruh haliyle içe dönük, bireysel, ben merkezli, sorgulayıcı ve lirik şiirler yazmıştır. Bu şiirlerinde yalnızlık, ölüm, tabiat, kadın gibi temalara yer vermiştir.
- 7- Ruh çalkantılarını, korkularını, iç hesaplaşmalarını, çocukluk anılarını, dış dünyadaki varlığı, kendisiyle didişmelerini ve arayışlarını ilk dönem şiirlerin-de dile getirir.
- 8- İkinci dönem şiirlerinde yani 1934'ten itibaren, tasawufi konulara yönelmiş, dini ve mistik bir anlayışla yer yer İslami/ideolojik söylemlerle kendine özgü bir şiir oluşturmuştur. Bu şiir anlayışının oluşmasında 1934'te tanıştığı mutasavvıf Abdülhakim Arvasi'nin büyük rolü vardır.
- 9- Şiirlerinde sürekli bir arayış içinde olan modern insanın huzursuzlukları, metafizik ve soyut konular, özellikle son şiirlerinde güçlü bir inanç duygusu vardır.
- 10- Materyalist dünya görüşü karşısına mistik şiirlerle çıkmış, "gizem" kavramına önem vermiştir.
- 11- İnsanın evrendeki yerini araştıran; madde ve ruh çatışmasını, iç âlemin gizli tutku ve duygularını, insan evren ilişkisini dile getiren şiirler yazmıştır.
- 12- Halk şiiri geleneği ile modern Fransız şiirini harmanlayıp biçim ve içerik olarak kendine özgü bir şiir oluşturmuştur.
- 13- Sağlam bir dili ve oturmuş bir nazım tekniği vardır.
- 14- Halk şiirinin şekil ve öz yapısından yararlanmış, bütün şiirlerinde heceyi kullanmıştır.
- 15- Çağdaş şairleri ve kendisinden sonra gelen birçok şairi etkilemiştir.
- 16- Kaldırımlar, Sakarya Türküsü, Çile, Zindandan Mehmed'e Mektup şiirleriyle özdeşleşmiştir.
- 17- "Çile" adlı şiir kitabının sonuna eklediği "poetika" bölümünde şiir anlayışını açıklamıştır.
- 18- Ona göre şiirde "his" ve "fikir" olmak üzere iki unsur vardır. Fikir, şekerdeki pancar gibi görünmemeli histerimelidir.
- 19- "Şiir, toplumun his ve fikir hayatını yansıtmalıdır." diyerek toplumun kandırıldığını, gençlerin özünden koparıldığını iddia etmiş; Türk toplumunun aslına dönmesi gerektiğini dile getirmiştir.
- 20- Düz yazılarında da başarılı olan sanatçı, sağlam bir anlatım tekniği ve fiktirsel kurgu oluşturmuş; tiyatrolarında üstün ahlak felsefesini savunmuş, korku ve kaygı psikolojisini işlemiştir.
- 21- 1934 sonrası hayat ve inanç çizgisinden ödün vermemiş, düşüncelerinden ötürü cezaevine girmiş, sanatının ve davasının mücadelesini vermek için "Büyük Doğu" dergisini çıkarmıştır.

Eserleri:

Şiir: Çile, Kaldırımlar, Sonsuzluk Kervanı, Örümcek Ağı, Ben ve Ötesi, Şiirlerim, Esselam, Mukaddes Hayattan Levhalar

Tiyatro: Künye, Sabırtaş, Tohum, Ahşap Konak, Nam-ı Diğer Parmaksız Salih, Bir Adam Yaratmak, Reis Bey, Para, Mukaddes Emanet, Yunus Emre, Kanlı Sarık, İbrahim Ethem, Abdülhamit Han, Siyah Pelerinli Adam

Hikâye: Birkaç Hikâye Tahlil, Ruh Burkuntularından Hikâyeler

Roman: Aynadaki Yalan

CAHİT SITKI TARANCI (1910-1956)

- 1- İlk şiirlerinde Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Necip Fazıl ve Tanpınar'ın etkisi vardır.
- 2- Baudelaire, Valery gibi Fransız sembolist sanatçıların etkisinde kalmıştır.
- 3- Şiirlerinde sembolizm akımının izleri görülmektedir.
- 4- Ölüm korkusu ve yaşama sevinci başta olmak üzere; yalnızlık, bunalım, aşk, çocukluk günlerinin özlemi gibi temaları işlemiştir.
- 5- 1946'da CHP'nin açtığı şiir yarışmasında "Otuz Beş Yaş" adlı şiiri birinci olmuş ve büyük bir üne kavuşmuştur.
- 6- Şiiri, "kelimelerle güzel şekiller kurma sanatı" olarak görmüş, sözcüklerin sıralanışına önem vermiştir.
- 7- Hem hece hem serbest ölçüyle şiir yazmıştır.
- 8- Hece ve kafiyedeki hassasiyeti, yalın ve ahenkli dili ile Cumhuriyet Dönemi şiirinin kilometre taşlarından biri olmuştur.
- 9- Türkçeyi bütün anlatım olanakları ve gücüyle şiire yansıtmıştır.
- 10- Bazı imaj ve sembollere başvursa da açık ve sade bir üslup kullanmıştır.
- 11- "Otuz Beş Yaş, Memleket isterim, Abbas, Desem ki, Gün Eksilmesin Pencereyden" gibi şiirleri çok sevilmiştir.
- 12- Eski dostu olan Ziya Osman Saba ile mektuplaşmalarını "Ziya'ya Mektuplar" adıyla kitaplaştırmıştır

Eserleri:

Şiir: Ömrümde Sükût, Otuz Beş Yaş, Düşten Güzel, Sonrası

Mektup: Ziya'ya Mektuplar

AHMET MUHİP DIRANAS (1909-1980)

- 1- Fransız şair Baudelaire'den ve sembolizmden etkilenmiştir.
- 2- Batı şiirinden aldığı zevki halk şiiri geleneğiyle birleştirmiştir.
- 3- Biçim, ölçü, uyak, ses ve ahenge önem vermiştir.
- 4- Hecenin 12'li, 13'lü kalıplarını kullanarak üç dört mısra süren uzun cümleler kurmuştur.
- 5- Sone ve terzarima gibi Batılı nazım biçimleriyle de şiir yazmıştır.
- 6- Simgencilikten yararlanmış, yeni bir şiir dili oluşturmaya çalışmıştır.
- 7- Anadolu'yu memleket manzaralarını, yurdun güzelliklerini, tarih ve tabiat sevgisini işleyen şiirler yazmıştır.
- 8- Fahriye Abla, Seranad gibi unutulmaz lirik aşk şiirlerinin yanı sıra, Ağrı, Olvido, Dağlara gibi destansı şiirler de yazmıştır.

Eserleri:

Şiir: Şiirler, Fahriye Abla, Kırık Saz (Tevfik Fikret'in şiirlerinden toplamıştır.)

Tiyatro: Gölge, O Böyle İstemezdi, Çıkmaz

EDEBİYAT AKIMI: SEMBOLİZM (SİMGEÇİLİK)

1800'li yıllarda Fransa'da Parnasizme tepki olarak doğdu. Bir şiir akımıdır. Yalnızca şiirde görülür. Çağdaş şiiri en çok etkileyen akımdır.

Özellikleri:

- 1) Şiir duygu ve hayali getirmesi yönüyle romantizme benzer. Bu benzerliğe karşın, kendilerinden önceki tüm şiir anlayışına karşı çıkarlar.
  - 2) Sembolistlere göre, şiirin belli bir biçimi yoktur. Vezin, kafiye, üslup kaygıları arka plana itilmiş, şiirde serbest nazım anlayışı benimsenmiştir.
  - 3) Günlük dildeki, sözcüklere yeni anlamlar yüklemişler, duyulup işitilmemiş söz kalıpları icat edilerek özel bir şiir dili yaratmışlardır.
  - 4) Şiirin sözden ziyade **musikiye** yakın bir lisan olduğunu söylemişlerdir.
  - 5) Sembolist şairler, gerçeğin çıplaklığına karşı olduklarından kapalı sonbahar günlerini, sabah ve akşamın alaca karanlığını, ay ışığını şiire dekor olarak seçmişlerdir. En çok; ölüm düşüncesi, sessizlik, durgun sular, sararmış yapraklar, güneşin batışı ve uzak ülkeler anlatılmıştır.
  - 6) Sanat, sanat içindir görüşüne bağlı kalarak siyasal ve toplumsal sorunlara uzak durmuşlardır.
  - 7) Sembol, imge ve mecazlarla dolu kapalı bir anlatımı seçmişlerdir. Herkesçe farklı algılanabilecek, yorumlanabilecek şiiri hedeflemişlerdir.
  - 8) Sembolist şairler, dış alemde gördüklerini değil; sezdiklerini, nesnelerin ruhta uyandırdığı izlenimleri sembollerle (simge) anlatmışlardır.
  - 9) Nesneler birer sembol olarak ele alınmış, sembollerle iç dünya ve dış dünya arsında bağlantı kurulmuş, bu nedenle mecazlı anlatıma ve imgeye sık sık başvurulmuştur.
  - 10) Dili çok ağırdır.
  - 11) **Çağdaş şiiri en çok etkileyen akımdır.**
  - 12) Şiirde musiki yaratılmaya çalışılır. Şiirde anlam aranmaz. Hayal ve musiki sezilir.
  - 13) Edebiyatımızdaki asıl uygulayıcı **Ahmet Haşim'dir.**
- Yabancı Temsilcileri:** Boudelaire (öncüsü), Verlaine, Mallarme, Rimbaud, Valert, Edgar Allen Poe, Maurice Maeterlinck.
- Edebiyatımızdaki Temsilcileri:** Ahmet Haşim (Asıl uygulayıcısı), Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı gibi şairler de bu akımdan etkilenmiştir.

HATIRLATMA:

AHMET HAŞİM (1887-1933)

- 1- Fecr-i Ati topluluğunun kurucularındandır. Bu topluluğun en büyük şairidir. Topluluk dağıldıktan sonra sanat hayatını bağımsız olarak sürdürmüştür.
- 2- Bağdat doğumlu olan şair, . Küçük yaşta annesini kaybetmiş ve bu olay onu karamsarlığa, yalnızlığa, sıkıntılara itmiştir. İstanbul'a geldiği günlerde çevresine uyum sağlayamadığı için topluluklardan kaçmıştır. Bu sebeple, kurduğu hayal dünyasında yaşamaya başlamıştır. Şiirlerinde bu psikolojik durumun yansımaları açıkça görülmektedir.
- 3- Sanat için sanat anlayışı ile şiir yazan Ahmet Haşim, sembolizmin edebiyatımızdaki en önemli temsilcisidir; ancak tam bir sembolist sayılmaz. Sembolist şiirin asıl ögesi olan sembol, onun şiirlerinde çok yoktur. Ahmet Haşim, dış dünyadaki nesneleri değil, nesnelerin kendi iç dünyasında bıraktığı izlenimleri anlatması, onu empresyonizme (izlenimcilik) yaklaştırır.
- 4- Şiirlerinde dış dünyayı olduğu gibi değil, hayallerle süsleyerek şiire aktarmıştır. Şiirde anlam kapalılığından yanadır. Ona göre şiir, duyulmak için; nesir, anlaşılacak için yazılır. Bir şiiri herkes nasıl anlıyorsa şiirin anlamı odur. Yani şiiri her okuyan, ondan kendine göre bir anlam çıkarabilmelidir.
- 5- Ahmet Haşim, şiirlerinde toplumsal sorunlara yer vermez.
- 6- Ahmet Haşim, hece ölçüsünü "köylü vezni" olarak görmüş ve hiç kullanmamıştır. Tüm şiirlerini aruz ölçüsü ile yazmıştır. Serbest müstezat nazım şeklini çok kullanmıştır.

ESERLERİ:

Şiir: Göl Saatleri, Piyale

Fıkra: Bize Göre, Gurabahane-i Laklakan

Gezi Yazısı: Frankfurt Seyahatnamesi

YAHYA KEMAL BEYATLI (1884-1958)

- 1- Milli Edebiyat Dönemi bağımsız sanatçılarından. Çağdaş Batı şiiriyle Divan şiirinin birleşimini gerçekleştiren "Neoklasik" bir şairdir.
  - 2- "Ok" isimli şiiri dışında bütün şiirlerini aruz vezni ile yazmıştır.
  - 3- Divan şiiri nazım şekillerinden yararlanmış; ancak onun divan şiirine döndüğünü söylemek yanlıştır. Onun amacı divan şiiriyle Batı şiirini birleştirmektir.
  - 4- Şiirde iç ahengi üstün tutmuş; şiiri, musikiden başka türlü bir musiki saymıştır.
  - 5- Nazını, nesirden uzaklaştırmıştır.
  - 6- Şiirde, biçim güzelliği aramış; sözcükleri bir kuyumcu titizliğinde seçmiştir. Bu özelliği onun parnasizmden etkilendiğini gösterir.
  - 7- Şiirlerinde toplum sorunlarına yer vermemiş, daha çok lirik şiirler yazmıştır. Genellikle aşk, ölüm, sonsuzluk özlemi, İstanbul Sevgisi, Osmanlı tarihinden aldığı ilhamla kahramanlık, Türk uygarlığına hayranlık temalarını işlemiş
  - 8- İstanbul 'u dünyanın en güzel şehri saymış, birçok şiirinde İstanbul'a olan aşkı anlatmıştır.
  - 9- "Türkçe, ağızımda annemin sütüdür." diyen şair, İstanbul Türkçesini başarıyla kullanmış, anlaşılır bir dille yazmıştır.
- ESERLERİ:** **Şiir:** Kendi Gök Kubbemiz, Eski Şiirin Rüzgarıyla, Rubailer ve Hayyam Rubailerini Türkçe Söyleyiş, **Nesir:** Aziz İstanbul, Eğil Dağlar, Edebiyata Dair, Tarih Musahabeleri, İstanbul, Çocukluğum Gençliğim Siyasi ve Edebi Hatıralarım.

2- TOPLUMCU ŞİİR (1923-1960)

Toplumcu Şiir, Serbest Nazım ve Toplumcu Şiir, Toplumcu Eğilimleri Yansıtan Şiir, Toplumcu Gerçekçi Şiir gibi isimlerle anılır.

Toplumcu şiir; materyalist ve Marksist bir dünya görüşü üzerine temellendirilen, insanı toplumsal ilişkileri içinde ele alan bir sanat akımıdır.

Marksizm: Karl Max'ın düşüncelerine dayanan devrimci, sosyalist akım.

Materyalizm: Dünyada sadece maddenin varlığını kabul eden, metafizik kavramları ret ve inkar eden felsefi görüş, maddecilik.

Rusya'da çarlık döneminde başlayan bu sanat anlayışı, kısa zamanda bütün dünya edebiyatını etkilemiş; sanat, halkın sorunlarının dile getirilmesinde bir araç olarak görülmüştür.

Toplumcu şiire göre sanat, toplumsal gerçekliği yansıtmalıdır. Toplumdaki çarpıklıkları saptamanın ve sergilemenin yanında bunlara çözüm arayışlarının da bulunması gerekir. Toplumcu şiir, sanatın ne olduğu sorusundan çok, nasıl olması gerektiği sorusuna cevap alır.

Yenileşen şiirin akışı içinde 19.yüzyıl sonlarında yeni bir şiire ihtiyaç duyulmuştur ve 1. Dünya savaşı yıllarında bu ihtiyaç daha belirgin hale gelmiştir. Bu yeni söyleyiş tarzının temelinde, topluma hitap etme ihtiyacı bulunmaktadır. **Geniş kitlelere hitap etmek, onları harekete geçirmek** veya onların temsilcisi görünmek ihtiyacı belirlemiştir. “**Ben'i**” anlatan şiirin yanında dilin kalabalıkları harekete geçirme işlevinin ağırlık kazandığı bir şiir söyleyişine ihtiyaç duyulmuştur. 20.yy. başlarında bütün dünyada yukarıda belirtilen özelliklere sahip şiire bir yöneliş olmuştur.

1923-1940 KUŞAĞI TOPLUMCU ŞİİR:

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında Türkiye'nin toplumsal yapısını ve edebi sorunlarını ele alan toplumcu şiir anlayışı “**Aydınlık**” dergisinde yayımlanan felsefi, sosyal, ekonomik ve tarihi yazılarda varlığını göstermeye başlamıştır. Halkçılık, köycülük kavramları ile hümanist bir düşünce etrafında şekillenen bu anlayışın temelinde insan, toplum ve üretim ilişkileri vardır.

Serbest Nazım: Divan, halk, batı nazım şekillerinin kafiye, mısra kümelenmesi gibi kuralarını dikkate almayan, Tanzimat'tan sonra kullanılmaya başlanmış Batı'dan alınan bir nazım şeklidir.

Toplumcu şairler; toplumu esas alan, insan problemlerine eğilen ve memleket gerçeklerini dile getiren bir gruptur. Bu grubun öncüsü Nazım Hikmet Ran'dır. Toplumcu şairler, serbest nazmı kullanmışlardır. Bunda Nazım Hikmet'in serbest nazımla yazmasının etkisi vardır. *Nazım Hikmet; dize kırılmalarına, basamaklı dizilişe, görselliğe, serbest şiir örneklerine ilk olarak Fütürist şair Mayakovski'nin şiirlerinden etkilenerek başlamıştır.*

Toplumcu gerçekçi şiir denince, genellikle bir düşünceye ve ideolojiye bağlı kalınarak halkın çektiği sıkıntılara, sefalet sahnelerine değinen, kimi zaman çözüm gösteren, tüm insanlığın mutlu olacağı güzel bir geleceğe, bir ütopya'ya işaret eden metinler anlaşılr.

1923- 1940 Dönemi Toplumcu Şiirin Özellikleri:

1- Toplumcu gerçekçi şiirde söylevci bir eda vardır; şiirler, geniş kitlelere hitap etmek ve onları harekete getirmek amacıyla yazılmıştır.

2- Toplumcu gerçekçi şairler şiirde o güne dek işlenmemiş konulara, şiir diline daha önce kullanılmamış ifade ve kavramlara yer vermişlerdir. Marksizm'e, sosyalizme bağlı bir sanat akımı olan bu şiir, daha çok işçi ve köylü sınıfının ezilmesine yer verir. Toplumsal yaşantıyı olduğu gibi tasvir etmek, sosyal sorunlara yer vermek ve bunların çözümü için Marksizm'in tek yol olduğunu göstermek ister. Toplumcu gerçekçi şiir, ideolojik bir şiirdir.

3- Toplumcu gerçekçiler, realistler gibi sanatı sadece gerçeği yansıtan bir ayna olarak görmezler; onlara göre sanat, gerçekliğin alelade kopyası değildir; toplumcu gerçekçiler bu gerçekliği aşmak, değiştirmek çabasıındadırlar.

4- Toplumcu gerçekçi şairler, söylev (nutuk) üslubundan yararlanmışlardır.

5- Toplumcu gerçekçi şiirlerde biçim, şiirsel bir kaygı olarak yer almaz. Onlar, içeri üzerinde yoğunlaşan bir anlayışı benimsedikleri için serbest nazmı kullanmışlardır.

6- Toplumcu gerçekçi şiirin en önemli temsilcisi **Nazım Hikmet Ran'dır**. Nazım Hikmet, 1921 yılından itibaren şiirlerinde özellikle biçim yönünden, Fütürizm akımının temsilcisi olan ünlü Rus şair Mayakovski'den etkilenmiştir.

7- Toplumcu gerçekçi şiirlerde, dilin kalabalıkları harekete geçiren gücünden yararlanılmıştır.

8- Toplumcu şiir anlayışının ilk koşulu sanatçının yaşamla bağlarını koparması, toplumsal olaylara duyarsız kalmamasıdır.

9- Toplumcu şiirin temelinde sanatın gücünden yararlanma düşüncesi vardır.

10- Bu dönemde Türk şiiri tema bakımından zenginleşmiştir. İşlenen temalar, insana özgü gerçeklikle ilişkilidir.

11- Türkçe yeni ve farklı bir söyleyiş kazanmıştır. Söyleyişin mısra ve mısra örgüsünde etkisi vardır.

12- Sosyal problemlerin ifadesinde şiire özgü söyleyişin dışında söylev üslubundan yararlanılmıştır.

13- Şiirde kullanılan söz sanatları ve imgeler halkla, sürdürülen hayatla ilişkilidir.

14- Şiir dili yeni kavramlara zenginleşmiştir. Şiirde sesin farklılaştığı görülür.

15- Serbest nazım, şiire kolaylıklar sağlamıştır. Anlama göre vurgu ve söyleyiş birimleri oluşturmuştur. Biçimden çok içerik önemlidir.

NAZIM HİKMET RAN (1902-1963)

1- Moskova’da eğitim gördü, 1924’te Türkiye’ye döndü. Şiir ve yazıları nedeniyle 15 yıl hapsi istenince Moskova’ya kaçtı.

2- Toplumcu gerçekçi sanat anlayışının edebiyatımızdaki öncüsü ve en önemli temsilcisidir.

3- Hem kendi kuşağını hem 1960 sonrası şairlerimizi derinden etkilemiştir.

4- İlk şiirlerinde heceyi kullanmış, geleneksel şiirimizden yararlanmış.

5- 1921’de Moskova’ya gidince Rus şiirinin etkisinde kalmış, 1928’de yurda toplumcu şiir anlayışıyla dönmüştür.

6- Moskova’daki yıllarında fütürizmin ve bu akımın önemli isimlerinden Mayakovski’nin etkisinde kalarak hece veznini bırakıp serbest şiire yönelmiştir.

7- Toplumcu gerçekçiliği benimsemesinin sonucu olarak ölçü, uyak gibi biçimsel öğelere değil içeriğe önem vermiştir.

8- Şiirde özü temel alarak özü biçimsel kalıplardan kurtarmış, dizeci anlayışı yıkmış, nesnel ve somut bir şiir geliştirmiştir.

9- Harflerin büyük ve küçük kullanımındaki değişikliklere, satır uzunluklarının ve dizilişlerinin dalgalanmasıyla şiirde biçimsel yenilikler yapmıştır.

10- Şiirleri basamaklandırılmış bir düzen gösterir. Uzun dizelerin ardında gittikçe kısalırlar kırık dize kümeleri oluşturmuş, bazen sözcükleri ortasından kesmiş bazen de heceye indirgemıştır.

11- Şiirlerinde genellikle ilk dize büyük, sonraki dizeler küçük harfle başlar.

12- 1929-1936 arası şiirlerinde doğaya, kendi yaşamına, hapis yıllarına, toplumsal yergilere ve tarihsel gerçeklere yer vermiştir.

13- 1950-1963 arası şiirlerinde memleket özlemi, barış, ölüm, aşk gibi temaları işlemiştir.

14- “**Şeyh Bedrettin Destanı**”nda şiirini tam anlamıyla ulusal birleşime ulaştıran sanatçı, divan ve halk şiiri söyleyişlerini çağdaş bir şiir anlayışı içinde eritmeye başlamıştır.

15- “**Memleketimden İnsan Manzaraları**” adlı eseri beş cilt halinde yayımlanmıştır. Düz yazı, şiir, senaryo tekniklerinin iç içe kullanıldığı bu eserde Türkiye’nin 190-1941 yılları arasındaki (II. Meşrutiyet – II. Dünya Savaşı) toplumsal görünümü ele alır.

16- Yapay destanlarımızdan olan “**Kurtuluş Savaşı Destanı**”, işgal altındaki vatan topraklarında, isimsiz kahramanların bağımsızlık için verdiği mücadelenin manzum hikâyesidir.

Eserleri:

Şiir: 835 Satır, Jakond ile Si-Ya-U, Varan 3, 1+1= Bir, Sesini Kaybeden Şehir, Gece Gelen Telgraf, Portreler, Taranta Babu’ya Mektuplar, Simavne Kadısının Oğlu, Şeyh Bedrettin Destanı, Kurtuluş Savaşı Destanı, Dört Hapishaneden Rubailer, Benerci Kendini Niçin Öldürdü, Kuvâyi Milliye, Yatar Bursa Kalesinde, Memleketimden İnsan Manzaraları, Yeni Şiirler, Son Şiirleri, İlk Şiirler, La Fontaine’den Masallar

Oyun: Kafatası, Ferhad ile Şirin, Yusuf ile Menofis, Demokles’in Kılıcı, Kadınların İsyanı

Roman: Kan Konuşmaz, Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim, Yeşil Elmalar

Öykü-Masal: Hikâyeler, Çeviri Hikâyeler, Masallar

Yazılar: Sanat, Edebiyat, Kültür, Dil, Yazılar, Konuşmalar

EDEBİYAT AKIMI: FÜTÜRİZM (GELECEKÇİLİK)

1- İtalyan şair Marinetti ve birkaç ressam tarafından başlatılan bu akım, Paris’te Le Figaro gazetesinde 1909 yılında yayımlanan bildiri (beyanname) ile tüm dünyaya duyurulmuştur.

2- İtalya’da ortaya çıkmasına rağmen daha çok Rusya’daki Marksist şairler tarafından benimsenmiş, özellikle Mayakovski’nin adıyla özdeşleşmiştir. Resim, heykel ve şiirde etkili olan bir akımdır.

3- Geçmişe isyan, yenilik ve özgürlük bu akımın temelini oluşturur.

4- Kübizm ve Dadaizm’e benzeyen bu akım, “geçmiş, şimdi ve gelecek” ile ilgili durumları yansıtmayı amaçlar.

5- Dadaizm’i, makine gücünü ve hızını sanatın bütün dallarına aktarma bu yolla geleceğe yönelme amacı güder.

6- Sanayileşme ve makineleşmeyle birlikte dünyadaki yenilikleri, hareketi, yaşamı ve bunların meydana getirdiği heyecanı sanata yansıtarak hayat ve sanat arasında bir bağlantı kurmak isterler.

7- Şiirde duygunun yerini makine, çark sesleri ve fabrika gürültüleri almıştır. Şiirdeki biçim, uyak, ölçü, nazım birimi gibi geleneksel kuralları şairin özgürlük alanını kısıtladığını düşündükleri için bu kuralları bir kenara bırakmışlardır.

8- Fütüristlere göre şiirde durağanlığı değil, dinamizmi çağrıştıran, teknik ve makinenin hızını yansıtan kelimelere yer verilmeli; dil bilgisi kuralları bir kenara bırakılarak kelimelere özgürlük tanınmalıdır.

9- Şiirde “değişim, tehlike, devinim, başkaldırı, korkusuzluk, savaşın iyi yönleri, çalışmanın kutsallığı” vurgulanmış; makine, otomobil, tren, gemi ve uçaklara sıkça yer verilmiştir.

10- Fütüristlere göre makine, insan gücünün bir simgesi, sağlıklı gelişimin göstergesidir.

11- Uzun ömürlü olmayan bu akım yerini Dadaizm’e bırakmıştır.

12- Saldırgan, işgalci ulusçuluk ve kadın düşmanlığı bu akımda yüceltilmiştir.

13- Noktalama işaretlerine karşı çıkılmış, hayatın sürekliliğini verebilmek için fiiller mastar halinde kullanılmıştır. Serbest nazım kullanılmış, geleneksel ölçü, uyak ve nazım biçimleri kaldırılmıştır.

14- Rusya’da en önemli fütürist sanatçı “Vladimir Mayakovski”dir. Nazım Hikmet’te Mayakovski’den eğitim almıştır.

1940-1960 KUŞAĞI TOPLUMCU ŞİİR:

1940'lı yıllar, 1930'lardaki başlangıçların yeni verimlerle zenginleştiği yıllardır. Köy enstitülerinin açılması, tercüme bürosunun kuruluşu bu yıllardadır. Köy enstitülerinde, köyden alınan gençlerin öğretmen ve sağlık memuru olarak yetiştirilerek tekrar köylere gönderilmeleri, onlar vasıtasıyla da köylerin kalkındırılması hedeflenmiştir. Tercüme bürolarında ise dünya klasikleri Türkçeye kazandırılmıştır. Bunlar köy kökenli aydın kuşağının yetişmesinde önemli rol oynamıştır.

II. Dünya Savaşı'nın başladığı ve devam ettiği yıllarda Türk kültür ortamında karşıt görüşlüler (siyasi anlayışta) yer alır. Türkiye, II. Dünya Savaşı'na girmemiştir ama savaşın etkileri toplum yaşayışında, özellikle ekonomide büyük ölçüde hissedilmiştir.

Bu dönemde tek parti yönetimi siyasal örgütlenmeye, düşünce özgürlüğüne karşı olumsuz bir tavır sergilemiş fakat sanatçılar toplum sorunlarını, insan sevgisini, savaşın acımasızlığını ve barış özlemimi yine de dile getirmişlerdir. Bu yüzden sanat ve sanatçı açısından bir baskı ortamı oluşmuş, dergiler kapatılmış, kitaplar yasaklanmış, sanatçılar hapse atılmış, sürgüne gönderilmiştir.

Toplumcu şairler, şiiri insan hakları için bir kavga aracı olarak görmüşler; düşüncelerini benimsetme, emekçilerin, yoksulların bilinçlendirilmesini hedeflemişler bu görevi şiirlerinde öne çıkarmışlardır. Edebiyatı toplumsal mücadelede bir araç olarak kullanmışlardır.

1940-1960 kuşağı toplumcu şairleri işçi, köylü, ezilen, yoksul insanların okuyup anlayabileceği bir şiirin peşindedirler. Hümanizm (insancılık), toplumcu şairleri etkilemiş ve bu dönem şiirinde kendini göstermiştir.

Bu dönem şairlerinin büyük bir çoğunluğu nazım Hikmet'in etkisinde kalmışlardır. Toplumcu şairler, şiirlerinde bireyden hareket ederek toplumsala ulaşmayı hedeflerler. Şiirlerinde gerçeklik söz konusudur.

Dil ve Anlatım: İşçi, köylü ve yoksulların okumasının, bilinçlenmesinin amaçlandığı bu eserlerde yalın, anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Dil, söyleyiş ve biçime önem vermemişlerdir. İmgelerden kaçınılmış, düz yazıya yakın bir anlatım tercih edilmiştir. Şairler benzetmelerden bile kaçınmışlar, düz yazının sınırlarında gezinmişler, düşüncelerini yansıtmışlardır. Düşünceyi benimsetme, bilinçlendirme ön plana çıkarıldığı için edebiyat bir araç olarak kullanılmıştır. Buna rağmen bazı sanatçılar, söyleyiş özellikleriyle ön plana çıkıp edebiyatta kalıcı olmuşlardır.

Tema: Bu dönem toplumcu şairleri; dönemlerinin acılarını, yoksulluğunu, II. Dünya Savaşı'nın getirdiği felaketleri, bunun yanında kendi başlarından geçen hapislik, sürgün temalarını da işlemişlerdir. Baskılara direnen insanları işlemişlerdir. İnsanı ekmek ve özgürlük mücadelesi içinde işlemişlerdir.

Bu dönem şairlerinin genel özellikleri: Şairlerin hemen hemen hepsi, düşünceleri nedeniyle sıkıntılı dönemler yaşamışlardır. İşçi-köylü ve yoksulların yanında yer alarak onların anlayabilecekleri yalınlıkta, şairanelikten uzak şiirler yazmışlardır. Şiiri; emekçileri, yoksulları bilinçlendirmek amacıyla bir araç olarak kullanmışlar, şiirin

edebi yönüyle pek ilgilenmemişler, kendilerini düşünsel mesajlar verme konusunda sorumlu hissetmişlerdir

Cahit Irgat (1916-1971): “Şair; eğer direniyorsa, yüreği insandan ve toplumdan yanaysa toplum ve insan sorunları da şiirinde var olacaktır.” Düşüncesini taşımaktadır.

İbrahim Abdülkadir Meriçboyu (1917-1985) : Konuşma dilinin bütün kıvraklığından canlılığından, ritminden yararlandığı şiirlerinde insan sevgisi ağır basar.

Enver Gökçe (1920-1981): Halk şiirinin söyleyiş özelliklerinden, yerel sözcüklerden ve deyimlerden yararlanarak kendine özgü, toplumcu, kavgacı bir şiiri geliştirmiştir.

Suat Taşer (1919-1982): Bireysel denilebilecek duyarlılığıyla ve yergi havasıyla dikkat çeker.

Mehmet Kemal (1921-1998): Politik sorunları (sendikalaşma, işçi sorunları) öne almış, şiiri ikinci plana itmiş, gazete ve sendikalarda çalışmıştır.

RİFAT ILGAZ (1911-1993): Toplumcu gerçekçi şair ve yazardır. Özellikle 1940'lı yıllarda yoksulların yaşamlarını anlattığı şiirleriyle, toplumcu gerçekçi şairlerin ön saftaki temsilcilerinden biri olmuştur. “Markopaşa” dergisinde mizahi yazılar yazmıştır. “Hababam Sınıfı” yazarı ve “Sınıf” şairi olarak tanınmıştır. Hababam Sınıfı, başlangıçta tiyatro olarak yayımlanmıştır. Yoksulları anlattığı şiirlerde yalın bir dil kullanmasına rağmen şiirlerinde kullandığı "humar" (ince alay, ironi duyguları aktarmak) ile farklılık yaratmıştır.

Eserleri:

Şiir: Sınıf, Yaşadıkça, Devam, Bütün Şiirleri

Roman: Karartma Geceleri, Sarı Yazma, Yıldız Karayel
Mizahi Hikayeler: Radarın Anahtarı, Don Kişot İstanbul'da

Mizahi Romanlar: Hababam Sınıfı, Pijamalılar

MARKOPAŞA (DERGİ) : 1946 yılında Sabahattin Ali, Aziz Nesin ve Rıfat Ilgaz tarafından halkçı, toplumcu gerçekçi bir anlayışla çıkarılan siyaset, mizah, hiciv dergisidir. Sürekli yasaklanan dergi; Markopaşa, Merhumpaşa, Malümpaşa, Alibaba, Yedi Sekiz Paşa, Hür Markopaşa gibi birçok adla yayın hayatını sürdürmüştür. Derginin yayın hayatı 1950'de sona ermiştir.

MAVİCİLER (1952 - 1956)

Mavi Hareketi: 1 Kasım 1952'de yayın hayatına giren Mavi dergisi etrafında, Attila İlhan öncülüğünde toplanan Ahmet Oktay, Yılmaz Gruda, Ferit Edgü, Orhan Duru gibi sanatçılar Garip akımına ve Orhan Veli'ye karşı çıkmışlardı, şairane bir sanat anlayışını benimsemişlerdir. Adını dergiden alan hareket, Maviciler olarak adlandırılmış ve Attila İlhan'ın Sosyal Realizm Münasebetleri yahut Başlangıç adlı yazısıyla bu karşı çıkışı dile getirmişlerdir. Şiirin basit olmayacağını, zengin benzetmelerle derinliğin olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Daha sonra Özdemir Nutku yönetimine geçen Mavi dergisi sosyal realizm konulu yazılara yer vermiş, toplumsal gerçekliğin sözcüsü olmuştur. Dergi 1956'da 36. Sayıdan sonra kapatılmıştır.

Özellikleri:

- 1- 1952 yılında Ankara'da yayımlanmaya başlanan "Mavi" adlı dergi etrafında toplanan yazarların oluşturduğu bir topluluktur.
- 2- Başlangıçta Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda Anadolu'ya, geleneğe, halk şiirine eğilmişler, Yunus Emre gibi ozanların yolundan yürüyeceklerini belirtmişler; fakat 1954'ten sonra bu anlayıştan vazgeçerek toplumcu gerçekçi bir çizgiye yönelmişlerdir.
- 3- Mavicilerin toplumcu çizgiye yönelmelerinde 1954'ten itibaren dergide yazmaya başlayan ve fikirleriyle dergiye yön veren Attila İlhan'ın büyük etkisi vardır. Attila İlhan, derginin yönetimine katılmamış; fakat yazı ve görüşleri ile Maviciler'i yönlendirmiştir.
- 4- Hisarcılara ve Garipçilere karşı çıkmışlardır.
- 5- Nazım Hikmet'ten etkilenmişler ve onun şiirlerini dergide yayımlamışlardır.
- 6- Toplumcu gerçekçi bir çizgiye yönelmelerine rağmen şiiri ideolojinin aracı haline getirememişlerdir. Toplumcu gerçekçilerden farklı olarak bireyselliğin de yansıtılması gerektiğini savunmuşlardır. Bireyin iç dünyasını, duygusal dünyasını anlatmışlardır.
- 7- Şiiri, sosyal gerçeklerin anlatımında araç olarak görmüşlerdir.
- 8- Şairane ve sanatlı söyleyişi tercih etmişlerdir.
- 9- Divan şiirinin imgelerinden ve şekil özelliklerinden yararlanmışlardır.
- 10- Şiirde anlam kapalılığını savunmuşlardır.
- 11- Serbest nazmı kullanmışlardır.
- 12- Şiirin basitleştirilmemesi; derin, içli, zengin bir benzetme ve imge dünyasının olması gerektiğini söylemişlerdir.
- 13- Dergi, Attila İlhan'ın toplumcu gerçekçilikle ilgili kaleme aldığı yazılarla dikkati çekmiş, "Mavi" adı Attila İlhan ile özdeşleşmiştir.
- 14- Attila İlhan, Ahmet Oktay, Orhan Duru, Ferit Edgü, Teoman Civelek, Özdemir Nutku, Ülkü Arman, Güner Sümer, Bekir Çiftçi, Ümran Kıratlı, Demir Özlü, Tahsin Yücel, Demirtaş Ceyhun, Yılmaz Gruda, Ali Püsküllüoğlu, Ömer Faruk Toprak, Bumin Gaffar Maviciler topluluğuna mensup sanatçılardır.

MAVİ DERGİSİ : 1952'de Ankara'da yayımlanmaya başlamıştır. Mavi dergisi çıkış amacını derginin ilk sayısında açıklamış ve sayfalarının ulusal sanatı eserlerinde yansıtan sanatçılara açık olduğunu belirtmiştir. Mavi dergisinde, yirmi birinci sayısından itibaren yazmaya başlasa da, Mavi topluluğu denilince akla gelen ilk isim Attila İlhan olmuştur. Attila İlhan, toplumcu gerçekçi sanatın ne olduğunu anlattığı yazılarıyla derginin yönünü toplumcu bir edebiyata çevirmiştir. Dergide; **Attila İlhan, Ahmet Oktay, Özdemir Nutku, Ülkü Arman, Ferit Edgü, Orhan Duru, Demir Özlü** gibi imzaların eserleri yayımlanmıştır

ATTILA İLHAN (1925-2005)

1- Şiir, roman, deneme ve köşe yazılarıyla 1950 sonrası edebiyatımızda oldukça etkili olmuştur.

2- 1946 yılında CHP şiir yarışmasında "Cebbaroğlu Mehmed" şiiriyle ikincilik ödülü alarak adını duyurmuştur.

3- 1952-196 yılları arasında çıkan Mavi adlı dergi etrafında bir araya gelen Ferit Edgü, Orhan Duru, Ahmet Oktay gibi sanatçılarla Mavi hareketinin en önemli ismi olmuştur.

Attila İlhan'ın şiir anlayışı üç evrede incelenebilir:

1- Toplumcu Gerçekçi Dönem (1941-1959)

⇒ Bu dönem şiirlerinde Nazım Hikmet'in etkisinde kalmıştır.

⇒ Sosyalist gerçekçiliği savunurken toplum ve tarihi inkâr etmemiştir.

⇒ Halk şiirinden de beslenen şair toplumcu gerçekçi bir duyarlılıkla yazdığı şiirlerini

⇒ 1948'de "Duvar" adlı kitabında toplamıştır. "Özgürlük, vatanseverlik, insanlık, özveri, barış" gibi temaları içeren bu şiirler, İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği gerilim, bunalım, sıkıntı ve çöküntüleri yansıtmaktadır.

2- Bireyin Varlığını ve Evrendeki Yerini Sorguladığı Dönem (1959-1968)

⇒ Bu dönemde, daha çok modern dünyada yalnızlaşan ve varlığı tehdit altında olan insanların ruh halini yansıtmıştır.

⇒ "Aşk, yalnızlık, bunalım, umutsuzluk" gibi karamsar temaları işlediği şiirlerini

⇒ 1954'te "Sisler Bulvarı" kitabında toplamıştır.

⇒ Bu dönem şiirlerinde üslup olarak kent yaşamının şekillendirdiği argo, küfür, bıçkınca konuşmalar, modern ifadeler görülür.

3- Neoklasik Dönem

⇒ Özellikle 1965'ten sonraki şiirlerinde önceki şiirlerinden tümüyle kopmadan tarihin yeniden sorgulanması, kişinin kendi benliğiyle hesaplaşması, tabiat, kâinat ve hatıralar ön plana çıkmıştır.

⇒ Bu dönemde divan şiirinin ses ve imge dünyasından beslenmiştir.

"Elde Var Hüzün", "Yasak Sevişmek" ve "Tutuklunun Günlüğü" kitaplarında divan şiirine özgü gazeli, şarkıyı, müseddesi yeni bir bakış açısıyla ele alarak geleneksel Türk şiirini modern bir içerikle birleştirmiştir.

Attila İlhan'ın Şairlik Yönü: Mavi dergisi etrafında toplanan Maviciler'in öncüsü ve en önemli ismidir. Garip ve ikinci yeni şiirine karşı çıkmıştır. Garipçilerden farklı olarak imgeye, mecaza yer vermiş; İkinci Yeni'lerden farklı olarak folklordan yararlanmıştır.

⇒ Batı, halk, divan, toplumcu şiir geleneklerine ait unsurları bir potada eriterek biçim ve öz yönünden kendine özgü bir şiir ortaya koymuştur.

⇒ Toplumcu gerçekçi anlayışla şiir yazmış ancak toplumcu gerçekçilerden farklı olarak şiirini ideolojinin aracı haline getirmemiş; kendine özgü bir "toplumcu gerçekçi şiir" akımı oluşturmuştur.

⇒ "Elde Var Hüzün, Yasak Sevişmek ve Tutuklunun Günlüğü" şiir kitaplarında divan edebiyatı geleneğinden beslenmiştir.

⇒ Barış, özgürlük, geleceğe umut gibi sosyal temaların yanında aşk, yalnızlık, umutsuzluk, bunalım, ölüm gibi bireysel temaları işlemiştir.

⇒ Şiire yeni bir ses, coşkulu bir anlatım, zengin bir imge dünyası getirmiştir.

⇒ Şiirlerinde argoya, halk söyleyişlerine, kullanılmayan eski kelimelere, modern kent yaşamında sıkça kullanılan sözcüklere, Fransızca ve Almancadan aldığı kelimelere yer vermiştir.

⇒ Yazım kurallarına karşı çıkmış, büyük harf kullanılmamış ancak özel isimlere ek geldiğinde kesme işaretiyle ayırmıştır.

⇒ Sisler Bulvarı, Yağmur Kaçağı ve Ben Sana Mecburum adlı kitaplarındaki şiirleriyle genç kuşakları etkilemiştir.

3- MİLLİ EDEBİYAT ANLAYIŞINI SÜRDÜREN ŞİİR (1920-1950) (Milli Edebiyat Zevk ve Anlayışını Sürdüren Şiir)

19. Yüzyılın ikinci yarısı ve 20. Yüzyılın birinci yarısında tarihi düşünce akımları etkisini hissettirdi. Bunlar, Osmanlılık, Batıcılık, Türkçülük ve İslamcılıktır.

Batıcılık: Amacı, Batı'yı fen, teknoloji, bilim, sanat alanlarında örnek almak ve ülkenin kalkınmasını bu şekilde gerçekleştirmektir. **Ortaya Çıkış Nedeni,** Batı'nın, Osmanlı karşısında fen, bilim, sanat teknoloji alanlarında önde olması. **Temel Düşüncesi,** Avrupa seviyesine çıkmak için Avrupalının yaşam ve düşüncesinin örnek alınmasıdır.

Osmanlılık: Ortaya çıkış nedeni, Osmanlı Devleti'nin etnik yapısının farklı olması, Fransız İhtilali sonucu milliyetçilik akımından etkilenmesinin istenmesini, ülkede iç ve dış isyanların olması, ülkenin toprak kaybetmesidir. **Amacı,** Dil, din, ırk mezhep ayrımı gözetmeksizin ülkedeki bütün etkin grupları Osmanlı milleti olarak görmek, devletin menfaati doğrultusunda birleşmektir. **Temel düşüncesi,** Osmanlı'nın eski ihtişamlı günlerine geri dönmektir.

İslamcılık: Ortaya çıkış nedeni, Rusya'nın Balkanlarda uyguladığı "Panslavizm" düşüncesi, ülkelerin bağımsızlık mücadelesi vermesi, siyasi alanda otoritenin kurulmak istenmesi. **Amacı,** İslam'ın değerlerine bağlı kalmak, öze dönmek, din çatısı altında birleşmek. Temel Düşüncesi, İslam'ın temel düşüncesinde ilericilik olduğu, çalışmayı ve gelişmeyi İslam dininin emrettiği, bütün Müslümanların birbiriyle kardeş olduğudur.

Türkçülük akımı, Türk edebiyatında, 1911-1923 yılları arasında Milli Edebiyat akımının doğmasını sağlamıştır. Amacı, Geniş bir coğrafyada birbirlerinden kopmuş bir şekilde yaşayan Türkleri Türk Bayrağı altında birleştirmektir. Temel Düşüncesi, Dilde, dinde, vatan, ülküde birlik düşüncesidir.

Milli Edebiyat Döneminde, Hecenin Beş Şairi olarak anılan, Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek, Yusuf Ziya Ortaç, Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon, Cumhuriyet döneminde de Milli edebiyat ilkelerine bağlı kalmışlardır. Beş Hececiler, Cumhuriyet Dönemi'nde de Anadolu ve Anadolu insanını anlatmayı sürdürmüşlerdir. Beş Hececiler ve onları izleyen pek çok şair Milli Edebiyat Zevk ve Anlayışını Sürdüren şiir anlayışına uygun eserler vermiştir. Bu anlayış "memleketçi şiir", "memleket edebiyatı" olarak da adlandırılabilir.

Beş Hececilerin dışında, Kemalettin Kamu, Arif Nihat Asya, Halide Nusret Zorlutuna, Zeki Ömer Defne, Orhan Şaik Gökyat, Ömer Bedrettin Uşaklı ve Ahmet Kutsi Tecer gibi şairler de Milli Edebiyat zevk ve anlayışına uygun şiirler yazmışlardır.

Kültür Haftası, Ağaç, Çınaraltı, Hisar gibi dergiler etrafında toplanan bu şairler, halk şiiri kaynağından beslenmişler, hece vezni ve dörtlülerle memleket sevgisini, kahramanlıkları yansıtan şiirler yazmışlardır. Memleketin yücelmesi, övülmesi, memleket güzelliklerinin aktarılması şiirlerin en önemli özellikleridir. Bu şiirleri, halk edebiyatı şiirinden ayıran özellik, şairlerin Batı şiirinden de etkilenmiş olmalarıdır.

Özellikleri:

1- Milli Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren şairler; Kültür Haftası, Ağaç, Çınaraltı, Hisar isimli dergilerin etrafında toplanmışlar, şiirlerini bu dergilerde yayımlamışlardır.

2- 1911 yılında Selanik'te Genç Kalemler dergisinin yayımlanmasıyla başlayan, dönemin çoğu şairini etrafında buluşturan Milli Edebiyat anlayışı; Milli Mücadele, yeni devletin kuruluşu, devrimler gibi birçok önemli tarihsel sürece denk düşen 1920'li, 1930'lu yıllara da damgasını vurmuştur.

3- Milli Edebiyat şiir anlayışı, Cumhuriyetin ilanının ardından "memleketçi şiir" olarak adlandırılan bir sürece girmiştir.

4- Milli Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren şiirlerde işlenen temalar halkla ilişkilidir. Bu temalar, edebiyatımızda daha önce ele alınmıştır.

5- Milli Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren şairler, kendilerinden önceki Milli Edebiyat şairleriyle benzer temaları (Türk tarihi, milliyetçilik anlayışları, milli kültür unsurları, memleket manzaraları, Anadolu insanı, memleket sevgisi, kahramanlıklar) işlemişler, onlar gibi milli ve manevi değerlere yönelmişler, milli duyarlılığa yer vermişlerdir. Memleketin yüceltilmesi, övülmesi, memleket güzelliklerinin aktarılması bu şiirlerin en önemli özellikleridir.

6- Cumhuriyetin ilke ve inkılaplarının ışığında girilen yeni yönelimleri, eserlerinde yansıtmaya çalışmışlardır.

7- İyimser, umutlu, romantik bir tutumla Anadolu'nun, Anadolu insanının olumlu yönlerini şiirleştirmeyi amaçlamışlardır.

8- Sözcükleri genellikle gerçek anlamında kullanmışlardır. Şiirlerde sade bir dil kullanılmış; söz sanatlarına, memleket manzaralarıyla ilgili söyleyişlere yer verilmiştir.

9- Hece ölçüsünü, nazım birimi olarak dörtlülüğü, halk şiiri nazım şekillerini kullanmayı esas almışlar, halk şiiri kaynağından beslenmişlerdir.

10- Bu şiirleri, halk edebiyatı şiirinden ayıran özellik, şairlerin "batı şiirinden de" etkilenmiş olmalarıdır.

11- Milli Edebiyat akımının ilkelerine bağlı kalarak Milli Edebiyat döneminde faaliyetlerini sürdüren "Beş Hececiler" (Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek, Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç) , Cumhuriyet dönemi edebiyatında da Anadolu ve Anadolu insanını anlatmayı sürdürmüşlerdir.

12- "Hisarcılar" da Milli Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren şiire yakın durmaktadır.

13- Beş Hececiler, Kemalettin Kamu, Arif Nihat Asya, Zeki Ömer Defne, Orhan Şaik Gökyay, Ahmet Kutsi Tecer, Ömer Bedrettin Uşaklı, Behçet Kemal Çağlar Milli Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren şairlerdir.

Memleket Edebiyatı: "Memleket sevgisini, sorunlarını, manzaralarını; Anadolu coğrafyasını ve insanını" milli bir duyarlılıkla yansıtan sanatçıların oluşturduğu edebi anlayıştır. Milli Mücadele sırasında İstanbul'dan Anadolu'ya geçen Faruk Nazif Çamlıbel'in öncülük yaptığı bir akımdır

BEŞ HECECİLER (HECENİN BEŞ ŞAİRİ)

1- 1914 yılında oluşan ve “**Hecenin Beş Şairi**” olarak anılan bu topluluğun şairleri ilk şiirlerini aruz vezni ile yazmışlardır.

Bu şairler, milli edebiyatçıların ve Ziya Gökalp’in etkisindedirler. Şiirde konuşma dilinin kullanılması ile ilgili fikir birliğine varan Beş Hececiler, özellikle şiir dilinin **sadeleşmesinde** ve hecenin milli ölçü olarak kabul edilmesinde önemli rol oynamıştır.

2- Şiire **aruzla başlamalarına rağmen** 1917 yılında Ziya Gökalp’in etkisiyle aruzu bırakıp hece ölçüsünü kullanmışlar, Ziya Gökalp’in sistemleştirdiği “**Türkçülük**” akımını benimsemişlerdir.

3- Milli Edebiyat döneminden Cumhuriyet dönemine geçişte bir köprü görevi üstlenmiştir.

4- Cumhuriyet kurulduktan sonra da Milli Edebiyat ilkelerine bağlı kalarak Cumhuriyet döneminde de şiir yazmaya devam etmişlerdir.

5- Şiirde, sade ve özensiz olmayı benimsemişlerdir. Milli Edebiyat’ ın şiirine uygun hece ve dörtlüklerle, sade bir dile şiir yazmışlardır. Aruzla, şiirler yazan Mehmet Akif Ersoy, Ahmet Haşim, Yahya Kemal Beyatlı gibi şairleri de etkileyerek onları sade bir dille şiir yazmaya yöneltmişlerdir.

6- Halkın konuşma dilini şiire aktararak yazı dili ile konuşma dili arasındaki farkın ortadan kalkmasına katkıda bulundular.

7- Kahramanlık duygusu, yurt sevgisi, **Anadolu’nun güzellikleri** Anadolu coğrafyası, Anadolu insanı, tarihteki parlak devirler temalarını işlediler.

8- Anadolu gerçeğini işleyerek şiirimizin Anadolu’ya açılmasını sağlamışlar, **Anadolu’yu şiire sokmuşlardır**.

9- Anadolu coğrafyasını, insanını milli bir duyarlılık ve heyecanla ele alarak “**memleket edebiyatını**” oluşturdular ve memleket edebiyatının yaygınlaşmasında etkili oldular.

10- Beş Hececiler gerçekçi olmak istemelerine rağmen, savaşında etkisiyle milli duyarlılıklar adına gerçeklikten uzaklaşmışlar, romantizme sürüklenmişlerdir.

11- Milli konuları lirik ve coşkulu bir anlatımla şiire yansıtarak “**milli romantik**” bir tarz oluşturdular.

12- Bu topluluğu oluşturan sanatçılar şunlardır: Faruk Nazif Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek, Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç

BEŞ HECECİLER TOPLULUĞUNUN SANATÇILARI

FARUK NAFİZ ÇAMLİBEL (1898 - 1973)

1- Beş Hecelilerin en etkili şairi ve "memleketçi edebiyat" akımının öncüsüdür.

2- Şiirlerinde "aşk, özlem, kahramanlık, ölüm, tabiat, tarih, memleket sevgisi, Anadolu ve Atatürk" gibi konuları işlemiştir.

3- İlk şiirlerinde aruz veznini kullanmıştır. 1918’de yayımladığı

4- "Şarkın Sultanları" kitabındaki şiirleri aruzla yazmıştır.

5- Milli Edebiyat akımıyla tanıştıktan sonra memleket edebiyatına yönelmiş, aruzun yanı sıra heceyle de yazmaya başlamıştır.

6- 1919’da çıkardığı ve Beş Hecelilerin eğilimlerini yansıtan "Dinle Neyden" kitabındaki şiirleri heceyle yazmıştır.

7- 1922’de önce Kayseri’ye sonra başka illere edebiyat öğretmenleri olarak atanınca,

8- Anadolu’nun gerçeklerini gözlemleme fırsatı bulmuş, bu gözlemlerini şiirlerine aktarmıştır.

9- Ankara’dan 1922’de öğretmen olarak atandığı Kayseri’ye giderken yoldaki izlenimlerini ve gözlemlerini ünlü "Han Duvarları" şiirinde dile getirmiştir.

10- Anadolu ve Anadolu insanı ilk kez bu şiirde, romantik duygulardan ve epik söyleyişlerden uzak, gerçekçi çizgilerle anlatılmıştır.

11- "Çoban Çeşmesi" ve "Akarsu" şiirlerinde Anadolu insanını ve toprağını pastoral bir anlatımla dile getirmiştir.

12- 1922’den sonraki tüm şiirlerini heceyle yazmıştır.

13- "Sanat" adlı şiirinde hem kendi sanat anlayışını hem de "memleket edebiyatı" nın temel felsefi yaklaşımını ortaya koymuştur. Batıcı, mim benliğini kaybetmiş olanlara karşı Anadolu kaynaklı Türk-İslam kültürünü, sanatını öne çıkarmıştır. Yerli ve yabancı kaynaklar arasında kıyaslamalar yapan şair, yerli kaynakları görmezden gelenleri eleştirmiş, asıl beslenme kaynağı olarak

14- Anadolu’yu göstermiştir.

15- Kayseri Lisesinden öğrencisi Behçet Kemal Çağlar ile birlikte 1933’te Cumhuriyet’in onuncu yılı için "Onuncu Yıl Marşı"nı yazmıştır.

16- 27 Mayıs 1960 darbesinde hapse atılmış, bir buçuk yıl kaldığı hapisane duygularını "Zindan Duvarları" adlı şiir kitabında dile getirmiştir.

17- Anadolu’nun folklorik yapısından, halk deyimlerinden ve söyleyiş özelliklerinden yararlanmışır.

18- Şiirlerinde coşkun bir lirizm, sade ve akıcı bir dil görülür.

19- "Deli Ozan" ve "Çamdeviren" takma adlarıyla mizahi şiirler de yazmıştır.

Eserleri:

Şiir: Şarkın Sultanları, Gönülden Gönüle, Çoban Çeşmesi, Dinle Neyden, Sudan Halkalar, Bir Ömür Böyle Geçti, Akarsu, Tatlı Sert, Heyecan ve Sükûn, Zindan Duvarları, Han Duvarları, Akıncı Türküleri

Tiyatro: Canavar, Özyurt, Akın, Kahraman, Yahya Kartalı

Roman: Yıldız Yağmuru

YUSUF ZİYA ORTAÇ (1895-1967)

- 1) Hem heceyle hem de aruzla şiirler yazmıştır.
- 2) Bir yarışmada birinci olan “Kehkeşan” şiirinden sonra çeşitli dergilerde şiirler yazmaya başlamıştır.
- 3) “Çimdik” takma adıyla mizah konulu şiir ve yazılar yazmıştır.
- 4) Türk edebiyatının önemli mizah yazarlarından. Akbaba adlı mizah dergisini çıkarmıştır.
- 5) Hece vezni ile yazdığı “Binnaz” adlı oyun ilk başarılı piyeslerindendir, piyes sonraları sinemaya uyarlanmıştır.

Eserleri:

Şiir: Akından Akına, Âşıklar Yolu, Cenk Ufukları, Yanardağ, Bir Selvi Gölgesi, Bir Rüzgâr Esti, Kuş Cıvıltıları

Roman: Kürkçü Dükkânı, Şeker Osman, Göç, Üç Katlı Ev

HALİT FAHRİ OZANSOY (1891-1971)

- 1) Sevgi, özlem, ölüm gibi bireysel, egzotik temaları işleyen; genellikle karamsar duyguları çeşitli nazım şekillerinde dile getiren Ozansoy, “Beş Hececiler” den biridir.
- 2) İlk şiirlerinde aruz veznini kullandı. “Aruza Veda” şiiriyle aruzu bırakıp hece veznini kullandı.
- 3) “Nedim” adında bir edebiyat dergisi çıkardı.
- 4) Servet-i Fünûn dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yaptı.

Eserleri:

Şiir: Efsaneler, Cenk Duyguları, Zakkum, Paravan

Oyun: Baykuş, Sönen Kandiller, Fatma’nın Dileği, Bir Dolaptır Dönüyor

Roman: Âşıklar Yolunun Yolcuları, Sulara Giden Köprü, Yol Geçen Hanı

Anı: Edebiyatçılar Geçiyor, Edebiyatçılar Çevremde

ENİS BEHİÇ KORYÜREK (1892-1949)

- 1) Şiire arzula başlamış Ziya Gökalp’ in etkisiyle heceyi kullanmaya başlamıştır.
- 2) İlk şiirlerinde Servet-i Fünûncuların etkisi görülen sanatçı daha sonra Ziya Gökalp’le tanışmış ve hece veznine yönelmiştir.
- 3) Hecenin beş şairinden biri olarak ününü, konularını deniz savaşlarımızdan alan “Eski Korsan Hikâyeleri” genel başlığı altında topladığı manzum hikâyeleriyle yakalamıştır.
- 4) Türk denizciliğini destanlaştıran şairdir.
- 5) Son yıllarında tasavvufa yönelen Enis Behiç, bu konular üzerine şiirler yazmıştır.

Eserleri:

Şiir: Miras, Güneşin Ölümü, Varidat-ı Süleyman (Tasavvufi)

ORHAN SEYFİ ORHON (1890-1972)

- 1) Şiire aruzla başlamış sonraları heceyle yazmaya başlamıştır. Hece ölçüsüyle gazel biçiminde şiirler de yazmıştır.
- 2) “Mani” nazım biçimini çok sık kullanır.
- 3) İsmet İnönü’yü hicvetmek için yazdığı manzumeleri “Hicviyeler” adlı kitapta toplar.
- 4) Orhan Seyfi’nin mizahi yazıları ile fıkraları da önemlidir.
- 5) “Fırtına ve Kar” şiiri ile tanınmıştır.
- 6) Peri Kızı ile Çoban Hikâyesi” adlı manzum masalıyla sevilmiştir. Mizah çalışmaları da vardır.

Eserleri:

Şiir: Fırtına ve Kar, Peri Kızıyla Çoban Hikâyesi, Gönülden Sesler, İşte Sevdığım Dünya

MİLLÎ EDEBİYAT ANLAYIŞINI SÜRDÜREN ŞİİR ANLAYIŞININ DİĞER SANATÇILARI

ARİF NİHAT ASYA (1904-1975):

- 1) Adana’nın kurtuluş günü nedeniyle kaleme aldığı ünlü “Bayrak” şiirinden dolayı “Bayrak Şairi” olarak anılmıştır.
- 2) Aruzla başladığı şiir hayatına hece ile devam etmiş ve hece ölçüsünde büyük başarı kaydetmiştir. Aruzla yazdığı şiirleri arasında en çok rubaileri ile beğeni toplamıştır. Hece ve aruzla yazdıkları dışında serbest şiir alanında da güzel örnekleri vardır.
- 3) Yaşadığı toprakları “vatan” olarak düşünmesi ulusalcı düşüncelerle yüklü şiirler yazmasını sağlamış, “toplum için sanat” anlayışıyla kaleme aldığı şiirlerinde konuda olduğu kadar “sanat” endişesiyle biçime de önem vermiştir.
- 4) Şiirlerinin dili halk değişlerinden de yararlandığı, herkese hitap eden, son derece canlı bir dildir.
- 5) Lirik, epik ve didaktik tarzda yazdığı şiirleri “destanı şiirler, mistik şiirler ve yurt güzellemeleri” olarak üç bölümde incelenmektedir. Din konularında yazdığı şiirler yanında nükteye ve yergiye önem verdiği şiirler de kaleme almıştır.
- 6) Nesir türünde de eserler vermesine rağmen asıl şöhretini yazdığı şiirlere borçludur.

Eserleri:

Şiir: Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Dualar ve Âminler, Kökler ve Dallar, Kundaklar, Takvimler, Emzikler, Basamaklar, Köprüler, Yürek, Heykeltaş, Aynalarda Kalan Kubbe-i Hadra, Fatihler Ölmez, Takvimler, Rubaiyyat-ı Arif I, Rubaiyyat’-ı Arif II (Kıbrıs Rubaileri), Rubaiyyat-ı Arif III(Nisan), Rubaiyyat-ı Arif IV(Kova Burcu), Rubaiyyat-ı Arif V (Avrupa’dan Rubailer)

Mensur Şiir: Ayetler, Yastığının Rüyası

Özdeyişler: Kanatlar ve Gagalar

Düzyazı: Enikli Kapı, Terazi Kendini Tartmaz, Aramak ve Söylememek, Kanatlarını Arayanlar, Sevgi Mektupları

ORHAN ŞAİK GÖKYAY (1902-1994)

- 1) Halk şiiri geleneğinden etkilenecek yazdığı içten, samimi şiirleri ile tanınmış, özellikle ulusal konularda yazdığı lirik-epik tarzdaki şiirleri ile sevilmiş bir sanatçıdır. “Bu Vatan Kimin?” lirik-epik tarzdaki şiirlerinin en tanınmış olanıdır.
- 2) İlk şiirlerini aruzla kaleme almış olan sanatçının dili duru, pürüzsüz ve son derece sadedir.
- 3) 1940 yıllarından itibaren folklor ve halk edebiyatı çalışmalarına yönelen sanatçı, özellikle Dede Korkut üzerine yaptığı çalışmalarla dikkat çekmiştir.
- 4) Şiir ve inceleme alanında eser veren sanatçı şiirlerini kitaplaştırmamış, sadece beş şiirini İngilizce olarak “Birkaç Şiir-Poems” kitabına almıştır.

Eserleri:

Eleştiri: Destursuz Bağa Girenler

Araştırma: Dede Korkut, Mercimek Ahmet, Kâtip Çelebi

KEMALETTİN KAMU (1901-1948)

- 1) “Gurbet şairi” olarak tanınmıştır. Gurbet duygusunu bizzat yaşamış ve çok iyi yansıtmıştır.
- 2) Şiirlerinde “aşk, savaş, vatan sevgisi, siperde ve daima gurbette olan Mehmetçik” konularını işlemiştir.
- 3) Başlangıçta aruz ölçüsüyle yazan şair, daha sonra hece ölçüsünü kullanmıştır. Hece ölçüsünün özellikle 11’li kalıbını kullanmıştır.
- 4) Halk şiiri geleneğinden yararlanmıştır. Lirik şiirleriyle tanınmıştır. “Memleket Edebiyatı”nın önde gelen şairlerindendir.
- 5) “Bingöl Çobanları” adlı şiiriyle tanınmıştır. Bu şiir Türk edebiyatında en önemli pastoral şiir örneklerinden biridir.
- 6) “Gurbet, Kimsesizlik, İrşad” diğer önemli şiiridir.
- 7) Şiirleri ölümünden sonra Rıfat Necdet Evrimen’in hazırladığı “Kemalettin Kamu Hayatı Şahsiyeti ve Şiirleri” adlı kitapta toplanmıştır.

Eserleri: Şiir: Gurbet, Bingöl Çobanları, Gurbet Geceleri, Gurbette Renkler, Kimsesizlik, Güz, İzmir’e Tahassür, Hazan Yolcusunda, İrşad, Söğüt

ÖMER BEDRETTİN UŞAKLI (1904-1946)

- 1- Halk edebiyatı geleneğinden yararlanarak hece ölçüsüyle şiir yazmıştır.
- 2- Anadolu’yu ve memleket sahnelerini tablo halinde eserlerine yansıttığı için Anadolu Şairi olarak ünlenmiştir.
- 3- Doğa, gurbet, deniz, ölüm ve özlem temalarını işlemiştir.
- 4- Şiirlerinin bazıları bestelenmiştir. (Yıldızların Altında, Eğilmez Başın Gibi, Kapıldım Gidiyorum)

Eserleri:

Şiir: Deniz Sarhoşları, Yayla Dumanı, Sarıkız Mermerleri, Deniz Hasreti

ZEKİ ÖMER DEFNE (1903-1992)

- 1- Erzurum, Konya, Bursa, İstanbul, Isparta, Eğin, Ilgaz için yazdığı güzellmelerle tanınmıştır.
- 2- Halk şiiri geleneğiyle çağdaş şiiri birleştirerek kendine özgü yeni bir şiir ortaya koymuştur.
- 3- Destanlardan, folklordan yararlanarak yerli motiflerle süslü romantik ve lirik şiirler yazmıştır.
- 4- Anadolu, yurt güzellikleri, vatan, millet başta olmak üzere aşk, tabiat gibi temaları ele almıştır.
- 5- Şiirlerini, Denizden Çalınmış Ülke, Sessiz Nehir, Kardelenler adlı kitaplarda toplamıştır.

HALİDE NUSRET ZORLUTUNA (1901-1984)

- 1- Cumhuriyet Dönemi’nin ünlü romancılarından Emine İşinsu’nun annesi, Pınar Kür’ün teyzesidir.
- 2- Hece vezni ve sade dille yazdığı şiirleriyle ün kazanmıştır.
- 3- Şiirlerinde yurdun çeşitli güzelliklerini, milli ve manevi değerleri dile getirmiştir.
- 4- İlk romanı Küller’i 19 yaşında kaleme alan sanatçı Töre ve Ayşe dergilerini çıkarmıştır.
- 5- Halk şiiri geleneğinden yararlanmış, heceyi kullanmıştır.
- 6- Kadın duyarlılığını dile getiren şiirler yazmıştır.
- 7- En tanınmış eseri, milli duygularla yazdığı “Git Baha” adlı şiirdir.

Eserleri:

Şiir: Geceden Taşan Dertler, Yayla Türküsü, Yurdumun Dört Bucağı, Ellerim Bomboş

Roman: Küller, Sisli Geceler, Gül’ün Babası Kim, Aşk ve Zafer

Öykü: Beyaz Selvi, Büyük Anne, Aydınlık Kapı

ALİ MÜMTAZ AROLAT (1897-1967)

- 1- Milli Edebiyat akımının etkisinde, sade dil ve hece ölçüsüyle millet ve memleket meselelerini anlatan şiirler yazmıştır.
- 2- Aşk ve tabiat içerikli şiirlerinde "iç huzursuzluk, umutsuzluk, karamsarlık" havası hakimdir.
- 3- Şiirlerinde hayal unsurlarına geniş yer vermiştir.
- 4- "Hayal, efsane, rüya" eksenli şiirler yazmış, sembolist imgelerden yararlanarak mısralar arasında musikiyi yakalamaya çalışmıştır. Özellikle "Bir Gemi
- 5- Yelken Açtı" adlı şiirinde bu özellikleri görmek mümkündür.
- 6- Eskilerin "redd-i mısra" dedikleri tekniği genişletip "red-i beyit" haline getirerek üç beyitten oluşan altı mısralı manzumeler yazmıştır.

Eserleri:

Şiir: Bir Gemi Yelken Açtı, Hayal ikliminden Dönen Diyor ki

BEDRİ RAHMİ EYUBOĞLU (1913-1975)

- 1- Ressam ve şairdir.
- 2- Pir Sultan Abdal ve Karacaoğlan geleneğinden etkilenerek şiir yazmıştır.
- 3- Gözlemlerinden, halkın deyişlerinden aldığı motifleri modern sanat ve resimle birleştirerek şiirlerine içtenlikle aktarmıştır.
- 4- Ressamlığın verdiği bakışla şiirlerinde görselliği ön planda tutmuştur.
- 5- Anadolu insanının yoksul hayatını anlatan sosyal içerikli şiirler yazmıştır.
- 6- "Karadutum, çatal karam, çingenem" dizesiyle başlayan şiiri, bestelenmiştir.

Eserler:

Şiir: Karadut, Dol Karabakır Dol, Yaradana Mektuplar, Tuz, Yaşadığım Aşklar

Gezi – Deneme: Canım Anadolu, Tezek, Delifışek, Resme Başlarken

NECMETTİN HALİL ONAN (1902-1968): Şiire aruz ölçüsü ile başlamıştır. Bireysel veya milli duygularla örülü hece şiirleriyle tanındı. Milli Edebiyat hareketinin geliştiği sırada yetişen şair, şiirlerinde bireysel duygulanışlarıyla, ulusal duyguları birlikte işlemiştir. “Bir Yolcuya” şiiri hamaset edebiyatının en güzel örneklerindendir.

Eserleri: Şiir: Çakıl Taşları, Bir Yudum Daha

Roman: İşleyen Yara, Kolejli Nereye

Araştırma: İzahlı Divan Şiiri Antolojisi

ŞÜKÛFE NİHAL BAŞAR (1896-1973): İlk şiirlerinde aruz ölçüsünü kullandı. Sonra Milli Edebiyat akımını benimseyerek hece ölçüsüne döndü. Şiirlerinde romantik duyguları, hikâye ve romanlarında ise toplum sorunlarını, kadın problemlerini işledi.

Eserleri: Şiir: Yıldızlar ve Gölge, Hazan Rüzgârları, Gayya, Su, Şile Yolları, Sabah Kuşları, Yerden Göğ

Hikâye: Tevekkülün Cezası

Roman: Renksiz İstirap, Yakut Kayalar, Çöl Güneşi, Yalnız Dönüyorum, Domaniç Dağlarının Yolcusu, Çölde Sabah Oluyor

Gezi: Finlandiya

4- GARİP HAREKETİ (1.YENİ) (1940-1950)

1930'lu yıllarda halk diliyle şiir yazma eğilimi, hecedeki monotonluğu ortadan kaldırma girişimi ve edebi sanatlardan kurtulma çabası, 1940'lı yıllarda belirecek olan serbest şiir-anlayışına ortam hazırlar.

Garip Hareketi, 1940 yılında **Orhan Veli Kanık, Oktay Rıfat Horozcu, Melih Cevdet Anday**'ın şiire yeni dünyalar, yeni insanlar yetiştirerek, yeni söyleyişler bularak şiirin sınırını genişletmek istedikleri bir edebi harekettir. Cumhuriyet döneminde yaygınlaşan “içinden geldiği gibi yazma” öncülüğünü yaptıkları için “**1. Yeni**” diye de adlandırılmışlardır.

Bu üç şair, şiirde sürmekte olan aşırı duygusallığa, şairaneliğe, basmakalıp söyleyişe başkaldıran şiirlerini toplayarak (Garip Hareketine uygun şiirlerden oluşan) 1941 yılında “Garip” adında “ortak bir kitap” yayımlarlar. Şiirlerinin garip karşılanmasından hareketle Orhan Veli kitaba “Garip” adını verir. Hem bu kitabın adı hem de şiirleri garip (tuhaf) karşılandığı için kendilerine “Garipçiler” adı verilir. Garip kitabı, Orhan Veli'nin yazdığı bir ön sözle başlar. Yazdıkları şiirlerin alaya alınması kendilerini üne kavuşturmuştur. **Orhan Veli Kanık, bu akımın (Garip Hareketi) sözcüsüdür.**

Kısa sürede geniş yankılar uyandıran Garipçilerin bu tutumları, çok sürmemiştir. Garipçiler zamanla, başlattıkları çizgiden uzaklaşırlar. Orhan Veli, bazı şiirleriyle halk şiiri geleneğine döner. Oktay Rıfat ve Melih Cevdet de Garip Hareketi'nden uzaklaşır. 1950 yılında Orhan Veli'nin beklenmedik ölümüyle bu hareket sona ermiştir. Orhan Veli'nin ölümünden sonra, bu hareketin diğer temsilcileri Oktay Rıfat ve Melih Cevdet zamanla farklı şiirlere yönelmiştir.

1954-1955 yıllarında Garip Hareketi'ne tepki olarak “II. Yeni” hareketi ortaya çıkar. Oktay Rıfat, sonradan bu topluluğa katılır, halk edebiyatı kaynaklarına döner. Melih Cevdet ise zihni bir şiirde karar kılar.

Serbest şiir, Orhan Veli ile doruk noktaya ulaşırken Türk şiirine geniş ufuklar açar ve güzel örnekler kazandırır. Serbest şiirin gelişigüzellik olmadığı, belirli bir bilgi, kültür ve yetenek işi olduğu, Orhan Veli'nin şiirleriyle kanıtlanmıştır.

Serbest nazımla yazılan şiirler, halkın yaşama biçimini ifadeye yönelmiştir. Halk arasından seçilmiş insanın şiiri yazılmak istenmiştir. Bilinçaltından yararlanma isteği vardır. Kendilerinden önceki şiir dili ve söyleyiş tarzından sapma görülür.

Garipçiler; Geleneksel şiire, eski şiire, şiirde kalıplaşmış kurallara, ölçü uyak ve dörtlüğe, anlam ve edebi sanatlarla, şiirde duyguya ve anlaşılabilirliğe, İmgeye, kapalı söyleyişe ve şairaneliğe **karşı çıkmışlardır**

GARİP ŞİİRİNİN ÖZELLİKLERİ:

- 1- Garip Hareketi, Nazım Hikmet'in öncülüğünü yaptığı toplumcu şiire, Ahmet Haşim ve Yahya Kemal Beyatlı'nın sembolist şiirine ve hece şairlerine tepki olarak doğmuştur.
- 2- Sıradan insanların yaşamlarını, ilişkilerini temel alan, imgeden ve şairane söyleyişlerden mümkün olabildiğince uzaklaşan, konuşma dilinin olanaklarından yararlanan, öykülemeyi ön plana çıkaran dolayısıyla yaşantıya önem veren, kafiye, ölçü, gibi şiir unsurlarını şiirselliğini temel ölçütü olmaktan çıkaran bir harekettir.
- 3- Şiirimizdeki en köklü değişimleri Garipçiler yapmıştır.
- 4- Şiirin diğer sanatlarla ilişkisine karşı çıkmışlardır. Resme ve müziğe ait öğelere yer verilmemeye çalışılmıştır.
- 5- Biçimden çok, “anlamı” (içerik); duygudan çok “aklı” ön plana çıkaran, akla hitap eden bir şiir yazmışlardır. Anlam, şiirin en önemli niteliğidir.
- 6- Şiirde espriyi, nüktelyi kullanmış ve şaşırtmaya dayalı şiirler yazmışlardır.
- 7- Günlük hayattaki her konunun şiirde yer alması gerektiğini savunmuşlar, şiirde o güne kadar işlenmemiş konuları ele almışlardır. Onlara göre konunun bayağısı yoktur, işlemekte bayağılık vardır. İşledikleri temalarda da sıradan nesnelere, kişilere, olaylara yer vermişlerdir. -Şiirde halk arasından seçilmiş insanlara önem verilmiştir. Sıradan insanları ve onların dünyalarını şiirleştirmeyi, onların sesi olmayı esas almışlar; onların duygularını dile getirmişlerdir.
- 8- İmgeye karşı çıkmış; basit, sade, imgesiz şiirler yazmayı savunmuşlardır. Şiirde çağrışım değil açıkça söylemek önemlidir. Anlatımları açık ve yalındır. Basitlik, sadelik, aeladelik ilkesini benimsemişlerdir. Şiirde anlam açıktır.
- 9- Ölçüye, uyağa, söz sanatlarına karşı çıkmışlardır.
- 10- Şiiri politika için araç görenlere karşı çıkmışlardır. Siyaset dışı kalmayı başararak geniş kitlelere ulaşmışlardır.
- 11- Toplumsal aksaklıkları şiirin doğal akışını bozmadan ve bir mesaj iletme kaygısı duymadan yansıtmışlardır.
- 12- **Sürrealizm** ve Dadaizm akımlarından etkilenmişlerdir. Ancak tamamen sürrealist değildir.
- 13- Serbest nazma yönelmişlerdir.
- 14- Günlük konuşma diline uygun bir şiir diliyle yazmışlardır. Sözcükleri daha çok, ilk anlamıyla kullanmışlardır. Halkın günlük konuşma dilinin kullanılmasıyla şairanelikten kaçınılmıştır.
- 15- Şiirde söyleyiş ve kelime kadrosu halkla ilişkilidir. Şiir, farklı bir söyleyiş kazanmıştır.
- 16- Şiirde her türlü kurala ve belirli kalıplara karşı çıkmışlardır.
- 17- Şiiri günlük tartışmalar arasına getirirler ve böylece şiir herkesin konuştuğu ortak bir konu olur.
- 18- Bu şiir, karşı karşıya alçak sesle okunan bir şiirdir; topluma meydanlarda okunan bir şiir değildir.

GARİP HAREKETİ (İ.YENİ) (1940-1950) **SANATÇILARI –GARİPÇİLER-**

ORHAN VELİ KANIK (1914-1950)

- 1- Melih Cevdet ve Oktay Rifat'la ortaokul-lise yıllarında başlayan arkadaşlıkları ömür boyu sürmüştür.
  - 2- 1941 'de Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat Horozcu'yla birlikte Garip Hareketi'ni başlatmış ve bu hareketin öncüsü olmuştur.
  - 3- Geleneksel şiir anlayışına karşı çıkmış, şiiri biçimsel bağlardan kurtararak ölçsüz, uyaksız şiirler yazmıştır.
  - 4- Şairane söyleyişten, basmakalıp benzetmelerden ve söz sanatlarından kaçınmış; şiiri daha kısa ve basit bir forma dönüştürmüştür.
  - 5- Orta sınıf insanının küçük sorunlarını ön plana çıkarmış, sıradan insanları, günlük yaşamı ele almıştır.
  - 6- Yergi, nükte, mizah ve şaşırtmaya dayalı şiirler yazmıştır.
  - 7- Şiirlerinde halkın günlük konuşma dilini kullanmıştır.
  - 8- Akıma adını veren Garip kitabının ön sözünde şiirle ilgili görüşlerini anlatan sanatçı; ölçü ve uyağın şiir yozlaştırdığını, şiirin insanın beş duyusuna değil beynine seslenen bir söz sanatı olduğunu, şiirin toplumun geneline seslenmesi gerektiğini belirtmiştir.
  - 9- İstanbul'u Dinliyorum ve Anlatamıyorum gibi lirik duygusal şiirleriyle büyük bir beğeni kazanmıştır.
  - 10- Kitabe-i Seng-i Mezar şiiriyle eski şiirin seçkin tavrına (Kanuni Mersiyesi'ne) ironik bir göndermede bulunmuş, sadece padişah olan "Süleyman"ların değil, halkın arasındaki sıradan "Süleyman"ların da arkasından mersiye/ ağıt yazılabileceğini göstermiştir.
  - 11- 1947'de Yaprak dergisini çıkarmıştır.
  - 12- La Fontaine'den çeviriler yapmış, Nasrettin Hoca fıkralarını manzumlaştırmıştır (72 fıkra).
  - 13- 1914 yılında **Yaprak** dergisini çıkarmaya başlamış, şairliğin yanı sıra düşünce adamı olarak da etkili olmuştur. Dergiyi yayımladığı sürece Nasrettin Hoca hikayelerini şiirleştirmiş, Karşı adlı son şiir kitabını yayımlamış ve Shakespeare'inin Hamlet ve Venedik Taciri isimli eserlerini Türkçeye çevirmiştir.
- Eserleri:**
Şiir: Garip, Yenisi, Vazgeçemediğim, Karşı, Nisan, Destan Gibi, Anlatamıyorum, Beni Bu Havalarda Mahvetti
Düzyazı: Denize Doğru, Bindığımız Dal, Edebiyat Dünyamız, Sanat ve Edebiyat Dünyam

MELİH CEVDET ANDAY (1905-2002)

- 1- Orhan Veli ve Oktay Rifat'la birlikte Garip akımının kurucularındandır.
  - 2- İlk şiirlerini Garip hareketinin çizgisinde yazmıştır.
  - 3- 1950'de Orhan Veli'nin ölümüyle garip hareketi son bulmuş, bundan sonraki şiirlerinde duygudan çok akla, düşünceye, gelecek güzel günlerin özlemine vermiştir.
  - 4- 1954'ten sonra toplumsal gerçekliğe ve kavgacı şiire yönelmiş "Telgrafhane" ve "Yan Yana" kitaplarındaki şiirlerinde toplum ve insani değerleri savunmuştur.
  - 5- 1960 sonrası şiirlerinde "Kolları Bağlı Odysseus" şiirinden başlayarak Eski Yunan ve Doğu kültürüne ait mitolojik unsurlara yer vermiştir.
  - 6- Şiirlerinde yalın; düz yazılarına özlü, esprili, şiirel bir dil kullanmıştır.
- Eserleri:**
Şiir: Garip, Rahatı Kaçan Ağaç, Telgrafhane, Yan Yana, Tanıdık Dünya, Yağmurun Altında, Kolları Bağlı Odysseus, Göçebe Denizin Üstünde, Teknenin Ölümü, Sözcükler, Ölümsüzlük Ardında Gılgamış, Güneşte
Roman: Gizli Emir, İsa'nın Güncesi, Aylaklar, Meryem Gibi, Raziye, Yağmurlu Sokak
Oyun: İçerdekiler, Ölümsüzler, Dört Oyun (Yarın Başka Koruda, Dikkat Köpek Var, Ölüler Konuşmak İsterler, Müfettişler) Mikadonun Çöpleri
Deneme: Doğu-Batı, Konuşarak, Paris Yazıları, Maddecilik ve Ülkücülük, Yiten Söz, İmge Ormanları, Gelişen Tiyatro, Yeni Tanrılar, Sosyalist Bir Dünya, Dilimiz Üstüne Konuşmalar, Geleceği Yaşamak, Geçmişin Geleceği
Gezi: Sovyet Rusya, Azerbaycan, Özbekistan, Bulgaristan, Macaristan, Yasak

OKTAY RİFAT HOROZCU (1914-1988)

- 1- Garip akımının temsilcilerindendir.
  - 2- Arayışların şairidir, hemen her şiir kitabında farklı nitelikler göstermiştir.
  - 3- Garip akımının etkisiyle yazdığı şiirlerde sıradan insanların hayatını anlatmıştır.
  - 4- "Yaşayıp Ölmek", "Aşk ve Avarelik Üzerine Şiirler", "Güzellemler" gibi ilk şiir kitapları Garip anlayışına bağlıdır.
  - 5- Başlangıçta aşk şiirleri yazarken, Orhan Veli'nin ölümünden sonra toplumcu sanat anlayışına yönelmiş, deyim ve tekerlemelerden yararlanarak sosyal temalı şiirler, taşlamalar yazmıştır.
  - 6- "Aşağı Yukarı", "Karga ile Tilki", "Aşk Merdiveni", "Elleri Var Özgürlüğün", "Çobanlı Şiirler" garip akımı sonrası şiirleridir.
  - 7- Garip hareketinin etkisini kaybettiği 1960'lı yıllarda soyut, imgeci ve kapalı şiire yönelerek II. Yeni anlayışına yaklaşmıştır. "Perçemli Sokak" kitabında ki şiirleri bu özellikleri yansıtmaktadır.
- Eserleri:**
Şiir: Güzelleme, Yaşayıp Ölmek, Kargayla Tilki, Çobanlı Şiirler, İkilik, Elifli, Aşk ve Avarelik Üzerine Şiirler, Dilsiz ve Çıplak, Âşık Merdiveni, Perçemli Sokak, Aşağı Yukarı, Elleri Var Özgürlüğün, Denize Doğru Konuşma, Koca Bir Yaz, Bir Cigara İçimi
Roman: Bay Lear, Danaburnu, Bir Kadın Penceresinden
Tiyatro: Oyun İçinde Oyun, Atlar ve Filler, Yağmur Sıkıntısı, Çil Horoz, Zabıt Fatma'nın Kuzusu

5- İKİNCİ YENİ ŞİİRİ (1950-1965)

İkinci Yeni şiiri Garip Hareketi'ne karşı doğmuş bir harekettir. İkinci Yeni şiiri, Garipçilerin şiiri basite indirgemelerine tepki olarak doğmuştur.

Garip şiiri, Varlık dergisinde Orhan Veli ve iki arkadaşının bir arada yayımladıkları şiirle hemen hemen aynı anda başlayıvermişti. İkinci Yeni şiirinde böyle bir iş birliği de eş zamanlılık da söz konusu değildir.

1950'lerin başlarında "Yeditepe" ve "Pazar Postası" gibi dergilerde birbirinden habersizce şiir yayımlayan şairler arasında görülen ortaklık, İkinci Yeni'yi ortaya çıkarmıştır.

İkinci Yeni. Garipçilerin aksine ilk dönem şiirlerinde de, birbirlerinden çok farklı olan ve bir manifesto çevresinde toplanmamış şairlerin tek tek arayış ve sezgileriyle orada burada dağınık uçlar vermiş, sonraları benzerlikleri dolayısıyla özellikleri belirtilmeye, kurallara bağlanmaya başlanmıştır.

İkinci Yeni'nin isim babası 1956'da Pazar Postası'nda yazdığı bir yazıyla eleştirmen Muzaffer İlhan Erdost olur.

İkinci Yeniciler, anlam kapalılığı yüzünden tepkiyle karşılanırlar. Anlamsız şiir yazdıkları gerekçesiyle yadırganırlar ve kısa sürede yıpranırlar. İkinci Yeni hareketinin etkisi, 1965'ten sonra hızla azalır. 1960 sonrası toplumcu şiirden etkilenen İkinci Yeniciler. 1968 yılına kadar varlığını sürdürür.

Özellikleri:

- 1- İkinci Yeniciler, I. ve 2. Dünya Savaşlarının ortaya çıkardığı bunalımdan dolayı ortaya çıkan Dadaizm. Sürrealizm ve Varoluşçuluk gibi akımlardan etkilenmişlerdir. İkinci Yeni şiir hareketi, II. Dünya Savaşı'nın getirdiği toplumsal yoksulluk ve tek parti yönetiminin dayatmacı politikaları sonucunda bunalan aydın kesimin kendisini ifade ediş tarzına da uygundur.
- 2- Söz sanatlarına (edebi sanatlar), alışılmamış bağdaştırmalara (imge) yer vermişlerdir.
- 3- Şiir işçiliğine önem vermiş, şiirin biçimine öncelik tanımışlardır: Dizeci şiire karşı çıkmışlardır.
- 4- Şiirde kullandıkları sözcükleri, sözcüklerin Türkçe olup olmamasına göre değil, çağrışım yüküne, geçmişine bakarak seçmişlerdir.
- 5- Şiirde hayal gücüne ağırlık vermişlerdir.
- 6- Dilin alışılmış kalıplarını yıkmaya çalışmışlardır.
- 7- Bireyin yalnızlığını, bunalımını, sıkıntısını yansıtmışlardır. Toplumsal sorunlara ve onların çözümüne hiç değinilmemiştir.
- 8- Duygu ve çağrışımlarla dolu estetik bir şiir dünyaları vardır.
- 9- Şairlerin kendilerine has bir biçimleri (üslup) vardır.
- 10- Konu, öykü ve olay şiirin bünyesinden silinmek istenir. Garip şiirindeki hikâye öğesini, genel olarak dışlamışlardır. Bu yüzden İkinci Yeni şiiri daha çok betimleyici metinlerden oluşur.
- 11- Bilinçaltım yansıtmaya çalışmışlar: şiirde aklın, ahlaki kaygıların, her türlü sınırlamanın ve baskıcı tutumun dışında bir anlayış sergilemişlerdir.
- 12- Uyaktan, ölçüden uzak durmuş, serbest şiirler yazmışlardır.
- 13- Garip şiirindeki akılcılığa karşı çıkmışlar: akıl dışı imgelere yer vermişlerdir.
- 14- Şiirle her şeyi söyleyebilmeyi, ifade edebilmeyi amaçlamışlardır.

- 15- Kendinden sonraki kuşakları, imge anlayışı ve anlam bakımından etkilemiş bir harekettir.
- 16- Garip ve Toplumcu Gerçekçilerin şiirleri gibi kolayca anlaşılabilen bir şiir yazmamışlardır.
- 17- Sözcükleri ilk anlamlarının dışında, yan ve mecaz anlamlarıyla kullanmışlardır.
- 18- Hiç duyulmamış, yeni sözcükler oluşturmuşlardır. (Örnek: üvercinka, mısırkalyoniğne v.b.)
- 19- Günlük konuşma dilinin yapısında bilinçli olarak bozmalar yapmışlar, söz dizimini zorlamışlardır.
- 20- Garip şiiri gibi halk şiirinden ve folklorik öğelerden yararlanmayı özgünlüğü zedeleyeceği için doğru bulmamışlardır.
- 21- Şiir yazarken bir konuyu anlatmayı amaçlamazlar. Şiir yazıldıktan sonra anlamların açığa çıkacağını savunmuşlardır.
- 22- Somuttan çok soyutu anlatmışlardır. İkinci Yeni şiiri nesnenin genel görüntü dünyasını değiştirme dileğiyle soyutlamaya gider.
- 23- Garip'le birlikte diğer sanatlarla kopan bağı, özellikle müzik ve soyut resimle yeniden kurmuşlardır.
- 24- Biçimin içerikten (anlam) önce geldiğini savunan İkinci Yeniciler, siyaset dışı kalmaya özen gösterirler.
- 25- Garip şiiri, yoksul çoğunluğun yaşam koşullarını ve zevk anlayışını dikkate alırken İkinci Yeni şiiri halktan uzaklaşmış, daha çok aydın kesime ve seçkinlere (elit tabakaya) hitap etmiştir.
- 26- Nükte, şaşırtmaca ve tekerlemelerden kaçınılmıştır.
- 27- Dil bilgisi kuralları dikkate alınmadan anlamı tamamlanmayan cümleler kullanılmıştır.
- 28- Günlük konuşma diline karşı çıkılmış, anlaşılması zor, kapalı bir anlatım benimsenmiş, yoruma açık dizeler oluşturulmuştur.
- 29- Kentli küçük insan tipinin çizilmesine ve bu tiplerin idolleştirilmesine son verilmiştir.
- 30- Basit, sıradanlık ve yalınlıktan kaçınılmıştır.
- 31- İkinci Yeni şiiri, imge yüklü bir şiirdir. Bu yüzden ilk okunduğunda pek anlaşılmaz. Okuyucudan hazırlık dönemi geçimlesi ister. Anlam geriye atılmış: imge, anlamdan üstün tutulmuştur.
- 32- Bol bol semboller kullanılarak serbest çağrışıma önem vermişlerdir. Sezgiye dayanan şiiri savunmuşlardır.
- 33- Şahıs kadrosunu genellikle mitin gizemli dünyasından seçerler ve bilhassa Yunan mitolojisindeki sembolik tiplerin hazır imge dağarcığından yararlanırlar.
- 34- Geleneği tümüyle dışlayarak: içsel, bireyci bir şiir anlayışına yönelirler.
- 35- İkinci Yeni şiirinde temalar bunalım üzerine kurulmuştur. Şiirde bunalım, bir tema haline gelmiştir.
- 36- Cümle ve kelime gruplarında alışılmışın dışına çıkmıştır.
- 37- Şiirde eksilteli ifadeye çok yer verilmiştir.
- 38- Bireysel duygu ve anlatıma önem verilmiştir.
- 39- Uzak çağrışımlara yer verilmiştir.
- 40- Yeni ve soyut bir şiir dili oluşturulmak istenmiştir.
- 41- Aklın biçimlendirdiği yüzeysel anlamı dışlayan bu şiir hareketi, imge yüklü., kapalı ve kilitli bir dili. zor anlaşılmayı anlamda kapalılığı tercih eder.
- 42- Zamanla imge yükü ağırlaşan bu şiir hareketi kendi içine kapanarak kendine özgü bir dil dünyası kurar. Dili şiirin baş tacı edinen bu harekette dil, şiirin merkezinden uzaklaşarak imge bataklığına dönüşür.

EDEBİ AKIM: DADAİZİM

1- 1916'da İsviçre'de başlatılan bu akımın adı, Tristan Tzara'nın "Larousse" sözlüğünden rastgele açarak bulduğu "dada" kelimesinden gelir.

2- 1.Dünya Savaşı'nın bunalımlı yıllarında İtalyan şair Tristan Tzara ve etrafındaki bir grup genç sanatçının 1918'de bildiri yayımlayarak başlattığı bir akımdır.

3- Kısa sürede Fransa ve Amerika'yı etkileyen Dadaizm, aslında savaşa karşı olan aydınların başlattığı bir akımdır.

4- 1.Dünya Savaşı'nın doğurduğu sosyal, ahlaki ve dini çöküntü insanları ümitsizliğe sürüklemiştir. Dadaizm, bu duruma karşı bir isyan olarak ortaya çıkmış ve insan varlığını her şeyin üstünde tutmayı hedeflemiştir.

5- Sosyal değerlerin yozlaşması ve savaşın yıkıcı etkisiyle akılcı düşünce yetersiz kalmış, sanat siyasete alet edilmiştir. Bunun sonucu olarak "Dadaistler", tüm kurallara karşı çıkmış, yazdıklarıyla insanları şaşırtarak uyusukluktan kurtarmayı ve kötü olan her şeyden intikam almayı amaçlamıştır.

6- Edebiyatta ve sanatta her türlü geleneğe, kurallara karşı çıkan, "kuralsızlığı kural olarak benimseyen" bir anlayıştır.

7- Dadaistler; şiirde biçime önem vermemiş, yeni ve şaşırtıcı imgelerle serbest çağrışımlara, anlam kapalılığına yer vermiş ve alışılmış şiir dilinden uzak durmuşlardır.

8- Dadaistler, kâğıt parçalarına yazdıkları sözcükleri bir şapkanın içine atıp karıştırarak, şapkanın içinden teker teker çıkarıp sıralayarak şiir yazmışlardır. Kübizm akımının etkisiyle ortaya çıkmış ve 1923'lerde yerini sürrealizme bırakmıştır.

9- Dadaizm, Türk edebiyatında ilgi görmemiş, sadece Ercüment Behzat Lav ve Mümtaz Zeki Taşkın'ın bazı şiirlerinde etkili olmuştur. Ayrıca yerleşik kurallara başkaldırdıkları için "Garip" diye adlandırılan 1. Yeni akımının bazı özellikleri de bu çerçevede değerlendirilebilir.

Dünya Edebiyatında Temsilcileri: Tristan Tzara, Louis Aragon, Paul Eluard, F. Picabia

Türk Edebiyatında Temsilcileri: Ercüment Behzat Lav, Mümtaz Zeki Taşkın

EDEBİ AKIM: KÜBİZM

1908 yılına empresyonizme tepki olarak ortaya çıkmıştır. 20.yüzyılda ortaya çıkan Pablo Picosso ve Georges Braque tarafından başlatılan, Pariste gelişen bir resim akımıdır. Resim sanatındaki bu yenilik sonradan bütün edebiyat alanında etkili olmuştur.

Resimde kübizm sanatçıları, yansıtılmak istenen eşyaların geometrik yapısını ön plana çıkarmışlar ve eşyaların çok boyutluluk kazanmasını hedeflemişler; gerçeği tamamen özgün bir biçimde resim sanatına katmışlardır.

Resim sanatından sonra edebiyatta etkili olan akım, sadece şiirde etkili olmuştur. Kübist şiirde dilin yapısı, söz dizimi bozulmuş, noktalama işaretleri kullanılmamıştır.

Bu akım edebiyatımızda etkili olmamıştır.

SÜRREALİZM (GERÇEKÜSTÜLÜK)

1- 1924 yılında kurucusu Andre Breton tarafından yayımlanan bildiriyle Fransa'da ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bir ruh doktoru olan şair Andre Breton, sürrealizmin özelliklerini "Birinci Sürrealizm Manifestosu" adlı eserinde şöyle açıklamıştır: Bilinçaltı, sanatın gerçek kaynağıdır, aklın ve mantığın kontrolünde yazılan eserler sahtedir.

2- Akımın adını ise Guillaume Apollinaire koymuştur.

3- Ünlü psikiyatrist Dr. Sigmund Freud'un psikanaliz yöntemine dayanır.

4- Freud, insanın yalnızca bilinç/şuur tarafının olmadığını; insanda dini, ahlaki ve geleneksel yasaklamalarla baskı altında tutulan bilinçaltı yönünün de bulunduğunu keşfetmiştir.

5- Sürrealistler, gerçeklerin bilinçaltında bulunduğu inandıkları için bilinci ve akli değil, bilinçaltını esas almışlardır.

6- Sürrealistlere göre bilinçaltını dışavuran en önemli unsur "rüya"dır. Sanatın kaynağı olarak akıl ve mantık yerine rüya ve buhranı ön plana alan sanatçılar, yetenek ve ilhamın bilinçaltında saklı olduğunu dile getirmiş, bu gerçeği hipnoz ve rüyayla açığa çıkarmayı amaçlamışlardır.

7- Bilinçaltından gelen rüya, sayıklama, çağrışımlar sürrealizmin temel mekanizması sayılmıştır.

8- Sanatçılar, bilinç durumundan çıkarak, önceden düşünüp tasarlamadan, boş bir kâğıda çabucak bir şekilde yazmayı, yöntem olarak benimsemişlerdir.

9- Onlara göre ilk cümle kendiliğinden oluşursa bilinçaltındakiler dışa vurarak metnin devamını tamamlayacaktır.

10- Sürrealistler, akıl hastalarına ve bağımlılara aklın kontrolünü kaybettikleri için ayrı bir önem vermişlerdir.

Sürrealistler, sanatı bir oyun olarak gördükleri için hayatın özgür, saf ve temiz olarak yaşandığı çocukluk yıllarına dönmeyi istemişlerdir.

11- "Gülme insanı ikiyüzlülüğten kurtarır." diyerek mizah, alay ve espriye önem vermişlerdir.

12- Bilinci hatırlatan bütün dil kurallarına karşı çıkarak alışılmışın dışında imajlar kullanmışlardır.

13- İç akışı engellediği düşüncesiyle noktalama işaretlerine karşı çıkmışlardır.

14- Akımın kurucuları, sanat hayatlarının başlangıcında Dadaizm'in etkisinde kalmıştır.

15- Bu akım özellikle şiir türünde etkili olmuştur.

16- Gelenek, görenek ve törelere karşı çıkan bu akım, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yerini Egzistansiyalizme (varoluşçuluk) bırakmıştır.

İKİNCİ YENİ ŞİİRİNİN TEMSİLCİLERİ

İLHAN BERK (1918-2008)

- 1- Şiirde sürekli değişimi ilke edinmiş, şiir dilinde aşırı ve beklenmedik denemelere girişmiştir. Önceleri Ahmet Haşım, Necip Fazıl'dan, toplumcu gerçekçilerden, Garipçilerden etkilenmiş, en son ikinci Yeni şiirinde karar kılmıştır. İkinci Yeni şiirini benimsemeden önceki şiirlerini
  - 2- "Güneşi Yakanların Selamı" adlı kitabında toplamıştır.
  - 3- 1953'te yazdığı Saint Antoine'ın Güvercinleri adlı şiiriyle, edebiyat anlayışının son durağı olarak ikinci Yeni hareketine katılmıştır.
  - 4- 1955'ten sonra sürrealist şiirden alınan serbest yazı, otomatik şiir anlayışıyla imgeye ve çağrışıma dayalı bir şiir dili kurmuştur.
  - 5- Nesneleri genel görüntünün dışına çıkararak aşırı soyutlamaya gitmiştir.
  - 6- Şiir dünyasında hep bir arayış içinde olan sanatçı, kimi zaman şiirde konuyu yok etme deneyine girişmiş, bazen de geleneksel şiirin klasik kalıplarından (türkü biçimlerinden, beyitlerden) yararlanmıştır.
  - 7- İkinci Yeni'nin öncüsü, savunucusu ve en sadık üyesi olmuştur.
  - 8- "Aykırlık, sürekli değişim, dilin sınırlarını zorlamak, soyutluk" şiirlerinin karakteristik özelliğidir.
  - 9- Türkçeyi günlük kullanımın ötesine taşıyacak derecede değiştirmiş ve anlam yaratmak için anlamsızlığa yönelmiştir.
  - 10- "Galile Denizi"nde İstanbul'a, insanlara, yapı ve nesnelere yönelerek Osmanlı ve Bizans uygarlığını ele almıştır.
  - 11- Tarih, cinsellik, kent, sokak, insan, nesne, yapı gibi temaları işlemiştir.
  - 12- Şiirle ilgili görüşlerini Şairin Toprağı, Inferno, Kanatlı At, Poetika kitaplarında toplamıştır.
  - 13- 1979'da TDK Şiir Ödülü'nü, 1980'de Necatigil Şiir Ödülü'nü, 1983'te Yeditepe Şiir Armağanı'nı, 1988'de Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü'nü almıştır.
- Eserleri:**
Şiir: Güneşi Yakanların Selamı, İstanbul, Günaydın Yeryüzü, Türkiye Şarkısı Köroğlu, Galile Denizi, Çivi Yazısı, Otağ, Mısırkalyonığne, Âşıkane, Taşbaskısı, Şenlikname, Atlas, Kül, İstanbul Kitabı, Kitaplar Kitabı, Deniz Eskisi (Şiirin Gizli Tarihi'ni de içerir.), Delta ve Çocuk, Galata, Güzel Irmak, Pera, Dün Dağlarda Dolaştım Evde Yoktum, Avluya Düşen Gölge, Şeyler Kitabı Ev, Çok Yaşasın Sayılar...

EDİP CANSEVER (1928-1986)

- 1- Şiir dilindeki titizliğinden dolayı İkinci Yeni'nin *kuyumcu şairi* olarak anılır.
  - 2- İkinci Yeniciler arasında uzun süre şiirle uğraşan ve en fazla şiir yazan şairdir.
  - 3- Bohem bir anlayışla yaşama sevincini kaleme aldığı gençlik şiirlerini "İkindi Üstü" adlı kitabında toplamıştır.
  - 4- İlk şiirlerinde folklordan yararlanarak toplumsal aksaklıkları eleştirmiştir.
  - 5- İkinci şiir kitabı "Dirlik Düzenlik"te kendisine özgü bir şiir evreni kurmuştur.
  - 6- 1957'de çıkardığı "Yerçekimli Karanfil" kitabıyla ikinci Yeni şiirinin özgün örneklerini vermiş, sonraki şiir kitaplarında bu çizgiyi sürdürmüştür.
  - 7- Şiirlerinde çağına yabancılaşan bireyin sıkıntılarını, arayışlarını, bunalımını, gelecekte duyduğu endişeyi anlatmıştır.
  - 8- Anlamca kapalı ve imgeye dayalı şiirler yazmıştır.
  - 9- Batı edebiyatından özellikle Yunan mitolojisinden imgeler kullanmıştır.
  - 10- Şiirde kullandığı aykırı dil, kapalı anlatım ve şiir üzerine yazdığı yazılarla uzun yıllar tartışma konusu olmuştur.
  - 11- "Yerçekimli Karanfil" kitabıyla 1958 Yeditepe Şiir Armağanı'nı, "Ben Ruhi Bey Nasılım" kitabıyla 1977 TDK Şiir Ödülü'nü, 1981 'de bütün şiirlerini bir araya getiren "Yeniden" adlı kitabıyla 1982 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü almıştır.
- Eserleri:**
Şiir: İkindi Üstü, Dirlik Düzenlik, Yerçekimli Karanfil, Umutsuzlar Parkı, Petrol, Nerde Antigone, Tragedyalar, Çağrılmayan Yakup, Kirli Ağustos, Ben Ruhi Bey Nasılım, Sevdâ ile Sevgi, Şairin Seyir Defteri, Bezik Oynayan Kadınlar, Oteller Kenti
Düzyazı: Gül Dönüyor Avucumda, Şiiri Şiirle Ölçmek

6- DİNİ DEĞERLERİ, GELENEĞE DUYARLILIĞI VE METAFİZİK ANLAYIŞINI YANSITAN ŞİİR

Öncülüğünü Reşit Rıza, Muhammed Abduh ve Mehmet Akif'in yaptığı İslamcı Dünya Görüşü, Cumhuriyet Dönemi'nde kendini şiir alanında göstermiştir.

İslam'ı bir yaşam biçimi olarak kabullenen Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Akif İnan, İsmet Özel gibi genç sanatçılar şiirlerinde İslamcı bir söylemi ön plana çıkarmışlardır. İslamcı Söylem, bu sanatçıların şahsında 1960'lardan sonra açılım kazanmıştır.

Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde, dinî duyarlılıkları şiirine yoğun bir şekilde yansıtan ilk isim Mehmet Akif Ersoy olmuştur. Ondan sonra ise Necip Fazıl Kısakürek, bu şiir anlayışının öncülüğünü yaparak kendisinden sonra gelen şairler üzerinde etkili olmuştur. Şiirlerinde tasavvufî öğelere sıkça yer veren Asaf Halet Çelebi de Necip Fazıl'la aynı dönemde şiirler kaleme almıştır.

1960-1980 yılları arasında ise Sezai Karakoç başta olmak üzere Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Ebubekir Eroğlu, İsmet Özel gibi sanatçılar dinî içerikli şiirlere imza atmışlardır. Bu şairlerin "mistik şiir anlayışı"ndan ve "sezgicilik" akımından etkilendikleri görülmektedir.

Mistik Şiir: Cumhuriyet Dönemi Türk şiirindeki önemli anlayışlardan biri de mistik şiirdir. Metafizik düşünceleri şiirin merkezine yerleştiren bu anlayış, akıl yoluyla elde edilemeyen bilgileri, kalp ve sezgi yoluyla elde etme yöntemi olarak tarif edilir. Gerçeklik, varlık ve yokluk, din-insan ilişkisi ve öte dünya kavramları mistisizmin tartıştığı konular arasındadır. İnsanın iç dünyasının ihmal edilemez olduğunu savunan bu anlayış, mutlak hakikati güzellik yoluyla aramaktadır.

Dinî değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran şiir anlayışının önemli temsilcilerinden biri de **Cahit Zarifoğlu'dur**. Şiirlerinde Anadolu insanının dinî duyarlılıklarını dile getirmiştir. Gençlik yıllarında Sezai Karakoç'tan etkilenen Zarifoğlu, şiirlerinde benlik, varoluş sorunu,

Doğu-Batı çatışması, aşk, aile ve modernleşmenin birey üzerinde yarattığı olumsuz etkiler gibi birçok farklı temayı ele almıştır. Cahit Zarifoğlu 1973-1977 yılları arasında çeşitli dergilerde yayımladığı şiirlerini "Menziller" adlı kitabında toplamıştır. Biçim ve tema bakımından önceki şiirlerinden farklı özellikler taşıyan şiirlerinden biri de "Kabul" adlı şiiridir. Şiirin beyit düzeniyle kurulması, son beyitte mahlas kullanılması Cahit Zarifoğlu'nun divan şiir biçimine yöneldiğini gösterir. Kelime seçiminde ve söyleyişte de aynı yöneliş söz konusudur.

CAHİT ZARİFOĞLU (1940-1987)

Ankara'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. İlk şiirlerini Maraş Lisesindeyken yazan şair, bu yıllarda Erdem Bayazıt, Mehmet Akif İnan, Rasim Özdenören gibi ünlü isimlerle sıra arkadaşlığı yaptı. Zarifoğlu üniversite yıllarında iken çeşitli dergilerde şiirlerini ve yazılarını yayımlamıştır. Bu eserleriyle tanınan şair, 1976'dan sonra Ankara'da yayınlanan Mavera ve Edebiyat dergilerinin sürekli yazarlarından biri olmuştur. Cahit Zarifoğlu'nun ilk şiirleri soyut ve bireysel duygularla ilgilidir. Daha sonra

mistik-dinî şiire yönelmiştir. Hikâyeleri ve çocuk kitapları da aynı çizgidedir.

Eserleri: İşaret Çocukları, Yedi Güzel Adam, Menziller, Korku ve Yakarış, Gülücük, Ağaç Okul (şiir); İns, Serçekuş (hikâye); Bir Değirmendir Bu Dünya, Zengin Hayaller Peşinde (deneme); Mektuplar (mektup)...

SEZAI KARAKOÇ (1933-...)

1- Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde doğmuş, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirmiştir.

2- İkinci Yeni etkisindeki ilk dönem şiirlerinde aşk, yaşam, ölüm, anne ve çocuk sevgisi temalarını işlemiş, bu şiirlerini "Körfez" ve "Şahdamar" adlı kitaplarda toplamıştır.

3- İkinci Yeni şairleri arasında sayılmakla birlikte içerik bakımından onlardan farklı bir çizgi izlemiş, imgelerini ve şiir estetiğini materyalist değil, maneviyatın ön planda olduğu bir dünya görüşü üzerine kurmuştur.

4- İkinci Yeni'ye özgü dil ve biçim özelliklerini kullanarak İslam düşüncesini esas alan konulara yönelmiş; imge ve düşüncelerini İslam estetiği üzerine kurmuş; mistik, metafizik, soyut kavramlarla örülü bir şiir geliştirmiştir.

5- Fikir ve sanat eserlerinde, geleneği yeniden biçimlendirip yorumlayarak Mevlana'dan, Yunus ve Şeyh Galip'e uzanan klasikler zincirinin günümüzdeki temsilcisi olmuştur.

6- İnandığı değerler ve İslam medeniyetinin dirilişi için mücadele etmiştir.

7- Eşyadan ve hayattan felsefeye yönelerek Türk şiirini metafizik bir esasa oturtmuş, kullandığı semboller aracılığıyla geleneği günümüze ve geleceğe taşımaya çalışmıştır.

8- 1960'tan sonra, "Köpük" şiiriyle başlayan asıl şiir çizgisini oluşturduktan sonra geleneksel kültür ürünlerini çağdaş şiir biçimi ve anlayışı içinde yeniden yorumlamıştır.

9- Monna Rosa, Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine adlı ünlü şiirleri de dâhil, daha önce çıkmış dokuz şiir kitabının tümü 2000 yılında "Gün Doğmadan" adıyla tek kitap olarak yayımlanmıştır.

10- 1960'ta çıkardığı ve aralıklarla otuz üç yıl boyunca yayımladığı "Diriliş" dergisi çevresinde çok sayıda fikir ve sanat adamının yetişmesine öncülük etmiştir.

Eserleri:

Şiir: Hızır'la Kırk Saat, Taha'nın Kitabı, Gül Muştusu, Körfez, Şahdamar, Sesler, Zamana Adanmış Sözler, Ayınlar, Çeşmeler, Leyla ile Mecnun, Ateş Dansı, Alın Yazısı Saati, Monna Rosa, Karayılan, Gün Doğmadan (Şiirlerin Toplu Basımı)

Çeviri Şiir: Batı Şiirlerinden, İslâm'ın Şiir Anıtlarından

Deneme: Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir, Dişimizin Zarı, Eğik Ehramlar

Düşünce: Ruhun Dirilişi, Kıyamet Aşısı, Çağ ve İlham I-II-III-IV, İnsanlığın Dirilişi, Diriliş Neslinin Amentüsü, Yitlik Cennet, Makamda, İslâm'ın Dirilişi, Gündönümü, Diriliş Muştusu, İslâm, İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü, Düşünceler I-II, Dirilişin Çevresinde, Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I-II-III, Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I-II, Unutuş ve Hatırlayış, Varolma Savaşı, Çağdaş Batı Düşüncesinden, Çıkış Yolu I-II-III

İnceleme: Yunus Emre, Mehmet Akif, Mevlâna Piyas: Piyaslar, Armağan Hikâye: Meydan Ortaya Çıktığında, Portreler

Günlük yazılar: Farklar, Sütun, Sur, Gün Saati, Gür

Röportaj: Tarihin Yol Ağzında

HİSARCILAR

1- Hisar dergisi etrafında toplanan bir grup, Hisar topluluğunu oluşturur. Hisar dergisi, 16 Mart 1950'de yayımlanmaya başlanmıştır. Hisar dergisi, yayın hayatını iki dönem halinde sürdürmüştür. İlk sayısı 1950 'de yayımlanan Hisar dergisi, birinci · yayın döneminde Ocak 1 957'ye kadar 75 sayı; ikinci yayın döneminde ise Ocak 1964'ten Aralık 1980'e kadar 202 sayı yayımlanmıştır. Hisarcılar, Aralık 1980'e kadar Hisar dergisi etrafında varlığını sürdürmüştür.

2- Hisarcılar, sanatçının dilinin yaşayan dil olması, dildeki kargaşanın giderilmesi gerektiğini savunmuşlar, "öz Türkçe" anlayışı doğrultusundaki yeni sözcük türetme anlayışına karşı çıkmışlardır.

3- Hisarcılara göre şiir dilinde yenilik, şiiri ölü kelimelerden ve terkiplerden kurtarıp sadeleştirmekle ve dili basitliğe düşürmeden yaşayan halk diline göre geliştirmekle mümkündür.

4- Hisarcılar; Toplumcu Gerçekçileri, Garip Hareketi, Maviciler ve I. Yeni topluluklarını eleştirmişlerdir. Garip Hareketi ve II. Yeni topluluklarını şiirlerinde kaba ve çirkin sözcükleri kullanmak, büyük ve küçük kurallarına uymamak, söz dizimini bozmak gibi yönlerden eleştirmişlerdir.

5- Kendi milletinden kopmuş bir sanatın evrensel bir değer kazanamayacağını vurgulayarak sanatın milli olması gerektiğini savunmuşlar, her alanda Batı taklitçiliğine karşı çıkmışlardır.

6- Sanatta yenilik asıldır demekle birlikte eskiyi inkâr etmeyen bir yenilikten yana olmuşlardır.

7- Sanatçının hiçbir ideolojinin sözcülüğünü yapmaması ve bağımsız olması, sanatın siyasetin aleti olmaması gerektiğini savunmuşlardır.

8- Hisarcılar, vezin konusunda bir dayatmaya karşı çıkmışlar, "şiir" özelliğini korumak koşuluyla; aruzu, heceyi, serbest şiiri kullanmayı, şiiri nesre yaklaştırmayı uygun görmüşlerdir.

9- Hisarcılar, "şiir" özelliğini korumak şartıyla her temanın şiirde işlenebileceğini savunmuşlardır.

10- Munis Faik Ozansoy, Mehmet Çınarlı, İlhan Geçer, Mustafa Necati Karaer, Gültekin Samanoğlu, Nevzat Yalçın, Yavuz Bülent Bakiler, Feyzi Halıcı, Coşkun Ertepinar, Bekir Sıtkı Erdoğan, Yahya Akengin, Selahattin Batu, Sevinç Çokum, Yıldırım Gençosmanoğlu Hisarcılardandır.

HİSAR DERGİSİ: İlk sayısı 1950'de yayımlanan dergi iki ayrı dönemde yayın hayatını sürdürmüştür: 1950 – 1957 arasında yetmiş beş sayı, 1964 – 1980 arası iki yüz iki sayı yayımlanmıştır. Türk edebiyatında uzun soluklu ve önemli bir dergi olan Hisar'da şiir başta olmak üzere pek çok edebi türle ilgili yazılar yer almıştır. Resim, müzik, sinema yazılarının da yer aldığı dergi, kendi çevresinde oluşturduğu Hisar topluluğuyla önem kazanmıştır. Hisarcıların en önemli sanat ilkesi “milli” olanla “yeni”yi bir araya getirmek olmuştur. Gelenekten ayrılmayan bağımsız bir sanat anlayışını savunan Hisarcılar, Batı'nın taklit edilmesine karşıdır. Dergide; **Mehmet Çınarlı, Munis Faik Ozansoy, İlhan Geçer, Turgut Özakman, Mustafa Necati Karaer, Gültekin Samanoğlu, Nevzat Yalçın, Mehmet Kaplan** gibi yazar ve şairler eserler yayımlamışlardır

7- 1960 SONRASI TOPLUMCU ŞİİR

1960 sonrası Türk şiirindeki anlayışlardan biri de toplumcu eğilimleri yansıtan şiir anlayışıdır. “1960 sonrası toplumcu kuşak” olarak bilinen Ataul Behramoğlu, İsmet Özel, Süreyya Berfe, Kemal Özer, Refik Durbaş ve Nihat Behram gibi sanatçılar bu anlayışla şiirlerini kaleme almışlardır. Çeşitli dergiler etrafında bir araya gelen bu şairler “İkinci Yeni” hareketinin şiir anlayışını kıyasıya eleştirmiş, toplumcu şiiri savunmuşlardır.

Bu anlayışla toplumsal olayları, toplumun aksayan yönlerini diyalektik bir bakışla ele almışlardır. Bu şairler şiirlerinde toplumcu öğelere yer vererek kent, kentleşme, eşitsizlik, işsizlik, adaletsizlik, özgürlük gibi temalar etrafında dönemin sosyal ve siyasi sorunlarını işlemişlerdir. Bu şairlere göre “toplumculuğun yegâne amacı halkı yüceltmek ya da övmek değil, halkın içinde bulunduğu çelişkileri ortaya çıkarmak ve bunlarla hesaplaşmaktır.” Toplumcu şairler, açık bir anlatımı benimseyerek toplumun sözcülüğünü üstlenmişlerdir.

Şiirde biçimsel özelliklerden çok içeriği önemsemişlerdir. İkinci Yeni şiirlerine hâkim olan karamsarlık bu dönem toplumcu şairlerin şiirlerinde yerini umut, güzel günlere inanç, kararlılık ve direnme duygularına bırakır.

1960-1980 döneminde Türk şiirinde, 1960 ihtilalinden sonra yenilikler oluşmaya başlar. Ülke ve yurt sorunları tekrar gündeme gelir. Soyuttan somuta, anlamsızlıktan anlamlıya doğru bir yöneliş başlar. Düşün ve yazın alanımızda yeni bir dönem başlar. Kültür ve sanat alanında toplumsallaşma yaşanır. Sanatın işlevi, sanatçının konumu, sanatın toplum ve politika ile ilişkisi gibi kavramlar tartışma ortamı yaratır. Toplumcu şiirler, yeniden değer kazanmıştır.

1960 kuşağı şairleri, 1961 anayasasının sağladığı bir özgürlük ortamı içerisinde. Nazım Hikmet’in kitaplarının yayımlanmasının serbestleştiği, güncel, düşünsel, siyasal dergilerin yoğun olarak dolaşıma girdiği ve gündemi belirlediği bir ortamda, dünyadaki özgürlük hareketlerinin etkisi altında biçimlenmişlerdir.

"Yeni Gerçek", "Ant", "Halkın Dostları" gibi dergiler etrafında toplanan şairler, şiir anlayışlarını ve ideolojilerini bu dergilerde açıklamaya çalıştılar. Başlangıçta kendileri de etkilenmekle birlikte, kapalı, soyut, imgeli İkinci Yeni şiirini eleştirmişlerdir. Bunda dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi 1960'ların ikinci yarısından itibaren yaygınlaşan politik hareketliliğin etkisi vardır.

Marksist felsefeyi benimseyen, toplumcu gerçekçi bir bakış açısıyla şiirler yazan şairlerden Ataul Behramoğlu, İsmet Özel, Süreyya Berfe ve Özkan Mert, 1969 yılında “Ant” dergisinde “Toplumcu Genç Şairler Savaş Açıyor” başlıklı söyleşiyle İkinci Yeni şiirine karşı çıkmış ve toplumcu bir şiir anlayışını savunmuşlardır. Bu şairlerin anlayışları 1970'li yıllara da genel olarak hâkim olmuştur. 1970'lerde folklorik öğelere de yönelinmiştir

İsmet Özel ve Ataul Behramoğlu'nun 1970-1971 yıllarında çıkardıkları “Halkın Dostları” isimli dergi, bu dönem şairlerinin sözcüsü olmuştur. İkinci yeni Sonrası Toplumcu Şiir’de Marksist söylemde Ataul Behramoğlu: ulusalcı ve İslamcı söylemde ise İsmet Özel karşımıza çıkmaktadır.

Özellikleri:

- 1) Bu dönem şairleri Nazım Hikmet’in şiir anlayışını devam ettirmişlerdir.
- 2) Şairler daha çok sosyal yaşamı, güncel politikayı konu edinen, yerleşik düzeni yeren, halkın ve işçi sınıfının sorunlarını politik bir bakışla ortaya koymaya çabalayan bir şiir yazmışlardır.
- 3) Şairler, kendilerini toplumun sözcüsü olarak görmeye başlamış/ar, toplumun sözcüsü gibi şiirler yazmışlardır.
- 4) İkinci Yeni şiiri kapalı bir özellik gösterirken İkinci Yeni sonrası toplumcu şiir açık anlatımı ile dikkat çeker.
- 5) Biçimden çok içeriğe önem vermişlerdir.
- 6) Toplumsal mesajlarını etkili kılmak için slogan üslubundan yararlanmışlardır.
- 7) Ümit, geleceğe inanç, direnme isteği gibi temalar işlenmiştir. Toplumsal duyarlılık konusunda mesajlar verilmiştir.
- 8) İkinci Yeni Sonrası Toplumcu Şiirin dil ve söyleyişinde aşırılıktan kaçılmıştır.
- 9) Uzak çağrışımlara yer verilmemiştir, açık bir anlatıma yönelme olmuştur.
- 10) Geleneksel söyleyişten yararlanma gayreti vardır.
- 11) Bu dönem toplumcu şiirin sesinde, ritminde, ahenginde İkinci Yeni şiirine göre bir farklılaşma vardır.
- 12) İkinci Yeni Sonrası Toplumcu Şiiri savunan şairlerle 1940 toplumcuları ve Nazım Hikmet, Namık Kemal, Tevfik Fikret, Mehmet Akif Ersoy gibi şairler arasında şiire toplumsal bir işlev yükleme bakımından ortaklık vardır.

İkinci Yeni Şiiri ile 1960 Sonrası Toplumcu Şiir’in Karşılaştırılması:

Tema: İkinci Yeni şiirinde bunalım, yalnızlık, sıkıntı temaları işlenmiş; İkinci Yeni Sonrası Toplumcu şiirde ise ümit, geleceğe inanç, direnme isteği temaları işlenmiştir.
Dil ve Anlatım: İkinci Yeni şiirinde kapalı bir anlatım, İkinci Yeni Sonrası Toplumcu şiirde ise açık bir anlatım benimsenmiştir.

NİHAT BEHRAM (194-...)

- 1- Asıl adı Nihat Behramoğlu’dur. Siyasi gerekçelerle tutuklandı, bir buçuk yıl tutuklu kaldı. 12 Eylül 1980’den sonra ülke dışına çıktı.
  - 2- 1975’de ağabeyi Ataul Behramoğlu’yla birlikte Militan dergisini, 1979’da Yılmaz Güney ile birlikte Halkın Dostları dergisini çıkardı.
  - 3- “Hayatımız Üstüne Şiirler” adlı ilk şiir kitabı nedeniyle hapis yattı.
  - 4- 1960 sonrası toplumcu şiirin en tipik, en önemli şairlerinden biridir.
  - 5- Şiirlerinde 68 kuşağının dinamizmini, ideolojik heyecanlarını modern şiirin, imge örgüsüyle, toplumcu gerçekçi bir anlayışla yansıtmaya çalıştı.
- Eserleri:**
Şiir: Hayatımız Üstüne Şiirler, Fırtınayla Borayla Denenmiş Arkadaşlıklar, Dövüşe Dövüşe Yürünecek, Hayatı Tutuşturan Acılar, Irmak Boylarında Turaç Seslerinde, Savrulmuş Bir Ömrün Günlerinde, Ay Işığı Yana Yana, Yine de Gülümseyerek, Cenk Çeşitlemeleri, Kundak
Roman: Gurbet, Lanetli Ömrün Kırlangıçları, Kız Ali
Çocuk kitabı: Kuyruğu Zilli Tilki, Göğsü Kınalı Serçe
Anı: Darağacında Üç Fidan, Ser Verip Sır Vermeyen Bir Yiğit, Yılmaz Güney’le Yasaklı Yıllar

İSMET ÖZEL (1944-...)

1- 1970'te yakın arkadaşı Ataol Behramoğlu'yla Halkın Dostları dergisini çıkardı.

2- Farklı buluşları, yoğun anlatımı, mistik söylemleri ve yeni bir imge dünyası yaratmadaki ustalığıyla dikkat çekmiştir.

3- Sanat hayatını “Sosyalist düşünce çizgisi” ve “İslami düşünce çizgisi” olarak iki dönemde incelemek mümkündür.

4- Önceleri sosyalist, devrimci sol düşünceden beslenerek eser verirken 1974'ten sonra ruhu ve fikri bir değişim yaşayarak metafizik öğeleri ağır basan İslami bir düşünceye yöneldi.

5- İkinci Yeni şiirinden toplumcu şiire ve İslami dünya görüşüne yönelirken radikal imgelerini ve söylem biçimini değiştirmedir.

6- 1969'da yayımladığı "Evet İsyan" kitabında devrimci bir duyarlılıkla somut ve nesnel bir toplumsal eleştiri yaptı.

7- “Partizan” adlı şiiri İsmet Özel'in Marksist sanat anlayışının özeti niteliğindedir.

8- Atılğan ses tonu, taşkın duyarlılığı, coşkulu ritimleri çarpıcı ve yeni benzetmelerle yazdığı toplumcu şiirleriyle yeni kuşakları büyük ölçüde etkiledi.

9- Şiirleriyle devrimci romantizmin 1960 sonrası gelişmesine katkıda bulundu.

10- 1960 kuşağının ideolojik sığınağına karşı estetiği göz ardı etmedi.

11- “Yabancılaşma, başkaldırı, anlaşmazlık, dağınıklık” şiirinin belirgin özellikleridir.

12- Hayat karşısında militanca ve dik bir duruş sergileyerek kent-kimlik-kültür sorgulaması yaptı.

13- Şiirle ilgili görüşlerini "Şiir Okuma Kılavuzu" adlı kitabında açıkladı.

14- Hem şiirleri hem düz yazılarındaki düşünceleriyle yeni nesiller üzerinde etkili oldu.

15- Teknik, medeniyet, yabancılaşma, İslam'ın günümüzde kavranışı-yaşanışı, bilim felsefesi gibi konulardaki görüşleriyle düşünce tarihimize yeni boyutlar kazandırdı.

16- “Taşlan Yemek Yasak” adlı kitabıyla Türkiye Yazarlar Birliği tarafından Yılın Deneme Yazarı ödülüne layık görüldü

Eserleri:

Şiir: Geceleyin Bir Koşu, Evet İsyan, Cinayetler Kitabı, Cellâdım Gülümserken, Erbain, Bir Yusuf Masalı, Çatlayacak Kadar Aşk

Düzyazı: Üç Mesele, Şiir Okuma Kılavuzu, Zor Zamanda Konuşmak, Taşları Yemek Yasak, Sorunca Söyleyen, Cuma Mektupları, Surat Asmak Hakkımız, İrtica Elden Gidiyor, Waldo Sen Neden Burada Değilsin, Henry Sen Neden Buradasın (1-2)

ATAOL BEHRAMOĞLU (1942-...)

1- 1970'te İsmet Özel'le “Halkın Dostları” dergisini, kardeşi Nihat Behram'la Militan (1974) dergisini çıkardı.

2- Gençlik döneminde Atilla İlhan ve İkinci Yeni'nin etkisiyle imgeci, kapalı ve yergici şiirler yazdı. Bu şiirlerinde Ataol Gurus, Ata Haydar, Aykut Baykal takma isimlerini kullandı.

3- 1960'tanzimat sonra ülkedeki kısmi özgürlük ortamı Marksizmin yayılmasına zemin hazırladığı için Behramoğlu, eleştirel ve toplumsal gerçekçi anlayışa yönelerek Nazım Hikmet ve Ahmet Arif'in çizgisinde şiirler yazdı.

4- 1965'te yayımladığı “Bir Gün Mutlaka” adlı şiiri, onun toplumcu gerçekçi yönünü yansıtan beyanname niteliği taşıyor.

5- Marksist bir anlayışla toplumun sözcüsü olmaya çalıştı.

6- Siyasi, ideolojik ve toplumcu kimliğine rağmen şiirlerini kuru bir propagandanın gölgesinden kurtararak lirik ve estetik bir üslupla yazdı.

7- Şiirlerinde “yalın ve içten bir söyleyiş, lirik bir ton, bilgece bir kavrayış, çocukça duyuş ve militanca karşı koyuş” göze çarpmaktadır.

8- Şiirlerinde yalın ve içten bir söyleyiş, lirik bir ton, bilgece bir kavrayış, çocukça duyuş ve militanca karşı koyuş göze çarpmaktadır.

9- Şiirlerini, başkaldırı, aşk ve doğa gibi üç ana tema etrafında geliştirdi.

Eserleri:

Şiir: Bir Ermeni General, Bir Gün Mutlaka, Mustafa Suphi Destanı, Türkiye Üzgün Yurdum Güzel Yurdum, Ne Yağmur Ne Şiirler, Kuşatmada, İyi Bir Yurttaş Aranıyor, Kızıma Mektuplar, Aşk İki Kişiliktir, Bebeklerin Ulusu Yok, Sevgilimsin, Yolculuk, Özlem Cesaret Ve Kavga Şiirleri, Yaşadıklarımın Öğrendiğim Bir Şey Var

Deneme: Yaşayan Bir Şiir, Şiirin Dili-Ana Dil, Utanıyorum, Kişiliğin: İnsan, İki Ateş Arasında, Mekanik Gözyaşı, Başka Bir Acı, Gerçeklik Duygusu Kaybolmuş

SÜREYYA BERFE (1943-...)

1- 1960 sonrası toplumcu şiirin temsilcilerindendir.

2- “Gün Ola” ve “Savrulan” adlı ilk kitabında Anadolu'nun köy ve kasabalarındaki yaşam koşullarını türkü ve deyişlerden, Türkmen ve Avşar ağıtlarından yararlanarak toplumcu şiir anlayışıyla yansıtmaya çalışmıştır.

3- Halk şiirinin olanaklarından yararlanarak gerçekçi temaları; sağlam bir gözlem ve hava içinde vermeyi başarmıştır.

Eserleri:

Şiir: Gün Ola, Savrulan, Hayat ile Şiir, Ufkun Dışında Ufkun Dışında, Şiir Çalışmaları, Ruhumun, Nabiga, Kalfa (toplum şiirler)

8- 1980 SONRASI TÜRK ŞİİRİ

1980 ihtilalinden sonra kendileriyle iç hesaplaşma yoluna giderek ve 80 öncesi şiir geleneklerinden yararlanarak ideolojik şiirden uzak, farklı şiir görüşlerine sahip şairlerin oluşturduğu çok sesli, bireysel şiir anlayışıdır.

İkinci Yeni sonrasında 1980'e kadar şiiri, toplumcu bir bakışla kavrayan şairlerin anlayışı, 1980 darbesiyle yerini özellikle 1970'lerin toplumculuğu önceleyen şiirine karşı duran, 1980 kuşağı şairlerine bırakmıştır. 1980 sonrasında Türk şiiri. 12 Eylül askeri müdahalesinden sonra geçmişteki ideolojik ve siyasi havasından uzaklaşmış, yeni arayışlar içine girmiştir. Bu dönemde Yedi Meşaleciler veya Garipçiler gibi ortak bir şiir hareketi oluşmamıştır.

Dönemdeki baskı, yazın üzerinde olduğu gibi şiir üzerinde de etkisini göstermiş; bireyin kendini yalnız ve yabancılaşmış hissetmesi şiire de yansımıştır. Dönemin siyasi koşullarıyla kendi içine kapanan şairler; şiirin kendi iç meselelerine yönelmiş, kendinden önceki şiirleri özümsemiş, değerlendirmiş ve kavramıştır. Bunun sonucu olarak da dönemin en önemli eğilimi, geleneğe dönüş olmuştur. 1980 sonrası şairleri, şiirde geleneksel birikimin önemini vurgulamışlar ve Halk, Divan, İkinci Yeni, Saf Şiir gibi ayrımlara girmeden en eski örneklerden en yenilerine kadar Türk şiirinin şairlerini dikkatle okumayı savunmuşlardır.

1980'li yıllarda şiirde belirgin bir yoğunluk olmadığı için şairlerin şiir anlayışları da birbirleriyle uyum göstermemiştir. Bu dönemde Türk şiir birikimini yeniden ve bütün olarak değerlendirme çabası olmuştur. Farklı şiir anlayışlarının aynı zaman diliminde temsilcileri bulunmaktadır. Bu dönemde şiirde, belirgin bir hareket ve düşünce şiire hâkim olmamıştır. 1980 sonrası şiir için ortak bir şiir anlayışından çok, grupların ve kişilerin ayrı ayrı şiir anlayışlarından söz edilebilir. Bireyci-toplumcu, imgeci-anlatımcı, modernist-gelenekçi diyebileceğimiz farklı anlayışlara uygun örnekler veren şairler bu dönemde ürünler vermişlerdir.

1980 sonrası şairlerini birleştiren en önemli ilke, şairlerin Türk ve Dünya şiirinin binlerce yıllık kazanımlarına "şiire saygı" penceresinden bakmalarıdır.

Birbirinden farklı dünya ve şiir görüşleri olan şairler, aynı dergilerde ürünler yayımlamışlar, birlikte dergiler çıkarmışlardır. Yazko Edebiyat, Üç Çiçek, Şiirati, Sonbahar gibi dergiler bu dönemde etkilidir. Şairler, şiirin bir araç değil amaç olduğunu ve şiirin asıl konusunun insan olduğunu dile getirmişlerdir. Şiir, dil üzerine kurulmuş ve çeviriler, bu dönemin ana kaynaklarından birini oluşturmuştur. Şairler, baskılar sonucu içe dönük bir şiir anlayışıyla yazmışlardır. Şiirde bireycilik ön plana çıkmıştır. Şiir düz yazıya yaklaştırılmış, anlatmaya imkân veren temalara sıkça yer verilmiştir. Kapalı ve karmaşık bir anlatım benimsenmiş. İkinci Yeni şiirine özgü uzak çağrışımlara yeniden değer verilmiş, İkinci Yeni'nin imge anlayışına tekrar dönülmüştür. İmgeye önem verilmiş ve yeni imgeler arayışına girilmiştir. Bu bakımdan 1980 sonrası şiir ile İkinci Yeni şiiriyle paralellik göstermektedir.

Bu dönemde yapı ve söyleyişe, içerikten daha fazla önem verilmiştir. İdeolojiyi şiirlerinde öncelikli bir öğe olarak görmemişlerdir. İmgeler bakımından Türk kültür tarihinin konularına, kavramlarına ve göndermelerine yer verilmiştir.

1980 sonrası şiirimizde "60 kuşağı" olarak bilinen; Atıf Behramoğlu, Özdemir İnce, İsmet Özel, Süreyya Berfe gibi şairler bu dönemde eser vermeye devam ederler. Öte yandan 1950'den sonra doğan; Haydar Ergülen, Hüseyin Atlansoy, Şükrü Erbaş, Sunay Akın, Adnan Özer, Ahmet Erhan, Arif Ay, Ahmet Telli, Nurullah Genç, Murathan Mungan, Küçük İskender, Enis Batur gibi şairler farklı şiir anlayışlarını takip ederek eser vermişlerdir.

1980 SONRASI ŞİİRİNDE GÖRÜLEN EĞİLİMLER

1- İmgeci Şiir: Ahmet Haşim ve ikinci Yeni şairlerini örnek alan şiirdir.

2- Anlatımcı Şiir: Olay örgüsü olan, kahraman ve mekânın tasvir edildiği şiirdir.

3- Folklorik-Mitolojik Şiir: Halk şiiri geleneğinden, folklor öğelerinden, mitolojiden ve destanlardan beslenen şiirdir.

4- Mistik-Metafizikçi Şiir: Şeyh Galip, Cahit Zarifoğlu, İsmet Özel, Sezai Karakoç gibi şairleri örnek alan şiirdir.

5- Gelenekselci Şiir: Türk şiirinin 1980 öncesindeki tüm geleneklerinden, birikiminden yararlanan şiirdir.

6- Yenibütüncü Şiir: 1980 öncesi toplumcu gerçekçilerin izinden giden şiirdir.

7- Beatnik-Marjinal Şiir: 1960'ların başında Amerika'da ortaya çıkan "Beat Generation" hareketinin uçlarda yaşayan, kuralsızlığı, isyankârlığı, aykırılığı temel alan yaşama biçimi ve edebiyat anlayışıdır. Bu anlayış 1980 öncesinde Ece Ayhan ve Can Yücel'in, 1980 sonrasında Küçük İskender'in şiirlerinde görülmüştür.

8- Yeni Garipçi: Garip hareketinin ironi, espri ve günlük konuşma diline dayalı söyleyişini örnek alan şiirdir.

80 SONRASI ŞİİRİN ÖZELLİKLERİ:

1- Bu dönem şairleri birlikte dergiler çıkararak genellikle dergi yoluyla okuyucuya ulaşmaya çalışmıştır.

2- Yazılı, görsel ve işitsel medyanın olanaklarından yararlanılarak şiir klipleri, şiir kasetleri, CD/DVD'leri yapma ve tanııtma modası doğmuştur.

3- Ortak bir şiir hareketi oluşmamış, şairler bireysel anlayış sergilemiştir.

4- Farklı şiir görüşlerine sahip sanatçılar, Türk şiir birikimini reddetmeden, yeniden ve bir bütün olarak değerlendirme çabasına girmiştir. Halk ve divan şiiri başta olmak üzere, 1980 öncesi bütün şiir geleneklerinden ve şiirimizin büyük ustalarından yararlanma yoluna gidilmiştir.

5- Geleneksel ve modern şiirin tüm anlatım olanaklarından yararlanılmıştır.

6- Şekil ve söyleyişe, içerikten daha fazla önem verilmiştir.

7- Anlatmaya uygun temalar işlenerek şiir, düz yazıya yaklaştırılmıştır.

8- İkinci Yeni şiirine özgü uzak çağrışımlara, imgeye ve kapalı anlatıma yeniden değer verilmiştir.

9- "Şiir, her şeyden önce şiir olmalıdır." görüşüyle estetik amaç önemsenmiştir.

10- Önemli olanın "ürün" yani "şiir" olduğu düşüncesiyle şiir ön plana çıkarılmıştır.

11- Şiirin bir araç değil, amaç olduğu savunulmuştur.

12- İdeolojik, politik şiir yazma anlayışından uzaklaşmıştır.

13- Şiirin asıl konusunun birey olduğu görüşü benimsenmiştir.

14- Bireysel sorunlardan ve toplumsal hareketlerden yola çıkılarak gerçekliği irdeleyen, imgeye, mecaza dayalı bir şiir geliştirilmiştir.

15- Görünür gerçekliğin yanı sıra gizli olanı yakalamayı esas alan hem açık hem kapalı bir şiir ortaya konmuştur.

16- Mistisizm, gizemcilik ve toplumsal sorunlar gerçekliğin ötesine geçilerek anlatılmaya çalışılmıştır.

17- Şehir kimliği, kentleşmenin getirdiği gelenek-modern yaşam çatışması, çocukluk izlenimleri gibi temalar işlenmiştir

1980 SONRASI ŞİİRİN TEMSİLCİLERİ

HAYDAR ERGÜLEN (1956-...)

1- 1980 sonrası Türk şiirinin kendine özgü sesi olan önemli isimlerindendir.

2- Gelenekle çağdaş şiiri ustaca kaynaştıran şair, popülist ve ideolojik söylemlerden uzak bir şiir dünyası kurmuştur.

3- Divan şiiri geleneğinden yararlanarak gerçeklikle ironi arasında gidip gelen duygu yoğunluğu yüksek şiirler yazmıştır.

4- Sade, lirik ve ince bir üslupla insan-dünya ilişkisini, ölüm-yaşam çatışmasını sorgulamıştır.

5- Aylar, mevsimler ve uzak kentler üzerine şiirler yazmış; ölüm, yalnızlık, yabancılaşma gibi temaları işlemiştir.

6- Hayatın ince, zarif ama unutulmuş güzelliklerini derin bir anlatımla şiire yansıtmıştır.

7- "Mavi" ve "nar" sözcüklerini birçok şiirinde imge olarak kullanmıştır.

8- Şiirinin en önemli özelliği, her şiirinin bütüncül bir imge etrafında kurgulanmış olmasıdır.

9- "Kırk Şiir ve Bir" kitabında bütün şiirleri tek bir dizayle bitirmek gibi özgün buluşlara imza atmıştır. Bu kitabıyla 1997 Necatigil Şiir Ödülü'nü, Cahit Külebi Özel Ödülü'nü, Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü'nü almıştır.

10- "Keder Gibi Ödünç" kitabıyla Cemal Süreya Şiir Ödülü'nü, "Eskiden Terzi" kitabıyla Halil Kocagöz Şiir Ödülü'nü almıştır.

Eserleri:

Şiir: Karşılığını Bulmamış Sorular, Sokak Prensesi, Sırat Şiirleri, Eskiden Terzi, Ölüm Bir Skandal, Karton Valiz, Nar, Hafız ve Semender, Keder Gibi Ödünç, 40 Şiir ve Bir, Yağmur Cemi, Hafıza, Üzgün Kediler Gazeli

ŞÜKRÜ ERBAŞ (1953-...)

Şükrü Erbaş, kendi söylemini kuran 1980 sonrası şairlerimizdendir. Sanatı dünyayı yorumlamak, topluma yön vermek, söylenmemiş olanı söylemek ve insanın varlığını keşfetmek olarak görür. Bu anlayışına paralel olarak 1980 sonrası Türk şiirinin en önemli temalarından biri olan "şehirli insanın kendine ve topluma yabancılaşması, gelenekle modernite arasına sıkışmış insanların arayışları" onun şiirlerinde de görülür. Özellikle büyük şehirlerde yaşayan kişilerin bu durumu şiirlerinde sıkça işlenmiştir. Okuduğunuz "Koşaradım" adlı şiir Şükrü Erbaş'ın bu şiirlerinden biridir. Bu şiirde yaşadığımız çağda gittikçe yalnızlaşan ve kendisine dahi yabancılaşan insanların içinde bulunduğu durumu anlatır. Şiirde insanlar; günlük hayatın koşuşturmacası içinde benliğini kaybeden, tek tipleşen, özüne yabancılaşan kalabalıklar olarak karşımıza çıkar.

Şükrü Erbaş; kendini modern hayatın ve zamanın hızına kaptırmış insanlara seslenerek insanı insan yapan değerlerden nasıl uzaklaştığını, benliğini nasıl kaybettiğini dile getirir. Bu durumu insan yaşamından neler götürdüğüne dikkat çekerek bu yeni hayat tarzını ve insan tipini insanlığın tükenişi olarak niteler.

Yozgat'ta doğdu. Liseyi bitirince 1972'de memurluğa başladı. 1978 yılında

Gazi Üniversitesinden mezun oldu. Devlet memurluğunun yanında derneklerde ve dergilerde yöneticilik görevleri üstlendi.

Şükrü Erbaş'ın sanat anlayışının oluşmasında İkinci Yeni şiirinin etkisi vardır. Bunun dışında şiirlerinde Nazım Hikmet başta olmak üzere, Behçet

Necatigil, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Külebi gibi farklı şiir anlayışlarına sahip şairlerin izleri de görülür. Şükrü Erbaş'ın şiirini farklı kılan diğer bir özellik ise halk şiirinden beslenmiş olmasıdır. Şair özellikle türkülerden etkilenmiştir.

Şükrü Erbaş'ın en sık işlediği temalar; yaşama sevinci, yalnızlık, mevsimler, kadın, ölüm, hasret, ayrılık ve sevgidir. Şiir kitaplarıyla birçok ödül almıştır.

Eserleri: Küçük Acılar, Aykırı Yaşamak, Yolculuk, Kimliksiz Değişim, Bütün Mevsimler Güz, İnsan Sevmezse Ölü, Gölge Masalı, Unutma Defteri (şiir); İnsanın Acısını İnsan Alır (deneme)...

9- CUMHURİYET DÖNEMİNDE HALK ŞİİRİ

Osmanlı İmparatorluğu'nun yerine cumhuriyet yönetiminin kurulmasıyla bir ikilik ortaya çıkmış; tekkelerin kapatılmasıyla da âşıklık geleneğinde bir durgunluk olmuştur. Sonraki yıllarda halk evlerinin açılmasıyla âşıklık geleneği canlanmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Anadolu'nun çeşitli yörelerine dağılan aydınlar, gittikleri yerlerde pek çok saz şairi ile karşılaşmış ve onları edebiyatımıza çeşitli yayım organları aracılığı ile tanıtmışlardır. Bunlardan en önemlisi bir kutlama sırasında Ahmet Kutsi Tecer tarafından fark edilen Âşık Veysel olmuştur. Böylece âşıklık geleneği bir canlılık kazanmıştır. Radyolarda âşıklarla ilgili programlar yapılmış, plak ve kasetler doldurulmuş, yurt içinde ve yurt dışında çeşitli festivaller düzenlenmiştir. Bütün bu çalışmalar, saz şiirinin günümüze kadar devam etmesini sağlamıştır.

Cumhuriyetle birlikte halk kültürüne büyük önem verilmiş, halk müziği ve dili araştırmaları bilimsel bir kimlik kazanmıştır.

Halkın duygu ve düşüncelerinin her zaman tercümanı olan halk şiiri örnekleri, Cumhuriyet döneminde de verilmiştir. Bu dönem şiirleri, ait oldukları sosyal çevre ile ilişkilidir. Bu dönem şiirleri, ait oldukları sosyal çevrenin içinden (halkın içinden) çıkmıştır.

Halk şairleri, halkın içinden gelerek usta-çırak ilişkisi içinde yetişmeye devam etmişlerdir. Genel olarak saz eşliğinde şiir söyleme geleneğinin takipçisidirler. Saz çalma geleneğine uymayıp sadece şiir yazan şairler de (Abdürrahim Karakoç gibi) vardır.

Bu dönem halk şairleri, halk şiiri geleneğini (dil, vezin, tema, nazım şekli) ve sözlü edebiyat geleneğini devam ettirmişlerdir.

Bu dönem halk şairleri, şiirlerinde geleneksel konuların yanında güncel konuları da işlemişlerdir.

19.yy halk şiirine göre Cumhuriyet dönemi halk şairleri daha sade bir dil ile söylemişlerdir. Divan şiiri etkisi ve Arapça-Farsça sözcüklerin kullanımı bu dönemde azalmıştır.

Cumhuriyet dönemi halk şiirinin önemli temsilcileri şunlardır:

a) Âşık Veysel Şatıroğlu	b) Âşık Mahzuni Şerif
c) Abdürrahim Karakoç	d) Şeref Taşlıova
e) Âşık Feymani	f) Murat Çobanoğlu
g) Neşet Ertaş	

ÂŞIK VEYSEL ŞATIROĞLU (1894-1974)

- 1- Sivas'ın Şarkışla ilçesinin Sivrialan köyünde doğmuştur.
- 2- Âşıklık geleneğinin son büyük ustasıdır.
- 3- Aşk, tabiat, hayat, ölüm, gurbet, yurt sevgisi ve sosyal meseleleri işlemiştir.
- 4- Küçük yaşlarda gözlerini kaybetmiştir.
- 5- Şiirlerinde Karacaoğlan geleneğini sürdüren arı bir dil kullanmıştır.
- 6- Anadolu köylüsünün saf, içten duygu ve hayallerini yansıtmıştır.
- 7- Halk şiirinde yurt ve Atatürk sevgisi içerikli şiirleri ilk defa o dile getirmiştir.
- 8- Ahmet Kutsi Tecer, sanatçının şiirlerini beğenerek onu sanat dünyasına taşımıştır.
- 9- Güzelliğin On Para Etmez, Gidiyorum Gündüz Gece türküleri meşhurdur.
- 10- Şiirleri “Sadrazam Sesler”, “Deyişler”, “Dostlar Beni Hatırlasın” adlı kitaplarda bir araya gelmiştir.

MURAT ÇOBANOĞLU (1940-2005)

- 1- Âşıklık geleneğinin canlılığını koruduğu Kars'ta doğmuştur.
- 2- Usta-çırak ilişkisi ile yetişmemiştir.
- 3- Atışma ve türkü ustasıdır.
- 4- Radyo ve TV programlarına katılıp Âşıklık geleneğini 20.yy da tanıtmıştır.
- 5- Âşıklık geleneğinin bir parçası olan türkölü hikayeler anlatma konusunda başarılı örnekler vermiştir.
- 6- Meşhur “Kırzioğlu Mustafa”türküsünü ülkemize tanıtır ve sevdiiren kişidir.

ÂŞIK MAHZUNİ ŞERİF (1940-2002)

- 1- Maraş yöresi âşıklarındandır.
- 2- Cumhuriyet döneminin önemli saz şairlerindendir.
- 3- Halk şairi ve bestecisidir.
- 4- Bektaşî şiir geleneğini devam ettirmiş, bu kültürü dünyaya tanıtmıştır.
- 5- Aşk, ayrılık, gurbet konularının yanında toplumsal yergiler içeren taşlamalarıyla tanınmıştır.
- 6- Çeşm-i Siyah, Dom Dom Kurşunu, Yuh Yuh, meşhur kültürlerindendir.
- 7- Oldukça üretken olan sanatçı; yetmişten fazla kaset, dört yüze yakın plak ve dokuz kitabı sanat hayatına sığdırmıştır.

ŞEREF TAŞLIOVA (1938-2014)

- 1- Kars yöresi âşıklarındandır.
- 2- UNESCO'nun 1988'de hazırladığı Dünya Sanat Dizisi'nde âşıklık geleneğini temsil etme görevini üstlenmiştir.
- 3- Sanat Elçisi resmi göreviyle yurt dışında ülkemizi temsil etmiştir.
- 4- 2010 yılında âşıklık geleneğinin temsilcisi olarak “UNESCO” tarafından “Yaşayan İnsan Hazinesi” seçilmiştir.
- 5- Bazı şiirleri “Gönül Bahçesi” adlı kitapta toplanmıştır.

AŞIK FEYMANİ (1942-...)

- 1- Osmaniye yöresi âşıklarından.
- 2- Yöredeki Karacaoğlan geleneğinden ve türkölü halk hikâyelerinden etkilenmiştir.
- 3- Osmaniye'de her yıl "Çukurova Âşıklar Bayramı ve Âşık Feymani Şenlikleri" düzenlenmektedir.
- 4- Ahu Gözlüm adlı şiir kitabı, Kültür Bakanlığının "Halk
- 5- Şairleri Arası Eser Yarışması"nda mansiyon ödülüne layık görülmüştür.
- 6- Ahu Gözlüm, Sevgi Şehri, Gönül Sarayı önemli eserlerindendir.

ÂŞIK REYHANI (1932-2006)

- 1- Asıl adı Yaşar'dır. Erzurum âşıklarından.
- 2- 20. yüzyıl âşıklık geleneğinde bir fırsat olan teknolojik imkânlardan yararlanarak birçok radyo ve televizyon programına katılarak sesini geniş kitlelere duyurma imkânı bulmuştur.
- 3- Toplumsal yergi ve köy hayatının olumsuz şartlarını, aşk, tabiat, sevgi, gurbet temalarını işlemiştir.
- 4- Şiirlerinin bir kısmı "Avırlı Reyhani", "Böyle Bağlar", "Kervan", "Şu Tepenin Arkasında" adlı kitaplarda toplanmıştır.

ABDURRAHİM KARAKOÇ (1932-2012)

- 1- Kahramanmaraş yöresi halk şairlerindendir.
- 2- Şair bir ailede yetişmiştir.
- 3- Cumhuriyet döneminde âşık tarzı şiir geleneğinin en önemli temsilcilerinden biridir. Onun diğer halk âşıklarından ayrılan yönü müzik unsudur. Saz çalmayan ve şiirlerini ezgili söylemeyen sanatçının birçok şiiri başkaları tarafından bestelenip türkü formatında söylenmiştir.
- 4- Aşk, gurbet, yergi, vatan, ahlak temalı şiirler yazmıştır.
- 5- Şiirlerinde mahlas veya adını kullanmamıştır.
- 6- Yüzün üzerinde şiiri bestelenmiştir, ünlü Mihriban türküsünün sözleri ona aittir.

NEŞET ERTAŞ (1938-2012)

- 1- Kırşehir yöresi ozanlarından.
- 2- Ozan Muharref Ertaş'ın oğludur.
- 3- Abdallık geleneğinin **son** büyük ustasıdır.
- 4- Bozkırın Tezenesi unvanıyla anılır.
- 5- Devlet Sanatçısı unvanının geri çevirmiştir.
- 6- Zahidem, Gönül Dağı, Ah yalan Dünya, Neredesin Sen meşhur türkülerindendir.

4. ÜNİTE: ROMAN

Roman: İnsanların serüvenlerini, iç dünyalarını, toplumsal bir olayı ya da durumu ayrıntılarıyla anlatan mensur eserlere **roman** denir. Roman, olmuş ya da olabilecek olayları anlatır.

Romanda, yaşanmış ya da yaşanabilecek olay ve durumlar; yer, zaman ve kişi kadrosuna bağlı olarak estetik zevk verecek şekilde anlatılır.

Roman terimi, Roma İmparatorluğu içindeki halkların kullandıkları Latinceye verilen addır. Latince'den türeyen bu dillere roman dilleri denilir. Roman dilleriyle yazılan ilk destan ve halk hikâyelerine de roman denmiş, bu terim sonradan belli bir edebiyat türünün adı olmuştur.

Roman yazma geleneğinin İspanyol yazar Cervantes'in 1605'te kaleme aldığı "Don Kişot"la başladığı kabul edilir.

Türk Edebiyatında Roman Türüne Genel Bakış:

Türk edebiyatına roman Tanzimat Dönemi'nde (1860-1896) Fransızcadan yapılan çevirilerle girmiştir. **Türkçeye çevrilen ilk roman, Fenelon'un yazdığı "Telemak"tır.** Bu roman 1859'da "Terceme-i Telemak" ismiyle yayımlanmıştır. **Yusuf Kâmil Paşa'nın yaptığı bu çeviriyi Sefiller, Robinson Crusoe ve Monte Kristo Kontu çevirileri izlemiştir.**

Türkçe yazılan ilk yerli roman "Taaşuk-ı Talat ve Fitnat"tır. Şemseddin Sami'nin yazdığı bu eser, 1872'de bir gazetede parça parça yayımlanmış, 1875'te kitap olarak basılmıştır. Acıklı bir aşk hikâyesini konu alan bu eserin roman tekniği bakımından pek çok kusuru bulunmaktadır.

Namık Kemal'in 1876'da yazdığı İntibah, "Taaşuk-ı Talat ve Fitnat"a göre daha başarılı ve edebî bir romandır. Samipaşazade Sezai'nin 1888'de kaleme aldığı Sergüzeşt, edebî yönüyle bu romanların bir adım ilerisindedir. Recaizade Mahmut Ekrem'in, edebiyatımızdaki ilk realist (gerçekçi) roman kabul edilen Araba Sevdası (1898) isimli romanı, öncekilere göre Batılı roman tekniğine daha uygundur.

Edebiyatımızdaki ilk tarihî roman, Namık Kemal'in 1880'de yazdığı **Cezmi**, ilk köy romanı **Nabizade Nazım'ın 1890'da yazdığı Karabibik**'tir. Tanzimat Dönemi'nde yazdığı birçok romanla Türk romancılık geleneğinin gelişmesine katkıda bulunan bir başka yazar da **Ahmet Mithat Efendi**'dir. Bu yazarın en önemli eserleri **Felâatun Beyle Râkım Efendi, Hasan Mellah ve Hüseyin Fellah**'tır.

Edebiyatımızda Batılı anlamda ilk romanlar, Servet-i Fünûn Dönemi'nde **Halit Ziya Uşaklıgil** tarafından yazılmıştır. **Mai ve Siyah, Aşk-ı Memnu ve Kırık Hayatlar** Halit Ziya Uşaklıgil'in en önemli romanlarıdır. Bu dönem yazarlarından **Mehmet Rauf'un yazdığı Eylül**, edebiyatımızdaki ilk psikolojik roman kabul edilmektedir.

Türk romancılık geleneği Milli Edebiyat Dönemi'nde (1911-1923) savaş yıllarının da etkisiyle milli bir karaktere bürünmeye başlamıştır. Bu dönemde roman türünde eser veren en önemli yazarlar şunlardır: Aka Gündüz, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Halide Edip Adıvar, Edip Adıvar, Refik Halit Karay, Hüseyin Rahmi Gürpınar.

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATINDA "ROMAN"

Cumhuriyet Dönemi Romanı yıllara göre üç grupta incelenir:

a) 1923-1950 Yıllarında Türk Romanı: Cumhuriyet'in ilk yıllarında Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin gibi yazarlar Milli Mücadele, Atatürk, Atatürk ilke ve inkılaplarıyla ilgili konulara ve Anadolu'nun yaşamına, halk ve aydın arasındaki ilişkilere değinmişler Milli Edebiyat zevk ve anlayışını devam ettirmişlerdir.

Milli Mücadele ve Cumhuriyet'in ilanıyla Türk romanında toplumsal konulara yönelik hız kazanmıştır. Atatürk ilke ve inkılaplarının halka benimsetilmesi, Anadolu insanının ve köylüsünün sorunları, Milli mücadele ruhu, Batılılaşma, aydın – halk ilişkileri, doğu – batı çatışması vb. toplumsal temalar romanlarda işlenmiştir.

1923-1950 yıllarında yazılan romanlarda, realizm akımının etkisi vardır. Yazarlar eserlerinde gözleme yer vermiştir.

Romanlarda günlük konuşma diline yakın sade bir Türkçe kullanılmıştır.

Milli Edebiyat dönemi romancılarının bir kısmı Cumhuriyet'in 1923-1950 yıllarında da eser vermeye devam etmiştir. Milli Edebiyatın birikiminden yararlanan Cumhuriyet romanı; toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi şartlarındaki değişimlerine bağlı olarak gelişmiştir.

Milli Edebiyat Dönemindeki Yeni Lisan ve sade dil anlayışı Cumhuriyet'in 1923-1950 arası romancıları tarafından da benimsenmiştir.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının 1923-1950 Yılları Arasında yazılan romanlar "Milli Edebiyat Zevk ve Anlayışını Sürdüren" niteliktedir.

1940'lı yıllarda "toplumcu gerçekçi" anlayışı savunan Orhan Kemal, Kemal Tahir ve Yaşar Kemal "toplum için sanat" anlayışıyla gerçekçi, gözleme dayalı eserler yazarlar. Bu dönemde I. Dünya Savaşı sonrasına Anadolu'nun durumu, toplumdaki ahlak çöküntüleri anlatılır.

b) 1950 – 1980 Yıllarında Türk Romanı: 1950'li yıllarda "memur – işçi, işçi – patron, köylü – şehirli" ilişkileriyle insan sorunları anlatılmış bu konu 1960'lı yıllarda da devam etmiştir. Bazı eserlerde 27 Mayıs ve 12 Mart'ı hazırlayan olaylar işlenmiştir.

1970'li yıllarda "siyasal, güncel, toplumsal" konular ile 12 Eylül'ü hazırlayan süreç ele alınmış, halkın problemleri üzerinde durulmuştur.

c) 1980 Sonrası Roman: 1980'li yıllardan sonra birey merkezli konular ile modernizmin esas alındığı romanlar yazılmıştır.

Bu yıllarda kaleme alınan romanlar farklı anlayışları esas almış, farkı anlayışları yansıtmıştır. Bu anlayışlar şunlardır:

a) Milli Edebiyat Zevk ve Anlayışını Sürdüren Romanlar

b) Toplumcu – Gerçekçi Romanlar

c) Bireyin İç Dünyasını Yansıtan Roman

d) Modernizmi Esas Alan Romanlar

a) MİLLİ EDEBİYAT ZEVK VE ANLAYIŞINI SÜRDÜREN ESERLER (ROMAN)

Cumhuriyetin ilk dönem ürünlerinde Mili Edebiyat zevk ve anlayışına uygun romanlar yazılmıştır.

Cumhuriyetle birlikte siyasi, ekonomik ve toplumsal hayattaki değişimler edebiyata da yansımış; Anadolu'ya açılma. Anadolu'yu görüp anlatma ve Anadolu insanını konu edinme öne çıkmıştır.

Milli Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren romanlarda realizm akımının etkileri görülür. Romanlarda, realist roman tarzının özellikleri görülür.

Milli Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren romanlarda sade, anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Bu dönemde, toplumsal faydayı (toplum için sanat) esas alan eserler yazılmıştır. Bu dönemde eserler. Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun bir bakışla yazılmıştır.

Milli edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren romanlar Milli Mücadele ile ilgili konulara eğilmiş, Atatürk İlke ve İnkılapları halka benimsetilmeye çalışılmıştır. Savaş sonrası Anadolu insanının yaşam tarzı anlatılmış, realist romanın teknikleri kullanılmış ve eserler konuşma diliyle anlaşılır bir şekilde yazılmıştır.

Cumhuriyet döneminde Milli Edebiyat zevk ve anlayışına sürdüren hikâye ve romanlar ile Milli Edebiyat dönemi roman ve hikâyeleri arasında; Anadolu coğrafyasını ve Anadolu halkını anlatma bakımından bir ortaklık olmakla birlikte Atatürk ilke ve inkılaplarını konu edinme savaş sonrası şehirde ve kırsalda sürdürülen hayatı da anlatma bakımından farklılıklar söz konusudur.

Milli Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren romanlarda işlenen temalar:

1- 1.Dünya Savaşı ve Milli Mücadele (Kurtuluş Savaşı) ile ilgili temalar

2- Atatürk ilke ve inkılapları çevresinde oluşan temalar

3- Halkın ve Anadolu insanının yaşama tarzı

4- Ahlak bozuklukları

5- Yanlış batılılaşma

6- Hurafeler

7- Doğu-Batı karşılaşması

8- Savaş sonrası şehirde ve kırsalda sürdürülen hayat

9- Halk-aydın arasındaki ilişkiler

10- Toplumsal ve kültürel farklılıklar

11- Ülke ve toplum sorunları

12- Köy ve kasaba insanının çelişkileri

13- Tarihi temalar

14- Anadolu insanı ve Anadolu coğrafyası

KURTULUŞ SAVAŞINI KONU ALAN ROMANLARIMIZ

1- VURUN KAHPEYE (HALİDE EDİP ADIVAR): Anadolu'da öğretmenlik yapan İstanbullu Aliye'nin vatan ve gelecek nesiller için inançları yüzünden gericiler tarafından düşmanla iş birliği yaptığı iftirası yüzünden linç edilmesini anlatır.

2- ATEŞTEN GÖMLEK (HALİDE EDİP ADIVAR): İzmir'in işgali üzerine Ayşe, İhsan ve Peyami kahramanları etrafında oluşan Milli Mücadele hareketlerinin nasıl hedeflerine ulaştığını, vatanın bağımsızlığı için kadın erkek demeden tüm halkın mücadelesini anlatır.

3- YABAN (YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU): Kurtuluş Savaşı sırasında kolunu kaybetmiş olan Subay Ahmet Celal ile askerliği yeni bitmiş bir askerin köyünde geçen olayları anlatır. Aydın – Halk çatışması üzerine kurulmuştur.

4- YEŞİL GECE (REŞAT NURİ GÜNTEKİN): Toplumsal yönü ağır basan romanda medresede yetişen, sonradan öğretmen okulunu bitirerek Ege bölgesinde bir kasabada gerici güçlerle savaşan Ali Şahin adındaki idealist bir gencin hayatını anlatır.

5- SAHNENİN DIŞINDAKİLER (AHMET HAMDİ TANPINAR): Roman kahramanı İhsan'ın "Orada – Anadolu'da- mücadele var, muhabere var. Mukadderatımız orada halledilecek. Asıl sahne orası. Burada maalesef seyirciyiz" fikrini yansıtmaktadır.

6- KALPAKLILAR (SAMİM KOCAGÖZ): Bu romanda Kurtuluş Savaşı, İzmir'in işgalinden başlanarak anlatılmaktadır. Bağımsızlık hareketi, iç ayaklanmalar, Kuvayı millîye ruhu, Kurtuluş Savaşı'nın örgütlenmesi anlatılmaktadır.

7- DOLUDİZGİN (SAMİM KOCAGÖZ): Kalpaklılar romanının devamı olan bu romanda siyasî, sosyal, askeri örgütlenmenin gerçekleşmesi, Yunanlara karşı düzenli savaşlar, İstanbul-Anadolu ilişkileri anlatılmaktadır.

8- YORGUN SAVAŞCI (KEMAL TAHİR): Osmanlı İmparatorluğu'nun Mondros Mütarekesi'ni imzaladığı yıllarda başlayıp Milli Mücadele'nin güçlendiği döneme kadar olaylar ve Yüzbaşı Cemil'in başından geçenler anlatılır.

9- KÜÇÜK AĞA (TARIK BUĞRA): Birinci Dünya savaşı sonrası halkın düştüğü zor durum ve Milli Mücadele, İstanbullu Hoca lakaplı Mehmet Reşit Efendi'nin etrafında Akşehir'in bir kasabasında başlar ve gelişir.

10- ŞU ÇILGIN TÜRKLER (TURGUT ÖZAKMAN): Birinci Dünya savaşıdan başlayarak Sakarya Savaşı ve Büyük Taarruz sonrasının anlatıldığı olaylar ele alınmaktadır.

11- ÇETE (REFİK HALİT KARAY): Romanda kahraman, Hatay'ın Türk kalması için mücadele etmektedir.

12- KURLAR SOFRASI (ATTİLA İLHAN): Atatürk ilke inkılaplarını yaşatmaya çalışan kahramanı Mahmut Ersoy ve Birlik Gazetesi yazarlarının karşısında yer alan çıkarıcıların, karaborsacıların savaşmaları çizgisinde olaylar gelişir.

MİLLÎ EDEBİYAT ZEVK VE ANLAYIŞINI SÜRDÜREN ROMANCILAR YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU (1889-1974)

1- Sanat hayatına **Fecr-i Ati topluluğunda** başlayan sanatçı, daha sonra Milli Edebiyata katılmıştır. Realist bir yazardır. **Cumhuriyet** döneminde de Milli Edebiyat Zevk ve anlayışına uygun eserler vermiştir. "Yaban" isimli roman, yazarın en ünlü eseridir.

2- **Toplum için sanat** anlayışına bağlıdır. (Fecr-i Ati döneminde sanat için sanat anlayışına sahiptir.)

3- Türk toplumunun yaşantısı ve sorunları, romanlarının başlıca **temalarıdır**. İlk hikâyeleri dışında bütün romanlarını ve hikâyelerini **sosyal** temalara dayandırdı. Eserlerinde sağlam bir **gözlem** ve sağlam bir **teknik** vardır.

4- Tarihi ve toplum olaylarından her birini bir romanına konu olarak almış, Tanzimat dönemiyle **Atatürk Türkiye'si** arasındaki dönem ve kuşakların geçirdikleri sosyal değişim ve bunalımları anlatmıştır. Romanlarında, tarihsel dönemleri ele alır.

5- Romanlarındaki kişilerin çoğu; iç dünyaları zengin, **kötümser**, düzensizlik kurbanı, törelere ve geleneklere bağlı kişilerdir. Hemen hemen her romanında tarihi olaylara bağlı kişilerin kişiliklerini yansıtır.

6- İlk zamanlar Servet-i Fünun etkisiyle **ağırlaşan dili**, Milli Edebiyat akımını benimsedikten sonra **sadeleşmiştir**.

7- **Mensur şiirlerinde** ağır ve sanatlı bir dil kullanmıştır.

8- Romanlarında, birbirini tamamlayan bireysel ve toplumsal hayat zincirimizi anlatmasıyla edebiyatımızda "**nehir**" roman türünün temsilcisidir. Edebiyatımıza tezli roman düşüncesini getirmiştir.

9- Eserlerinde; Türk toplumunun Tanzimat'tan başlayıp Cumhuriyet dönemini de kapsayan yaşantısını yansıtmıştır.

10- Atatürk'ü çeşitli yönleri ile değerlendiren ilk eseri o yazmıştır.

11- Romanlarında toplumsal konuları işleyen Yakup Kadri, gözleme önem vermiş, realizm ve natüralizm akımından etkilenmiştir.

12- Romanlarında sade ve anlaşılır bir Türkçe kullanmıştır.

ESERLERİ:

Roman: Yaban, Kiralık Konak, Hüküm Gecesi, _Nur Baba, Ankara, Sodom ve Gomore, Panorama I-II, Bir Sürgün, Hep O Şarkı

Mensur Şiir: Erenlerin Bağından, Okun Ucundan

Hikâye: Bir Serencam, Milli Savaş Hikâyeleri, Rahmet Hikâyeler

Anı: Zoraki Diplomat, Anamın Kitabı, Vatan Yolunda, Politikada 45 Yıl, Gençlik ve Edebiyat Hatıraları

Tiyatro: Nirvana, Veda, Sağanak, Mağara

Makale: İzmir'den Bursa'ya, Kadın ve Kadınlarımız, Seçme Yazılar, Ergenekon, Alp Dağlarından ve Miss Chalfrin'in Albümünden

Monografi: Ahmet Haşim, Atatürk

REŞAT NURİ GÜNTEKİN (1889-1958)

1- Anadolu insanının yaşantısını, sorunlarını, inançlarını açık ve doğal bir şekilde eserlerine yansıtmıştır. Eserlerinde kişisel ve toplumsal temaları dengeli bir biçimde işledi.

2- İyimser bir kişiliği olan sanatçı, eserlerinde insan sevgisine geniş yer verir.

3- Öğretmen ve müfettişken gezdiği Anadolu'yu, gördüklerini, duyduklarını, gelenekleri, toplumsal sorunları, kendine özgü tipleri derine inmeyen bir gözlemler anlatır.

4- Romanlarında duygusal ve sosyal temaları işlemiştir. Romanlarının hemen hepsi gözlem ürünüdür. Romanları, sanat anlayışı yönünden duygusal romanlar ve toplumsal romanlar olmak üzere ikiye ayrılır. Romanlarında kişiler, tek yönlüdür. Türk romanı ilk kez Reşat Nuri ile Anadolu'nun çeşitli bölge ve insanlarına açılmıştır.

5- Asıl ününü 1922 yılında Vakit gazetesinde yayımlanan "Çalıkuşu" isimli romanıyla sağladı. Bu roman, toplumsal bir romandır. Yazar, ömrünün sonuna kadar "Çalıkuşu yazarı" olarak anılmıştır. Bu romanda "İstanbul'da genç bir öğretmen olan Feride'nin tanıklığında Anadolu'nun Kurtuluş Savaşı'ndaki hali yansıtılır."

6- Hikâyelerinde, mizaha geniş yer vermiş; aşk, yalnızlık, dostluk, fedakârlık, ihanet gibi temaları işlemiştir.

7- Anadolu gezileri sırasındaki gözlemlerini "Anadolu Notları" adıyla kitap haline getirmiştir.

8- Tiyatrolarında ise toplumsal sorunların, toplumsal yaşantıdaki değişmelerin, değer çatışmalarının ağır bastığı görülür, eleştirici tutum ön plana çıkar.

9- Bütün eserlerini günlük konuşma diliyle ve yalın bir üslupla yazmıştır.

10- 1928'de yayımladığı Yeşil Gece romanı ile birlikte toplumsal konuları ele almıştır.

ESERLERİ:

Roman: Çalıkuşu, Yaprak Dökümü, Damga, Dudaktan Kalbe, Akşam Güneşi, Bir Kadın Düşmanı, Yeşil Gece, Kızılıcak Dallar, Eski Hastalık, Değirmen, Miskinler Tekkesi, Harabelerin Çiçeği, Kavak Yelleri, Son Sığınak, Kan Davası, Gizli El

Hikâye: Tanrı Misafiri, Sönmüş Yıldızlar, Leyla ile Mecnun, Olağan İşler

Gezi Yazısı: Anadolu Notları

Tiyatro: Balıkesir Muhasebecisi, Tanrıdaki Ziyafeti, Hançer, Eski Rüya, Ümidin Güneşi, Gazeteci Düşmanı, Şemsiye Hırsız, İhtiyar Serseri, Taş Parçası, Hülleci, Bir Köy Hocas, Babür şah'ın Seccadesi, Bir Kır Eğlencesi, Ümit Mektebinde, Felaket Karşısında, Gözdağı, Eski Borç, İstiklal, Vergi Hırsız, Bir yağmur Gecesi

MÜKERREM KAMİL SU (1906-1984)

1- Bursa'da doğmuş, öğretmenlik yapmış kadın yazarlarımızdandır.

2- Eserlerinde Milli Mücadele dönemini işlemiş ve toplumsal değerleri telkin etmiştir.

3- Akıcı, yalın bir Türkçe kullanmıştır.

BAHAEDDİN ÖZKİŞİ (1928-1975)

1- Düşünce ve duygu yönü ağır basan hikayelerin yanında sade açık ve samimi bir dille yazdığı romanlarıyla dikkat çekmiştir.

2- Peyami Safa'nın roman yarışmasında "Sokakta" adlı eseriyle başarı ödülü almıştır.

HALİDE EDİP ADIVAR (1884-1964)

1- Sanat dünyasına "Halide Salih" adıyla adım atmıştır.

2- 1919 yılında İstanbul işgal altında iken düzenlenen mitinglerde yaptığı ateşli konuşmalar nedeniyle soruşturmaya uğradı. Bu nedenle, Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'ye katıldı.

3- Kurtuluş Savaşı sırasında askeri üniforma giymiş, 1920 yılında "onbaşı" rütbesiyle kurtuluş savaşında görev almıştır. Daha sonra da üst çavuş olmuştur.

4- Yakup Kadri ile beraber, hikâyelerinde milli mücadeleye en çok yer veren sanatçıdır. Savaş sırasında cephede ve cephe gerisinde aktif görev yapmış, bu savaşa ait gözlemlerini eserlerinde yansıtmıştır.

5- Eserlerinde, milli ve toplumsal konuları işlemiş, döneminin siyasi hareketi içinde Türkçülüğü savunmuş ve bunu da eserlerinde yansıtmıştır.

6- Cumhuriyetten sonra 1926 yılında Türkiye' den ayrılarak 1939 yılına kadar İngiltere ve Fransa'da yaşadı.

7- En belirgin yanı, romancılığıdır. Romancılığı ve romanları üç dönemde incelenebilir. Özellikle ilk romanlarında, kadın ruhunun tahlillerine geniş yer vermiştir. Kurtuluş Savaşı'na, Anadolu hayatına, romanlarında yer vermiştir. Daha sonraki romanlarında sosyal çevre tasvirlerine önem vermiştir. Köy hayatını ele alan romanlara da yönelmiştir.

8- Romanları, teknik yönden ziyade tahlil ve tasvirleriyle dikkat çeker. Romanlarındaki gözlemler sağlam, betimlemeler güçlüdür.

9- Dil savruk ve özensizdir. Sade bir Türkçesi vardır. Kısa cümleler kurar.

10- Romanlarında kişileri; yaşadıkları olay çevresinde, geleneklere, göreneklere, dönemlere, nesillere bağlayarak anlatır. Romanlarında güçlü, canlı karakterler yaratır; kadın kahramanlar, sembol derecesinde yüksek karakterli, etkileyici ve çarpıcıdır. Kadın kahramanlar, Halide Edip'in hayatından izler taşır.

11- En başarılı eserleri, Kurtuluş Savaşı yıllarında yazdığı romanlardır.

12- Romanlarındaki konular genellikle İstanbul'da kendi yaşadığı dönemde geçer.

13- İlk hikayelerinde Servet-i Fünun neslinin dil ve üslup özellikleri görülür. Teknik bakımdan zayıf olan hikayelerinde ön plandaki kahramanlar, kadınlardır.

ESERLERİ:

Roman: Handan, Sinekli Bakkal, Ateşten Gömlek, Vurun Kahpeye, Seviyye Talip, Yeni Turan, Kalp Ağrısı, Zeyno'nun Oğlu, Yolpalas Cinayeti, Tatarcık, Sonsuz Panayır, Akile Hanım Sokağı, Heyula, Raik'in Annesi, Son Eseri, Mev'ud Hüküm, Döner Ayna, Kerim Usta'nın Oğlu, Sevdâ Sokağı Komedyası, Çaresaz, Hayat Parçaları Hikaye: Harap Mabetler, Dağa Çıkan Kurt, Kubbede Kalan Hoş Sada

Tiyatro: Kenan Çobanları, Maske ve Ruh
Anı: Mor Salkımlı Ev, Türk'ün Ateşle İmtihanı

Nesir: İzmir'den Bursa'ya, İngiliz Edebiyatı Tarihi, Hindistan'ın İç Yüzü, Talim Terbiye, Türkiye'de Şark-Garb ve Amerikan Tesirleri, Dr. Abdülhak Adnan Adıvar

AKA GÜNDÜZ (1885-1958)

Yazdığı romanlarla dikkati çekmiş, romanları dışında hikâye, tiyatro gibi türlerde de eserler vermiş olan yazar gözlem gücüyle ve gerçekçi bir anlayışla yapıtlarını oluşturmuştur. Eserlerinde bir dönemin alt tabaka insanlarına, ahlak ve ahlaksızlık ikilemine soktuğu kişilere, yoksullara, zenginlere, acı çekenlere, düşmüş kadınlara, sosyetik yaşamlara, içki bağımlılarına çokça yer veren yazar Yeşilçam filmlerine de ilham vermiştir. Edebiyat yapmaktan çok topluma dersler vermeyi amaç edinmiş olmasından dolayı üslup açısından çok başarılı değildir.

Milli Mücadele-Kurtuluş Savaşı, Atatürk ve Cumhuriyet romanlarında işlenen konulardandır.

ESERLERİ: Roman: Dikmen Yıldızı, Bir Şoförün Gizli Defteri, İki Süngü Arasında, Zekeriya Sofrası, Odun Kokusu, Tang-Tango, Üvey Ana, Aşkın Temizi, Kokain, Mezar Kazıcılar, Yayla Kızı, Bir Kızın Masalı, Eğer Aşk

Öykü: Türk Kalbi, Kurbağacık, Hayattan Hikâyeler, Bu Toprağın Kızları
Şiir: Bozgun

MİTHAT CEMAL KUNTAY (1885-1956)

1- Mithat Cemal, roman türünde yazdığı tek eseri olan "Üç İstanbul" da II. Abdülhamit, II. Meşrutiyet ve Kurtuluş Savaşı sonrası dönemlerin İstanbul'unu ve insanları konu edinmiştir. Üç İstanbul'da bir kişinin çevresinde gelişen olaylar ve farklı tipler aracılığıyla üç devrin toplumsal yapısı anlatılmıştır. Romanda, kuruluş ve teknik zayıf olduğu halde, toplumsal yapı başarılı bir şekilde azalmıştır.

2- Aruzu ustaca kullandığı, ulusal duyguları ön plana çıkardığı vatan millet konularındaki şiirleri ile ün yapmıştır.

3- Milli Edebiyat akımının ilkelerini benimseyen sanatçı için Mehmet Akif'le tanışması hayatının dönüm noktası olmuştur.

4- Yahya Kemal Beyatlı'dan da etkilenmiştir.

5- Meşrutiyet dönemi ile ilgili çalışmaları ile tanınmış, tek romanı olan Üç İstanbul ile adını duyurmuştur. II. Abdülhamit, Meşrutiyet ve Mütareke yıllarını anlattığı romanında gerçekçi kişiler ve ayrıntılı tahliller sunmuştur.

6- "Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır/Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır."sanatçının ünlü dizeleridir.

ESERLERİ:

Roman: Üç İstanbul

Monografi: Namık Kemal, İstiklal Şairi Mehmet Akif, Sarıklı İhtilalcı Ali Suavi

Şiir: Türk'ün Şehnamesi, Acem Şahına

Tiyatro: Kemal, Yirmi Sekiz Kanun-ı Evvel

MEMDUH ŞEVKET ESENDAL (1883-1952)

1- Modern Türk öykücülüğünün mihenk taşlarından olan sanatçı, edebiyat yaşamı boyunca sayısı on ikiyi bulan birçok takma isimle yazılar yazmıştır.

2- Şiirle ilgilenmemiş sadece roman ve hikâye türlerinde eserler vermiştir. Arkadaşı Cahit Külebi yazılmış tiyatroları olduğundan da bahsetmiştir.

3- Türk hikâyeciliğinde çığır açan ve 1940'ten sonra birçok yazarı etkileyen Esendal, ilk hikâyelerinde Maupassant tarzı dediğimiz sağlam konulu, tasvirli, tahlilli bir **anlayış** benimsemiş; daha sonraları ise Çehov tarzı olarak adlandırılan, hayatın bir parçasının konu edinildiği "kesit" yani "durum" öykülerini kaleme almıştır.

4- Hayatı olduğu gibi yansıtan, olaylara nesnel görüşle yaklaşan, edebiyatsız edebiyat yapan, konuşur gibi içtenlikle ve son derece sade bir dille yazan, anlattığı her şeye büyük bir iyimserlikle yaklaşan bir hikayecidir.

5- Hikâyelerinde anlattığı kişiler hep bizimdir. Esnaf, köylü, aylak, ev kadını, cahil, aydın, mektepli, çırak, üst sosyete, alt tabaka insanlar, hepsi onun şahıslarıdır. Her gün gördüğümüz ilgi göstermediğimiz kişileri o sıcacık bir sevgiyle ve ayrıntılara inmeden, ilgi çekici bir canlılıkla ve birkaç satır içinde canlandırır.

6- Her zaman umutlu olan sanatçı "Ben insanlara yaşamak için ümit ve neşe veren yazılardan hoşlanırım." der. Onun bu sevecen yapısı mizacından kaynaklanmaktadır. Yer yer yergi ve mizah yapmak da sanatının bir parçasıdır.

7- Memduh Şevket Esendal hikâye ve romanlarında genellikle İstanbul'u, özellikle Aksaray semtinden yoksul çevreleri, çeşitli kasabaları, konakları ve köyleri anlatmıştır. Anlattığı bu yerlerdeki kişilerin birkaç saatlik serüvenini ortaya koyar, sonu ve başı belli olaylardan kaçınıp entrikalı bir öykü kurgulamaz, olaydan daha çok olayın iç yüzünün peşinde koşar.

ESERLERİ:

Öykü: Otlakçı, Mendil Altında, Hava Parası, Temiz Sevgililer, Veysel Çavuş, Kelepir, Ev Ona Yakıştı, İhtiyar Çilingir, Bir Kucak Çiçek, Bizim Nesibe, Gödeli Mehmet, Gönül Kaçanı Kovalar, Güllüce Bağları Yolunda, Sühan Külbastısı

Roman: Ayaşlı ve Kiracıları, Vassaf Bey, Miras

REFİK HALİT KARAY (1888-1965) (Romancılığı)

1- Refik Halit; romanlarında, toplumun geçirdiği sosyal değişimleri ve çalışmalarını ele almıştır. Genellikle orta sınıf insanların yaşayışlarını anlatmış, Cumhuriyet sonrası Batı özentisi zenginlerini eleştirmiştir.

2- Bazı romanları, konularını yurt dışından almıştır. Bunların çoğu, yazarın sürgün yıllarının izlerini taşır. Söz konusu eserlerde çevre, yazarın gezip gördüğü yerlerdir.

3- Romalarında gözleme önem veren yazar, realizmden yararlanmış; romanlarındaki kişi ve olayları genelde gerçek hayattan almıştır.

4- Refik Halit Karay'ın Cumhuriyet Döneminde Yayımladığı Romanlar: Yezdin Kızı, Çete, Sürgün, Anahtar, Bu Bizim Hikayemiz, Nilgün, Yer Altında Dünya Var, Dişi Örümcek, Bugünün Saraylısı, Kadınlar Tekkesi, Karlı Dağdaki Ateş, Yerini Seven Fidan, Yüzen Bahçe.

REALİZM (GERÇEKÇİLİK):

19. YY ikinci yarısında Auguste Comte 'un pozitivist felsefesinin etkisiyle Romantizme tepki olarak doğmuştur.

Realizmin amacı, günlük yaşamın ön yargısız, bilimsel bir tutumla incelenmesi ve nesnel bir bakış açısıyla ortaya koymasındır.

Gustave Flaubert'in Madam Bovary romanı ile realizmin romantizme üstünlüğü kabul edilmiştir. Türk edebiyatında ise Tanzimat'ın ikinci yarısından itibaren görülmeye başlanmıştır.

Özellikleri:

1) Gözleme ve belgeye önem verilir.

2) Hayale ve olağanüstülükler yer verilmez.

3) Konular, gerçek hayattan alınır. Yaşananlar ve gözlenenler nesnel bir şekilde aynen anlatılır.

4) Sanatçı, eserde kişiliğini gizler.

5) Tipe değil karaktere önem verilir. Kişiler halk tabakasından alınır.

6) Sanat sanat içindir ilkesine bağlıdır.

7) Biçim güzelliğine önem verirler, anlatımda süsten ve söz sanatlarından uzak bir üslup kullanırlar.

8) İnsanlar yaşadıkları çevreyle birlikte ele alınmışlar, insan kişiliğinin oluşumunda çevrenin etkisi ve önemini belirtmişler, doğa ve insan betimlemelerine yer vermişler; ancak, bu betimlemelerde ölçülü davranmışlardır.

9) Töre ve halktan kişilere önem vermişlerdir.

10) Sanatı ve edebiyatı toplumu değiştirme, eğitim ve mücadele aracı olarak görmediler.

11) Roman ve hikâyede çok etkili olmuştur, tiyatrodan ise tutunamamıştır. Bu akım şiirde görülmez.

Dünya edebiyatındaki temsilcileri:

Gustave Flaubert--- Realizm akımının kurucusudur. Madam Bovary isimli romanıyla Realizm'in Romantizme olan üstünlüğünü kanıtlamıştır.

Balzac --- Vadideki Zambak, Goriot Baba **Stendhal ---** Kırmızı ve Siyah, Parma Manastırı

Daniel Defoe --- Robinson Crusoe **Dostoyevski ---** Suç ve Ceza, Kumarbaz, Karamazov Kardeşler, Budala

Tolstoy --- Savaş ve Barış, Arına Karenina, İvan İlyiç'in Ölümü

Anton Çehov --- Vanya Dayı

Maksim Gorki --- Ana, Çocukluğum

Turganyev --- Babalar ve Oğullar, Bir Asilzade Yuvası

Nikolai Gogol --- Ölü Canlar, Müfettiş, Bir Delinin Hatıra Defteri **John**

Steinbeck --- Gazap ÜzÜmleri, Fareler ve İnsanlar **Charles Dickens ---** Oliver Twist, David Copperfield **Emest Hemingway ---** Silahlara Veda, Çanlar Kimin İçin Çalıyor

Türk edebiyatındaki temsilcileri: Sami Paşazade Sezai, Recaizade Mahmut Ekrem, Nabizade Nazım, Halit Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ömer Seyfettin, Reşat Nuri Güntekin, Refik Halit Karay

MİLLİ EDEBİYAT ZEVEK VE ANLAYIŞINI SÜRDÜREN ROMAN ÖZETLERİ

1- YABAN (YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU):

1932'de yayımlanan roman, Yakup Kadri'nin Milli Mücadele sırasında Yunanların yaptığı zulümleri incelemek üzere Batı cephesinde bulunduğu sıradaki gözlemlerine dayanır. Kendi dönemi içindeki gerçekçilik anlayışına uygun olarak yazılan romanda Yakup Kadri; 1. Dünya Savaşı'nın bitimiyle birlikte Sakarya Savaşı'nın sonuna kadar olan sürede bir Anadolu köyünde, köylüleri, köyün durumunu, Milli Mücadele'ye ilişkin tavırlarını bir aydının gözüyle verir.

Romanın başlıca kahramanları: Ahmet Celal, Emine, Salih Ağa, Mehmet Ali'dir.

Özet: Anı biçiminde yazılan romanda, Kurtuluş Savaşı yıllarındaki olaylar anlatılır. Savaş gazisi Ahmet Celal, İstanbul işgal edilince emir eri Mehmet Ali'nin daveti üzerine Eskişehir Porsuk Çayı kıyısındaki köyüne gider. Köyde yoksul ve cahil kalan halkı aydınlatmaya çalışır fakat halk ona değil cahil kalmalarının asıl sebebi olan Salih Ağa'ya inanır. Ahmet Celal, kendini kurtarıcı olarak gören, halkı eğitmeyi (ya da adam etmeyi) görev edinmiş, kafasında yarattığı gerçekle yaşanan gerçeğin çatışması sonucu "yaban" laşan tipik aydındır. Ahmet Celal'e yanaşmayan halk, onu "yaban" olarak niteler. Genç subay, bir ara karşılaştığı Emine'ye ilgi duymaya başlar fakat Emine evlidir. Daha sonra Yunanlar, köyü işgal eder ve köyde katliam yapar. Ahmet Celal ve Emine kaçmaya çalışırken yaralanırlar. Emine'nin durumu daha ağırdır. Ahmet Celal elindeki anı defteri-ni Emine'nin eline sıkıştırır ve gözlerden kaybolur. Sakarya Savaşı'ndan sonra bölgedeki zulümleri araştırmaya gelen "araştırma kurulu" yıkıntıların arasında kenarları yanmış bir anı defteri bulur. Yaban' ın konusu işte bu anı defteridir.

2- YAPRAK DÖKÜMÜ (REŞAT NURİ GÜNTEKİN):

Eser, geleneklere bağlı aile reisi Ali Rıza Bey'le batılı yaşama heveslisi çocukların çatışmasını, yanlış batılılaşmanın Türk ailesini nasıl sarstığını ve dağıttığını ele alır.

Romanın Başlıca Kahramanları: Ali Rıza Bey, Şevket, Leyla, Necla, Fikret, Ferhunde, Hayriye Hanım'dır.

Özet: Ali Rıza Bey; oğlu Şevket kızları Leyla ile Necla geçim sıkıntısı içinde İstanbul'da yaşamaktadır. Şevket'in bir bankada memur olması, aile için bir umut ışığı olur. Çok geçmeden Şevket, eğlenmeye ve giyinmeye düşkün olan Ferhunde ile evlenir. Ali Rıza Bey'in kızları da Ferhunde'ye ayak uydurunca evde davetler, partiler verilir, eğlenceler düzenlenir. Kısa bir süre sonra aile iyice ekonomik sıkıntıya düşer. Kızlardan büyüğü olan Fikret'in çocuklu dul bir adamla evlenmesiyle ilk yaprak; Şevket'in zimmetine para geçirmesi ve hapse girmesiyle ikinci yaprak dökülmüş olur. Bunu üzerine Ali Rıza Bey evi satar ve eşi Hayriye Hanım'la daha küçük bir eve taşınır. Necla'nın evli biriyle evlenmesi, Leyla'nın zengin bir avukatın metresi olması Ali Rıza Bey'in felç olmasına neden olur böylece yaprakların tümü dökülmüş olur.

3- ÜÇ İSTANBUL (MİTHAT CEMAL KUNTAY)

1938'de yazılan romanda İstanbul'un üç dönemini (Abdülhamit, İttihat ve Terakkiciler, Mütareke), romanın kahramanı **Adnan Bey'in** yaşamı çerçevesinden anlatır. İstanbul'un çürümüş ve yozlaşmış insanlarını anlatırken üç dönemin panoramasını okuyucuya sunar.

Özet: Adnan sınıf değiştirmek isteyen tipik bir Osmanlı-Türk aydınıdır. 93 Harbi sebebiyle, sekiz yaşındayken İstanbul'a göç eden Adnan, bir konak sahibidir. Refahına kavuşup partililiğin nimetlerinden yararlandıktan sonra çok sevdiği Belkıs ile evlenir. **Belkıs** yozlaşan bir tabakanın tipik örneğidir. **Adnan'la** Belkıs, kişilikleri ve olaylar karşısındaki davranışları bakımından *"sınıf değiştirmek isteyen bir aydınla, milli değerlerinden yoksun bir kadın" sembolize eder.*

4- SİNEKLİ BAKKAL (HALİDE EDİP ADIVAR)

II. Abdülhamit dönemi İstanbul' unu anlatan bir töre romanıdır. Halide Edip'in yurt dışındayken yazdığı bu eser, ilk olarak 1935'te "The Clown enci His Daughter (Soytarı ve Kızı)" adıyla Londra'da basılmış, 1936'da "Sinekli Bakkal" adıyla Türkçe olarak yayımlanmıştır. Olaylar, İstanbul' un Aksaray semtinde, Sinekli Bakkal Sokağı'nda geçer. **Başlıca kahramanları:** Rabia, Tevfik (Kız Tevfik), Vehbi Dede, Peregrini, Selim Paşa' dır.

Özet: Mahalle imamının kızı Emine, babasına rağmen orta oyununda zenne (kadın) rolünde oynayan Tevfik ile evlenir. Babası, bunun üzerine Emine'yi evlatlıktan reddederler. Genç karı-koca bir müddet geçim sıkıntısı çekerler. Sonunda bir bakkal dükkanı açarlarsa da Tevfik burayı işletemez. Emine'nin Tevfik'ten bir kızı olur fakat kocası mahallede zenne rolüne çıktığı için "Kız Tevfik Fikret" diye anılır ve bu yüzden ayrılırlar. Emine, babasının evine döner, babası onu affeder. Emine'nin kızı Rabia güzel sesiyle Kuran ve mevlit okur. Zaptiye Nazırı Selim Paşa, bu sesi beğenir ve ona İtalyan müzisyen Peregrini'den ders aldırır. Tevfik ise orta oyununda iyice ustalaşarak İstanbul'un ünlü bir sanatçısı olur. Bir oyunda karısının taklidini yaptığı için İstanbul'dan sürgün edilir. Gelibolu'ya sürgüne giden Tevfik, İstanbul 'a dönünce kızı Rabia'yı yanına alır. Ancak Genç Türkler adlı bir gruba katıldığı için bu sefer Şam'a sürgüne gönderilir. Rabia'ya olan aşkıdan dolayı Müslüman olan ve Osman adını alan piyano öğretmeni Peregrini ve Rabia evlenirler. 1908'de Meşrutiyet ilan edilince Tevfik, sürgünden döner. Rabia'nın bir çocuğu olur ve Sinekli Bakkal Sokağı'ndaki mutlu günler tekrar başlar.

b) TOPLUMCU GERÇEKÇİ ESERLER

Toplumculuk: Toplumda yaşayan her insanın kendisi için istediği topluma yaşayan herkes için ayrı ayrı istemesidir. Toplumculuk, bir ilkedir, toplumun menfaatlerinin ve varlığının kişi menfaatlerinin önünde tutulması, her çeşit faaliyetin toplumun yararına olacak şekilde yürütülmesidir.

Toplumcu Gerçekçilik: Toplumsal olayları, aksaklıkları ve ilişkileri toplum bilimi açısından ele alarak hem gerçeklik hem de gelişme süreci içinde irdelemektir. Marksist ideolojinin sanatçıya yansımasıdır. Sanatın toplum için olduğu, halk diliyle konuşulması gerektiğini savunulur. Marksist söylemle kent ve kentleşme sorunları ele alınır, sanatçıya yaklaşılr. Bireyle toplum arasındaki çatışmayı ortadan kaldırarak bireyin gelişmesini sağlayacak bir düzen oluşturmaya amaçlar.

Marksizm: Karl Max'ın düşüncelerine dayanan devrimci, sosyalist akım.

Materyalizm: Dünyada sadece maddenin varlığını kabul eden, metafizik kavramları ret ve inkar eden felsefi görüş, maddecilik.

Toplumcu gerçekçilik, gerçeklik (realizm) akımından türeyen bir anlayıştır. 20.yy'da, gerçekçiliğin Marksist yorumuyla Sovyetler Birliği'nde geliştirilen bir sanat kuramıdır. 1917'de Rus devrimi ile başlayıp II. Dünya Savaşı sonrası yaygınlık kazanmıştır.

Toplumcu gerçekçiliğe göre yazarın görevi toplumun içyapısını kavratmaktır. Birey ile toplumsal düzen ve yapı arasındaki çatışmayı ortadan kaldıracak, bireylerin gelişmesine olanak sağlayacak, onları ruhsal ve fiziksel çöküşten kurtaracak bir düzeni yansıtmayı amaçlar.

Toplum için sanat anlayışını benimseyen toplumcu yazarlar, toplumda var olan gerçek yaşantıları, gözlem ve izlenimleriyle gerçekçi bir şekilde aktarırlar.

Türk edebiyatında toplumcu gerçekçilik, 1930'lardan 1980'lere kadar özellikle roman alanında varlığını güçlü bir biçimde sürdürmüştür.

Şiirde Nazım Hikmet ile başlayan bu anlayış, 1930'lu yıllarda Sabahattin Ali'nin öykü ve romanlarıyla giderek yaygınlık kazanmıştır. Sabahattin Ali, özellikle Anadolu'ya yönelme ve ne anlattığı kadar nasıl anlattığına da önem veren nitelikli romanları ile toplumcu gerçekçilerin öncülerindendir.

1930'larda üretilen, Anadolu insanının gerçeğini toplumsal değişim ile yaşanan sancıları anlatan romanlar toplumcu gerçekçi edebiyatın kuruluşunun ilk örnekleri niteliğindedir.

Toplumcu gerçekçi eser veren yazarların bir bölümü, özellikle köy sorunlarına yönelmişlerdir.

Tanzimat döneminde Nabizade Nazım'ın "Karabibik" adlı romanıyla başlayan köye yönelmenin ilk başarılı örnekleri Ebu Bekir Hazım Tepeyran'ın "Küçük Paşa" ve Reşat Nuri Güntekin'in "Çalıkuşu" adlı yapıtlarıyla Milli Edebiyat döneminde verilmiştir.

Cumhuriyet ideolojisiyle işlenen köy romanları, bu dönemde yerini gerçekçi köy romanına bırakmıştır.

1950'li yıllarda köy enstitülerinde yetişen yazarların çabalarıyla köy olgusu romanlarda daha farklı bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Köy enstitülerinde yetişen köy kökenli yazarlar, konularını daha çok, toprağa bağlı insanların hayatlarından alan eserler yazmışlar, Anadolu'nun köy ve kasabalarına yönelmişlerdir. Enstitü çıkışlı romancılar, biçim, anlatım teknikleri gibi sanat kaygılarından uzakta, toplumsal gerçekleri ele almış ve romanı dünya görüşleri için bir ileti aracı olarak görmüşlerdir.

Mahmut Makal'ın 1950 yılında köy notlarını içeren "Bizim Köy" isimli kitabının yayımlanmasıyla, Fakir Baykurt ve Talip Apaydın gibi yazarların eserleriyle köy ve köy hayatına olan ilgi daha da artmıştır.

1960'lardan itibaren Fakir Baykurt, Kemal Bilbaşar, Yaşar Kemal. Sadri Ertem gibi yazarlar, köy ve kasaba sorunlarını işlemeyi sürdürürken Sabahattin Ali, Kemal Tahir, Orhan Kemal, Samim Kocagöz, Rıfat Ilgaz. Aziz Nesin gibi yazarlar bir süre sonra kent insanının ve büyük kentin sorunlarını da ele alan konulara yönelmişlerdir.

Türk edebiyatında 1930'lu yıllardan itibaren köylüden, işçiden, dar gelirliden söz edilmeye başlandığı görülür. Bu durum, gelişme ihtiyacı ve isteğinin yanında ideolojik kaynaklıdır.

Toplumcu gerçekçi yazarların eserlerinde işlediği temalar:

- 1) Toplumdaki düzensizlik ve çatışmalar
- 2) Köy gibi küçük yerleşim birimlerinin sorunları
- 3) Ağa-köylü, öğretmen-imam, halk-yönetici, zengin-fakir, güçlü-güçsüz, aydın cahil gibi belirgin farklılıklar
- 4) Anadolu coğrafyası ve Anadolu insanı
- 5) Büyük şehirlere göçün ortaya çıkardığı problemler

Toplumcu gerçekçi eserlerin yazılış amacı: Toplumcu gerçekçi eserlerde olaylar ve kişiler, bir düşüncüyü doğrulamak veya haklı göstermek üzere düzenlenip anlatılmış ve yazarlar okuyucuyu kendi düşünceleri doğrultusunda yönlendirmek istemişlerdir. Toplumcu gerçekçi eserler, belli görüşleri ifade etmek için araç olarak kullanılmıştır. Halkı aydınlatmak düşüncesi ile bazı yazarlar bazı bölgeleri özellikle konu olarak seçmişlerdir.

Toplumcu gerçekçi anlayışla yazılmış hikâye ve romanlarda, "**realizm**" edebi akımının etkileri görülür. .

Toplumcu gerçekçi anlayışla yazılan romanlarda "**toplumcu gerçekçi**" roman tarzının özellikleri görülür.

Toplumcu gerçekçi anlayışla yazılan eserlerde "**siyasi ideolojiler**" ön plana çıkar.

Toplumcu gerçekçi eserlerde, halkın günlük konuşma diline, yerel söyleyişlere, açık ve sade bir anlatıma yer verilir. Mekân, olay ve zaman; toplumcu gerçekçi eserlerde toplumun sorunlarını, sınıflar arasındaki farklılıkları vermek için bir araç olarak kullanılır.

Toplumcu gerçekçi yazarların Anadolu coğrafyasını ve Anadolu insanını ele alışı ile Milli Edebiyat dönemi yazarlarının ve Cumhuriyet döneminde Milli Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren yazarların Anadolu coğrafyasını ve Anadolu insanını ele alışları arasındaki benzerlik ve farklılık:

Benzerlik: Bu yazarların, Anadolu coğrafyasını ve Anadolu insanını ele almaları benzerlik göstermektedir.
Farklılık: Toplumcu gerçekçi yazarlar, Anadolu coğrafyasını ve Anadolu insanını ideolojik açıdan ele almışlardır.

Toplumcu Gerçekçi Yazarlar:

Yaşar Kemal	Sabahattin Ali	Muzaffer İzgü
Orhan Kemal	Rıfat Ilgaz	Vedat Nedim Tör
Kemal Tahir	Aziz Nesin	C.Şakir
Kemal Bilbaşar	Samim Kocagöz	Kabağağaçlı
Sadri Ertem	Dursun Akçam	Orhan Duru
Abbas Sayar	Talip Apaydın	Orhan Hançeroğlu
Fakir Baykurt	Şevket Süreyya	Tahsin Yücel
Necati Cumalı	Aydemir	Mahmut Makal
	Faik Baysal	İlhan Tarus

TOPLUMCU GERÇEKÇİ ROMAN YAZARLARI

ABBAS SAYAR (1923-1999)

1- “Köy Edebiyatı” ve “toplumcu gerçekçi” anlayışın önemli sanatçılarındandır.

2- Yapıtlarında genel olarak, köy merkezli ahlaki yapıyı, evlilik sorununu, toplumsal değişimin köy insanı üzerinde yarattığı yıkımı, köyden kente göç sorununu, kentte de mutlu olmayan insanların Almanya’ya işçi olarak gidişini işlemiştir.

3- Gözlem gücü yüksek, kurgusu sağlam, üslubu şiirseldir.

4- “Yılkı Atı” romanıyla tanınmıştır. Romanda iş görmez duruma gelen ve sahibi tarafından “yıllı”ya bırakılan yani doğaya bırakılarak açlığa ve ölüme terk edilen Doru Kırak’ın hikayesini anlatır. Yazar, Doru Kırak ile aslında kaderine terk edilen Anadolu köylüsünü sembolize eder. Eser 1971 TRT Roman Başarı Ödülü’ne layık görülmüştür.

ESERLERİ:

Roman: Yılkı Atı, Çelo, El Eli Yur El De Yüzü, Can Şenliği, Tarlabası Salkım Saçak

Öykü: Yorganımı Sıkı Sar

Şiir: Gönül Sandalı, Şey, Gibi, Bolluğa Takılan Ses, Sere Serpe, Esinti

MAHMUT MAKAL (1930-...)

1- Köy Enstitüsü’nden yetişen ilk yazarlardandır.

2- 1950’de “köy edebiyatı” akımını başlatan sanatçıdır.

3- Köy Enstitüsü yazarlara öncülük etmiştir, Türk romancılarına yeni kaynak göstermiştir.

4- Yazarın yine köy konulu roman ve öyküleri vardır.

5- Kitapları ve düşünceleri yüzünden mahkemelerde yargılandı ve bir müddet cezaevinde yatmıştır.

6- Eserlerinden bazıları Almanca, Rusca, Fransızca, İngilizce, Macarca, İtalyanca, Bulgarca, Lehçe, Romence ve İbranice gibi çeşitli dillere çevrildi.

7- Makal 1967’de Unesco tarafından dünya gençliğine örnek insan olarak seçildi.

Eserleri:

Roman: Bizim Köy, Köyümden, Hayal ve Gerçek, Memleketin Sahipleri

SAMİHA AYVERDİ (1905-1993)

1- Eski Türk terbiyesinin, Osmanlı medeniyetinin, Türk-İslam kültürünün ve Türk tasavvuf edebiyatının son dönem temsilcilerindendir.

2- İstanbul’u konu edinen **roman** ve **incelemeleriyle** tanınmıştır.

3- Yapıtlarında **tasavvuf**, **tarih** ve **geçmiş-şimdi çatışmasını** sıkça kullanmıştır.

4- Romanlarında Türk toplumunun **Batılılaşma** evresinde yaşadığı kültür/medeniyet değişimlerini ve bu değişimin **ailede** sebep olduğu **ahlaki çöküntüyü** bireylerin **psikolojileriyle** birlikte ele almıştır.

5- Gelenekten beslenenmiş; hayata, olaylara ve insanlara tasavvuf ve mistik görüş açısından bakan romanlar yazmıştır.

6- Romanlarının kahramanları, Osmanlı-İslam ahlakını ve "tevhit" inancını temsil eden ve bu düşüncenin misyonerliğini yapan kişilerdir. Bu yönüyle romanları “tezli roman” kategorisinde değerlendirilir.

7- Romanlarının çoğunda sanatçının hayat hikâyesiyle örtüşen unsurlar bulunur.

8- En’ başarılı romanı olan “**Mesihpaşa İmamı**”nda imam olduğu halde İslam’ın ruhuyla ilgisiz, sevgiden yoksun, kaba bir baba ile Avrupalılaşmayı yanlış anlayıp asrı değerlerini kaybeden çocukları arasındaki çatışmayı işleyerek Osmanlı’nın son döneminde Türk ailesinin geçirdiği krizi dile getirmiştir.

9- “**İbrahim Efendi Konağı**”, “**İstanbul Geceleri**” ve “**Dost**” adlı eserlerinde olduğu gibi hatıra türündeki diğer kitapları ve yazıları da romanlarıyla paralellik gösterir. Yazar, bu eserlerinde Osmanlı’nın son dönem sosyal hayatının panoramasını çizer. Geçmiş dönemin kaybedilmiş değerleri ve İstanbul’un güzelliklerini lirik ve özlemlili bir üslupla anlatır.

10- “**Ateş Ağacı**”, “**İnsan ve Şeytan**”, “**Yaşayan Ölü**”, “**Yolcu Nereye Gidiyorsun**” romanları **otobiyografik** özellik gösterir ve daha çok **roman-hatıra** karışımı eserlerdir.

11- Amerika’da yayımlanan “**Tasavvufun Kadınları**” adlı kitabın son bölümü Samiha Ayverdi’ye ayrılmıştır.

12- “Kölelikten Efendiliğe” ve “Hey Gidi Günler Hey” kitaplarıyla birçok ödüle layık görülmüştür

Eserleri:

Roman: Aşk Bu İmiş, Batmayan Gün, Mabette Bir Gece, Ateş Ağacı, Yaşayan Ölü, İnsan ve Şeytan, Son Menzil, Yolcu Nereye Gidiyorsun, Mesihpaşa İmamı, İbrahim Efendi Konağı, Bir Dünyadan Bir Dünyaya

Deneme: Yusufçuk, Hancı

Diğer Eserler: İstanbul Geceleri, Edebi ve Manevi Dünya İçinde Fatih, Boğaziçi’nde Tarih, Misyonerlik Karşısında Türkiye, Türk Tarihinde Osmanlı Asırları, Türk-Rus Münasebetleri ve Muharebeleri, Kölelikten Efendiliğe, Abide Şahsiyetler, Hatıralarla Baş Başa

ORHAN KEMAL (1914-1970)

- 1- Toplumcu gerçekçi romanın usta yazarlarından.
- 2- Asıl adı Mehmet Raşit Ögütçü'dür.
- 3- Edebiyata şiirle başlamış, Nazım Hikmet'in tavsiyesiyle roman ve hikâyeye yönelmiştir.
- 4- İlk hikâyelerinde Orhan Raşit, Raşit Kemali, Bacaksız Orhan takma adlarını kullanmıştır.
- 5- Sanatsal kaygıdan uzak, içeriği birinci plana alan, toplumsal gerçekçi eserler yazmıştır.
- 6- Günlük konuşma dilini kullanmış, karakterleri kendi çevresinden seçmiş ve yöresel ağızlarıyla konuşturmuştur.
- 7- Eserleri; yoksulluk ve ağır işlerde çalışmayla geçen gençlik yıllarından izler taşır.
- 8- Sanayide çalışan işçilerin, gecekondu bölgelerinde oturan insanların, yoksulların Adana yöresindeki toprak ve fabrika işçilerinin, kırsal kesim insanının, geçim sıkıntısını çeken memurların zorlu yaşam koşullarını konu edinen roman ve hikâyeler yazmışlardır.
- 9- Çıkar çatışmaları, güçlülerin güçsüzleri ezmesi, iş için köyden kente gidenlerin karşılaştıkları sorunlar, haraç yiyen ırgatbaşları, fakir kesimin günlük yaşamı yazarın sıkça işlediği konulardır.
- 10- Patronlar, tarım ve endüstri işçileri, orta tabaka insanı, çöpçüler, seyyar satıcılık yapan çocuklar, kadınlar, yaşlılar, memurlar, çıkarıcılar, namuslular, satılmışlar eserlerindeki kahramanlardır.
- 11- Eserlerindeki olaylar genellikle yaşadığı coğrafya olan Çukurova'da ve İstanbul'un kenar mahallelerinde geçmektedir.
- 12- Eserleri âdeta Türkiye'nin sosyal değişiminin bir panoramasıdır.
- 13- Cumhuriyetle birlikte toplumun yaşadığı değişime ayna tutmuştur.
- 14- Marksist ideolojiden beslenen sınıfsal çatışmayı ele almıştır.
- 15- "Baba Evi", "Avare Yıllar", "Cemile", "Dünya Evi" adlı romanlarında kendi hayatından derlediklerini konu edinmiştir. Anılarından esinlenerek yazdığı bu eserler "otobiyografik roman" özelliği taşımaktadır.
- 16- Yazarın "72. Koşuş", "Murtaza", "Eskici ve Oğulları", "Kardeş Payı" adlı eserleri tiyatroya da uyarlanmıştır.
- 17- Yalancı Dünya, Evlerden Biri, Milyoner, Bir Filiz Vardı, Kötü Yol, Sokaklardan
- 18- Bir Kız Küçük adlı romanlarını para kazanmak kaygısıyla, Türk sinemasının senaryo ihtiyacını karşılamak için yazmıştır.
- 19- Kalemle geçindiği için gazetede yayımlanmak üzere roman ve senaryolar yazmıştır.

Eserleri:

Roman: Babaevi, Murtaza, Eskici ve Oğulları, Avare Yıllar, Cemile, Bereketli Topraklar Üzerinde, Hanımın Çiftliği, Gurbet Kuşları, Devlet Kuşu, Vukuat Var, Gâvurun Kızı, Suçlu, Sokakların Çocuğu, Kanlı Topraklar, Dünya Evi, El Kızı, Yalancı Dünya, Müfettişler Müfettişi, Tersine Dünya, Sokaklarda Bir Kız, Arkadaş Islıkları

Öykü: Ekmek Kavgası, Çamaşırcının Kızı, 72. Koşuş, Grev, Kardeş Payı, Babil Kulesi, Arka Sokak, Küçükler ve Büyükler, Yağmur Yüklü Bulutlar, Kırmızı Küpeler, İnci'nin Maceraları, Serseri Milyoner, İki Damla Gözyaşı, Arslan Tomsen

Tiyatro: İspinozlar

Anı: Nazım Hikmet'le Üç Buçuk Yıl

FAKİR BAYKURT (1929-1999)

- 1- Köy Enstitüsü çıkışlı sanatçılarımızdandır.
- 2- Toplumcu gerçekçi romancılarımızdandır.
- 3- Romanlarında Türkiye'deki köylü yaşamını halkçı bir bakış açısıyla ele alarak 1950-1970 döneminde etkili olan **köy edebiyatı** hareketinin öncülerinden olmuştur.
- 4- Köylünün yaşamını, ilişkilerini, kadınların itilmişliğini devrimci bir bakışla eserlerine aktarmıştır.
- 5- Eserlerinde ağa-ırgat, yönetici-halk, zengin-yoksul gibi zıtlıklara dayanan sınıf çatışmalarına yer vermiştir.
- 6- Halk dilini kullanmış, karakterleri yöresel ağız özellikleriyle konuşturmuştur.
- 7- En ünlü romanı olan "Yılanların Öcü"nde Burdur'un Karataş köyündeki insanların yaşamı, küçük çıkarlarını, fırsatçıları, zorbaları, haksızlıkları ve haksızlığa direnenlerin öyküsünü anlatmıştır.
- 8- "İrazcanın Dirliği" adlı romanı "Yılanların Öcü"nün devamıdır. Eserde köyden kente göçen ailenin trajik hayatını ve köyde kalan yakınlarının ruhsal bunalımlarını işler.
- 9- "Kaplumbağalar" da bir eğitmenin gayretiyle çorak kamu arazisini ıslah eden Ankara yakınlarındaki Tozak köylülerinin, topraklarını ellerinden alan yönetime olan kırgınlıklarını dile getirir.
- 10- "Onuncu Köy" de idealist bir öğretmenin idealleri için verdiği mücadeleyi
- 11- "Köy Enstitüsü" bağlamında ele almış ve yerleşik düzene karşı bir söylem geliştirmiştir.
- 12- "Tırpan" romanıyla TDK Başarı Ödülü'nü ve TRT Roman Başarı Ödülü'nü almıştır. Bu eser çirkin, yaşlı ama varlıklı Musdu Ağa'nın henüz on üçünde güzel ama yoksul Dürü'yü almak için başvurduğu hileleri ve düğün gecesi bilinçlenen Dürü tarafından tırpanla öldürülüşünü konu edinir.
- 13- "Kara Ahmet Destanı" romanıyla 1977 Orhan Kemal Roman Armağanı'nı,
- 14- "Yarım Ekmek" romanıyla 1997 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü kazanmıştır.
- 15- "Can Parası" adlı hikayesiyle 1974 Sait Faik Hikaye Armağanı'nı almıştır.

Eserleri:

Roman: Yılanların Öcü, İrazca'nın Dirliği, Onuncu Köy, Amerikan Sargısı, Tırpan, Kaplumbağalar, Köy- göçüren, Keklik, Kara Ahmet Destanı, Yüksek Fırımlar, Yarım Ekmek, Koca Ren, Yayla

Öykü: Duisburg Treni, Efendilik Savaşı, Karın Ağrısı, Anadolu Garajı, Gece Vardiyası, Barış Çöreği, Sınırdaki Ölü, Onbinlerce Kağı, Dikenli Tel, Çilli, Cüce Muhammet
Çocuk Kitapları: Saka Kuşları, Sarı Köpek, Topal Arkadaş

KEMAL TAHİR (1910-1973)

- 1- Asıl adı Tahir Demir'dir.
- 2- Toplumcu gerçekçi romanın usta isimlerindendir.
- 3- Konusunu "tarihten – siyasetten alanlar" ve "köy-kasabadan" alanlar olmak üzere iki grupta toplanabilecek romanlar yazmıştır.
- 4- Romanlarında olaylar genellikle Orta Anadolu coğrafyasında, özellikle cezaevi yıllarından tanıdığı Çankırı, Çorum ve Kırşehir'in köy ve kasabalarında geçer.
- 5- Eserlerinde "ağalık-ırgatlık, eşkıyalık, köy ve kent sorunları, hapisane yaşantısı, Milli Mücadele yıllarındaki siyasi ve toplumsal olayları ele almıştır.
- 6- Türk toplumunda son bir asırda meydana gelen siyasi ve sosyal değişiklikleri neden-sonuç analiziyle irdeleyerek tezli romanlar yazmıştır.
- 7- Anadolu insanını yaşamını, sorunlarını, inançlarını, gelenek ve göreneklerini gerçekçi bir bakışla ele alarak gerçek Anadolu romanını oluşturmuştur.
- 8- Halkın konuşma diliyle İstanbul Türkçesini eserlerinde ustalıkla kullanmıştır.
- 9- Birbirinin devamı sayılan "nehir roman" anlayışına uygun romanlar yazmıştır.
- 10- Sağırdere'de Çorum'un Yamören köyünden Mustafa'nın şahsında iç Anadolu insanının yaşantısı anlatılır. Mustafa'nın çalışmak için gittiği Ankara'daki şaşkın ve çekingen yaşayışı; Körduman'da ise Mustafa'nın köye dönüşü ve köydeki yaşamı işlenir.
- 11- Tarihi bir roman olan "Devlet Ana" romanında Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemini, Osmanlı'nın aşiretten devlet haline gelişini anlatır.
- 12- "Kurt Kanunu"nda Atatürk'e karşı düzenlenmek istenen İzmir suikastını, ittihatçılar arasındaki iktidar mücadelesini, Avrupa sermayesine ve kültürüne açılımı eleştirel bir şekilde ele alır.
- 13- Esir Şehrin insanları, Esir Şehrin Mahpusu ve Yol Ayrımı kitaplarından oluşan
- 14- "Esir Şehir Üçlemesi"nde Milli Mücadele'yi ve sonrasındaki gelişmeleri konu edinmiştir.
- 15- "Esir Şehrin İnsanları"nda Birinci Dünya Savaşı'nın acı günleri, yıkılan bir imparatorluğun insanların esirliğe sürüklenişi Kamil Bey'in şahsında anlatılır.
- 16- "Esir Şehrin Mahpusu"nda ise Kamil Bey'in tutukluluk dönemi ele alınır.
- 17- Yol Ayrımı'nda Kurtuluş Savaşı'ndan zaferle çıkmış bir milletin demokratikleşme çabaları, Serbest Fıkra'yi ve Kamil Bey'in serbest kalması anlatılır.
- 18- "Yorgun Savaşçı"da Osmanlı Devleti'nin 191 S'de mütarekeyi imzalamasından Milli Mücadele'nin güçlendiği 1920 ortalarına kadar geçen olayları anlatır. Mütareke ile mücadele arasında kalan, iç ve dış düşmanı bir türlü ayırt edemeyen "yorgun insanları" bir Osmanlı yüzbaşı ve İttihat ve Terakki üyesi olan Yüzbaşı Cemil'in hayatı etrafında ele alır.

YAŞAR KEMAL (1922-2015)

- 1- Osmaniye'nin Hemite (Gökçeli) köyünde doğdu.
- 2- Asıl adı Kemal Sadık Göğceli'dir.
- 3- Toplumcu gerçekçi romanımızın en önemli isimlerindendir.
- 4- Eserlerinde Anadolu'yu, özellikle Toroslar ve Çukurova bölgesindeki köylülerin/halkın çileli yaşamını, zorluklarla mücadelesini, sömürülüşünü, uğradığı haksızlıkları, kan davalarını, ırgatları ve ağalık- toprak sorunlarını dile getirmiştir.
- 5- Köylü, patron-işçi, zengin-fakir çatışmalarını işlemiştir.
- 6- Güçlü bir gözlemle geliştirdiği karakterler genellikle, öğrenim görmemiş, yoksul köylülerdir. Kahramanlarını yerel ağızlarla konuşturmuştur.
- 7- Deyim ve atasözlerinin yer aldığı şiirsel, lirik, yalın, akıcı bir dil kullanmış ve uzun doğa betimlemeleri yapmıştır.
- 8- Pastoral şiiri anımsatan romanlarında Anadolu folklorundan, halk hikayelerinden, efsanelerinden, destan ve masallarından yararlanmıştır.
- 9- "Sarı Sıcak" adlı hikaye kitabı 1952'de yayımlanmıştır. 22 öyküden oluşan kitapta, Anadolu insanının sosyal eşitsizlik altında bunalan hazin gerçeğini, Çukurova köylüsünün yaşam mücadelesini anlatmıştır.
- 10- Asıl çıkışını dört ciltten oluşan ve ağanın köylüye yaptığı zulmü, köylünün feodaliteye/ağaya başkaldırısını işleyen "İnce Memed" romanıyla yapmıştır.
- 11- Eserde köyün ağası Abdi Ağa'nın köylüye yaptığı eziyete dayanamayıp ağayla mücadele edip onu öldürmesi anlatılır. Bu eser aynı zamanda sinemaya uyarlanmış ve oyunlaştırılmıştır.
- 12- 1970'ten sonra yazdığı "Al Gözüm Seyreyle Salih", "Deniz Küstü", "Kuşlar da Gitti", "Kimsecik", "Kale Kapısı" romanlarında ilk kez Çukurova'nın dışına çıkarak şehir yaşamını, deniz insanını konu edinmiştir. "Al Gözüm Seyreyle
- 13- Salih'te Karadeniz'in bir kıyı kasabasında Salih adında işsiz güçsüz bir çocuğun gözlemlerini, "Kuşlar da Gitti"de İstanbul'un çürüten, kirlenen yüzünün ve insanlığının yok oluşunu anlatır.
- 14- Birbirinin devamı olan, benzer konuları işleyen "nehir roman"lar yazmıştır.
- 15- "İnce Memed" romanıyla 1995 Varlık Roman Armağanı'nı, "Demirciler Çarşısı Cinayeti" romanıyla 1974 Madaralı Roman Ödülü'nü almıştır. "Yer Demir Gök Bakır" romanı 1977'de Fransa'da yılın en yabancı romanı seçilmiştir .
- 16- Ulusal ve uluslararası kuruluşlardan 36 ödül alan ve Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterilen sanatçının birçok eseri kırka yakın dile çevrilmiştir.
- 17- Romanlarıyla tanınan sanatçı aynı zamanda iyi bir röportaj yazardır. "Bu Diyar Baştan Başa" röportajıyla Gazeteciler Cemiyeti Armağanı'nı almıştır.
- Roman:** İnce Memed, Yılanı Öldürseler, Çakırcalı Efe, Deniz Küstü, Kuşlar da Gitti, Yağmurcuk Kuşu, Algözüm Seyreyle Salih
- Bazı romanları seri haldedir:
- Dağın Öte Yüzü Serisi:** Orta Direk, Ölmez Otu, Yer Demir Gök Bakır
- Efsane** Derlemeleri-romanlar: Ağrı Dağı Efsanesi, Üç Anadolu Efsanesi, Binboğalar Efsanesi
- Öykü:** Sarı Sıcak
- Röportaj:** Allah'ın Askerleri, Çukurova Yana Yana, Bir Bulut Kaynıyor, Yanan Ormanlarda 50 Gün, Peribacaları

TALİP APAYDIN (1926-2014)

1- Toplumcu gerçekçi romanın ve köy edebiyatının önemli temsilcilerindendir.

2- Köy enstitüsü çıkışlı romancılarımızdandır.

3- Köylü romanlarıyla dikkat çeken yazar, köy kökenli olmasının kazandırdığı birikimle yazdığı romanlarda ağa-ırgat çatışması içinde birbirine benzer konuları işlemiştir.

4- Köy Enstitüsü geleneğinin etkisiyle eserlerindeki karakterleri, cahil ve sömürülmüş köylüyü kurtaracak öğretmenlerden seçmiştir.

5- İlk romanı Sarı Traktör 'de tarımda makineleşmenin getirdiği sorunları, traktöre karşı direnen eski kuşak ile traktörü isteyen yeni kuşağın çatışmasını ele alır.

6- Yarbükü'nde köylüler arasında toprak ve su çekişmelerinin olduğu zorlu yaşam koşullarını anlatmıştır.

7- Otlakçılarda Köy Enstitüsünden mezun olan öğretmenlerin köylerde yaptıkları olumlu çalışmaları işlemiştir.

8- Toz Duman içinde ve Vatan Dediler romanlarında Kurtuluş Savaşı yıllarındaki köy yaşamından kesitler sunmuştur.

Eserleri:

Şiir: Susuzluk

Öykü: Ateş Düşünce, Öte Yakadaki Cennet, Duvar Yazıları, Hendekbaşı, Hem Uzak Hem Yakın

Roman: Sarı Traktör, Yarbükü, Emmioğlu, Ortakçılar, Ferhat ile Şirin, Toprağa Basınca, Define, Toz Duman İçinde, Tütün Yorgunu, Vatan Dediler, Köylüler, Yoz Duvar, Kente İndi İdris, O Güzel İnsanlar

SADİ ERTEM (1900-1943)

1- Kuramsal bilgilere dayanan ve bir tez çevresinde gelişen eserleriyle toplumsal gerçekçi anlayışın ilk ürünlerini ortaya koymuştur.

2- Romanda, sanayileşme sorunlarını, tüccar-köylü ve patron-işçi ilişkilerini, orta sınıfın sorunlarını gerçekçi ve eleştirel bir tutumla ele alan ilk sanatçıdır.

3- Anadolu'yu, köylüyü, alın teri ile ekmeğini kazanan insanların dertlerini,

4- Anadolu insanının gelenek ve göreneklerini işlemiştir.

5- Eserleri teknik kurgu, dil ve anlatım yönüyle zayıftır.

6- 1931 'de yayımladığı ve fabrika malı satanlarla dokumacılar arasındaki mücadeleyi ele alan "Çıkrıklar Durunca" adlı romanı, işçi konusunu ele alan ilk sosyal romandır. Eserde, Osmanlı'nın son dönemlerinde, Anadolu'nun bir alevi köyündeki dokuma tezgâhları ve bunlara yün üreten çıkrıkların ucuz

7- Avrupa tekstil sanayisi karşısında çöküşünü, bu çöküşün ortaya çıkardığı toplumsal buhranı anlatır.

8- 1928'de yazdığı "Bacayı İndir Bacayı Kaldır" adlı hikâye kitabında işçilerin yaşamlarını, rekabetçi döneminin üretim ilişkilerini, bunun sonucunda küçük üreticilerin düştüğü zor durumları anlatır.

Eserleri:

Roman: Çıkrıklar Durunca, Bir Varmış Bir Yokmuş, Düşkünler, Yol Arkadaşları

Öykü: Silindir Şapka Giyen Köylü, Bacayı İndir Bacayı Kaldır, Korku, Bay Virgül, Bir Şehrin Ruhı

Gezi: Ankara-Bükreş, Bir Vagon Penceresinden

Deneme: Fikir ve Sanat

SABAHATTİN ALİ (1907-1948)

1- 1946 da Aziz Nesin ve Rıfat Ilgaz'la birlikte siyasi mizah içerikli Marka Paşa, Malum Paşa, Öküz Paşa gibi dergiler çıkarmıştır. Bu dergilerdeki yazıları sebebiyle altı ay cezaevinde yatmıştır.

2- Şiirlerinde halk edebiyatı geleneğinden yararlanarak nece ölçüsünü kullanmıştır.

3- Bazı şiirleri Zülfü Livaneli, Edip Akbayram, Sezen Aksu gibi sanatçılar tarafından bestelenmiştir. (Leylim Ley, Aldırma Gönül, Eşkîya Dünyaya, Dağlardır Dağlar)

4- Asıl ününü toplumcu gerçekçi roman ve hikâyeleriyle kazanmıştır.

5- Hikâye ve romanlarında Anadolu'nun köy ve kasabalarında ezilen, sömürülen insanların trajedisini dile getirmiştir.

6- Anadolu'yu ve Anadolu insanını hor gören kentlileri ve aydınları eleştirmiştir.

7- Eserlerindeki mekânlar şehirden ziyade bizzat yaşadığı köy ve kasabalarıdır.

8- Toplumsal eşitsizlikleri, köy hayatını realist bir bakışla ele almıştır.

9- Sağlam kurgusu, gerçekçi gözlemleriyle Türk hikâyeciliğine büyük katkı sağlamıştır.

10- 1937'de yayınlanan ilk romanı olan "Kuyucaklı Yusuf", toplumcu gerçekçi Türk romanının ilk başarılı örneklerindendir. Yazarın Aydın hapishanesinde tanıdığı bir tutuklunun hayatından esinlenerek yazdığı romanda, eşkiya tarafından babası ve annesi öldürülen Yusuf'un acıklı hikâyesi anlatılır. Yazar, romanında Anadolu insanının yoksulluğunu, eşraf ve bürokratlar tarafından nasıl ezildiğini dile getirir.

11- "İçimizdeki Şeytan" adlı romanında İkinci Dünya Savaşı öncesinde İstanbul'da üniversite ve sanat çevrelerinde yaşanan ahlaki yozlaşmaları, siyasi ve sosyal fikir hareketlerini romanın kahramanı Ömer'in şahsında anlatır.

12- "Kürk Mantolu Madonna" romanında Raif Efendi'nin, babasının fabrikasında çalışmak üzere sabunculuk öğrenimi için gittiği Berlin'de Ressam Maria Puder' le yaşadığı romantik aşkı anlatır.

Eserleri:

Şiir: Dağlar ve Rüzgâr, Kurbağaların Serenadı, Bütün Şiirleri (Leylim Ley ve Aldırma Gönül şiirleri bestelenmiştir)

Roman: Kuyucaklı Yusuf, İçimizdeki Şeytan, Kürk Mantolu Madonna

Öykü: Değirmen, Kağnı, Ses, Yeni Dünya, Sırça Köşk

FAİK BAYSAL (1922-2002)

1- Konularını daha çok büyük babasının yanında çocukluğunu geçirdiği Adapazarı ve çevresi köy ve kasabalarından, İstanbul'un kenar mahallelerinden aldı.

2- Sefalet ve serseriliklere kaymış insanların hayat dramlarını işledi.

3- "Drina'da Son Gün" adlı romanında II. Dünya Savaşı yıllarında Yugoslavya Türklerinin çektikleri sıkıntıları anlatmıştır.

Eserleri:

Roman: Sarduvan, Rezil Dünya, Drina'da Son Gün, Voli, Ateşi Yakanlar

Öykü: Perşembe Adası, Sancı Meydanı, Güller Kanıyordu, Elleri Sesinin Rengin deydi, Nuni, Tota, Militan, İlğaz Teyze Öldü, Terlikler

SAMİM KOCAGÖZ (1916-1993)

- 1- Güçlü gözlemlere dayanarak kırsal kesim yaşamını toplumcu gerçekçi bir tutumla yansıtmıştır.
- 2- Eserlerinde daha çok doğup büyüdüğü Menderes
- 3- Nehri ile Söke yöresindeki köy ve kasaba halkının günlük yaşamını, toprak sorunlarını, ekonomik şartlarını, sınıf ve çıkar çatışmalarını dile getirmiştir.
- 4- “Kalpaklılar” ve “Doludizgin” romanlarında belgelere ve Milli Mücadeleye tanık olanlara dayanarak Kurtuluş Savaşı’nı destansı bir şekilde anlatmıştır.
- 5- “Onbinlerin Dönüşünde” farklı dünya görüşüne sahip üniversiteli gençlerin İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki çatışmalarını ele atmıştır.
- 6- “Bir Karış Toprakta” Söke’deki Subaşı köylüsünün Menderes’in taşması karşısındaki mücadelesini, teknoloji karşısındaki çaresizliğini ve oradaki Yörüklerin yerleşik hayata uyum sağlayamamalarını anlatmıştır.
- 7- “Bir Çift Öküz” ve “Yılan Hikâyesinde” Menderes ve Söke çevresindeki köylülerin sorunlarına, ağa-köylü çatışmasına, toprak sistemine ve yönetim bozukluğuna değinmiştir.
- 8- “İzmir’in içinde” romanında 1960 darbesi öncesinde oluşan toplumsal karışıklığı, “Tartışmada” 12 Mart 1971 (darbe) dönemindeki aydın-yönetici çatışmasını, “Mor ötesinde” 12 Eylül 1980 (darbe) dönemini işlemiştir.

Eserleri:

Roman: Kalpaklılar, İkinci Dünya, Bir Şehrin İki Kapısı, Yılan Hikâyesi, On binlerin Dönüşü, Doludizgin, Bir Karış Toprak, Bir Çift Öküz, İzmir’in İçinde, Tartışma, Eski Toprak

Öykü: Sam Amca, Telli Kavak, Sığınak, Cihan Şoförü, Ahmet’in Kuzuları, Yolun Üstündeki Kaya, Yağmurdaki Kız, Alandaki Delikanlı

Deneme: Roman ve Yazarlık Onuru

KEMAL BİLBAŞAR (1910-1983)

- 1- Anadolu kasabalarının ruhunu yansıtan öyküleri ve destansı romanlarıyla tanınır. Konularını Anadolu halkının inanç, gelenek, töre ve adetlerinden alır. Kendisini halk yazarı kabul eder ve ezilenleri, düzenin- sistemin halkı koruması gerektiğini belirtir.
- 2- Yapıtlarındaki olaylar daha çok Batı Anadolu’daki kasabalarda geçer, İzmir, Bartın ve çevresini ele almıştır.
- 3- Refik Halit’in başlattığı memleket hikâyeciliğini devam ettirmiştir. Bunu hicivci ve sert bir gerçekçilik anlayışıyla devam ettirmiştir. İyi bir gözlemcidir.
- 4- Folklorlardan yararlanarak masalsi bir dil kullanmıştır. Şive taklitlerine yer vermiştir. Doğa ve kişi betimlemelerinde herhangi bir özgünlük yoktur.
- 5- “Cemo” ve “Memo”da Cumhuriyet’in ilk yıllarında yaşanmış bir aşk öyküsünü ağa-köylü-memur ilişkileri çerçevesinde ele almıştır.

Eserleri:

Roman: Denizin Çağırışı, Ay Tutulduğu Gece, Cemo, Memo, Yeşil Gölge, Yonca Kız, Başka Olur Ağaların Düğünü, Kölelik Dönemeci, Zühre Ninem

Öykü: Cevizli Bahçe, Pembe Kurt, Pazarlık, Irgatların Öfkesi, Anadolu’dan Hikâyeler

NECATİ CUMALI (1921-2001)

- 1- Edebiyata şiirle başladığını söyleyen sanatçının şiirleri aşk şiirleri, savaş karşıtı şiirler, yaşama sevincinin yüklü olduğu şiirler; haksızlıklara başkaldıran, memleketin dertlerinin, Anadolu insanının çaresizliklerinin anlatıldığı şiirler gibi gruplara ayrılabilir. Sanatçı şiir türüne “sevdiği insana sevdiğini söylemek ihtiyacı ile” gönül verdiğini söylemektedir.
- 2- Şiirlerinin yanı sıra roman, hikâye, oyun türlerinde de eserler vermiş olan Cumalı’nın bazı hikâyeleri filme de aktarılmıştır. Cinsellikle ilgili davranışların bol olduğu hikâyelerinde suça eğilimli insanları fazlaca anlatması da yazarın avukatlık mesleğinin bir getirisi. Şiirlerinde anlattığı Ege Bölgesi’nin kasaba ve kırsal kesim insanlarına hikâyelerinde de yer vermiştir.
- 3- Hikâye türünden tiyatroya geçen Necati Cumalı, tiyatrolarda da yaşama sevinciyle yüklü günlük izlenimlerin güzelliklerini, Anadolu insanının çaresizliklerini, aşk ve sevgi konularını işlemiştir.
- 4- “Dil benim çalgımdır.” diyen Cumalı duru, güzel bir Türkçe kullanmış; süssüz, mecazsız, iç ve dış gözlemleri ustalıklı yansıttığı bir üslup oluşturmıştır.
- 5- Şiirlerinde belirli bir dönem Garipçilerin etkisinde kalmıştır

Şiir: Kızılçullu Yolu, Harbe Gidenin Şarkısı, Mayıs Ayı Notları, Yağmurlu Deniz, Denizin İlk Yükselişi, İmbatla Gelen, Güneş Çizgisi, Ceylan Ağdı, Tufandan Önce, Güzel Aydınlık, Bozkırda Bir Atlı, Yarasın Beyler, Aşklar Yalnızlıklar, Kısmeti Kapalı Gençlik

Öykü: Susuz Yaz, Yalnız Kadın, Ay Büyürken Uyumam, Değişik Gözle, Makedonya 1900, Dila Hanım, Yakup’un Koyunları, Uzun Bir Gece, Aylı Bıçak, Revizyonist, Kente İnen Kaplanlar

Roman: Tütün Zamanı, Acı Tütün, Aşk da Gezer, Viran Dağlar, Yağmurlar ve Topraklar, Uç Minik Serçem

CEVAT ŞAKİR KABAAĞAÇLI (1886-1973)

- 1- Yazarın takma adı Halikarnas Balıkcısı’dır. Halikarnas Bodrum’un antik çağdaki ismidir. Yazarın takma adı bu isimden alınmıştır.
- 2- Türk edebiyatında deniz öyküleri ile tanınır.
- 3- Yapıtlarında genellikle Ege ve Akdeniz’in kıyı ve açıklarında geçen denize bağlı olaylara yer vermiştir. Denize hayrandır. Balıkçılar, sünger avcıları, dalgıçlar, gemiciler onun öykülerinde önemli öğelerdir.
- 4- Yapıtlarında zengin bir terim ve mitoloji hazinesinden yararlanmıştır.
- 5- Deniz savaşlarını anlatan tarihi romanlar da yazmıştır.
- 6- Eski Yunan kültürünün Anadolu’nun Ege kıyılarında doğduğunu düşünerek, bu kültürün kendi kültürümüz olarak benimsemesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bu düşünceyle “mavi hümanizma” olarak adlandırılan hareketi başlatmıştır.

Eserleri:

Roman: Aganta Burina Burinata, Uluç Reis, Turgut Reis, Deniz Gurbetçileri, Ötelerin Çocuğu, Bulamaç

Öykü: Ege’nin Dibi, Ege Kıyılarından, Merhaba Akdeniz, Yaşasın Deniz, Gülen Ada, Parmak Damgası, Gençlik Denizlerinde, Çiçeklerin Düğünü

Anı: Mavi Sürgün

İnceleme-Deneme: Anadolu Efsaneleri, Anadolu Tanrıları, Anadolu’nun Sesi, Merhaba Anadolu, Hey Koca Yurt, Altıncı Kıta Akdeniz, Sonsuzluk Sessiz Büyür, Düşün Yazıları

TOPLUMCU GERÇEKÇİ ROMAN ÖZETLERİ

YILKI ATI (ABBAS SAYAR)

Gençliğinde sahibine çok yararı dokunmuş bir atın yaşlanıp yıllık duruma geldiğinde sahibi tarafından acımasızca doğaya, zorlu kış şartlarına bırakılışının öyküsü ele alınır.

Özet: Üssünoğlu İbrahim, kış gelince samanın yetmeyeceğini düşünüp ailesinin karşı çıkmasına rağmen atı Doru Kısırak'ı yılıkya bırakmaya karar verir. Yıllarca ahırda yaşayan Doru Kısırak doğanın zorlu şartlarına alışamaz ilk önce. Kendisi gibi doğaya bırakılan Çılır, Demirkır gibi atlarla birlikte dolaşmaya başlar. Kışın bitimiyle Doru Kısırak tekrar eski gücüne kavuşur. Kendisini almaya gelen sahibine gitmez, köyde bıraktığı tayını da alıp ovalara kaçarak kaybolur.

YILANLARIN ÖCÜ (FAKİR BAYKURT)

Romanın konusu Burdur'un Yeşilova ilçesine bağlı Karataş köyünde geçen bir toprak kavgasıdır.

Özet: Köyün yiğit, dürüst insanlarından Kara Bayram elindeki toprağıyla geçinirken muhtarı arkasına almış pısrık, menfaatçi, Haceli, Bayram'ın evinin önüne yasal olmadığı halde ev yapmak ister. Bayram hakkını aramak ister fakat onu sadece annesi Irazca Ana destekler. Romanın sonunda Irazca ana köye gelen kaymakama derdini anlatır, Kara Bayram hakkını alır. Roman, yaşananlardan etkilenen Irazca Ana'nın delirmesiyle son bulur. Romandaki olaylar iki haftalık kısa bir zaman dilimi içinde geçer.

İBRAHİM EFENDİ KONAĞI (SAMIHA AYVERDİ)

İbrahim Efendi, Gediz'in ileri gelenlerinden bir tiftik tüccarının oğludur. Uzun seneler Meclis-i Maliye reisliği yapmıştır. Ailesinden büyük bir miras kalmıştır. Çok varlıklı ve geniş bir çevresi olan İbrahim Efendi lüks içinde yaşamaktadır. Kışları Şehzadebaşı'ndaki konağında; yazları da Boğaz'da Çengelköy'deki köşkünde geçirmektedir. Geniş bir aileyi, pek çok çalışanı barındıran konak, çevrede tanınan ve herkesin hayran olduğu bir binadır. İbrahim Efendi, çocukları ile debdebeli bir yaşama sahiptir. Kardeşleri, Hilmi Bey ve Bahise Hanım'la birlikte iki kızı Şükriye ve Şevkiye Hanım'dan oluşan geniş bir ailesi vardır. Fakat damadı Salih Bey, onuri mirasına konmak için her yola başvurmaktadır. Para hırsı, ona her kötülüğü yaptırmaktadır. Diğer damadı Yusuf Bey ise rahat yaşayışı tercih eden Salih Bey'e göre daha iyi niyetli biridir. Bohem hayatı yaşamaktadır. Karısının huysuzluklarına katlanmadığı için en sonunda intihar eder.

İbrahim Efendi konağında aynı debdebeli hayat sürüp gitmektedir. Eğlence ve düğünlerle pek çok kişinin gelip gittiği konakta selamlık, harem ve konağın diğer bölümleri canlılık içindedir. Fakat bir gün İbrahim Efendi kalp krizi geçirir ve hayata veda eder. Konağın idaresini büyük kızı Şevkiye Hanım'a kalmıştır. Bu, işleri anlamayan, huysuz bir kadındır. Para hırsıyla yanıp tutuşan Salih Bey, İbrahim Efendi öldüğü hâlde servete dokunamadığı için konağı terk eder. Artık servete yaklaşamayacağını anladığından, usanmıştır.

Konağın gelirleri azalmaya başlar. Yeni kâhya Zaim Bey, Şevkiye Hanım'ın işten anlamadığını fark ederek onu kandırır. Yönetimi eline alır. Zamanla uyanıklığı sayesinde

bütün servete el koyar. Şevkiye Hanım ve Şükriye Hanım avukatlara giderler, kalan mücevherlerini de avukatlara kaptırırlar. Bir sonuç almayınca parasız kalırlar. Zaim Bey, onlara konağın çatı kısmında kalabileceklerini söyler. Çok sıkıntılı bir süreden sonra kayınbiraderleri eczacı Sedat onlara yardım eder ve Fatih'te bir ev kiralar onlar için. Bakımlarını da o üstlenir. Fakat bir süre sonra bu kira evinde Şükriye Hanım vefat eder.

BEREKETLİ TOPRAKLAR ÜZERİNDE (ORHAN KEMAL)

Eserin Kişileri: İflahsızın Yusuf, Köse Hasan, Pehlivan Ali
Eserin Konusu-Özellikleri: Türk toplumunun emek üretim ilişkisini henüz çözemediği bir dönemde, ekmeğini Çukurova'da aramak zorunda kalan üç köylü arkadaşın - İflahsızın Yusuf, Köse Hasan, Pehlivan Ali- hikâyesini anlatır.

Özet: İflahsızın Yusuf, Pehlivan Ali ve Köse Hasan topraksız köylülerdir, çalışmak için Çukurova'ya gidip bir fabrikada işe başlarlar. Köse Hasan ağır koşullara dayanamaz ve ölür. Pehlivan Ali ve Yusuf bir süre sonra işten kovulur. Ali biraz patoz işine çalışır, ayağını makineye kaptırır ve ölür. Yusuf iyi bir duvar ustası olur ve köye döner.

DEVLET ANA (KEMAL TAHİR)

Kemal Tahir'in 1968'de yazdığı tarihsel bir romandır. Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemini, Osmanlı'nın aşiretten devler haline gelişini anlatır. Osmanlı kurulmadan önce Batı ve Doğu'daki yönetimlerin durumu, Anadolu insanının güvenli ve adaletli bir devlete, düzene duydukları ihtiyacı dile getirir. Adını romanın kahramanı Devlet Hatun'dan alan eserde Kemal Tahir, Türkleri bir işgalci olarak değil, Bizans tekdürlüğünün baskısı altında ezilen Hristiyan halk için bir kurtarıcı diye nitelendirir.

Aldığı Ödül: TDK Roman Ödülü (1968)

AYAŞLI VE KİRACILARI (MEMDUH ŞEVKET ESENDAL)

Ayaşlı İbrahim Efendi, eşkıyalık, zaptiye çavuşluğu, arzuhalcilik, hancılık yapmış, şaşılacak derecede çeşitli kılıklara girip çıkmış bir adamdır. Yeni yapılmış dokuz odalı büyük bir apartman dairesini uygun fiyatla kiralar. Bu dairenin her odasını ayrı bir aileye kiraya verir.

Aileler, genellikle orta halli kimselerdir. Birini de kendisine ve üvey kızına ayırır. Olaylar bu apartmanda geçer. Köy ağası Ayaşlı İbrahim, banka memuru, şoför, doktor, simsar, emekli, hizmetçi hepsi bir dairededir.

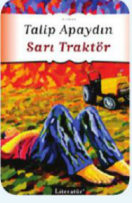
Her odasında toplumun çeşitli tabakalarından evli, bekar, kadın, erkek, yaşlı, genç bir sürü insan oturur. Apartmanın katının dokuz odasına karşılık banyosu, tuvaleti ile mutfaklı ortaklaşa kullanılır. Ayaşlı'nın kiracıları bu yüzden, içli dışlı yaşamak, günlük yaşamın kurallarına uymak zorunluluğu duyarlar.

Kiracılar zamanla değişik nedenlerle evden teker teker ayrılırlar. Evde mal sahibi ile yakınları kalır. Fakat Ayaşlı İbrahim Efendi de bir gün hastalanarak ölür. Geriye kalan kızı da başka yere taşınır.

ÖZET

Sarı Traktör – Talip Apaydın

Arif, Eskişehir'in Özeler köyünde yaşayan İzzet Ağa'nın en büyük çocuğudur. On dokuz yaşındaki Arif, işleri çekip çevirir. Tek başına tarlaları ekip biçen Arif, işlerin üstesinden gelebilmek için bir traktör alınması gerektiğini düşünür. Bu, zamanla Arif'te bir tutkuya dönüşür. Babası İzzet Ağa ise eskiye bağlı olduğu için traktör almaya yanaşmaz. İzzet Ağa hastalanınca tedavi için Ankara'ya gitmiştir ve orada traktör almaya ikna olur. İzzet Ağa, köye traktörle gelir,

traktörü getiren görevli Arif'e traktör sürmeyi öğretecektir. Kar yağdığı için sonraki güne ertelenir bu plan ancak Arif sabaha kadar uyuyamaz. Arif, ertesi gün akşama kadar traktörün üstünden inmez, herkesi kendine güldürür. Sarı Traktör, tarımda makineleşmenin yeni yeni başladığı bir dönemde, bir Anadolu köyünü ve köylüsünü, bir delikanlının traktör tutkusuna ekseninde yalın bir dille aktaran bir romandır.

ÖZET

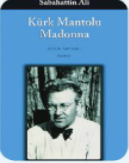
Kuyucaklı Yusuf – Sabahattin Ali

Romanın başkahramanı Kuyucaklı Yusuf, ailesi eşkiyalar tarafından öldürüldüğü için iyi kalpli bir insan olan Nazilli Kaymakamı tarafından evlat edinilir. Yusuf büyüyüp delikanlı olunca Kaymakam'ın kızı Muazzez'e aşık olur. Ancak oranın ileri gelen zenginlerinden Hilmi Bey'in oğlu Şakir de bir inat uğruna Muazzez'i elde etmeye ant içmiştir. Fakat Şakir'in isteği gerçekleşmez, Muazzez'le Yusuf evlenir, düzenli bir memuriyet görevi alır. Gelişen olaylar Kuyucaklı Yusuf'un sömürü, haksızlık ve yolsuzluklarla yoğrulmuş Hilmi Bey'e ve oğlu Şakir'e cephe almasına neden olur. Yusuf, memuriyeti yüzünden sık sık evinden ayrılmak, uzaklara gitmek durumunda kalır. Bu arada karısı Muazzez de etrafındakilerin yönlendirmesi ile iyi, dürüst bir eşe yakışmayan davranışlarda bulunmaya, içkili, şamatalı toplantılara katılmaya başlar. Üstelik bu toplantıların çoğunda kocasının ve kendisinin düşmanı Şakir de vardır. Günün birinde Yusuf, eve döndüğünde böyle bir manzarayla karşılaşır, akli başından gider. Silahına davranan Şakir'e ve odadaki herkese rastgele ateş etmeye başlar. Lamba söndüğünden oda kapkaranlık olur. Bu sırada yaralanan karısını alır, Balıkesir tarafına doğru gider. Muazzez yolda ölür. Yusuf onu toprağa verdikten sonra atını dağlara doğru sürer, gözden kaybolur.

ÖZET

Kürk Mantolu Madonna – Sabahattin Ali

Balıkesir Havranlı Raif Efendi, sabun üretimi üzerine eğitim almak için Almanya'nın Berlin şehrine gider. Burada Maria Puder adında genç, güzel bir ressam kıza aşık olur. Maria Puder de farklı bir kişilik olarak dikkatini çeken bu Türk gencine karşılık verir. Günün birinde Raif Efendi, babasının ölüm haberi gelince ülkesine geri dönmek zorunda kalır. Gençler arasındaki mektuplaşmalar bir süre devam ederse de çeşitli nedenlerle irtibat bir süre sonra kesilir. Aradan sekiz on yıl kadar bir zaman geçtikten sonra günün birinde Raif Efendi Ankara Tren Garında Almanya'daki arkadaşlarından bir bayana rastlar. Bayan ona Maria Puder'in Raif'ten bir kızı olduğunu haber verir. Maria Puder ise doğumdan kısa bir süre sonra ölmüştür. Bütün bu konuşmalar olurken onları tren penceresinden izleyen sekiz dokuz yaşlarındaki kız Maria Puder'e inanılmaz ölçüde benzemektedir. Raif Efendi bundan sonraki ömrünü pişmanlıklar ve aşkına sahip çıkamamanın verdiği utança geçirir. Hayatının bu en ilginç ve acıklı devresini anlattığı hatıralarını da bir defter hâline getirir. Okuması için arkadaşı Rasim'e verdiği bu defter romanın temelini oluşturur.

ÖZET

Murtaza – Orhan Kemal

Murtaza, mübadele ile Yunanistan'dan gelmiş muhacir bir göçmendir. İnanılmaz ölçüde görevine bağlı olan Murtaza çeşitli işlerden sonra bir fabrikanın gece kontrol yardımcısı olur. Burada görevini çok abarttığı için hiç kimse tarafından sevilmez. Murtaza'nın kızları da fabrikada işçidir. Bir gün kızlarını uyurken yakalayan ustabaşı intikam için durumu koşarak Murtaza'ya haber verir. Murtaza bir hissimla gider, yorgunluktan uyuyakalmış olan küçük kızı Firdevs'i saçlarından tuttuğu gibi yere fırlatır. Kız, kardeşinin yardımıyla eve zar zor gelir. Bütün gün evde baygın yatar. Murtaza kızını doktora götürür, fabrikaya döner, ilaç parası almak için müdürü bekler. Hatta beklerken bir ara uyuyakalır. İlaçları alıp eve koşan Murtaza, evin önünde birikmiş kalabalığı görür, kızı ölmüştür.

ÖZET

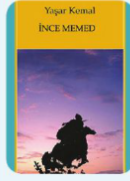
Hanımın Çiftliği – Orhan Kemal

Vukuat Var romanının devamı olan *Hanımın Çiftliği*, Güllü'nün sevgilisi Kemal'in Berber Reşit'in kıskırtması ile Güllü'nün aşabeyi Hamza tarafından öldürülmesinden sonraki olayları konu alır. Güllü çare kalmayınca aslında tiksindiği Ramazan'la evlenmek için Muzaffer Bey'in çiftliğine gider. Ancak çapkın bir yaratılışa sahip olan Muzaffer Bey, Güllü'yü görünce yeğenini kenara iter ve Güllü ile kendisi evlenir. Güllü birden paranın, lüksün içinde bulur kendisini. Adını da Serap olarak değiştirir. Bu arada Muzaffer Bey'in toprak meselesi yüzünden düşmanı olan Habip, ondan intikam için fırsat kollamaktadır. En sonunda Muzaffer Bey, bir pusuyla öldürülür. Ama cinayeti kimin işlediği ispatlanamaz. Serap Hanım da çiftliğin avukatı Erdoğan Bey'le evlenir. Erdoğan Bey bir gün Habip'in kardeşi ile tartışır. Habip, birikmiş bütün intikamını almak için çiftliği ateşe verir. Kendilerini ele vermesi hâlinde Serap'ı da öldüreceklerini söylerler. Serap yeminler ederek canını kurtarır.

ÖZET

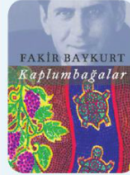
İnce Memed – Yaşar Kemal

Değirmenoluk köyünde annesi Döne ile yaşayan İnce Memed, beş köyün ağası Abdi Ağa'nın zulümlerine, acımasız sömürüsüne başkaldırarak köyden kaçır. Abdi Ağa tarafından bulunup köye getirilir. İnce Memed köyünden Hatçe'ye aşık olur. Ama Hatçe, Abdi Ağa'nın yeğeniyle nişanlıdır. Memed, Hatçe'yi kaçıtır. Abdi Ağa iz sürerek onları bulur. İnce Memed, Abdi Ağa'yı yaralar, yeğenini öldürür. Hatçe'yi daha sonra almak üzere köye gönderir. Kendisi dağlara kaçarak eşkiya olur. Abdi Ağa, köyde Memed'in annesi Döne'yi döverek öldürür. Hatçe'yi de yeğenini öldürmek iftirası ile jandarmaya teslim eder. Hatçe, Kozan Cezaevi'ne götürülürken Memed tarafından jandarmaların elinden kaçırılır. Bir mağaraya sığınır. Bu arada Memed'in bir oğlu dünyaya gelir. Sığındıkları mağara jandarma tarafından kuşatılır. Çatışmada Hatçe ölür. Memed oğlunu Hatçe'nin yakın arkadaşı İraz'a emanet eder ve dağlara doğru kaçır. Toroslar'a sığınır. Kendisinden bir daha haber alınmaz. *İnce Memed* romanı dört ciltten oluşur ve dünyanın birçok diline çevrilmiştir.

ÖZET

Kaplumbağalar – Fakir Baykurt

Ankara yakınlarındaki Tozak köyü, verimsiz, kıraç topraklar üzerine kurulmuştur. Susuz, gölgesiz, Tozak köyünün tozlu yollarında serinlik arayan kaplumbağalar dolaşır. Durumlarından şikâyetçi olan köylüler, bir gün Eğitimci Rıza'nın öncülüğünde Purluk adını verdikleri araziye islah edip bağ yaparlar. Asmalar üzüm verir, kaplumbağalar serin bağlara göçerler. Kır Abbas isimli bir ihtiyar da bu bağın gönüllü bekçiliğini yapar. Köylüler hayatlarından memnundur ancak bu memnuniyet uzun sürmez. Bir gün köye tapu memurları gelir. Purluk denilen arazinin hazine arazisi olduğunu söyleyerek köylüyü bu araziye devletten satın almaya zorlarlar. Yoksul köylü ne yapacağını şaşırır. Satın almaya gücü yetmeyen köylü en sonunda büyük emeklerle yeşerttiği bağı bir gece bozup hayvanları oraya sürerler. Kaplumbağalar da eskisi gibi Tozak'ın tozlu yollarında güneşin kavurucu sıcaklığı altında kalmıştır. *Kaplumbağalar*, Türk köylüsünün gücünü gösteren önemli bir romandır. Yazar, romanında ağasız, muhtarsız köylünün neler yapabileceğini gözler önüne sermiştir.

ÖZET

Ortadirek – Yaşar Kemal

Ortadirek, Dağın Öte Yüzü üçlemesinin başlangıç eseridir. Üçlemeyi oluşturan diğer kitaplar, *Yer Demir Gök Bakır* ve *Ölmez Otur*'dur. *Ortadirek*'te pamuk toplamak için Çukurova'ya gidecek olan Yalak köylülerinin dramı anlatılır. Çukurova'ya gitmek için çok uzun bir yolu aşmak zorundadırlar. Ovaya gitme işini organize eden Halil Emmi çok yaşlanmıştır. Onun at olmadan bu yolculuğa dayanması zordur. Ama köydeki tek atın sahibi olan Meryemce Ana ile de arası bozuktur. Muhtar Sefer, Halil Emmi, Meryemce, oğlu Uzun Ali, onun karısı Elif, çocukları Ummuhan, Hasan ve köylüler yola çıkarlar. Yolda Halil Emmi'ye acıyan Ali, onu atın terkisine bindirir. Yaşlı at Küheylan, bu ağır yolculuğa ve yüke dayanamaz, ölür. Köylüler binbir zahmetle ovaya varırlar. Çıkarıcı biri olan Muhtar Sefer, Ağa'ya yaranmak için köylülerine verimsiz bir arazinin verilmesine itiraz etmez. Çileli yolculuğun sonunda köylüler çok zahmetli ve geliri çok az olan pamuk ırgatlığı beklemektedir.

3- BİREYİN İÇ DÜNYASINI ESAS ALAN ESERLER

Yaşamda karşılaşılan durumlar, yaşanan olaylar her insanı aynı biçimde etkilemez, insanoğlu, aynı dayanma ve direnme gücünde değildir. Bu farklılık, durumlara farklı tepkilerin verilmesine neden olur ve burada psikoloji önemli bir öge olarak ortaya çıkar. Somut dünyanın sorunlarının yanında ruh dünyasının sorunları önem kazanır. Bireyin ve bireyin iç dünyasının çözülmesi ön plana çıkar. Çünkü bireyin ruh dünyası, bir dönüşümle yine toplumsal yapıyı etkilemektedir. Bireyin bunalımlarının kaynağı, psikoloji ve psikiyatri ile incelenirken psikoanaliz (psikoanalitik) yöntemi de edebiyata girer. Yabancılaşan insanın bunu yenmesi gerektiği üzerinde durulur. Karmaşık ruh durumlarının tasvir edildiği içsel yaşantılar ele alınır.

Bireyin iç dünyasını esas alan yazarlar, insan gerçekliğini farklı bir bakışla anlatma gayreti içine girmişler, olaylardan ve insanlardan hareketle bireyin iç dünyasını anlatmışlardır.

Bu tür eserlerde yazarlar, insana özgü gerçekliği ifade ederken psikoloji ve psikiyatri bilimlerinden ve bu bilimlerdeki gelişmelerden yararlanmışlardır. Yazarlar; bireyin iç dünyasını anlatmak için düş analizi (bireyin gördüğü rüyayı içerik olarak çözümlemek) ve bilinç akımı (insanın zihninden geçirdiklerini, çağrışımlarını sınır koymadan doğrudan peş peşe anlatmak) yollarından yararlanmışlardır. Düş analizi ve bilinç akımı yollarıyla psikoanaliz (psikoanalitik) yöntemi edebiyata girmiş ve edebiyatta kullanılmıştır. Dolayısıyla Freud'un görüşlerinden edebiyatta faydalanılmıştır.

Psikoanaliz: Modern hayatın insan üzerindeki etkilerini tespit etmek, insanın psikolojik sıkıntılarını çözümlemek amacıyla ortaya çıkmış bir yöntem, kuramdır.

Bireyin iç dünyasını esas alan eserlerde (hikâye, roman) metnin olay örgüsünü oluşturan olaylar azdır. Çünkü eserler, olaylardan çok, psikolojik tahliller üzerine kuruludur. Mekân, olay ve zaman, bireyin iç dünyasını esas alan eserlerde birey üzerindeki etkisiyle birlikte verilir

Bireyin iç dünyasını esas alan eserlerde, çağrışımlara açık sanatsal bir üslupla ruh tahlillerinin yapıldığı bir anlatıma yer verilir. Bireyin iç dünyasını esas alan hikâyelerde, "Çehov" hikâye tarzının özellikleri görülür. Bireyin iç dünyasını esas alan romanlarda, "Psikolojik" roman tarzının özellikleri görülür. Bireyin iç dünyasını esas alan roman ve hikâyelerde, Varoluşçuluk (Egzistansiyalizm), Sürrealizm, Sezgisicilik edebi akımlarının özellikleri görülür.

Bireyin iç dünyasını esas alan yazarların, romanlarında yöneldiği konular:

- 1- Ruhi bunalım
- 2- Yabancılaşma
- 3- Bireyin toplumla hesaplaşması
- 4- Yalnızlık
- 5- İç sıkıntı
- 6- Bilinçaltı
- 7- Bireysel (kendini) sorgulama
- 8- Evrenin düzeni
- 9- Çocukluğun kişilik üzerindeki etkileri

10- Anlaşılamamak

11- Ruhsal ve toplumsal ikilikler

Bireyin iç dünyasını esas alan tarzda eser veren sanatçılar şunlardır:

1-Peyami Safa

2- Ahmet Hamdi Tanpınar

3-Tarık Buğra

4-Mustafa Kutlu

5-Abdülhak Şinasi Hisar

EDEBİ AKIM: SÜRREALİZM (GERÇEKÜSTÜLÜK)

1- 1924 yılında kurucusu Andre Breton tarafından yayımlanan bildiriyle Fransa'da ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bir ruh doktoru olan şair Andre Breton, sürrealizmin özelliklerini "Birinci Sürrealizm Manifestosu" adlı eserinde şöyle açıklamıştır: Bilinçaltı, sanatın gerçek kaynağıdır, aklın ve mantığın kontrolünde yazılan eserler sahtedir.

2- Akımın adını ise Guillaume Apollinaire koymuştur.

3- Ünlü psikiyatrist Dr. Sigmund Freud'un psikanaliz yöntemine dayanır.

4- Freud, insanın yalnızca bilinç/suurlu tarafının olmadığını; insanda dini, ahlaki ve geleneksel yasaklamalarla baskı altında tutulan bilinçaltı yönünün de bulunduğunu keşfetmiştir.

5- Sürrealistler, gerçeklerin bilinçaltında bulunduğuna inandıkları için bilinci ve akli değil, bilinçaltını esas almışlardır.

6- Sürrealistlere göre bilinçaltını dışavuran en önemli unsur "rüya"dır. Sanatın kaynağı olarak akıl ve mantık yerine rüya ve buhranı ön plana alan sanatçılar, yetenek ve ilhamın bilinçaltında saklı olduğunu dile getirmiş, bu gerçeği hipnoz ve rüyayla açığa çıkarmayı amaçlamışlardır.

7- Bilinçaltından gelen rüya, sayıklama, çağrışımlar sürrealizmin temel mekanizması sayılmıştır.

8- Sanatçılar, bilinç durumundan çıkarak, önceden düşünüp tasarlamadan, boş bir kâğıda çabucak bir şekilde yazmayı, yöntem olarak benimsemişlerdir.

9- Onlara göre ilk cümle kendiliğinden oluşursa bilinçaltındakiler dışa vurarak metnin devamını tamamlayacaktır.

10- Sürrealistler, akıl hastalarına ve bağımlılara aklın kontrolünü kaybettikleri için ayrı bir önem vermişlerdir.

Sürrealistler, sanatı bir oyun olarak gördükleri için hayatın özgür, saf ve temiz olarak yaşandığı çocukluk yıllarına dönmeyi istemişlerdir.

11- "Gülme insanı ikiyüzlülükten kurtarır." diyerek mizah, alay ve espiye önem vermişlerdir.

12- Bilinci hatırlatan bütün dil kurallarına karşı çıkarak alışılmışın dışında imajlar kullanmışlardır.

13- İç akışı engellediği düşüncesiyle noktalama işaretlerine karşı çıkmışlardır.

14- Akımın kurucuları, sanat hayatlarının başlangıcında Dadaizm'in etkisinde kalmıştır.

15- Bu akım özellikle şiir türünde etkili olmuştur.

16- Gelenek, görenek ve törelere karşı çıkan bu akım, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yerini Egzistansiyalizme (varoluşçuluk) bırakmıştır.

BİREYİN İÇ DÜNYASINI ESAS ALAN YAZARLAR PEYAMİ SAFA (1899-1961)

1- Düzenli bir eğitim almadan edebiyat, sosyoloji, psikoloji, felsefe, tarih, müzik, resim, gibi birçok alanda kişisel gayretleriyle kendini geliştirmiş; Batı'nın düşünce hareketlerini takip ederek geniş bilgiler edinmiş kültürlü bir yazardır.

2- Geçimini yazdıklarıyla kazanmış, para kazanmak için yazdığı, sanatsal değeri düşük eserlerinde annesi Server Bedia'nın adından esinlenip **Server Bedii** takma adını kullanmıştır. Bu isimle kaleme aldığı "Cingöz Recaizade Mahmut Ekrem" isimli polisiye romanları ve "Cumbadan Rumbaya" romanı büyük ilgi görmüştür.

3- Romanlarında olaydan çok psikolojik/ruhsal çözümlemelere ağırlık vermiştir.

4- Sezgi, mistizm psikolojik yönü ağır olan romanlarının yanında toplumsal konuları anlatan romanlar da yazmıştır.

5- Romanlarında *insan psikolojisini, Doğu-Batı çatışmasını, madde-ruh çatışmasını, ahlak çöküntüsünü, kuşaklar ve sosyal çevreler arasındaki çatışmaları ele almıştır.*

6- Sade bir dil ve şiirsel üslupla teknik yönden güçlü romanlar yazmıştır.

7- "Fatih-Harbiye", "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" ve "Sözde Kızlar" sosyalizme ilgi duyduğu yılların, "Matmazel Noralya'nın Koltuğu", "Yalnızız", "Biz İnsanlar" ise psikanalize, mistisizme, sezgiye ve idealist felsefeye yöneldiği yılların romanıdır.

8- Mahşer, Şimşek, Fatih-Harbiye, ve Biz İnsanlar adlı romanlarını Doğu-Batı sorununu ve halkın yaşadığı çelişkileri somutlaştırarak kaleme almıştır.

9- "**Dokuzuncu Hariciye Koğuşu**" adlı otobiyografik romanını kendi hayatının bir bölümünden, çocukluğunda geçirdiği kemik hastalığından esinlenerek yazmıştır. Ruhsal çözümlemelerin ön plana çıktığı romanda aşk, kıskançlık, umut, sevinç, hüsrana, kararsızlık gibi duygular kemik rahatsızlığı yaşayan bir gencin psikolojik bunalımları etrafında anlatılmıştır.

10- **Fatih-Harbiye'de** Doğu-Batı çatışmasını, yanlış Batılılaşmanın aile üzerindeki olumsuz etkilerini ele almış; bunu Cumhuriyet'in ilk yıllarında İstanbul'un iki yakasındaki farklı yaşam biçimlerine ait iki aileyi merkez alarak anlatmıştır. Geleneksel bir ailenin Batılı yaşama özenen çocuklarının toplumsal uyumsuzluğunun yansıtıldığı romanda "Fatih", Doğu kültürünün, geleneksel değerlerin, örf ve adetlerin yaşandığı bir semti; "Harbiye" ise Batılı yaşam tarzının sürüldüğü bir semti temsil etmektedir.

11- "**Bir Tereddüdün Romanı**" yazarın kendi hayatından izler taşıyan, otobiyografik romandır. Yazarın kendisine aşık olan Mualla ve Vildan adlı iki kadın arasındaki tereddüdü anlatılmıştır.

12- "**Matmazel Noraliya'nın Koltuğu**"nda 2. Dünya Savaşı yıllarında tıp öğrenimi gören materyalist görüşe sahip Ferit'in "varlık sorunu"nda bocalayıp bunalıma girmesi, daha sonra mistik dünya görüşünde karar kılıp huzura kavuşması üzerinde durulmuştur.

13- "**Biz İnsanlar**"da Kurtuluş Savaşı yıllarının sosyal yaşamda meydana getirdiği yıkımları, işgalcilerle işbirliği yapanları konu edinmiştir.

14- "**Sözde Kızlar**"da Mütareke yıllarında işbirlikçi çevrelerin kokuşmuş yaşamını, ahlak bozukluklarını, Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı toplumsal bunalımı konu

edinmiştir. Kahramanları; Mebrure, Behiç, Nafi Bey'in karısı ve kızıdır.

15- "**Yalnızız**"da manevi değerlerden uzaklaşıp materyalizmin esiri olduğu içi yalnızlaşıp bunalıma giren, toplumun değerleriyle ters düşen Feriha, Meral ve Selmin'in sosyal ve biyolojik benlikleri arasındaki çatışmayı dile getirmiştir.

Eserleri:

Roman: Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Fatih – Harbiye, Bir Tereddüttün Romanı, Matmazel Noraliya'nın Koltuğu, Sözde Kızlar, Yalnızız Biz İnsanlar, Şimşek, Mahşer, Canan, Bir Akşamı, Süngülerin Gölgesinde, Gençliğimiz

Hikâye: Hikayeler

Tiyatro: Gün Doğuyor

Deneme-İnceleme: Doğu-Batı Sentezi, Millet ve insan, Sanat- Edebiyat-Tenkid, Türk inkılabına Bakışlar, Eğitim-Gençlik-Üniversite, Felsefi Buhran, Mistisizm, Sosyalizm, Osmanlıca-Türkçe- Uydurmaca, Kadın-Aşk-Aile, Yazarlar-Sanatçılar- Meşhurlar, 20. Asır- Avrupa ve Biz

AHMET HAMDİ TANPINAR (1901-1962)

Cumhuriyet Dönemi edebiyatımızın çok yönlü sanatçılarından biridir. Tanpınar'ın hem şairlik hem yazarlık yönü çok güçlüdür.

Tanpınar'ın Yazarlık Yönü

1- "Şiirlerimde sustuğum şeyleri roman ve hikâyelerimde anlattım." diyerek nesir dili ile şiir dilini birleştirmiş, romanlarını şiirsel bir dille oluşturmuştur.

2- Öykü ve romanlarında başta zaman ve rüya olmak üzere psikolojik anlara ve bilinçaltına geniş yer vermiştir.

3- Hikâyelerinde zaman kavramı üzerinde sıkça durmuş, geçmişle içinde bulunan zamanı bilinç-bilinçaltı şeklinde vermiştir.

4- Hikâyelerinde kişilerin ruhsal çöküntüsünü, gerçeklerden kaçıp iç benliklerine sığınışlarını ele almıştır.

5- Bireysel, toplumsal bilinçaltını yakalamaya çalışmış, dış dünyayı iç dünyasında değiştirip romanlarına aktarmıştır.

6- Romanlarında mütareke yıllarının sıkıntıları, medeniyet değişiminin Türk insanında yarattığı çıkmazlar, tarihsel ve toplumsal konuları ele almıştır.

7- İlk romanı olan "**Mahur Bestede**" Osmanlı'nın son dönemindeki İstanbul'un konak hayatı, kadın dünyası ve gündelik insan ilişkilerini ele alır.

8- İkinci romanı "**Huzur**", II. Dünya Savaşı yıllarında İstanbul'da yaşanan bir aşk görünümündedir. Roman, bir şairin aşk, İstanbul, tarih, müzik, resim, mimarlık, doğa gibi kavramlarla örülü estetik dünyasını ele alır.

9- Üçüncü romanı, "**Sahnenin Dışındakiler**", Milli Mücadele Dönemi İstanbul'unun eserin başkahramanı Cemal'in şahsında yansıtıldığı, siyasi meselelerin işlendiği bir romandır. Romanda, Kurtuluş Savaşı'nın yaşandığı günlerde (1920) İstanbul, sahne dışıdır; asıl sahne Anadolu'dur.

10- "**Saatleri Ayarlama Enstitüsü**" Doğu-Batı uygarlığı arasında bocalayan toplumumuzun yanlış tutumlarını, mizahi bir dille alaya alan fantastik bir romandır.

11- "**Aydaki Kadın**" Tanpınar'ın yarım kalmış, kendisi öldükten sonra plan ve notları derlenerek bir araya getirilmiş romanıdır.

Eserleri:

Roman: Huzur, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Sahnenin Dışındakiler, Mahur Beste, Aynadaki Kadın
Öykü: Abdullah Efendi'nin Rüyalari, Yaz Yağmuru

TARIK BUĞRA (1918-1994)

1- Eserlerinde toplumsal olaylardan ve dış dünyadan çok kişilerin iç dünyasına yönelerek ruhsal çözümlemeler yapmıştır.

2- Romanlarında Kurtuluş Savaşı'ndan 1980'li yıllara kadar gelen süreçte Cumhuriyet'in çeşitli evrelerini, demokrasiye geçiş sürecindeki çalkantıları konu edinmiştir.

3- Hikâyelerinde eşyanın ve olayların iç yüzüne eğilmiş, olay örgüsünden çok ortamdaki atmosferi yansıtmaya çalışmıştır.

4- Hikâyelerinde aşk, yalnızlık, hüznün, umutsuzluk, isyan gibi temaları işlemiştir.

5- İnce bir yergiye ve alaya yer vererek sözcük seçiminde titiz davranmış, etkili bir anlatım sergilemiştir.

6- “Siyah Kehribar” romanında Musollini İtalya'sında yönetimin baskılarına direnen aydınların çıkmazlarını ve soylu direnişini işlemiştir. Olaylar Roma'ya doktora yapmaya giden bir Türk gencinin “Siyah Kehribar” barında tanıştığı kimselerle konuşmaları etrafında şekillenmiştir.

7- Kurtuluş Savaşı'nı birbirinin devamı olan üç romanlık bir dizi olarak ele almıştır “Küçük Ağa”, “Küçük Ağa Ankara'da”, “Firavun imanı”.

8- En tanınmış romanı olan ve Kurtuluş Savaşı'nı konu edinen “**Küçük Ağa**da” Kurtuluş Savaşı'na merkezden değil, bir Anadolu kasabasından ve Anadolu insanının gözüyle bakmıştır. Romanda Anadolu insanının padişaha daha sıkı bağlanması için Konya'nın Akşehir kasabasına gönderilen ancak buraya geldikten sonra Kuvayimilliyecilere katılarak Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen Raşit Efendi'nin (Küçük Ağa) şahsında Milli Mücadele anlatılır.

9- “Küçük Ağa Ankara'da” romanında Çerkez Ethem olayının örgütlenişinde dağılışına kadarki olayları işlemiştir. Küçük Ağa'nın (İstanbul Hoca/ Mehmet Raşit Efendi) Çerkez Ethem'e karşı savaşı; Akşehir'e dönememesi sonucu karısının yaşlı bir adamla evlendirilişi bu romanında anlatılır.

10- “Firavun İmanı”nda Sakarya Savaşı öncesi ve sonrasını; Mustafa Kemal'in liderliği etrafında şekillenen Cumhuriyet'in kurucu kadrosu ve onun iradesi ne karşı oluşan milli-muhafazakar muhalefeti ve yeni yönetimden pay kapmak isteyenlerin siyasi çatışmalarını konu edinir.

11- “Gençliğim Eyvah”ta aydın kesimin problemleri çevresinde 1970 sonra gençlik hareketlerini, toplumsal dalgalanmaları anlatmıştır.

12- “Dönemeç”te Konya/Akşehir'de Doktor Şerif ile Handan'ın aşkı etrafında çok partili sisteme geçişin sancılarını dile getirilir.

13- “Yağmur Beklerken”de çok partili hayata geçişin ilk durağı olan “Serbest Fıkra” çevresinde gelişen olayları, 1929 ekonomik buhranını, Şeyh Said isyanını, Takrir-i Sükun Yasası'nı ele almıştır.

14- Dünyanın En Pis Sokkağı”nda 1970'li yılların siyasi mücadeleleri içinde, kan davası için yetiştirilen Yılmaz'ın aldığı eğitim sonucu bu işten vazgeçerek yazarlığa yönelmesini konu edinir.

15- “Osmancık” romanında Osman Bey'in tarih sahnesine çıkışını ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu anlatır.

16- “İbiş'in Rüyası”nı orta oyuncusu Komik-i Şehir Naşit'in hayatından yola çıkarak yazmıştır. Eserde bir paşanın oğlu olan Nahit'in küçüklüğünde tiyatroya meraklanıp evden kaçarak tiyatrocusu olması anlatılır.

17- Bireyin özgürlüğünü savunduğu “**Ayakta Durmak istiyorum**” ve “**Üç Oyun**” adıyla kitaplaştırdığı

piyeslerinin hemen hepsi sahnelenmiş, romanları TV dizisi haline getirilmiştir.

18- “İbiş'in Rüyası” ile TRT roman barış ödülünü, “Osmancık”la Milli Kültür Vakfı Türkiye İş Bankası Büyük Ödülü'nü, “Firavun İmanı” ile Türkiye Milli Kültür Roman ödülünü almıştır.

Eserleri:

Roman: Küçük Ağa, Osmancık, Küçük Ağa Ankara'da, Siyah Kehribar, İbiş'in Rüyası, Firavun İmanı, Dönemeçte, Yağmur Beklerken, Gençliğimin Eyvah, Yalnızlar

Hikâye: Oğlumuz, Yarın Diye Bir Şey Yoktur, Hikâyeler, İki Uyku Arasında

Tiyatro: Ayakta Durmak İstiyorum, Akümülatörlü Radyo, Sahibini Arayan Madalya, Yüzlerce Çiçek Birden Açtı

Gezi: Gagaringrad (Moskova Notları)

Fıkra-Deneme: Düşman Kazanmak Sanatı, Politika Dışı, Gençlik Türküsü

ABDÜLHAK ŞİNASİ HİSAR (1888-1963)

1- Eserlerinde Rumelihisarı, Büyükada, Çamlıca üçgeninde varlıklı, seçkin, sorunsuz insanların yaşamını; çocukluk, gençlik yıllarına dair özlemini, hatıralarını yansıtmıştır.

2- Eserlerinin merkezinde geçmişe duyduğu özlem ve geçmişe ait güzellikleri bugüne taşıma vardır.

3- Gözlem ve anılarına dayanan kurgular oluşturmuştur.

4- Olaylardan çok kahramanlarının duygu ve düşüncelerine öncelik vermiştir.

5- Kahramanlarını genelde dengesiz, gariplik ve komiklikleri olan, içine kapanık, başarısız ve hayalleriyle avunan kişilerden seçmiştir.

6- Uzun cümlelerden oluşan betimlemeleri ve şiirsel bir üslubu vardır.

7- İlk romanı “Fahim Bey ve Biz” de hayal dünyasında yaşayan, zengin ve makam sahibi olmayı düşleyen, bunalımlı bir yapıya sahip Fahim Bey'in iç dünyasını, başından geçenleri anlatmıştır. Eser, 1942'de CHP Roman Yarışması'nda üçüncülük ödülünü almıştır.

8- “Çamlıca'daki Eniştemiz” de yazar, özlemini çektiği dünyayı yansıtırken romanın başkahramanı Hacı Vamık'ın değişik huylarını, sohbetlerini, korkularını, eğlenceye düşkünlüğünü inancını dile getirir. Roman, Hacı Vamık'ın değişik özelliklerinin anlatıldığı 27 bölümden oluşur.

9- “Ali Nizami Bey'in Alafrangalığı ve Şeyhliği” bir insanın huzur arayışını trajikomik olarak ele alan bir romandır. Mirasyedi bir adam olan Ali Nizami Bey elindekileri tüketince alafranga hayatı bırakır, Bektaşî şeyhi olmaya özenir ve evini tekkeye çevirir. Ne var ki Ali Nizami Bey'in şeyhliği Donkişot gibidir, hayalidir. Sonunda çıldırır ve ölür.

Eserleri:

Roman: Fahim Bey ve Biz, Çamlıca'daki Eniştemiz, Ali Nizami Bey'in Alafrangalığı ve Şeyhliği

Anı: Boğaziçi Mehtapları, Boğaziçi Yalıları, Geçmiş Zaman Köşikleri

Monografi: Yahya Kemal'e Veda, Ahmet Haşim-Şiiri ve Hayatı, İstanbul ve Pierre Loti

Antoloji: Aşk İmiş Her Ne Var Âlemde, Geçmiş Zaman Fıkraları

SAMİHA AYVERDİ (1905-1993)

1- Eski Türk terbiyesinin, Osmanlı medeniyetinin, Türk-İslam kültürünün ve Türk tasavvuf edebiyatının son dönem temsilcilerindendir.

2- İstanbul’u konu edinen **roman** ve **incelemeleriyle** tanınmıştır.

3- Yapıtlarında **tasavvuf, tarih** ve **geçmiş-şimdi çatışmasını** sıkça kullanmıştır.

4- Romanlarında Türk toplumunun **Batılılaşma** evresinde yaşadığı kültür/medeniyet değişimlerini ve bu değişimin **ailede** sebep olduğu **ahlaki çöküntüyü** bireylerin **psikolojileriyle** birlikte ele almıştır.

5- Gelenekten beslenenmiş; hayata, olaylara ve insanlara tasavvuf ve mistik görüş açısından bakan romanlar yazmıştır.

6- Romanlarının kahramanları, Osmanlı-İslam ahlakını ve "tevhit" inancını temsil eden ve bu düşüncenin misyonerliğini yapan kişilerdir. Bu yönüyle romanları “tezli roman” kategorisinde değerlendirilir.

7- Romanlarının çoğunda sanatçının hayat hikâyesiyle örtüşen unsurlar bulunur.

8- En başarılı romanı olan “**Mesihpaşa İmamı**”nda imam olduğu halde İslam’ın ruhuyla ilgisiz, sevgiden yoksun, kaba bir baba ile Avrupalılaşmayı yanlış anlayıp asrı değerlerini kaybeden çocukları arasındaki çatışmayı işleyerek Osmanlı’nın son döneminde Türk ailesinin geçirdiği krizi dile getirmiştir.

9- “**İbrahim Efendi Konağı**”, “**İstanbul Geceleri**” ve “**Dost**” adlı eserlerinde olduğu gibi hatıra türündeki diğer kitapları ve yazıları da romanlarıyla paralellik gösterir. Yazar, bu eserlerinde Osmanlı’nın son dönem sosyal hayatının panoramasını çizer. Geçmiş dönemin kaybedilmiş değerleri ve İstanbul’un güzelliklerini lirik ve özlemlili bir üslupla anlatır.

10- “**Ateş Ağacı**”, “**İnsan ve Şeytan**”, “**Yaşayan Ölü**”, “**Yolcu Nereye Gidiyorsun**” romanları **otobiyografik** özellik gösterir ve daha çok **roman-hatıra** karışımı eserlerdir.

11- Amerika’da yayımlanan “**Tasavvufun Kadınları**” adlı kitabın son bölümü Samiha Ayverdi’ye ayrılmıştır.

12- “**Kölelikten Efendiliğe**” ve “**Hey Gidi Günler Hey**” kitaplarıyla birçok ödüle layık görülmüştür

Eserleri:

Roman: Aşk Bu İmiş, Batmayan Gün, Mabette Bir Gece, Ateş Ağacı, Yaşayan Ölü, İnsan ve Şeytan, Son Menzil, Yolcu Nereye Gidiyorsun, Mesihpaşa İmamı, İbrahim Efendi Konağı, Bir Dünyadan Bir Dünyaya

Deneme: Yusufçuk, Hancı

Diğer Eserler: İstanbul Geceleri, Edebi ve Manevi Dünyası İçinde Fatih, Boğaziçi’nde Tarih, Misyonerlik Karşısında Türkiye, Türk Tarihinde Osmanlı Asırları, Türk-Rus Münasebetleri ve Muharebeleri, Kölelikten Efendiliğe, Abide Şahsiyetler, Hatıralarla Baş Başa

MUSTAFA KUTLU (1947-...)

1- Biçim, üslup ve teknik yönden yeni demeler yapması, işlediği konular ve farklı bakış açısıyla Türk hikâyeciliğinde yeni bir tarzın öncülüğünü yapmıştır.

2- İnsanın derinliğine yönelen, sırlarla örülü yarı rüya yarı gerçek bir geçmişi arayan; hayal, gölge ayrımı, an peşine düşerek zamanı ve eşyayı sorgulayan; bunları yaparken iman-ahiret-ölüm-kader-hayır-şer gibi kavramları göz önünde bulunduran hikâyeler yazmıştır.

3- Önce bireysel temaları işlerken zamanla toplumsal temalara yönelmiştir.

4- İlk hikâyelerinde Anadolu insanının dünyasını kendine özgü romantik bir tavırla yansıtırken sonraki hikâyelerinde köy-kent ikilemini, köy-kasaba insanının günlük endişelerini, tüketim toplumuna dönüşen insanımızı, sanayileşme ve modern hayatın getirdiği zengin olma hırsını ve bireylerin iç çatışmalarını konu edinmiştir.

5- Kıssa geleneğinden yararlanmıştır.

6- İmgesel bir söyleyişi akıcı bir dili vardır. Kısa cümlelere, iç konuşmalara, argo deyimlere ve yöresel sözcüklere yer vermiştir.

7- 2000 yılından sonraki hikâyelerini genellikle “uzun hikâye” formatında kaleme almıştır.

8- "Kapılan Açmak" kitabında köyden şehre göç edenlerin sorunlarını yazan bir anlayışın tersine, şehirden köyüne dönen bir insanın hikâyesini anlatmıştır.

9- Türkiye Yazarlar Birliği tarafından, "Yoksulluk içimizde" yapıtıyla 1981 'de,

10- “Ya Tahammül Ya Sefer” yapıtıyla da 1983'te Yılın Hikâyecisi seçilmiştir.

Eserleri:

Öykü: Ortadaki Adam, Gönüş İşi, Yokuşa Akan Sular, Yoksulluk İçimizde, Ya Tahammül Ya Sefer, Bu Böyledir, Arkakapak Yazıları, Hüzün ve Tesadüf, Sır, Uzun Hikâye, Beyhude Geçti Ömrüm, Mavi Kuş, Tu-fandan Önce, Rüzgârlı Pazar, Chef, Menekşeli Mektup, Huzursuz Bacak, Tahir Sami Bey’in Özel Hayatı

Deneme-İnceleme: Sait Faik’in Hikâye Dünyası, Sabahattin Ali, Şehir Mektupları, Akasya ile Mandolin, Yoksulluk Kitabı

Çocuk Kitabı: Yıldız Tozu

BİREYİN İÇ DÜNYASINI ESAS ALAN ROMAN ÖZETLERİ

FATİH - HARBİYE (PEYAMİ SAFA)

Yazar, bu romanında Doğu-Batı çatışmasını, yanlış Batılılaşmanın aile üzerindeki olumsuz etkilerini ele almış; bunu Cumhuriyet'in ilk yıllarında İstanbul'un iki yakasındaki farklı yaşam biçimlerine ait iki aileyi merkez alarak anlatmıştır. Geleneksel bir ailenin Batı yaşam tarzına özenen çocuklarının toplumsal uyumsuzluğu yansıtıldığı romanda "Fatih", Doğu kültürünün, geleneksel değerlerin, örf ve adetlerin yaşandığı bir semti; "Harbiye" ise Batılı yaşam tarzının sürdürüldüğü bir semti temsil eder.

Çocukluktan beri arkadaş olan Neriman ve Şinasi birbirlerini sever, herkes onların evleneceğini düşünür. Neriman'ın babası Faiz Bey de Şinasi'yi çok sever. Neriman, zamanla Şinasi'den soğumaya, oturduğu semt olan ve eskiyi, gelişmemişliği, geleneksel yaşamı simgeleyen Fatih'i sevmemeye başlar. Bir gün Macit adında yakışıklı, zengin ve kibar biriyle tanışır. Macit, Batı'yı ve gelişmişliği temsil eden Harbiye'de oturmaktadır. Macit'le birbirlerine aşık olan Neriman, yeni bir hayata adım atar ve balolara gitmeye başlar. Ancak daha sonra bu hayatı bırakıp kendi evine döner ve babasına Şinasi ile evlenmeyi kabul ettiğini söyler. Romanda Neriman Doğu ile Batı arasında kalıp bunalımlar ve iç çatışmalar yaşayan, Batılılar gibi yaşamaya merak salan, daha sonra hata yaptığını anlayıp kendi kültürüne dönen Türk gencini temsil eder. Eserde Fatih semti, Darü'l-elhan ve konak Doğu'yu; Maksim, Beyoğlu ve Perapalas Batı 'yı temsil etmektedir.

DOKUZUNCU HARİCİYE KOĞUŞU (PEYAMİ SAFA)

Otobiyografik bir romandır. Peyami Safa, bu eserini kendi hayatının bir bölümünden, çocukluğunda geçirdiği kemik hastalığından esinlenerek yazmıştır. Ruhsal çözümlemelerin ön plana çıktığı romanda aşk, kıskançlık, umut, sevinç, hüsrana, kararsızlık gibi duygular kemik rahatsızlığı yaşayan bir gencin psikolojik bunalımları etrafında anlatılmıştır.

Roman, yalnız ve hasta bir çocuğun yaşadığı sıkıntılar ve acılar çevresinde Nüzhet'e duyduğu çocukça aşkı ve kıskançlığı konu edinir. Romanın kahramanı on beş yaşında bir çocuktur. Bacaklarından biri, yedi yaşından beri sancılanmaktadır. Gittiği hastanenin 9. hariciye koğuşunda, hastaya "kemik veremi" teşhisi konulur. Doktorlar, iyileşmesi için maddi ve manevi bir sıkıntı çekmemesi gerektiğini söyler. Durumu buna elvermediği için Erenköy'deki "Paşa" akrabası, çocuğu köşküne alır ve ona bakar. Konakta, çocuk ve Paşa'nın kızı Nüzhet birbirlerini sevmeye başlar. Ancak aile, kızlarını zengin bir doktor olan Ragıp Bey'le evlendirmeye karar verir. Bunun üzerine çocuk iyice hastalanır, Paşa'nın evinden kaçarak hastaneye yatar. Doktorların çabası sonucu ayağı kesilmeden, ameliyatla iyileştirilir. Sağlığına kavuşan çocuk, eve gelir ancak acı gerçeği yani Nüzhet'in evlendiğini öğrenir.

HUZUR (AHMET HAMDİ TANPINAR)

Roman, il. Dünya Savaşı yıllarında İstanbul'da yaşanan bir aşk görünümündedir. Tanpınar, Cumhuriyet'in ilk yıllarında romanın arka planında eski ve yeni arasındaki çatışmayı, geçmişe sırt dönülmesinin yol açtığı hüznü ve Doğu kültürünün yok sayılan estetik değerlerini işler.

Batılı değerlerin toplum üzerinde yarattığı medeniyet krizini gözler önüne serer. Tanpınar'ın yaşamından izler taşıyan roman; bir şairin aşk, İstanbul, musiki, resim, mimarlık, doğa gibi kavramlarla örülü estetik dünyasını anlatır. Romanda, Mümtaz ile Nuran'ın aşkı çerçevesinde Doğu - Batı, eski-yeni, geçmiş-var olan değerler, aşk -toplumsal sorumluluk arasındaki çatışma ve bu çatışmanın doğurduğu bireysel bunalımlar irdelenir. Romanın olay örgüsü, Nuran ve Nuran', seven Suat ile Mümtaz arasında ağırlıklı olarak da Mümtaz'ın psikolojisi üstüne kurulur. Kocasından ayrılan Nuran'ın Mümtazla evleneceğini düşünen Suat, intihar eder; bu durum Mümtaz'ın psikolojik dünyasını altüst eder. Nuran'ın kocasıyla barışması ise Mümtaz', bir kez daha derin bir bunalıma düşürür.

KÜÇÜK AĞA (TARİK BUĞRA)

Kurtuluş Savaşı'nı konu edinen önemli romanlarımızdan biridir. Romanda Anadolu insanının padişaha daha sıkı bağlanması için Konya'nın Akşehir kasabasına gönderilen ancak buraya geldikten sonra Kuvayımilliyecilere katılarak Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen Raşit Efendi'nin (Küçük Ağa) şahsında Milli Mücadele anlatılır. Medrese eğitimi alan bir imamın önce karşı çıktığı Milli Mücadele hareketini sonra bilinçlenerek yavaş yavaş benimsemesi işlenir. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun işgaline karşı Kuvayı millîye hareketi oluşur. İstanbul Fatih Medresesi'nde yaptığı coşkulu vaazlarıyla tanınan Mehmet Raşit Efendi, padişahın (İstanbul Hükümeti'nin) otoritesini tanımayan bu hareketi engellemek için 1919'da Konya'nın Akşehir ilçesine gönderilir. Burada "İstanbul Hoca" diye tanınır, bir süre sonra Emine 'yle evlenir. İstanbul Hoca, Kuvayı millîye ve önderleri Haydar Bey'e karşı çıkar, onları vatana ihanetle suçlar ve padişahın desteklenmesini ister. Bunun üzerine Ankara'da Hoca için "vur emri" çıkarılır ve Hoca, kaçıp Çakırsaraylı çetesine sığınır, burada "Küçük Ağa" diye anılır. Çerkez Ethem'in kardeşi Tevfik Bey'in çetesinde bir müfrezenin başına geçer. Hoca bazen yaptıklarının doğru olup olmadığını düşünür. Çolak Salih'e Hoca'yı yakalama emri verilir. Hoca'yı bulur ve onunla konuşur. Hoca, zaman içinde Kuvayımilliye hareketinin doğru olduğunu düşünür, saf değiştirir ve Milli Mücadele'de önemli roller üstlenir.

ÖZET

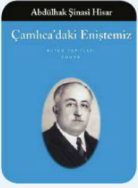
Osmancık – Tarık Buğra

Tarık Buğra, *Osmancık*'ta kendi tarih ve insan anlayışları içinde Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemini anlatmaktadır. Ertuğrul Gazi'nin oğlu Osmancık, Şeyh Ede Balı ile tanışır. Ele avuca sığmayan Osmancık bundan sonra biraz durulmaya başlar. Osmancık, Şeyh Ede Balı'nın kızı Malhun Hâtun'a âşık olur. Önce Şeyh Ede Balı, kızını ona vermek istemez, bu durum Osmancık'ı bir değişime sürükler. Bir rüya gören Osmancık, artık bütün mücadelesini soyu için verecektir. Bir süre sonra Malhun Hatun'la evlenen Osmancık, babasının yerine Bey seçilir. Osman Bey'in oğlu Orhan dünyaya gelmiş, Orhan Bey büyümüş, Bursa kuşatmasında görev almıştır. Osman Bey de hasta döşeginde Bursa kuşatmasının zafer haberini bekler, zafer haberini aldıktan sonra da hayata gözlerini yumar.

ÖZET

Çamlıca'daki Eniştemiz – Abdülhak Şinasi Hisar

Çamlıca'daki Eniştemiz, “deli enişte” adıyla tanınan Hacı Vamık Bey'in hayatı çevresinde kurulmuş, klasik anlamda bir romandan ziyade parçalar hâlinde hatıralardan meydana gelen bir eserdir. Yazarın zaman zaman akıllı geçinen birçok insandan daha akıllı, bazen de dengesiz bir tip olarak canlandığı “deli enişte”, başlangıçta çocukluk günlerinin hatıraları arasında hikâye edilirken onun şahsiyetinden çok içinde yaşadığı çevre üzerinde durulur. Dengesizliklerine ve aşk kaçamaklarına karısı bile dayanamaz ve onu terk eder. Köşkte hizmetkârlarla yalnız yaşamaya başlayan deli enişte için zor bir yaşam başlar. İyice yalnızlaşan deli enişte sonunda hastalanır ve hayata gözlerini yumar.

ÖZET

Fahim Bey ve Biz – Abdülhak Şinasi Hisar

Fahim Bey, Bursa'nın ileri gelen ailelerinden birinin oğludur. Galatasaray Lisesinde okumuş, elçilikte kâtiplik yapmıştır. Saffet Hanım'la evli olan Fahim Bey, Meşrutiyet'ten sonra (1908) bu görevinden ayrılır, Bursa'da pamuk ticaretiyle uğraşmaya karar verir. Tanınmış bir aileden geldiği için onunla ortak olmak isteyenler, bu işe para yatırmak isteyenler çıkar ama onun hayalci kişiliğini görenler bundan vazgeçer. Bu hayalinin bir gün gerçekleşeceği umudunu yitirmeyen Fahim Bey, büyük bir yazıhane tutar. Dosyalara, defterlere, evraklara, mektuplara gömülen Fahim Bey'in bu yazışmalarının hayalî olduğu anlaşılır. İnsanların alaycı bakışları altında masalsi bir dünyası olan Fahim Bey, kendi iç dünyasında mutludur. Sonunda kirayı ödeyemeyen Fahim Bey, yazıhaneden çıkarılır. Böylece hayalleri ile gerçeklerin çatışmasına dayanamaz ve sessiz sedasız bir şekilde hayata gözlerini yumar.

ÖZET

Aganta Burina Burinata – Halikarnas Balıkcısı

Romanın adı denizcilik terimleri ile ilgilidir. “Aganta”, “tut, zapt et” demektir. “Burina burinata” ise alt ve üst yelkenlerin adıdır. Eserde, deniz tutkusu roman kahramanı Mahmut aracılığıyla başarılı bir şekilde verilmiştir. Bodrumlu denizci bir ailenin çocuğu olan Mahmut, amcası denizde boğulduğundan babası tarafından denizden uzak tutulmak istenmektedir. Babası Mahmut'u, sakatlandığı için denizden uzak kalmış olan Halil Usta'nın yanına çırak olarak verir. Sakatlanmış olsa da Halil Usta'nın da hâlâ deniz özlemi vardır. Bu durum, Mahmut'un deniz tutkusunu daha da alevlendirir. Babasının haberi olmadan bir gemiye tayfa olarak yazılır ve yıllar yılı denizde dolaşır. Mahmut'un babası denizde boğulmuş, anesi de ölmüştür. Mahmut, Bodrum'a dönmek zorunda kalır ve çocukluk aşkı Fatma ile evlenmek ister. Ancak Fatma, bir kaza sonucu yüzü parçalandığı için bu teklifi kabul etmez. Fatma'nın bir gece köyden uzaklaşması üzerine Mahmut, babasının eski arkadaşı toprak ağası Zeynel Kaptan'ın kızı Ayşe ile evlenir. Denizden uzak bir köye yerleşseler de günün birinde Bodrum'a inen Mahmut'un deniz tutkusu tekrar alevlenir ve “Aganta!” diye bağırarak denize açılır.

4- MODERNİZMİ ESAS ALAN ROMANLAR

Aydınlanmayla birlikte özellikle batı toplumlarına hâkim olan akıl ve bilim merkezli dünya görüşü Modernite olarak adlandırılmaktadır.

Akıl ve bilim merkezli modern yaşam, dünya insanların mutluluğunu temin etmekte yetersiz kalmış, sanayi alanındaki gelişmeler pek çok çevre sorununu gündeme getirmiş, nükleer gelişmeler insanlığı tehdit eder hale gelmiştir. Modern hayatın içinde olmak isteyen insanlar kentlere göçmüş, kalabalıklaşan kentlerde kişiler yalnızlaşmış, insani ilişkiler zayıflamış ve mutsuz bireyler çoğalmıştır. Modernizm, bu insanları ve yaşam biçimlerini sorgulamakta ve işlemektedir.

Gelenekçiliğe karşı yenilikçi eğilim olarak nitelenen Modernizm, 19.yy'da (1884-1914) Fransa'da ortaya çıkmıştır.

Modernizm; bilimsel, siyasal, kültürel, gelişmelerle ve sanayi devrimiyle birlikte hareketlenen büyük toplumsal değişime eşlik eden zihniyetin tamamı için kullanılabilen bir terimdir.

Sanat, mimari, edebiyat alanlarında 19.yy. ikinci yarısından itibaren adından söz ettirmeye başlayan bu akım, 20.yy. birinci yarısında etkili olmuştur.

Latince şimdiki ifade eden modernus kelimesinden türeyen Modernizm, ilk planda geçmişe karşı şimdiki zamanın yüceltilmesini ifade etmektedir.

Modernizm: Geleneksel olanı yeni olana tabi kılma tavrı, yerleşik ve alışılmış olanı yeni ortaya çıkana uydurma eğilimi ve düşünce tarzıdır.

Modernizmi esas alan eserlerin özellikleri:

- 1- Geleneksel olanı yeni olana tabi kılma tavrı hâkimdir.
- 2- Yerleşik ve alışılmış olanı, yeni ortaya çıkana uydurma eğilimi vardır.
- 3- Geleneksel anlatımı ve yapıyı reddeder.
- 4- Şeylerin göründükleri gibi olmadıklarını savunur.
- 5- Yerleşik uzlaşımlara (değerlere), modern toplumun vasatilik ve bayağılığına isyan vardır.
- 6- İnsan dışındaki toplumsal dünyayı yalın bir biçimde yansıtmaktan kaçınır.
- 7- Diyalog ve hikâye etme yerine bilinç akışı kullanılır. Diyaloglara ve hikâye etmeye pek yer verilmez. Bilinç akışı tekniğinde kişilerin düşüncelerini mantıksal ve zamansal bir sıra izlemez, birbiriyle bağlantısı olmayan sıçramalar yapar. Anlatı kişisi, aynı zaman dilimi içinde değişik zaman dilimlerini yaşar.
- 8- Kişilerin toplum içindeki yeri ve değerinden çok, psikolojik özellikleri öne çıkarılır.
- 9- Efsane, tarihe tercih edilir.
- 10- Alegorik (sembolik, simgesel) anlatıma önem verilmiştir.
- 11- Anlatımda şiire has söyleyişlere yer verilmiştir.
- 12- Olay esasına bağlı metinlerde çağrışıma çok yer verilmiştir.
- 13- Duygu, düşünce ve davranışlarıyla insanın karmaşık bir varlık olduğu belirtilir.

14- Bireyin bunalımları ve toplumla çatışmaları anlatılmak istenmiştir.

15- Bireyin hayatı, huzursuzluk üzerine kurulmuştur.

16- Bireysel yalnızlık, toplumdan kaçış, geleneksel değerlere başkaldırı gibi konular işlenmiştir.

17- Realist romanda temel olarak alınan olay, karakter, çevre önemsizleştirilmiş; simge, imge, bakış açısı gibi öğeler öne çıkarılmıştır.

18- 20.yy. ortalarından başlayarak bireyin kendisiyle ve hayat ile ilişkisi eserlerde ele alınır.

19- Metnin olay örgüsü, estetik bir kaygıyla ve insana özgü bir gerçekliği ifade etmek üzere düzenlenir.

20- Bu tür eserlerin olay örgüsü, realist geleneğe uygun yazılmış eserlerin olay örgüsünden farklıdır. Bu tür eserlerde olay olmakla birlikte esas olan, olayın birey üzerindeki etkisini anlatmaktır.

21- Modernizmi esas alan eserler ile bireyin iç dünyasını esas alan eserler arasında insan psikolojisine yaklaşımları bakımından yakınlık vardır.

22- Modernizmi esas alan eserlerde **varoluşçuluk** akımının etkileri görülür. Bu tür eserlerin yazarları, varoluşçu yazarları örnek almışlardır.

23- Modernizmi esas alan romanlar, psikolojik roman tarzında yazılmıştır.

24- Bu tür eserlerde, dil ve anlatımda geleneksel tekniklerin dışında arayışlara gidilir.

Modernizmin temelinde dayandığı fikir; geleneksel sanatlar, edebiyat, toplumsal kuruluşlar ve günlük yaşamın artık, zamanını doldurduğu ve bu yüzden bunların bir kenara bırakılıp yeni bir kültür icat edilmesi gerektiğidir.

VAROLUŞÇULUK (EGZİSTANSİYALİZM)

Descartes'in “**düşünüyorum öyleyse varım**” felsefesine dayanan varoluşçuluk, “Kendini tanı, seçimini yap, sorumluluğunu üstlen” biçimine ifade edilir.

Varoluşçulara göre, insan özgürlüğün bilincine varmalıdır. Bunun olması için bir seçim yapmalı, dünyada olup bitenlere kayıtsız kalmalı ve düşünceden harekete geçmelidir.

Modern toplumdaki insanın kendi değeri kendisinin oluşturabileceği, geleceği yine kendisinin kurabileceğini savunan bir akımdır. Varoluşçulara göre bütün varlıklar, varoluşlarından önce dünyaya gelir. Yani kişi önceden dünyaya gelir, sonra var olur sonrada kendi değerlerini kendisi yaratarak **özünü** oluşturur. İnsan kendi özünü oluşturduğu için kendi hareketlerinden sorumludur.

Varoluşçular, insanın umutsuzluğunu, bunalımını, karamsarlığını, başkaldırılarını ele alır; özgürlük, dayanışma, sorumluluk sahibi olma gibi kavramları edebiyat aracılığıyla okuyuculara ulaştırmaya çalışır.

Varoluşçulara göre **sanat politika ile iç içe olmalıdır**. Çünkü politika sanatı yüceltir. Yazar, çağının tanığı olarak toplumun geçirdiği bunalımları eserlere yansıtarak **toplumcu** bir görev üstlenir.

Roman türüne ve özellikle **felsefi roman** türüne önem verilmiştir. Sanatsal kaygı taşıyan, göz kamaştırıcı cümlelere karşındırlar.

1935’li yıllardan sonra etkisini yitirmeye başlayan akım **edebiyatımızda** çok etkili olmamıştır.

MODERNİZMİ ESAS ALAN YAZARLAR (Roman)

SAİT FAİK ABASIYANIK (1906-1954)

- 1- Asıl adı Mehmet Sait'tir.
- 2- Yazarlığı meslek edinen sanatçılarımızdandır.
- 3- Edebî yaşamına ilk önce şiirle başlayan, daha sonra hikâye yazmakta karar kılan Sait Faik, Çağdaş Türk hikâyeciliğimizin edebiyatımızdaki mihenk taşlarındandır. Roman ve röportaj türlerinde de eserler vermiştir.
- 4- Çehov tarzı olarak bilinen konu ve olaydan daha çok herhangi bir kesit ve durumu ele alan öykü anlayışının edebiyatımızdaki en önemli ismidir. Yazdığı öykülerle olaya, şaşırtmaya, kişilere dayanan klasik öykü anlayışımızı temelden sarsmıştır.
- 5- Hikâyelerinde gerçek yaşamından izlere rastladığımız sanatçı öfkelerini, sevinçlerini, yaşadığı bohem hayatını kurguladığı şahıslarla okuyucusuna aktarmıştır. Hikâyelerinde özellikle İstanbul'un her yerde karşımıza çıkabilecek alt tabaka insanlarına, balıkçılara, toplum çarkının dışına atılanlara, hiç önemsenmeyen kişilere, işsizlere, yoksullara, avarelere, serserilere çokça rastlanmaktadır. Onun şahısları kendi deyişiyle "Birtakım İnsanlar"dır.
- 6- Hikâye ve romanlarında Adapazarı, Bursa, İstanbul gibi şehirleri ve özellikle İstanbul'un akla gelmedik her köşesini mekân olarak seçen yazar, bu yönüyle "İstanbul öykücüsü" olarak anılmıştır.
- 7- Eserlerini kendine özgü bir anlatımla yazan Sait Faik, son derece sade bir dil kullanmış, karşısındakıyla konuşuyormuş gibi sıcak, içten, argolu, süssüz, şaşırtıcı ve insanı büyüleyen bir üslupla kaleme almıştır.
- 8- Zalimlerden, açgözlülerden, ikiyüzlülerden nefret eden ve hikâye yazmaktaki gayesinin daha iyi bir dünya kurmak olduğunu söyleyen Sait Faik, insana sıcacık bir sevgiyle yaklaşmasıyla tüm yazarları etkilemiştir.
- 9- Sanatçı, Alemdağ'da Var Bir Yılan başta olmak üzere bazı öykülerinde gerçeküstücülüğe yönelmiştir.

Eserleri:

Öykü: Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Havada Bulut, Kumpanya, Az Şekerli, Son Kuşlar, Havuz Başı, Tüneldeki Çocuk, Alemdağ'da Var Bir Yılan

Roman: Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru (Birtakım İnsanlar)

PINAR KÜR (1943-...)

- 1- Toplumsal sorunları ve bu sorunlar içinde temel bir yer tutan kadınların bireysel dertlerini anlatır.
- 2- Zamandan ve mekândan şikâyet eden kişilerin iç dünyalarındaki huzursuzlukları, birtakım açmazları, yalnızlıkları birey-toplum değerleri uyumsuzluğunda ele alır.
- 3- Hikâye ve romanlarında psikolojik tahliller yapar, cinselliği ön plana çıkarır. Polisiye romanlarla alay eder.
- 4- "Yarın Yarın" romanında varlıklı bir çevreden gelen ve mutsuz bir evlilik geçirmiş olan bir genç kadınla yine aynı çevreden radikal sol örgütlere katılmış bir gencin 12 Mart darbesi çevresinde buluşan yaşamlarını öyküleştirebilir.
- 5- "Asılacak Kadın" romanı, cinsel bakımdan sömürülen ve sonunda cinayete sürüklenen genç bir kadının, Melek'in, serüvenini konu alır.

Eserleri:

Roman: Yarın Yarın, Küçük Oyuncu, Asılacak Kadın, Bitmeyen Aşk, Bir Cinayet Romanı, Sonuncu Bahar

Hikâye: Bir Deli Ağaç, Akışı Olmayan Sular, Hayalet Öyküleri

ORHAN PAMUK (1952-...)

- 1- Modern ve postmodern romanlar yazan, dünya çapında tanınan bir yazardır.
- 2- Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanan ilk ve tek Türk yazardır. Nobel Edebiyat Ödülü'nü 2006'da "Kar" adlı romanıyla almıştır.
- 3- Doğu-Batı sorununu kültürel ve felsefi yönüyle ele almış; kültürlerarası farklılıkları, tarihi ve siyasi olayları işlemiştir.
- 4- Kişi ve mekânları canlandırmada, tahlil ve tasvir etmede usta bir kalemidir.
- 5- Eserleri, ulusal ve uluslararası birçok ödüle layık görülmüş ve birçok dile çevrilmiştir.
- 6- Önce "Karanlık ve Işık" sonra "Cevdet Bey ve Oğulları" adıyla yayımlanan ilk romanında II. Abdülhamit döneminden başlayarak Türkiye'deki modernleşme hareketlerini İstanbul Nişantaşı'nda yaşayan zengin bir ailenin, Cevdet Bey'in ve oğullarının üç kuşaklık hikâyesini anlatır. Roman, Orhan Kemal ve Milliyet Roman Ödülü'ne layık görülmüştür.
- 7- "Sessiz Ev" de biri tarihçi, biri devrimci, biri de zengin olmayı aklına koymuş, üç torunun İstanbul/Cennethisar kasabasındaki babaannelerini ziyaret etmesini, onun anılarını dinlemesini ve dönemin bazı siyasi olaylarını konu edinir.
- 8- Tarihsel bir roman olan "Beyaz Kale ", 17. yy.da Venedikli bir kölenin Türklere esir düşmesini, daha sonra bir Osmanlı âlimiyle tanışıp onun dostluğunu ve güvenini kazanarak ona danışman olmasını, konu edinir. Pek çok dilde yayımlanan bu eseriyle Pamuk ilk defa uluslar arası bir üne kavuşmuştur.
- 9- "Kara Kitap" ta İstanbul'un sokaklarını, geçmişini, kimyasını ve dokusunu, kayıp karısını arayan Avukat Galip aracılığıyla anlatır. Postmodern anlatımın kullanıldığı romanda birçok anlamsız unsurun bir bütüne yürümesini önleyen eksikler var. Böylece her okuyucu eline geçen tanıdık bir ipucunu tutarak görmek istediklerini bu romanda bulmaktadır. Eser; günümüzde değerlerinden koptuğu için çevresinden soyutlanan, ve yalnızlaşan insanın kendini bulması, kendisi olması teması etrafında şekillenir.
- 10- Fransızca çevirisiyle Prix France Culture Ödülü'nü kazanan "Kara Kitap", Pamuk'un ününü hem Türkiye'de hem de yurt dışında artırmıştır.
- 11- Postmodern bir roman olan "Yeni Hayat", alışılmış roman anlayışının biçim ve tekniğinden çok farklıdır. Roman, üniversiteli bir genç olan Osman'ın, arkadaşı Canan'dan alıp okuduğu bir kitabın etkisinde kalarak daha önceki değerlerinden uzaklaşmasını, çevreye karşı duyarsızlaşmasını ve yolculuğa çıkmasını konu alır.
- 12- Benim Adım Kırmızı" Osmanlı hat sanatının inceliklerini, Osmanlı ve İran nakkaşlarını, Batı dışındaki dünyanın görme ve resmetme biçimlerini bir aşk ve aile entrikasıyla ele alan romandır.
- 13- "İlk ve son siyasi romanım" dediği "Kar"da Kars şehrinde, siyasal İslamcılar, askerler, laikler, Kürt ve Türk milliyetçileri arasındaki şiddeti ve gerilimi bir aşk öyküsü etrafında anlatır.
- 14- "Masumiyet Müzesi", günlük hayat, resim, arkadaşlık, yalnızlık, mutluluk, gazeteler ve televizyon, aile gibi konuları barındıran romandır.

Eserleri:

Roman: Cevdet Bey ve Oğulları, Sessiz Ev, Beyaz Kale, Kara Kitap, Benim Adım Kırmızı, Kar, Masumiyet Müzesi
Anı: İstanbul

FÜRÜZAN (1932-...)

1- Fürüzan ilk romanlarında düşmüş kadınları, kötü yola sürüklenen küçük kızları, huzursuz burjuva ailelerini, yurt özlemi çeken ve gittikleri yerlere uyum sağlayamayan göçmenlerin yaşamını, yoksulluk içinde yaşama savaşı veren ve sahip oldukları tek şeyin sevgi olduğu yalnız kadınları ve küçük çocukların dramlarını insan sevgisiyle dolu bir bakış açısı ile okuyucusuna anlatmıştır.

2- Yazarın ayrıntıları başarıyla verdiği canlı bir anlatımı ve karakter oluşturmada büyük bir başarısı vardır.

3- Almanya’da bulunduğu yıllardaki gözlemlerini göçmen ve gurbetçi işçi sorunları konu başlıkları ile eserlerinde okuyucusuna anlatmıştır. Ayrı kültürlerden gelen insanların yaşamlarından başarılı kesitler sunan yazar, özellikle gurbetçilerin çocuklarının sorunlarına ilgi çekici bir duyarlılıkla yaklaşmıştır.

4- Ünlü edebiyat eleştirmeni Fethi Naci, “öykülerinde bir gözlem zenginliği ve bir ayrıntı ustalığı, yaşanmışlıktan gelen inandırıcılık, bir insan sıcaklığı” gördüğünü söylemiştir.

5- Öykülerinin en önemli yönü insani sıcaklık, dönemsel tanıklık/değişim ve yoksul ailelerin var olma serüvenidir.

6- “Anne”yi hayata açılan bir kapı olarak gören Fürüzan, eserlerinde özellikle aile sorunlarını da başarıyla anlatmıştır.

7- Kadın olmasından dolayı doğal olarak kadın duyarlılığını ve sorunlarını anlatmış olan yazar bunu nesnel bir bakış açısı ile yapmış, erkek ve kadın ilişkilerini tarafsızca izlemiştir

Eserleri:

Öykü: Parasız Yatılı, Kuşatma, Benim Sinemalarım, Gecenin Öteki Yüzü, Gül Mevsimidir, Sevdalı Bir Yaz, Yedi Öykü

Roman: 47’liler, Berlin’in Nar Çiçeği

Gezi-Röportaj: Yeni Konuklar, Balkan Yolcusu, Ev Sahipleri, İşte Bizim Rumeli

Oyun: Redife’ye Güzelleme, Kış Gelmeden

Şiir: Lodoslar Kenti

VÜS’AT O. BENER (1922-2005)

1- Eserleri içinde daha çok özyaşamöyküsel nitelik taşıyan öyküleriyle bilinen Bener, gerçek olan her şeyi edebiyat süzgecinden geçirerek okuyucusuyla buluşturmuştur.

2- Gündelik olayları, bilinçaltında biriktirdiği gerçek yaşam parçalarıyla birleştirme konusunda son derece başarılı olmuştur.

3- Kendini yenileyerek sürekli yeni anlatım biçimleri arayan yazar, şematizme düşmek ve dış gerçekleri yanlış yerlere koymakla eleştirilmiştir.

4- Ölüm teması Bener’in eserlerinde önemli bir yer tutmuştur. Bunda yazarın genç yaşta doğum sırasında kaybettiği ilk eşiyle doğumdan sonra kaybettiği çocuğunun da etkisi vardır. Vüs’at O. Bener daha sonra da evlilik yapmış ama çocuğu olmamıştır.

5- Anlaşılma boyutunda okurdan çaba isteyen, kendine özgü bir dil kullanan Bener, kişileri gündelik hayatın ikiye bölünmüşlüklerini dışavuran bilinç akışı ile anlatmıştır. Virgül dergisindeki yazısında, bu anlatımı Orhan Koçak “iç konferans tekniği” olarak adlandırmıştır.

6- Öykülerinin yanı sıra Vüs’at O. Bener şiirler de kaleme almış ve bu şiirlerde kısa dizelerden oluşan, esprili, ironik ve şaşırtıcı bir üslup kullanmıştır.

Eserleri:

Roman: Buzul Çağının Virüsü, Bay Muannit Sahtegi’nin Notları

Öykü: Dost, Yaşamaz, Siyah-Beyaz, Kara Tren, Mızıkalı Yürüyüş

Oyun: İhlamur Ağacı, İpin Ucu

Şiir: Manzumeler

OĞUZ ATAY (1934-1977)

1- Postmodernizme kadar uzanan yeni roman anlayışının öncülerindendir.

2- Yazdığı romanlarda genellikle kimliğini kaybedip aramakta olan bir toplumda dengesiz, kopuk aydınları anlatmıştır.

3- İroni, eserlerinin en önemli silahıdır. Burjuva toplumu dediği çevresini, geleneksel ne varsa çok şeyi alaycı bir tavırla eleştirmiştir. Eserleri hiciv, yergi, alay ve eğlenmelerle doludur.

4- Eleştirdiği kaygısız, basit, aydın sınıfın ideallerini, geleneklerini şöyle sembolleştirmiştir: ‘Tabiatı seveceğim, yurduma yararlı olmaya çalışacağım, herkese güler yüz göstereceğim, evleneceğim, çocuk yetiştireceğim.’

5- Yaşadığı dönemde yazılan ideoloji tipi romanlar Oğuz Atay için alay konusudur. İdeolojiler ona göre burjuva aydınlarının kendilerini ördükleri kara korkunç duvarlardır.

6- Yaşarken unutulduğunu dile getiren sanatçı, öldükten sonra anlaşılanlardan olmuştur.

7- Eserlerinde diyalog, söyleşme, iç konuşma, mektup türünden her çeşit anlatıya başvurmuştur.

8- Romanın akışını istediği yerde kesmiş ve değişik konulardaki düşüncelerini, aklına gelenleri, söylemek istediklerini okuyucusu ile paylaşmış; acı roman zihniyetine karşı çıkmıştır. Bu tutum klasik olan şeylere karşı olmasından kaynaklanmaktadır.

Eserleri:

Hikâye: Korkuyu Beklerken

Roman: Tutunamayanlar, Tehlikeli Oyunlar, Bir Bilim Adamının Romanı

Oyun: Oyunlarla Yaşayanlar

Günlük: Günlük

AYŞE KULİN (1941-...)

1- Üslubundaki akıcılık ve yalınlıkla büyük övgü alan yazar, kaleme aldığı biyografik eserleri ve romanlarıyla çok okunan yazarlardan biri oldu ve birçok ödül aldı. Kitaplarından birçoğu senaryolaştırılıp beyaz perdeye aktarıldı.

2- 1996 yılında Münir Nureddin Selçuk’un yaşam öyküsünün anlatıldığı biyografik çalışması “Bir Tatlı Huzur” adlı kitabı yayımladı.

3- 1997’de okuyucusuyla buluşan “Adı Aylin” adlı biyografik romanı ile İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından yılın yazarı seçildi.

4- 2001 yılında yayımladığı “Köprü” isimli romanından Erzincan valisinin hayat hikâyesi çerçevesinde Doğu illerimizde yaşanan dramın kökenleri ve Cumhuriyet tarihi içindeki nedenlerini ele alan Ayşe Kulin, 2002 yılında “Nefes Nefese” isimli romanını yayımladı.

5- İkinci dünya savaşı sırasında yüzlerce Yahudi’yi soykırımında kurtaran Türk diplomatlarının kahramanlıklarını bir aşk öyküsü ile birlikte işlediği bu romanından sonra aynı yıl içinde “Kızıl Bir Gül Gibi”yi okurlarla buluşturdu.

Eserleri:

Öykü: Güneşe Dön Yüzünü, Geniş Zamanlar, Foto Sabah Resimleri

Roman: Bir Tatlı Huzur, Adı Aylin, Sevdalinka, Füreya, Nefes Nefese, Gece Sesleri, Bir Gün, Köprü

Otobiyografi: Babama

ADALET AĞAOĞLU (1929-...)

1- Radyo ve sahne oyunları, roman, öykü, anı, deneme türünde eserler vermiştir.

2- Yazdığı eserler birçok ödüle layık görülmüştür.

3- Eserlerinde doğa, toplum, zaman ilişkilerinin insanın iç dünyasındaki yansımalarını düşünce üretebilecek boyutlarda irdelemiştir. Değişimler karşısında edebiyatın yapısal durumu bakımından da arayışçı davranmış; kendine özgü anlatım biçimleri geliştirmiştir.

4- Adalet Ağaoğlu eserlerinde toplumun çalkantılı dönemlerini ve bu dönemlerin bireyler üzerindeki etkilerini incelemiştir.

5- Eserlerinin biçimsel yönündeki başarısı da son derece dikkate değerdir. Özellikle ayrıntıları değerlendirisi, geriye dönüşler ve iç monologlar gibi değişik tekniklerden yararlanmasa anlatımının en önemli yönleridir.

6- Yazarın ilk romanı “Ölmeye Yatmak”tır. Bu roman 1973’te basılmıştır.

7- Adalet Ağaoğlu doğa, toplum, zaman ilişkilerinin insanın iç dünyasındaki yansımalarını, düşünce üretebilecek boyutlarda irdelemiş ve bu yönüyle dikkat çekmiştir.

8- Yazar yazı çalışmalarına İstanbul’da devam etmektedir.

Eserleri:

Tiyatro ve radyo oyunları: Yaşamak, Evcilik Oyunu, Sınırlarda Aşk, Çatıdaki Çatlak, Tombala, Kış-Barış, Üç Oyun: (Bir Kahramanın Ölümü, Çıkış, Kozalar) Kendini Yazan Şarkı, Duvar Öyküsü, Çok Uzak-Fazla Yakın

Roman: Ölmeye Yatmak, Fikrimin İnce Güllü, Bir Düğün Gecesi, Yaz Sonu, Üç Beş Kişi, Hayır..., Ruh Üşümesi, Romantik Bir Viyana Yazı

Öykü: Yüksek Gerilim, Sessizliğin İlk Sesi, Hadi Gidelim, Hayatı Savunma Biçimleri

Deneme: Geçerken, Başka Karşılaşmalar

Diğer Yapıtları: Göç Temizliği (Anı-Roman), Gece Hayatım (Rüya Anlatısı)

FERİT EDGÜ (1936-...)

1- Yazar, yazın hayatına şiirle başlamıştır. Yazdığı ilk şiiri 1952’de Kaynak dergisinde, ilk öyküsü ise 1954’te Yeni Ufuklar dergisinde yayınlamıştır.

2- Plastik sanatlar alanındaki deneme, eleştiri ve tartışmalarıyla ses getirmiştir.

3- “Niçin” sorusundan çok “nasıl” sorusu ile ilgilenen yazar, romanlarını bu doğrultuda kaleme almıştır.

4- Ferit Edgü eserlerinde çevresiyle uyum sağlayamayan bireyin sorunlarına eğilmiştir.

5- 1983’te 33. Berlin Film Festivali’nde ve 1984’te 2. Akdeniz Kültürleri Film Festivali’nde ödül alan “Hakkâri’de Bir Mevsim” adlı film, Ferit Edgü’nün “O” adlı romanından uyarlanmış ve Onat Kutlar’ın senaryosuyla Erden Kıral tarafından çekilmiştir.

6- Ferit Edgü edebiyat ile ilgili araştırma kitapları ve makaleleriyle de büyük başarı kazanmıştır. Abidin Dino, Yüksel Arslan, Bedri Rahmi, Eren Eyüboğlu, Aliye Berger ve Ergin İnan’ın yaşamlarıyla ilgili araştırma kitapları bu alandaki yapıtlarındandır.

Eserleri:

Roman: Kimse, O (Hakkâri’de Bir Mevsim adıyla filme çekilmiştir.)

Öykü: Kaçkınlar, Bir Gemide, Bozgun, Av, Ressamın Öyküsü, Doğu Öyküleri, Doğu Sesi, Eylül’ün Gölgesinde Bir Yaz

Deneme: Ders Notları, Yazmak Eylemi, Yeni Ders Notları, Şimdi Saat Kaç, Binbir Hece, Seyir Sözcükleri

Şiir: Ah Mine’l-Aşk

ATTİLA İLHAN (1925-2005)

1- Şiir, roman, deneme ve köşe yazılarıyla 1950 sonrası edebiyatımızda oldukça etkili olmuştur.

2- 1946 yılında CHP şiir yarışmasında “**Cebbaroğlu Mehmed**” şiiriyle ikincilik ödülü alarak adını duyurmuştur.

3- 1952-196 yılları arasında çıkan Mavi adlı dergi etrafında bir araya gelen Ferit Edgü, Orhan Duru, Ahmet Oktay gibi sanatçılarla Mavi hareketinin en önemli ismi olmuştur.

Atilla İlhan’ın Yazarlık Yönü:

1- Günlük hayatı, Kurtuluş Savaşı’nı, yakın tarihimizin siyasi ve sosyal olaylarını konu edilen tezli romanlar yazmıştır.

2- “**Sokaktaki Adam**” romanında Batılılaşma uğruna yaşadığı toplumdan kopan insanların bocalamalarını işlemiştir.

3- “**Zenciler Birbirine Benzemez**” romanında Avrupa’da komünist ve antikomünist mültecilerle karşılayıp hayal kırıklığına uğrayan bir devrimciyi anlatmıştır.

4- “**Ali Kaptanoğlu**” takma adıyla senaryolar yazmıştır.

5- 1980’li yıllarda televizyonlarda çokça beğenilen Kartallar Yüksek Uçar, Yarın Artık Bugündür, Sekiz Sütuna Manşet gibi dizi filmlerin senaryolarını yazmıştır.

Eserleri:

Şiir: Duvar, Sisler Bulvarı, Yağmur Kaçağı, Ben Sana Mecburum, Bela Çiçeği, Yasak Sevişmek, Tutuklunun Günlüğü, Böyle Bir Sevmek, Elde Var Hüzün, Korkunun Krallığı, Ayrılık Sevdaya Dâhil

Roman: Sokaktaki Adam, Zenciler Birbirine Benzemez, Aynanın İçindekiler (“Bıçağın Ucu/ Yaraya Tuz Basmak/ O Karanlıktaki Biz / Sırtlan Payı / Dersaadet’te Sabah Ezanları” bu serinin romanlarıdır) Kurtlar Sofrası, Allah’ın Süngüleri, Fena Halde Leman, Hoca Hanım Vay

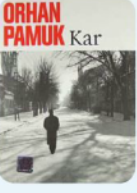
Gezi: Abbas Yolcu

Senaryoları: Yalnızlar Rıhtımı, Ateşten Damla, Şoför Nebahat, Devlerin Öfkesi, Rıfat Diye Biri, Ver Elini İstanbul

MODERNİZMİ ESAS ALAN ROMAN ÖZETLERİ

ÖZET

Kar – Orhan Pamuk

Eski bir şair olan Kerem Alakuşoğlu (Ka), uzun bir süre Almanya'da yaşamış, ülkesine dönmüştür. Gazeteci olarak kadın intiharlarını araştırmak üzere Kars'a gider. Bu gidişin asıl nedeni ise eski aşkı İpek'i görmektir. İpek, kocasından boşanmış, babası ve kardeşi ile bir otelde yaşamaktadır. Ka, şehre gider, orada birçok siyasi olayla karşılaşır. İpek, Ka'nın evlilik teklifini önce kabul eder ancak yaşanan olaylarda Ka'nın birilerinin (Lacivert) tutuklanmasında etkili olduğunu anlayınca bu teklifi reddeder. Ka, sonunda yalnız bir şekilde tekrar Almanya'ya döner, yıllar sonra vurularak öldürülür.

ÖZET

Her Gece Bodrum – Selim İler

Çok geniş şahıs kadrosu olan romanda yaşananlar Bodrum'da geçmektedir. Cem, Tarık, Ahmet, Emine, Betigül, Haydar gibi kahramanlar arasında geçen olaylarda en çok ön plana çıkanlar Emine ve Cem'dir. Roman, tatil beldele- rindeki çılgın kalabalıkların gerisindeki hüznü, içe kapanışı anlatmaktadır.

ÖZET

Yeni Hayat – Orhan Pamuk

Orhan, hayata küskün bir üniversite öğrencisidir. Canan adlı bir kıza aşık olan Orhan, Canan'ın elinde gördüğü kitabı sırf o okuyor diye okumaya başlar. Canan'ın ise bir sevgilisi vardır. Bu duruma çok üzülen Orhan, kitabın büyü- süne kapılarak teselli bulur. Bir gün Canan ve erkek arkadaşı ortadan kaybolur. Orhan onların peşinden gider, onları arar, otobüs yolculuklarına çıkar. Okuduğu kitabın etkisinde kalan Orhan, dışarı baktığında Canan'ı görür ama erkek arkadaşı yanında yoktur. Yolculuğu sırasında Nadir adlı birine rastlar, o da oğlunu aramaktadır. Nadir'in, Canan'ın erkek arkadaşının babası olduğu anlaşılır. Ara- dan zaman geçmiş, Orhan evlenmiş, çocuk çocuğa karışmıştır. Ancak Orhan, Canan'ın eski sevgilisini unutamamıştır; onu arar, bulur ve tren garında öldürür. Aradığı hayata henüz ulaşamamış olan Orhan'ın bindiği otobüs kaza yapar, Orhan da sonunda ölüm uykusuna dalar.

ÖZET

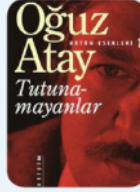
Benim Adım Kırmızı – Orhan Pamuk

1591 yılında Osmanlı Padişahı III. Murad'ın saltanatı dönemi- minde dokuz gün süreyle geçen olaylar şu şekildedir: Şeküre, kocası uzun bir süre savaştan dönmeyince kendi- sine yeni bir sevgili aramaya başlar. Şeküre'nin gönlü hem kocasının kardeşi Hasan'da hem de teyzesinin oğlu Ka- ra'dadır. Padişahın emriyle Şeküre'nin babası gizli bir kitap hazırlamaktadır. Kitabın nakışlarını ise Osmanlı Sarayının ünlü nakkaşları olan Kelebek, Zeytin, Leylek ve Zarf Efendi yapmaktadır. Şe- küre, gizlice bu nakkaşları izler. Nakkaşlardan biri öldürülür, roman katilin bulunma çalışmasıyla sürer. Sonunda katil bulunur; Kara, katille kavga ederken yaralanır, eski sağlığına kavuşamaz ama ölene kadar Şeküre ile birlikte yaşar.

ÖZET

Tutunamayanlar – Oğuz Atay

Romanda, yerleşik düzenin değer yargılarıyla uzlaşma- yan, topluma yabancılaşmış insanların yaşamı anlatılmıştır. "Bilinç akışı, iç monolog, metinler arasılık" gibi yeni anlatım tekniklerinin kullanıldığı yapıtta, esere konu olan romanın yazım ve basım aşamaları da verilerek postmodern roma- nın yolu açılmıştır. Romanın kahramanı genç mühendis Turgut Özben, yakın arkadaşı Selim Işık'ın intihar ettiğini duyunca çok sarsılır. Bu intiharin sebebini araştırırken Sel- im'in günlüklerini bulur. Günlükleri okudukça Selim'i intihara sürükleyen sebepler ortaya çıkmaya başlar. Selim, son zamanlarda bir "Tutunamayanlar Ansiklopedisi" hazırlamakla meşguldür. Turgut, bu ansiklopediye ulaştığında Selim'in toplum tarafından kabul edilmeyen, Selim'in tabiriyle bir "tutunamayan" olduğunu anlar. Bu ansiklopedi, Turgut Özben'in de kendi benliğini bulmasına yardımcı olur. Aslında o da bir tutunamayındır, bugüne kadar kendisini birta- kım alışkanlıklar, töreler yönetmiştir. Sonunda Turgut Özben, bu alışkanlıklardan koparak evinden ayrılır, bir trene binerek gözlerden uzaklaşır.

ÖZET

Kara Kitap – Orhan Pamuk

Avukat Galip, Rüya ile evlidir. Bir gün Rüya, eşi Galip'e bir not bırakarak kendisini terk eder. Galip, endişeye kapılıp Rüya'yı aramaya koyulur. Şehri dolaşır bazı ipuçlarına ulaşır. Kardeşi Celal'den şüphelenir, araştırmalarının sonucunda Rüya'nın köşe yazarı olan kardeşi Celal'in yanında olduğunu anlar. Ga- lip, kardeşi Celal gibi olmaya, onun gibi düşünmeye çalışarak onların izlerini sürer. Celal'in gizli evini bulup oraya yerleşir. Artık iyiden iyiye çocukluktan beri hayranı olduğu Celal gibi olmuştur. Celal'in gaze- tedeki yazılarını bile o yazmaya başlar. Bir nevi Celal olan Galip, Rüya'nın peşini de bırakmıştır artık. Celal'in yerine gazetecilere demec bile verir. Bir gün Celal ile Rüya yürürken yanlarına biri yaklaşır. Bu kişi Celal'in hayranı olduğunu söyledikten son- ra, Celal'in, kancısını baştan çıkardığını söyler ve Celal ile Rüya'yı öldürür. Galip, tekrar avukatlık mesleğine dönse de bir yandan da Celal'in yerine köşe yazarı yaz- maya devam edecektir. Postmodern bir roman olan *Kara Kitap'ta* bazı simgeler vardır. Galip Şeyh Galip'i, Celal Mevlânâ'yı, Şehrikalp Apartmanı da *Hüsni Aşk'ta* ki Diyar-ı Kalp'i çağırıştır. Şeyh Galip'in ömrü boyunca en büyük ideali, "rüya"sı, Mevlana'ya benzeyebilmek olmuştur.

ÖZET

Fikrimin İnce Gülü – Adalet Ağaoğlu

Romanda, Almanya'da işçi olan Bayram'ın bal rengi bir "Mercedes"e sahip olma tutkusu anlatılmıştır. Küçük yaşta öksüz ve yetim kalan Bayram'ı amcası büyütür. Bir gün se- çim döneminde köylerine "Mercedes"le siyasetçiler gelir, o günden sonra Bayram'da "Mercedes" tutkusu oluşmaya başlar. Kendisi de böyle bir otomobile sahip olursa aynı iti- barı göreceğini düşünür ve bu hayalini gerçekleştirmek için Almanya'ya gider. Hayalini gerçekleştirmeye odaklanan Bayram, her şeyi ihmal eder. Amcasını ve sevdiği kız Kezban'ı bile arayıp sor- maz. Sonunda tutkusu bal rengi Mercedes'ine kavuşur. Memleketi Balıhisar'a döner ancak sevdiği kız Kezban başkasıyla evlenmiş, amcası da ölmüştür. Ro- man adını, sevdiği kız Kezban'ın Bayram'a hediye ettiği plakta çalan "Fikrimin İnce Gülü" adlı şarkıdan alır.

ÖZET

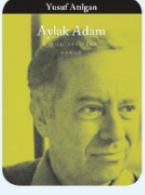
47'İller – Füruzan

47'İller, 68 kuşağı da denilen siyasal bir neslin romanıdır. Konusunu 1947 yılında doğan başkahraman Emine Koz- lu'nun yaşam öyküsünden alan roman, bir yandan da 1968'de üniversite reformu dilekleriyle başlayıp siyasal isteklere dönüşen öğrenci eylemlerini anlatmaktadır. Öğretmen olan Selahattin ve Nüveyre Kozlu'nun iki kızın- dan biri olan Seçil, üniversite okuyup zengin bir avukatla evlenir. İzmir'e yerleşen büyük kız Seçil, daha sonra intihar eder. 1947 doğumlu Emine ise, üniversite çağına gelince Sosyoloji Bölümü'nde okumaya başlar. Kendisi gibi 1947 doğumlu öğrencilerle birlikte öğrenci eylemlerine katılır, tutuklanır ve işkence görür.

ÖZET

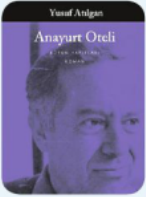
Aylak Adam – Yusuf Atılgan

Herhangi bir işi olmayan roman kahramanı C., kendisini "aylak" olarak değerlendiren sıra dışı biridir. Kendisine miras kalmış evlerin kirasıyla geçinen kahramanın başından iki aşk macerası geçer. Bunlardan birincisi üniversite öğrencisi Güler, ikincisi ise eski sevgilisi ressam Ayşe'dir. Bu ikisinde de aradığını bulamayan kahraman yalnızlığa gömülür. Bir gün boşluk duygusu içinde dalgın giderken mavi yağmurluklu bir kız görür. Yıllardır aradığı aşkın bu olduğunu zanneder. Roman da bu arayışı anlatmaktadır. Otobüse binen kıza yetişmek isterken bir taksinin altında kalıp ezilme tehlikesi atlatır. Bu arada polis gelir, polise otobüse yetişmek istediğini söyleyen C., aradığı kıızı bulmuş ve kısa bir sürede de kaybetmiştir.

ÖZET

Anayurt Otel – Yusuf Atılgan

Romanın kahramanı Zebercet, Anadolu kentlerinin birinde (Manisa) Anayurt Otelinin kâtibidir. İçine kapalı, sevgiye muhtaç, bunalımlı bir kişi olan kahramanın hayatı, otelde bir gün kalıp giden bir kadınla değişir. Kadının bir daha ortalıkta görünmeyişi Zebercet'in hayatını karartır. O kadının da içinde bulunduğu düşler kuran Zebercet, bir gün alkol alıp otele döner, otelde çalışan ortalıkçı kadınla beraber olur ve hiçbir neden yokken boğarak onu öldürür. Otel odasında bıraktığı cesedin bulunacağını düşünerek bir iç hesaplaşma içine girer ve sonunda intihar eder.

ÖZET

Bir Düğün Gecesi – Adalet Ağaoğlu

12 Mart dönemini işleyen romanda, 70'li yıllardaki Türk toplumunun panoraması çizilmiştir. Sanatçı eserinde, üst düzey bürokrattan askere kadar görevleri ve dünya görüşleri farklı tipleri, sanayici İlhan Dereli'nin kızı Ayşen ile Tümgeneral Hayrettin Özkan'ın oğlu Ercan'ın düğününde buluşturmuştur.

5- TÜRK DÜNYASI EDEBİYATINDA “ROMAN”

Türk dünyası edebiyatı ile Türkiye dışında yaşayan *Kırgız, Kırım, Türkmen, Azeri, Özbek, Tatar* gibi bütün Türk boylarının oluşturdukları edebiyat kastedilmektedir. Bu boylar, uzun süre Sovyetler Birliği'ne bağlı olarak yaşamışlardır. Sovyetlerin ideolojik yapısına rağmen bu dönemde bile *dil ve anlatım yönünden başarılı eserler vermişlerdir*. Bu eserler incelendiğinde eserlerde *Rus edebiyatının izlerini görmek mümkündür*. Bağımsız birer cumhuriyet hâlinde varlıklarını sürdürmeleri ise ancak Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra mümkün olmuştur.

Türk dünyası edebiyatında *şîir, roman, hikâye, tiyatro* gibi pek çok edebî türde yazılmış örnekler vardır. Bu edebiyatlarda da *roman ve hikâye* türleri bir anda oluşmuş değildir. Sözü edilen türlerin ortaya çıkışında halk hikâyelerinin, destanların, efsanelerin, mesnevilerin, Batılı eserlerin ve bazı Rus yazarların etkisi vardır. Eserlerde genellikle savaş (özellikle II. Dünya Savaşı), aşk, halkın yaşantısı gibi konular işlenmiştir.

Türk dünyası edebiyatının önemli roman ve hikâye yazarları arasında Neriman Nerimanov, İsa Hüseyinov, Sabir Ehmedov, Seyid Hüseyin (*Azeri* edebiyatı); Musa Akyiğit, Muhammed Zahir Bigi (*Tatar* edebiyatı); Cengiz Dağcı, İsmail Gaspiralı (*Kırım* edebiyatı); Cengiz Aytmatov, Ali Tokombaev (*Kırgız* edebiyatı) gibi isimler sayılabilir.

CENGİZ AYTMATOV (1928-2008)

1- Kırgız edebiyatı yazarlarındandır.

2- 1928'de Kırgızistan'ın başkenti olan Frunze'ye (Bişkek) bağlı bir köyde doğdu. İlkokulu köyünde tamamlayan Aytmatov, ortaokulu bölge okulunda bitirdi.

3- II. Dünya Savaşı sırasında erkek nüfusun azalması nedeniyle henüz 15 yaşındayken köyünde sekreterlik yaptı. **Hikâye yazmaya** da bu yıllarda başladı.

4- Savaştan sonra veterinerlik okulunda okuyan yazar, daha sonra Kırgızistan Tarım Enstitüsünden mezun oldu. Moskova Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitiren Aytmatov, *eserlerinde milletin tarihi boyunca kazandığı sosyal, siyasi, ahlaki, kültürel, edebî yani bütün maddi ve manevi değerlerini yansıttı; yaşadığı coğrafya insanının acılarını, kahramanlıklarını, tecrübelerini yazarak yaşananları ölümsüzleştirdi*.

5- Eserlerinde özellikle **Manas destanından** izler bulmak mümkündür. Genellikle savaş ve aşk konularını işleyen yazar, eserlerini Kırgızca ve Rusça olarak yazdı.

6- Cengiz Aytmatov, **çağdaş Türk edebiyatının** yetiştirdiği **en güçlü romancılardan** biridir.

7- Türk mitolojisinden ve tarihinden aldığı değerler sistemini **modern roman türünün** anlatım imkânlarıyla birleştirerek sunar.

8- Aytmatov, Türk tarihinin simgelerini zamanın ruhuyla birleştirerek eserlerinin arka planını oluşturur. **“Beyaz Gemi”** romanında da bu yaklaşım görülür.

9- Cengiz Aytmatov **“Beyaz Gemi”** adlı romanını **millî ve manevi değerleri** önemsemeyen, insani duygularını kaybetmiş kişilerle geçmişlerine, geleneklerine son derece bağlı ve kimliklerini muhafaza etmeye çalışan kişilerin çatışmaları üzerine kurgulamıştır.

10- Kırgız edebiyatının önde gelen isimlerinden Cengiz Aytmatov'a ait en önemli romanlardan biri de **Selvi Boylum Al Yazmalım romanıdır**. Eserde İlyas adlı bir kamyon şoförünün köylü kızı Aysel'le birbirlerini sevmeleri, çeşitli nedenlerden ötürü ayrılmaları ve sonra yollarının tekrar kesişmesi anlatılmaktadır. Yazar, Selvi Boylum Al Yazmalım adlı eserinde diğer eserlerinde de olduğu gibi Kırgız halkının yaşantısından kesitler sunmuştur. Ayrıca, Cengiz Aytmatov'un yazdığı bu eser, **sinemaya da uyarlanmış** ve Türk sinemasında büyük bir beğeniyle karşılanmıştır. Kırgızların millî sembolü hâline gelen ve yazdıklarıyla Kırgızların adını dünya çapında duyuran Cengiz Aytmatov'un eserleri, Türkiye'de 1970'li yıllarda yayınlanmaya başlar.

Hikâye ve Romanları: Cemile, Selvi Boylum Al Yazmalım, Toprak Ana, Erken Gelen Turnalar, Beyaz Gemi, Gün Olur Asra Bedel

6- DÜNYA EDEBİYATINDA ROMAN

Avrupa’da romanın ortaya çıkmasına sözlü edebiyat ürünleri kaynaklık etmiştir. Değişen tarihî ve toplumsal koşullara bağlı olarak roman türü bugüne kadar önemli değişim ve gelişim gösterir. Roman; geleneksel roman, gerçekçi roman, modernist roman, yeni roman ve postmodern roman gibi isimlerle belli başlı beş döneme ayrılabilir.

Roman bir tür olarak karakteristik özelliklerini 19.yy.da kazanır. Klasizme tepki olarak doğan, duygu ve sezgiye dayalı romantizm akımı, roman türünün gelişiminde önemli bir aşamadır. Bu dönem romanı genellikle geleneksel roman olarak adlandırılır. Pozitivist düşüncenin yaygınlaşması sonucu 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan realizm ve natüralizmle birlikte modern roman edebiyatta kendisini gösterir. Bu dönemde, geleneksel romanın sübjektifliğine, toplumsal ahlakı ön plana alan tutumuna ve geçmiş tarihi dönemlere ilgisine karşılık; objektif bir anlatım, toplumsal değerlere eleştirel bir yaklaşım; kişi, olay, zaman ve mekânın aktarımında olabildiğince gerçekçi bir bakış açısı benimsenir.

Freud, Adler ve Jung’un psikoloji biliminde yaptığı atılımların edebiyatta, siyasi, sosyal problemlerin ve izlenimci, dışavurumcu, varoluşçu, sürrealist sanat hareketleri yazarlar üzerinde yarattığı etkilerle birleşerek modernist romanın temelini oluşturur. Modernist romanda olay örgüsü, karakterler, zaman, mekân ve bunların gerçeklikleri meselesi önemini kaybeder. Modernistler biçime önem vererek geleneksel romanda görülen anlatım tekniklerini ve öyküleme kalıplarını reddeder.

1940 sonrasında temellerini modernist yazarların attığı yeni roman anlayışı ortaya çıkar. İkinci Dünya savaşı sonrasında yaygınlık kazanan ve insanın var oluşunu sorgulayan egzistansiyalizm, edebiyatı felsefeyle iç içe geçiren bir akım olarak bu dönem romanında son derece etkili olur. Yazarlar geleneksel roman anlayışını yıkarak olay, zaman, mekân ve kişileri ortadan kaldırmayı amaçlarlar.

20. yüzyıl başında modernistlerin, bunların ardından yeni romancıların yaptığı atılımlardan sonra, yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan postmodern roman, edebiyatta yeni bir dönemi başlatır. Postmodernizm; modern sonrası, modernizme karşıt dönem anlamına gelir. Modernizmi reddetse de ondan bütünüyle kopamamış olan Postmodernizm, belli özellikleri olmasına rağmen kesin kuralları bulunmayan ve çok çeşitli eserleri içinde barındıran bir akımdır. 1950’li yıllarda başlayan Postmodernizm 1960’lı yıllarda yaygınlaşır ve 1980 sonrasında bu akım içerisinde yer almayan yazarların eserlerinde dahi kendisini hissettirecek bir etkinliğe sahip olur.

Dünya Edebiyatında Romana Genel Bakış:

1- İspanyol yazar Cervantes’in (Servantes) Don Quijote (Don Kişot) adlı eseri, roman türünün başarılı ilk örneği kabul edilir.

2- Fransız edebiyatında Victor Hugo’nun (Viktor Hügo) Sefiller, Notre Dame’ın (Notr Dam) Kamburu; Balzac’ın (Balzak) Vadideki Zambak, Goriot (Goryo) Baba; Flaubert’in (Flober) Madam Bovary (Madam Bovari), Stendhal’ın (Stendal) Kırmızı ve Siyah, Zola’nın (Zola) Nana (Nana)

3- Alman edebiyatında Goethe’nin (Göte) Genç Werther’in (Vertha) Acıları, Thomas Mann’ın (Tomas Man) Buddenbrook (Budenbrok) Ailesi

4- İngiliz edebiyatında Charles Dickens’in (Çarlz Dikinz) İki Şehrin Hikâyesi, Oliver Twist (Olivır Tivist); Daniel Defoe’nun (Denyıl Difo) Robinson Crusoe (Rabinsın Kruzo)

5- Rus edebiyatında Dostoyevski’nin Suç ve Ceza, Karamazov Kardeşler; Tolstoy’un Anna Karenina, Savaş ve Barış; Gogol’un Ölü Canlar; Gorki’nin Ana, Benim Üniversitelerim; Turgenyev’in Babalar ve Oğullar;

6- Amerikan edebiyatında Jack London’ın (Cek Landın) Vahşetin Çağrısı, Beyaz Diş; John Steinbeck’in Fareler ve İnsanlar, Gazap Üzümleri; Ernest Hemingway’in (Örnıst Hemingvey) Yaşlı Adam ve Deniz, Çanlar Kimin İçin Çalıyor;

7- Kırgız Edebiyatında Cengiz Aytmatov’un Gün Olur Asra Bedel, Beyaz Gemi adlı eserleri dünya edebiyatında roman türünün tanınmış örneklerindendir.

ERNEST HEMİNGWAY (1899-1961)

Amerikan edebiyatının en önemli isimlerinden olan yazar, Illinois’ da (İlinoy) doğdu. Bir müzisyen olan annesinden müzik eğitimi aldı. Liseyi bitirdikten sonra muhabirlik yapmaya başladı. Bu yıllarda I. Dünya Savaşı patlak verdi.

Yazar, gözlerindeki rahatsızlık nedeniyle orduya alınmadı. Birkaç yıl sonra Amerikan Kızıl Hac Birliğine gönüllü olarak girmeyi başardı.

Ernest Hemingway, hayatı boyunca birçok ülkede bulunmuş, görevi dolayısıyla önemli tarihî olaylara şahitlik etmiş bir yazardır. Birinci Dünya Savaşı’nda Kızılhaç görevlisi, İkinci Dünya Savaşı’nda ve İspanya İç Savaşı’nda ise savaş muhabiri olarak yer alan Hemingway, insanlık tarihinin gördüğü en büyük yıkımları yakından gözlemleme şansı bulmuştur. Eserleri incelendiğinde, kendi yaşantısından izler görülen Hemingway, savaşlar ve devrimler dönemi yazarı olarak kabul edilmektedir. Şahit olduğu büyük olayları edebî eserlere dönüştüren yazar, dünya edebiyatında önemli bir yer edinmiştir. Savaş dönemlerinde, savaşın etkilediği insan topluluklarını roman kahramanlarıyla anlatmaya çalışmıştır. Eserlerinde, büyük yıkımların insan psikolojisini nasıl yıprattığını göstermeye çalışır.

“Silahlara Veda” romanı da aynı bakışla kaleme alınmıştır. 1929’da yazılan eserde olaylar Birinci Dünya Savaşı etrafında kurgulanmıştır. Eserde anlatılan konuların yazarın gerçek hayatıyla benzerlikler göstermesi eserin gerçek hayatla olan bağımlı kuvvetlendirmektedir. Zira yazar; asker olamadığı için Amerikan Kızılhaç’ında cankurtaran olarak Birinci Dünya Savaşı’na katılır. 1918’de yaralı İtalyan askerlerine yardım ederken yakınına düşen bir bomba nedeniyle yaralanır. Savaşta gösterdiği cesareten dolayı kahramanlık nişanı alır. Daha sonra hayatına muhabir olarak devam eder.

“Silahlara Veda” romanında savaşın anlamsızlığını ele alan Hemingway’in yarattığı roman kahramanları savaşın tüm olumsuzluklarından etkilenir. Romanda Teğmen F. Henry, savaşın acı yüzünü ve gereksizliğini giderek daha çok anlar. Çok sevdiği Catherine ile mutluluk hayalleri savaş yüzünden yarım kalmıştır. Romanda sevginin savaşa kurban oluşu konu edilmiştir.

Eserleri:

Roman: Güneş de Doğar, Silahlara Veda, Ya Hep Ya Hiç, Çanlar Kimin İçin Çalıyor, Irmağın Ötesinde ve Ağaçların Arasında, İhtiyar Adam ve Deniz

Hikâye: Üç Öykü ve On Şiir, Kazanan Bir Şey Almaz

POSTMODERNİZM (MODERNİZM SONRASI)

1- Postmodernizm sözcüğü, post (sonra) ön ekiyle modern (çağdaş) sözcüğünün birleşmesi sonucunda oluşmuş bir terimdir. Kelimenin Türkçe karşılığı “modernizm sonrası” ya da “modernizm ötesi” şeklinde ifade edilebilir. Ancak yine de üzerinde hala tartışmalar yapılan ve tam anlamıyla tanımı yapılamayan bir kavramdır.

2- “Post” eki önüne geldiği kavramın hayat süresini tamamladığını ve yeni bir sürece girildiğini haber verir. Bu durumda Modernizmin doğal sürecinin tamamladığı anlaşılır. Oysa özellikle edebiyat alanında bu böyle değildir.

3- Postmodernizm bir sanat akımı olarak 1950’li yılların sonunda tartışılmaya başlanmıştır. İlk olarak Amerika’da ortaya çıkan bu akım 1960’lı yıllarda etkili olmuştur. 1980’lerde ise günlük hayattaki etkisini arttırmıştır. Ülkemizdeki etkileri ise son yıllarda artmış ve bir tartışma konusu olarak gündeme gelmeye başlamıştır. Başlangıçta felsefe, edebiyat, güzel sanatlar ve mimari gibi alanlarda gündeme gelmiştir. Zamanla eleştirel bir gözle baktığı Modernizmin tüm alanlarında görülmeye başlanmıştır.

4- Postmodernizm ilk oluşumundan itibaren mevcut düzene karşı çıkmıştır. Kurum ve kurallar dâhilinde oluşturulan dogma düşüncelerine karşı bir tutum sergilemiştir. Aklın, dinin ve teknolojinin insan hayatındaki emredici kurallarını eleştirmiştir. Reddettiği olgulara karşı; bilinçaltını, sezgileri, hisleri, yabancılaşmayı ön plana çıkarmıştır.

5- Postmodernizm anlayışı ile birlikte, varlığın görünenden öte yüzü sorgulanmaya başlamıştır. Gerçek ile kurmaca arasındaki ilişki güçlendirilmiş ve eserler hem gerçeğin hem de hayalin ötesinde bir anlayışla yazılmıştır. Eserlerde birden çok anlatım tarzı kullanılmış ve birbirleriyle iç içe olan metinler bir arada verilmiştir. Bu anlayışla oluşturulan eserlerdeki asıl amaç, okuru metinle bütünleştirmek ve okurun metne katkıda bulunmasını sağlamaktır.

6- Dünya edebiyatında bu akımla eser veren birçok isim vardır.

7- Türk Edebiyatında Postmodernizm Temsilcileri: Yusuf Atılgan, Oğuz Atay, Nazlı Eray, Murathan Mungan, Nazan Bekiroğlu, Pınar Kür.

5.ÜNİTE: TİYATRO

Tiyatro: İnsan hayatına ilişkin bir konuyu, bir olayı kurmaca olarak sahnede gösterme, canlandırma ilkesine dayalı sanat dalına **tiyatro** denir.

Türk edebiyatında batılı anlamda tiyatro, Tanzimat Döneminde girmiştir. Basılı ilk tiyatro eserimiz **İbrahim Şinasi'nin 1860 yılında Tercüman-ı Ahval** gazetesinde yayımladığı **Şair Evlenmesi** adlı eseridir. **Sahnelenen ilk tiyatro eseri ise Namık Kemal'in Vatan Yahut Silistre** adlı eseridir.

Türk Edebiyatında tiyatro, Milli Edebiyat döneminden itibaren gelişme göstermiş ve Türk tiyatrosu Batı tiyatrosuyla yarışır duruma gelmiştir.

Modern dönemlerde göstermeye bağlı edebi metinleri ifade etmek için görsel sanatlar ifadesi kullanılmaktadır.

Tiyatro, kendine özgü kuralları ve özellikleri olan, edebiyattan ayrı bir sanat dalıdır; Göstermeye bağlı edebi metinlerin edebiyattan farklı yönü, sahnede canlandırılması, göstermeye bağlı olmasıdır. Tiyatroyu edebiyat ile ilişkilendiren nokta ise tiyatro metinlerinin edebi metin niteliği taşımasıdır. Tiyatro, güzel sanatlar; içinde yer alır. Tiyatro, güzel sanatların bir kolu olan Dramatik (Ritmik) sanatların bir dalıdır.

Tiyatro'nun yapısını oluşturan unsurlar şunlardır:

a) Dramatik Örgü   b) Mekan   c) Zaman   d) Kişi

TÜRK TİYATROSUNUN GELİŞİMİ: Tiyatro, Türk edebiyatına edebi bir tür ve sahne sanatı olarak Tanzimat Dönemi'yle girmiştir. İlk yerli tiyatro eserini *Şair Evlenmesi* isimli eseriyle Şinasi yazmış; sonraki dönemlerde pek çok sanatçı bu türde eserler vermiştir. Namık Kemal, insanları sıkmadan eğitmenin tiyatro ile olabileceğini belirtmiş; bu yönde eserler vermiştir.

II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle tiyatro çalışmaları hız kazanmış; bu çalışmalar, Milli Edebiyat Dönemi'nde de devam etmiştir.

Milli Edebiyat Dönemi'nde, özel tiyatroların yanında ilk resmi tiyatromuz olan **Darülbeydi-i Osmani (Güzel Sanatlar Okulu)** Pierre Antuine tarafından kurulmuştur. Muhsin Ertuğrul, Darülbeydi'de öğretmenlik yapmış; daha sonra Darülbeydi'nin başına getirilmiş ve çağdaş tiyatronun kurulmasına büyük katkı sağlamıştır. Modern tiyatronun özelliklerine sahip olan bu kurum, oyunculuğu meslek edinecek sanatçıları yetiştirmek için bir okul olarak düşünülmüştür.

Burada okuma, dram, dans, edebiyat gibi dersler verilmiş; önemli tiyatro adamları yetiştirilmiştir. I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Darülbeydi 'deki eğitim çalışmaları kesintiye uğramıştır. Darülbeydi, bu olumsuzluklar yüzünden perdelerini ancak 1916'da açabilmiştir. Savaş koşulları, Darülbeydi'nin çalışmalarını olumsuz yönde etkilemekle birlikte, çalışmalara aralıklı olarak devam edilmiştir. Kurum, varlığını Cumhuriyet'in ilanından sonra 1926'da kurulan **İstanbul Şehir Tiyatroları'na** kadar devam ettirmiştir.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TİYATRO

Cumhuriyet döneminde tiyatro, yeni cumhuriyetin ilkelerini halka aktarmada bir araç olarak hızla yaygınlaşmaya başlamıştır.

Bu dönemde çocuk tiyatrosu çalışmaları yapılmış, kadınlar sahnede daha çok yer almaya başlamış, devlet konservatuarı açılmıştır.

Sade, açık bir dille nazım-nesir karışık olarak tiyatrolar yazılmıştır. Geleneksel tiyatro ile modern tiyatronun özelliklerinin bir arada görüldüğü eserler ortaya konmuştur.

Bireysel duygu ve düşünceler de sosyal kurumlardaki değişimler de tiyatrolarda sahnelenmiştir. Cumhuriyet dönemindeki ilke ve inkılapların sonucunda akılcı ve bilimin öne çıktığı eserler yazılmıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİ TİYATROSUNUN “GENEL” ÖZELLİKLERİ

Özellikleri:

1- 1927'de Darülbeydi'nin başına Muhsin Ertuğrul'un geçmesiyle tiyatro, **çağdaş** bir sanat alanına dönüşmüştür.

2- 1923-1940 arasında bir grup yazar, düşünce yönü ağır basan eserler yazmış; güncel siyasi görüşler doğrultusunda seyirciyi yönlendirme, eğitime görevini üstlenerek toplumsal eleştiri yapmıştır. Diğer bir yazar grubu ise Osmanlı'yı eleştirip Cumhuriyet'i övmüş, milliyetçilik duygusuyla Anadolu'nun direnişini yüceltmış, sanatta çağdaşlaşmayı amaç edinerek ulusallıktan ayrılmadan evrenseli yakalamayı düşünmüştür.

3- 1940-1960 dönemi oyunlarında II. Dünya Savaşı sonrasında ekonomik şartların birey, aile ve toplum üzerindeki etkisi, değişen değer yargıları, ilişkileri yönlendirmede geleneklerin değil paranın etkin olması gibi konular işlenmiştir.

4- 1960-1980 arasında yaşanan üç **askeri darbe** (27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971, 12 Eylül 1980) siyasi ve sosyal ve hayatı büyük ölçüde etkilemiştir.

5- Toplumsal sorunlar, aile içi ilişkiler, varoş hayatı, Almanya'ya giden işçi sorunları; köylü-kentli, ağa-köylü, imam-muhtar-öğretmen çatışması bu dönem tiyatro eserlerinde sıkça yer almıştır.

6- Çok sayıda devlet tiyatrosu ve özel tiyatro açılmıştır.

7- Tiyatro yazarları genellikle birikimli, aydın kişilerdir.

8- Geleneksel tiyatroyla modern tiyatronun özelliklerinin bir arada görüldüğü eserler verilmiştir.

9- Daha çok Batılı anlamda tiyatro eserleri yazılmıştır.

10- Akıl ve bilimin öne çıktığı yapıtlar kaleme alınmıştır.

11- Eserlerde oyuncu kadrosu oldukça geniş tutulmuştur.

12- Çocuk tiyatrosu çalışmaları yapılmış, kadınlar sahnede daha çok yer almaya başlamış, devlet konservatuarı açılmıştır.

13- Halkın anlayabileceği açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.

14- Oyunlar genellikle nesir biçiminde yazılmakla beraber nazım-nesir karışık yazılanlar da vardır.

Bireysel duygu ve düşünceler, sosyal kurumlardaki değişimler tiyatrolarda sahnelenmiştir

1- 1923-1950 YILLARI ARASI TÜRK TİYATROSU

Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu, *Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle başlayıp günümüze kadar devam eden zamanı kapsamaktadır.*

Cumhuriyet'in ilanıyla siyasi ve **toplumsal hayattaki köklü değişiklikler**, güzel sanatların her alanında olduğu gibi **tiyatroda** da kendini göstermiştir.

Cumhuriyet Dönemi Türk tiyatrosu, **Atatürk'ün ilke ve inkılapları doğrultusunda şekillenmiştir.** Tiyatronun sadece bir eğlence olmadığını, eğitim ve çağdaşlaşmada çok önemli bir işleve sahip olduğunu bilen **Atatürk; Cumhuriyet rejiminin** toplum tarafından benimsenmesi, ilke ve inkılapların yurdun her yerine ulaşması için tiyatrodan yararlanmıştı. Atatürk, Türk tiyatrosunun kurumsallaşması için bizzat çaba göstermiştir. Tiyatroya gitmiş, oyunlardan sonra sanatçıları kabul etmiş, onlara iltifat etmiş, tiyatronun sorunları hakkında onların düşüncelerini dinlemiş ve Türk kadınlarının sahneye çıkmasını istemiştir. *Tiyatroya çok önem veren Atatürk, zaman zaman oyun provalarına gitmiş; tiyatro yazarlarına belli konularda oyun yazmaları için telkinlerde bulunmuştur.*

Devlet eliyle tiyatrolar desteklenmiş, tiyatroların kurumsallaşması sağlanmıştır. 1949'da Devlet Tiyatroları kurulmuş, turneler düzenlenerek Anadolu insanına ulaşılmıştır. Halkı eğitmek, Cumhuriyet'in ilke ve amaçlarını halka anlatmak, aydın-halk arasında düşünce birliğini sağlamak amacıyla **1932'de Atatürk'ü talimatıyla kurulan Halkevleri aracılığıyla da yurdun her tarafına turneler düzenlenmiştir.**

1927'de Darülbeyaz'ın başına getirilen Muhsin Ertuğrul, Cumhuriyet Dönemi Türk tiyatrosunun gelişmesinde önemli katkılar sağlamış, 1935'te İstanbul Şehir Tiyatrosu onun girişimleriyle açılmıştır. Muhsin Ertuğrul, Batı'nın önemli eserlerinin sahnelenmesi sağlamış, yerli oyun yazmaları için sanatçıları teşvik etmiştir.

Bu Yıllarda başlıca tiyatro yazarları şunlardır: Musahipzade Celal, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Faruk Nafiz Çamlıbel, Nazım Hikmet Ran, Cevdet Kudret Solok, Sabahattin Kudret Aksal

Bu yıllarda, daha çok romancı ve hikayeci veya şair olarak ün kazanıp da aynı zamanda tiyatro eseri yazan birçok yazar vardır:

Aka Gündüz: Aka Gündüz, genelde yurtseverlik temasını işlemiştir. Önemli tiyatroları şunlardır: Muhterem Katil, Yarım Türkler, Beyaz Kahraman, Mavi Yıldırım, Yarım Osman

Reşat Nuri Güntekin: Genelde hafif komediler yazan, Fransızcadan adaptasyonları ve tercümeleri de bulunan Reşat Nuri Güntekin'in önemli tiyatroları şunlardır: Hançer, Eski Rüya, Taş Parçası, Felaket Karşısında, Gözdağı, Eski Borç, Hulleci, Balıkesir Muhasebecisi, Tanrıdağı Ziyafeti. .. Reşat Nuri'nin, birçok okul piyesinden başka, oynanıp da henüz basılmamış olan piyesleri ise şunlardır: Gönül, Ağlayan Kız, Bu Gece Başka Gece

Halit Fahri Ozensoy: Tiyatro eseri yazan şairler arasında yer alan Halit Fahri, bu devrin ilk manzum piyesi olan "Baykuş"u yazmıştır. Şiirlerinde olduğu gibi piyeslerinde de hastalıklı bir hüznün ve mistisizm hüküm süren Halit Fahri'nin, hepsi manzum birer dram olan diğer piyesleri şunlardır: İlk Şair, Sönen Kandiller, Nedim, On Yılın Destanı, Hayalet, Bir Dolaptır Dönüyor.

Yusuf Ziya Ortaç: Halit Fahri'yi manzum ve o zamanlar çok beğenilen - "Binnaz" adlı piyesi ile takip eden Yusuf Ziya'nın; bundan başka: Name, Kördüğüm, Latife, Şüphe, Eski Mektup ve Nikahta Keramet adlı altı piyesi daha vardır.

Faruk Nafiz Çamlıbel: Milli Edebiyat Dönemi şairlerinden olan Faruk Nafiz, tiyatroyla geç ilgilenmiştir. Faruk Nafiz'in tiyatro eserleri şunlardır: Canavar, Akın, Öz Yurt, Kahraman, Ateş ve Yayla Kartalı.

Bu dönemde tiyatro türünde, az sayıda da olsa, eser veren diğer sanatçılar ise şunlardır:

Ömer Seyfettin, "Mahçupluk İmtihanı"; Refik Halit Karay, "Deli"; Halide Edip Adıvar, "Kenan Çobanları", "Maske ve Ruh"; Yakup Kadri Karaosmanoğlu, "Veda", Sağanak, Mağara

1950 SONRASI TÜRK TİYATROSU

1940 - 1960 yıllarında ülkedeki değişim, hayatla iç içe bir sanat olan tiyatromuzu da yakından ilgilendirmiştir.

Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Adana, Trabzon ve Diyarbakır gibi kentlerde perdelerini açan Devlet Tiyatroları turneler düzenleyerek Türkiye'nin her yanında izleyiciye ulaşmıştır. Haldun Taner, Turgut Özakman, Aziz Nesin, Nazım Kurşunlu gibi sanatçılar bu dönemde eserler vermişlerdir.

Dünya ve Türk tiyatrosunu incelemek, tiyatro tarihimizi ve eserlerimizi yurt içinde ve yurt dışında tanıtmak için inceleme ve çalışmalar yapmak, tiyatro kültürüne sahip insanlar yetiştirmek, genç yazarlara tiyatro eseri yazma tekniğini öğretmek amacıyla **1958'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde bir tiyatro enstitüsü kurulmuştur. 1960 - 1980 yıllarında özel tiyatroların sayıları artmıştır.** Bu dönemde akademik düzeyde tiyatro eğitimi yapılması, tiyatro sanatı konusunda bilimsel araştırmaların çoğalması, tiyatro eleştirilerinin gelişmesi, tiyatroyla ilgilenenlerin tartışma ortamı bulması, tiyatro kongrelerinin düzenlenmesi bu sanatın sorunlarının çözülmesinde önemli adımlardır.

1960'lar Türk tiyatrosunun parlak dönemidir. Oyun yazarları bu dönemde toplumsal sorunları işleyen başarılı örnekler sunmuşlardır. **Haldun Taner, Keşanlı Ali Destanı'yla geleneksel Türk tiyatrosunun belirleyici özelliklerini, toplumsal ve siyasal bir içerikle birleştiren yeni bir yerli epik tiyatro oluşturmuştur.**

Osmanlı tarihinden, halk kahramanlarının hayatlarından ve mitolojiden alan oyunlar yazılır. Turan Oflazoğlu, Orhan Asena, Güngör Dilmen, Necati Cumalı bu alanda eserler vermişlerdir. Oyun yazarlığında büyük bir atılım görülen bu dönemde **Adalet Ağaoğlu, Nezihe Aras, Recep Bilginer** gibi yeni bir yazar kuşağı da yetişmiştir. **1950-1980** yılları arasındaki siyasi, toplumsal ve ekonomik koşullar, bu dönem tiyatrosunun şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptir.

Türkiye II. Dünya Savaşı'na katılmadığı halde savaş, ekonomik bakımdan Türkiye'yi olumsuz etkilemiştir. Yatırımların durması, karaborsanın yaygınlaşması, hayat pahalılığının artması, mal sıkıntısı çekilmesi, kuyrukların uzaması, ekonominin darboğaza girmesi ve siyasi çekişmeler, ülke genelinde karışıklıklara yol açmıştır.

1950'de Demokrat Parti'nin seçimleri kazanmasıyla Türkiye'de çok partili hayat başlamıştır. Bu dönemde siyasi çekişmeler ve değişen politikalar, toplumsal hayat kadar güzel sanatları da etkilemiştir.

1960'lı yıllarda; göç, gecekondulaşma, kültürel farklılaşma, kuşaklar arasındaki çatışma temel toplumsal sorunları oluşturmuştur. Bu sorunların üzerine 1970'li yıllarda derinleşen hayat pahalılığı, grevler, öğrenci olayları ve sokak gösterileri eklenmiştir.

1950 Sonrası Cumhuriyet Dönemi Türk tiyatrosunun genel özellikleri şunlardır:

1- Eğitime yapılan yatırımlarla Devlet Tiyatroları kurulmuş, Halkevleri ve Köy Enstitülerinde tiyatro etkinlikleri artmış; özel tiyatrolar açılmış, tiyatro eğitimi üniversite düzeyinde ele alınarak tiyatronun kurum-sallaşması ve yaygınlaşması sağlanmıştır.

2- Bu dönemde tiyatro yazarları özgünleşmiş, yeni biçim arayışlarına girişmiş, ulusal değerlerden uzaklaşmadan evrensel nitelikte eserler vermişlerdir.

3- Çok partili hayata geçilmesiyle tiyatro eserlerinde tema çeşitliliği artmıştır.

4- 1950-1960 tarihleri arasında yazılan tiyatro eserlerinde şu temalar işlenmiştir: rüşvet, partizanlık, fakirlik, sömürü, ahlaki bozulma, kuşak çatışmaları, aile içi sorunlar, büyük sermaye karşısında küçük esnafın durumu, maddiyatın ön plana çıkması, işçi ve köylü kesiminin sorunları vb.

5- Yerli ve yabancı mitolojik temaları işleyen, tarihi kişilikler etrafında gelişen dram türünde oyunlar yazılmıştır.

6- 1960-1980 tarihleri arasında yazılan tiyatro eserlerinde toplumcu gerçekçi anlayış yaygınlaşmıştır.

7- Bu dönem tiyatrolarında şu temalar işlenmiştir: köy hayatı, varoşlarda yaşayanların sorunları, hapishane yaşantıları, köyden şehre göç eden ancak şehrin kurallarına ayak uyduramayanların dramları, toplumsal çatışmalar vb.

8- Tiyatroya ilgi artmış, Devlet Tiyatroları Batı'da oyunlar sahnelemiş ve Batılı uluslar, Türk tiyatrosunu tanımaya başlamıştır.

Cumhuriyet Dönemi 1950-1980 arası başlıca tiyatro yazarları şunlardır: Haldun Taner, Orhan Asena, Turgut Özakman, Necati Cumalı, Refik Erduran, A. Turan Oflazoğlu, Güngör Dilmen, Recep Bilginer

CUMHURİYET DÖNEMİNDE “EPİK” VE “ABSÜRT” TİYATRO TÜRLERİ ÖNE ÇIKMIŞTIR.

EPİK TİYATRO: Seyirciye, sahnede görülenlerin gerçek değil bir oyundan ibaret olduğunu bizzat oyuncular tarafından hatırlatıldığı, izleyicilerin kendilerini oyuna kaptırmasına izin verilmediği, bunu sağlamak için araya tekerlemeler, şarkılar ve oyunu birden kesen açıklamaların bulunduğu bir tiyatro türüdür.

Amacı: Toplumun işsizlik, açlık, savaş gibi sorunlarının arkasında yatan nedenleri ortaya çıkarmayı sağlamaktır.

Özellikleri:

1- Epik tiyatro, hayata ve sahneye **eleştirel bir gözle** yaklaşabilmektir. Sahnedekinin bir oyun olduğunu seyirciye hatırlatmak, izleyiciyi **gözlemci** yaparak onu etkin konuma sokarak bir yargıya varmak istenir.

2- Bertolt Brecht, “**Burası bir tiyatro sahnesi ve sizler de izleyicilersiniz**” diyerek seyirciyi oyunun dışında tutmuştur.

3- İzleyicilerin oyunu soğukkanlılıkla ve eleştirel bir gözle izlenmesini amaçlar ve onları olayların dışında tam bir gözlemci durumunda tutar.

4- Bu türde kapitalizm ve toplum eleştirisi yapılır.

5- Geleneksel tiyatro yöntemlerine karşı çıkar, dekor ve kostüme önem vermez.

6- Doğayı, durumları, kişileri olduğu gibi yansıtmak yerine onları yorumlar.

7- Öncüsü Alman yazar Berthold Brecht’tir.

8- Epik Tiyatro anlayışını Türk edebiyatında **ilk benimseyen Haldun Taner ve Vasıf Öngören** olmuştur.

9- **Türk Edebiyatında ilk epik tiyatro örneği**, Haldun Taner’in yazdığı “**Keşanlı Ali Destanı**” adlı eserdir.

ABSÜRT (UYUMSUZ, SAÇMA) TİYATRO

Tiyatroyla ilgili bütün **kalıplara ve kurallara karşı çıkar**. Anlamak ve canlandırmaktan çok **hareket ve ses ön plandadır**. Her şeyi belli bir düzen içinde vermeye, belli bir sınırlama ile canlandırmaya gerek yoktur.

Olayların arasında bağ kurmak/aramak gereksizdir. Birbirleriyle ilgisi olmayan ses, söz ve eylemlerin çarpıcı şekilde verilmesi yeterlidir. **Sıkıcılığı önlemek için sirk, müzik, palyaço ve komik unsurlara yer verilir.**

Sahne, perde düzeni, giriş çıkışlar; **serim, düğüm, çözüm** bölümleri **umursanmaz**. Eser bilmeceler, semboller veya kaygının sebeplerini belirtmek değil, sadece o sevinç ve tasanın biçimini, oluşunu göstermektir.

Özellikleri:

1- Bütün kalıplara, alışılmış düzene karşı çıkar.

2- Mantık sınırları tanımaz.

3- Olaylar arasında bağ kurulmaz.

4- Kahramanları genelde zavallı, suçlu, bilgisiz ve zayıf kişilerdir.

5- Belli bir olay dizisi yoktur.

6- Verilmek istenen mesaj yoruma açıktır.

Samuel Beckett’in “Godot’yu Beklerken” ve “Eugene Lonesco’nun” (Öjen İyonesku) “Kel Şarkıcı” adlı oyunları bu türün ilk örneği olmuştur.

Türk Edebiyatında absürt tiyatronun en önemli örneklerinden biri Güngör Dilmen’in yazdığı “Canlı Maymun Lokantası” adlı eseridir.

Güngör Dilmen, Türk edebiyatında absürt tiyatronun da önemli isimlerindendir.

Türk edebiyatında **1960’lı yılların sonuna doğru** etkili olan bu tiyatro anlayışında; **umutsuzluk, korku, anlamsızlık, topluma ve kendine yabancılaşan insanlar** ön plana çıkarılır.

Absürt tiyatro ile birlikte **geleneksel tiyatrolarda hem kurgusal hem de anlamsal birtakım değişiklikler görülür**. Bu değişiklikler; gerçekçi zaman ve mekân unsurlarının bazen terk edilmesi, **neden-sonuç** ilişkisinin arka plana itilmesi, kronolojik zamanın kırılması ve soyutlamalara başvurulması şeklinde sıralanabilir.

Melih Cevdet Anday, Aziz Nesin, Sermet Çağan, Ferhan Şensoy gibi yazarların tiyatrolarında klasik yapı genellikle kırılır.

EPİK VE ABSÜRT TİYATRO DIŞINDAKİ DİĞER TÜRLER:

DIŞAVURUMCU TİYATRO: İzlenimcilerin ve simgecilerin içe dönük gizemciliğine tepki olarak Almanya’da ortaya çıkmıştır. Baskıcı otoriteye baş kaldırmayı öne çıkaran daha iyi bir süzen isteyen akımda çeşitli eğilimler yer almaktadır. Oyuncular bireyi değil toplumsal sınıfı yansıtır. **Bu tür epik tiyatroyu etkilemiştir.**

DOĞALCI (NATÜRALİST) TİYATRO: Romantizme karşı çıkan, insanları kalıtsal, çevre ve toplum ilişkileri içerisinde ele alan bir türdür. Yaşam en küçük ayrıntılara kadar işlenir.

DRAMATİK TİYATRO: Konuşmanın hareketle desteklendiği tiyatro türüdür. Duygusal yönü ağırdır.

GERÇEKÜSTÜ TİYATRO: Fransa’da Andre Breton’un, Freud’un görüşlerine dayanan, bilinçaltını vermeye çalışan tiyatro anlayışıdır

GROTESK TİYATRO: Birinci Dünya Savaşı’nın yarattığı karamsarlıktan, sanayileşmenin yol açtığı yabancılaşmadan kaynaklanan “ikiyüzlülüğü” vurgulayan oyunlardır.

SOYUT TİYATRO: Olayları ve oyuncuları gerçeklik anlayışından soyutlamayı amaçlayan oyunlardır.

CUMHURİYET DÖNEMİ TİYATRO YAZARLARI

ORHAN ASENA (1922-2001)

- 1- 1998 yılında Kültür Bakanlığınca verilen "**Devlet Sanatçısı**" unvanını aldı.
- 2- Yazın dünyasına şiir ve hikâye yazarak giren sanatçı zamanla oyun yazarlığına yöneldi ve asıl ününü **tiyatro** eserleriyle elde etti.
- 3- Cumhuriyet döneminin önde gelen tiyatro yazarlarından olan sanatçı, daha çok **trajedi** türündeki yapıtlarıyla adını duyurdu.
- 4- Ele aldığı konuları, üretkenliği, yetkinliği ve dili ile **Türk tiyatrosunun Shakespeare'i** kabul edilmektedir.
- 5- Oyunlarının konusunu daha çok tarihi ve güncel olaylardan, başkaldırı temasından aldı.
- 6- Oyunlarında hakim olan diğer temalar, insanların iktidar tutkusu, mücadelesi ve ekonomik gücü olmayan kadınların çektiği acılarıdır.
- 7- Oyunlarında ele aldığı diğer önemli bir tema ise.
- 8- Yapıtlarına korku, suç, zaaf, dostluk, insanlık, yalnızlık gibi bireysel kavramlar ve hak, adalet, yöneten-yönetilen gibi toplumsal kavramlar egemendir.
- 9- Kişileri olumu ve olumsuz yanlarıyla birlikte vermektedir.
- 10- **Tarihi** konularda yazdığı trajedilerle dikkat çekti.
- 11- Yazdığı elliye yakın tiyatro eseri, Türkiye'nin birçok yerinde sahnelendi.
- 12- **Kadın- erkek ilişkilerini ve çaresiz kadınların toplum tarafından sömürülmesini ele alan tiyatroları şunlardır:** Fadik Kız, Gecenin Sonu, Kocaoğlan, El Kapısı, Ana, Korkunç Oyun, Geçkin Kız, İkili Yaşam
- 13- "**Tanrılar ve insanlar**" adlı tiyatrosunu Gılgamış'ın, kendi halkını korumak için tanrılara meydan okuyuşunu dile getiren Babil efsanesi Gılgamış'ın tanesinlenerek yazdı. Otorite ile itaat, ölümsüzlük arzusu ile ölümlü oluşu anlatan eserde, başlangıçta hareket, sonra ise düşünce ve teslimiyet hâkimdir.
- 14- 1954'te Devlet Tiyatrolarında sahnelenen ve büyük beğeni kazanan eser,
- 15- 1960'ta TDK Tiyatro Ödülünü alarak birçok yabancı dile çevrildi.
- 16- "**Hürrem Sultan**", "Ya Devlet Başa Ya Kuzgun Leşe", "Atçalı Kel Mehmet", "Tohum ve Toprak" , "Şeyh Bedrettin" adlı oyunlarını tarihi olaylardan ve kişilerden yola çıkarak yazdı.
- 17- "**Hürrem Sultan'da**" Osmanlı'daki taht uğruna en yakınlarını bile ölüme gönderme kuralının uygulandığı gerçek bir olayı anlatır. Kanuni'nin, iktidar hırsının esiri olan karısı Hürrem'in entrikaları sonucu ilk karısından oğlu Şehzade Mustafa'yı ve diğer bazı devlet yöneticilerini idam ettirmesi eserin olay örgüsünü oluşturur.
- 18- "**Ya Devlet Başa Ya Kuzgun Leşe**" adlı oyunu, Kanuni'nin ölümünden sonra Hürrem Sultan'dan olan iki oğlunun trajik sonla biten taht kavgasını konu edinir.
- 19- "**Tohum ve Toprak**'la Alemdar Paşa'nın 1808'de İstanbul'a gelişi, konağının Yeniçeriler tarafından sarılması ve Paşa'nın konağını havaya uçurması işlenmektedir.

20- 19. yüzyılda Aydın'ın Atça kasabasında fakir bir ailenin çocuğu iken dağa çıkıp zeybek olan, Aydın İsyanı'na katılan Atçalı Kel Mehmet'in hayatını anlattığı "Atçalı Kel Mehmet" adlı oyunu, 1970'te TRT Başarı Ödülü'nün yanı sıra pek çok ödüle layık görüldü.

21- "**Yıldız Yargılanması**", Mithat Paşa'nın Abdülaziz'i öldürtmekle suçlanarak Taife sürüldüğü mahkemeyi konu alan bir eserdir

CEVAT FEHMİ BAŞKUT (1905-1971)

- 1- Konularını insanlar arasındaki çatışmalardan alan ve kişileri çoğunlukla ahlak bakımından eleştiren tiyatro yapıtlarıyla tanınmıştır.
- 2- Gazetecilik yönü de vardır.
- 3- Günlük toplum sorunlarını ele almış, toplumun duygularını ve hayal kırıklıklarını işlemiştir.

Eserleri:

Tiyatro: Paydos, Büyük Şehir, Küçük Şehir, Ayarsızlar, Harput'ta Bir Amerikalı, Sana Rey Veriyorum, Soygun, Cleopatra'nın Mezarı, Kadıköy İskelesi, Makine, Ayna, Hacı Yatmaz, Göç, Emekli, Koca Bebek, Buzlar Çözülmeden

Roman: Valide Sultan'ın Gerdanlığı, Dişi Aslan, Kadın Bir Defa Sevilir

Röportaj: Geceleri Bizi Kimler Bekliyor

VEDAT NEDİM TÖR (1897-1985)

- 1- Makale ve fıkra yazarlığının yanı sıra roman ve sahne oyunları ile tanındı.
- 2- Toplumcu gerçekçi sanatçılardandır.

Eserleri:

Tiyatro: İşsizler, Üç Kişi Arasında, Fevkalasriler, Kör, Hayvan Fikri Yedi, Köksüzler, İmralı'nın İnsanları, Değişen Adam, Sanatkâr Aşkı, Hep ve Hiç, Siyah- Beyaz, Aşağıdan Yukarı, Sahte Kahramanlar

MUHSİN ERTUĞRUL (1892-1979)

- 1- Cumhuriyet Döneminin önemli yazar ve tiyatrocularındandır.
- 2- İlk kez 1909'da sahneye çıkan sanatçı, Türk tiyatrosunun gelişmesi ve kurumsallaşmasında önemli rol oynamıştır.
- 3- 1927'de Darülbeyaz'ın başına geçerek çağdaş tiyatronun ülkemizde gelişmesi için çaba sarf etti.
- 4- Sanat hayatı boyunca birçok resmi ve özel tiyatrodan oyunculuk, yönetmelik ve yöneticilik düzeyinde görev aldı.
- 5- Halit Fahri Ozansoy'un "Baykuş" piyesini sahneleyerek başrolde ihtiyar bir köylüyü canlandırdı.
- 6- Oyuncu ve yönetmen olarak birçok filme imza attı.
- 7- "Temaşa" dergisinde film eleştirileri yazdı, Gazetecilik Enstitüsünde tiyatro dersleri verdi.

Eserleri: Yasin Efendi, Renkli Fener, İnsan ve Tiyatro Üzerine Gördüklerim, Benden Sonra Tufan Olmasın

GÜNGÖR DİLMEN (1905-1971)

1- Amerika'da Yale ve Washington Üniversitelerinde tiyatro eğitimi aldı, İsrail ve Yunanistan'da tiyatro çalışmaları yaptı.

2- Oyunlarında mitoloji ve tarihten sıkça yararlandı. Türk edebiyatında özellikle anlamsız tiyatro alanında başarılı ürünler ortaya koyan sanatçı, bu türün önde gelen temsilcilerinden biri olmuştur.

3- Absürt tiyatro türünde yazdığı "Canlı Maymun Lokantası"yla ödül aldı. Dramatik bir yapı ve şiirsel bir üsluba sahip bu eserde "kapitalist, maddeci, sömürgeci olan Amerikalı petrol kralı ve karısı" ile "fakir, maneviyatçı ve sömürülen

4- Çinli şairin" şahsında iki ayrı dünyanın karşılaştırılması yapılmaktadır.

5- Frigya kralı Midas'ın tutkusunu, hırsını, kibrini ve yanılgorlarını anlattığı Midas üçlemesi (Midas'ın Kulakları, Midas'ın Altınları, Midas'ın Kördüğümü) önemli eserlerindendir.

6- Tek perdelik "Midas'ın Kulakları" ile 1959'da Sinema - Tiyatro dergisinin açtığı yarışmada birinci oldu. Konusu şöyledir: Tanrı Apollon ile Pan arasındaki yarışmada Frigya Kralı Midas hakem seçilir. Halkı da arkasına alan Pan, flütüyle Midas'ı da etkileyerek yarışın galibi olur. Apollon bu hükmün cezası olarak Midas'a bir çift eşek kulağı verir. Midas önceleri başına geçirdiği kırmızı bir başlıkla bu kusurunu saklasa da zamanla herkes bu durumu öğrenir. Yazar, mitol-ojiden aldığı konuyla sosyal bir tenkit yapmakta; bilginlerin boş konuşması, halkın dedikodusu, Midas'ın gururu etrafında yönetici-halk ilişkisini başarıyla yansıttı.

7- "Devlet ve insan" oyununda Mithat Paşa'nın sürgündeki günleri (19. yy.) ve öldürölmesi anlatılır. Eser, Orhan Asena'nın "Yıldız Yargılanması"yla birlikte

8- "Devlet ve insan/Yıldız Yargılanması" başlığıyla yayımlanmıştır.

9- Sinema filmi "ittihat ve Terakki" ve televizyon dizisi "Bağdat Hatun"un senaryolarını kaleme aldı.

Eserleri:

Tiyatro: Midas'ın Kulakları, Midas'ın Altınları, Midas'ın Kördüğümü, Canlı Maymun Lokantası, Deli Dumrul, İttihat ve Terakki, Ak Tanrılar, Bağdat Hatun, Hasan Sabbah, Kurban, Akad'ın Yayısı, Devlet ve İnsan, Troya İçinde Vurdular Beni, Anzavur

TURGUT ÖZAKMAN (1930-2013)

1- Özellikle Kurtuluş Savaşı'nı anlattığı "Şu Çılgın Türkler" ve Çanakkale Savaşı'nı anlattığı "Diriliş – Çanakkale 1915" en önemli romanlarından olup uzun süre çok satanlar listelerinde ilk sırada kalmıştır.

2- Toplum dışına sürölmuş kişilerin toplumla uyumsuzluğunu veren yazarlardan biri olan Turgut Özakman, aşağılık duygusunu toplumsal koşullar açısından inceleyişiyle dikkati çeker. "Güneşte On Kişi", "Ocak", "Paramparça", "Komşularımız" bu konuyu aile yaşayışı çerçevesinde verdiği oyunlarıdır.

3- İlk oyunu olan "Penbe Evin Kaderi"nde ve "Kaneviçe"de kuşaklar arasındaki kopuşu, yabancılaşmayı ele alır.

4- Yazar, "Duvarların Ötesinde" adlı oyununda, toplumun suçlu insanları bir kenara itişini eleştirerek onlara daha uygarca davranmak gerektiğini savunur.

5- Bireylerden olaylara geçen sanatçı, Reşat Nuri Güntekin'in "Değirmen" adlı romanından değişiklikler yaparak "Sarıpınar 1914" adıyla oyunlaştırır. Yazar bu oyununda, Osmanlı tarihini eleştirir.

6- Osmanlı İmparatorluğu'nda, İstanbul'da oturan yöneticilerle Anadolu'daki kopukluğu ortaya koymaya çalıştığı bu oyunu izleyerek kaleme aldığı aynı çizgideki ikinci oyunu da "Ulusal Kolej Disiplin Kurulu"dur.

7- Tiyatrolarında günlük yaşamın çelişkilerini ve gülünç yönlerini ele almıştır.

8- Romanları belge niteliği taşır.

9- Romanlarında yakın tarihe ve Kurtuluş Savaşı'na yönelmiştir.

Eserleri:

Roman: Korkma İnsancık Korkma, Romantika, 19 Mayıs 1999 Atatürk Yeniden Samsun'da, Şu Çılgın Türkler, Diriliş-Çanakkale 1915, Cumhuriyet-Türk Mucizesi

Oyun: Ah Şu Gençler, Töre, Sarıpınar 1914, Fehim Paşa Konağı, Resimli Osmanlı Tarihi, Bir Şehnaz Oyun, Hastane, Karagöz'ün Dönüşü, Kardeş Payısı, Darılmaca Yok, Berberde, Ben Mimar Sinan, Ak Masal Kara Masal, Pembe Evin Kaderi, Güneşte On Kişi, Duvarların Ötesi, Kaneviçe, Paramparça

Senaryo: Keloğlan Aramızda, Tuzsuz Deli Bekir, Keloğlan'la Cankız, Mevlana, Yatık Emine, Keloğlan İz Peşinde, Turhanoğlu, Kanije Kalesi, Son Akın, Kutuluş, Rıza Beyler, Cumhuriyet, Dersimiz: Atatürk

Araştırma-İnceleme: Dr. Rıza Nur Dosyası, Atatürk, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Kronolojisi, Vahdettin, Mustafa Kemal ve Milli Mücadele, "Mustafa" Filmi Hakkında

Meslek Kitapları: Oyun ve Senaryo Yazma Tenknigi, Radyo Notları

HALDUN TANER

- 1- Cumhuriyet döneminin önde gelen modern tiyatro yazarlarından biridir.
- 2- Geleneksel tiyatro ile Batı tiyatrosunu birleştirerek Türkiye' de çağdaş bir tiyatro ortaya koydu.
- 3- Güncel olayları konu alan eleştirel oyunlarında yakın tarihimize yönelik siyasi ve sosyal taşlamalar yaptı.
- 4- "Güleriz, ağlanacak halimize" sözüyle özetleyebileceğimiz oyunlarında bireyin ve toplumun aksayan yanlarını güldürücü bir dille ortaya koydu.
- 5- Oyunlarında politik hiciv ve ironik anlatım tekniğini başarıyla uyguladı. Ülkemizde kabare tiyatrosunun kuruluşuna öncülük ederek Zeki Alasya ve Metin Akpınar'la birlikte 1967'de Devekuşu Kabare Tiyatrosu' nu kurdu.
- 6- İlk oyunlarında dramatik türün başarılı örneklerini verdi, 1960'tan sonra geleneksel Türk tiyatrosundan yararlanarak epik tiyatro örnekleri yazdı.
- 7- Oyundaki kişileri; sosyal durumları ve ağız özellikleriyle birlikte verdi.
- 8- "Sersem Kocanın Kurnaz Karısı" oyunuyla 1972'de TDK Tiyatro Ödülü'nü aldı.
- 9- Edebiyatımızdaki ilk epik tiyatro örneği olan Keşanlı Ali Destanı 'nı yazdı.
- 10- "**Keşanlı Ali Destanı**" nda devlet otoritesinin zayıf olduğu gecekondu semtlerinde, otorite boşluğunu doldurmaya çalışan zorbaları, buralardaki yoksul kesimin sıkıntılarını siyasi- sosyal yönden mizahi bir dille eleştirir. Olaylar, Keşanlı Ali , aşık olduğu Zilha ve mahallenin belası Çamur İhsan 'ın şahsında verilir. Bertolt Brecht'in etkisiyle yazılan eserde, destan ve mitlerde görülen, insanların bir kahraman oluşturma eğilimini çağdaş bir tiyatro eserinde uygulayarak geleneksel tiyatroyu modern öğelerle sahneye aktardı. Avrupa'nın çeşitli kentlerinde sahnelenen oyun, Haldun Taner'in dünya çapında tanınmasını sağladı. Eser, Atıf Yılmaz tarafından 1964'te sinemaya aktarıldı.
- 11- "**Fazilet Eczanesi**" nde kapitalistleşme sürecinin toplumdaki etkileri üzerinde durur. Mahallenin kalbi durumunda olan eczane ile onun yıkılmasından sonra inşa edilecek banka merkez alınarak kapitalizm-antikapitalizm karşıtlığını dile getirir.
- 12- "**Huzur Çıkmazı**" nda aile içi ilişkilerini Memnun Bey , karısı Zennube ve karısının sevgili Doktor Hazik 'in başından geçenlerden hareketle anlatır.
- 13- "Gözlerimi Kapatım Vazifemi Yaparım" da dürüst, kurallara uyan Vicdani ile her döneme uyan, çıkarıcı Efruz 'un başından geçen olaylardan hareketle yoksulların sömürülüşü, toplumsal değişimler ve dönemin siyasi sosyal tenkitleri yapılır.
- 14- "**Sersem Koca'nın Kurnaz Karısı**" Ahmet Vefik Paşa'nın Bursa valiliği sırasında Fasülyacıyan Efendi'nin kumpanyasında bir Moliere oyununun sahnelenmesiyle başlar. Oyun içinde oyunların sahnелendiği eser Ahmet Vefik Paşa'nın tiyatromuza katkısını, siyasi geçmişini, tiyatrocuların çektiği zorlukları gösteren, bir bakıma tiyatro tarihimizin özeti şeklindedir.

15- "Dışardakiler" de Yümni Bey adında yaşlı bir adamın hatıralarını yazmaya karar vermesi, hatıralarda adının geçtiğini duyan bir siyasetçinin eser yayımlanmadan belgeleri çaldırması ve Yümni Bey 'in kitabını yayımlamadan düşkünler evine yerleşmesi anlatılır. Politikanın, çıkarıcılığın tenkit edildiği eserde değerlerimizin kayboluşu okuyucuya hatırlatılmaya çalışılır.

16- " **Değirmen Dönerdi**" de dış dünyayla iletişim kuramayan olumlu bir tipin ruhsal ve sosyal çatışmasına yer verir.

17- "**Günün Adamı**" nda bürokratlardan yararlanıp vurgun yapanların şahsında bozuk düzeni, siyaseti eleştirir.

18- "**Eşeğin Gölgesi**" nde Abdalya adlı hayali bir ülkedeki para babalarının üstünlüğünü ortaya koyarken dolaylı yoldan, basını, adaleti, siyaseti ve diğer toplumsal kurumları eleştirir. Masalımsı isimlerin yer aldığı eserde geleneksel anlatım kalıpları içinde güncel tenkitler yapar.

Tiyatro yapıtlarını üç döneme ayırabiliriz:

1.Evre: (1949-1962) Yanılsamacı anlatımla, iyi kurgulu oyunlar yazdığı evredir. Bu dönem oyunları: Huzur Çıkmazı, Fazilet Eczanesi, Günün Adamı ve Değirmen Dönerdi, Dışardakiler, Lütfen Dokunmayın

2.Evre: (1964) Temel çıkış noktası Brecht'in "epik" tiyatro anlayışıdır. Geleneksel tiyatromuzdan yararlanmıştır. Önce ulusal sonra toplumsal bir yazardır. Bu dönemin oyunları: Keşanlı Ali Destanı, Sersem Kocanın Kurnaz Karısı, Gözlerimi Kapatım Vazifemi Yaparım, Ayışığında Şamata, Zilli Zarife.

3.Evre: (1962'den sonra) **Kabare** türündeki oyunları yer alır. Bu evre asıl Devekuşu Kabare Tiyatrosu'nun kurulduğu 1967'de başlar. Bu dönemin oyunları: Vatan Kurtaran Şaban, Bu Şehr-i Sitanbul ki, Dün... Bugün, Mevzumuz Aşk ü Sevda, Dekorumuz Deniz Derya, Yar Bana Bir Eğlence, Hayırdır İnşallah.

Eserleri:

Öykü: Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu, On İkiye Bir Var, Sancho'nun Sabah Yürüyüşü, Konçinalar, Yalıda Sabah, Tuş, Yaşasın Demokrasi, Ayışığında Çalışkur, Kızıl Saçlı Amazon

Tiyatro: Keşanlı Ali Destanı, Sersem Kocanın Kurnaz Karısı, Gözlerimi Kapatım Vazifemi Yaparım, Huzur Çıkmazı, Fazilet Eczanesi, Günün Adamı ve Değirmen Dönerdi, Dışardakiler, Lütfen Dokunmayın, Eşeğin Gölgesi, Ayışığında Şamata

Kabare oyunları: Bu Şehr-i Sitanbul ki Dün... Bugün, Mevzumuz Aşk ü Sevda, Dekorumuz Deniz Derya, Yar Bana Bir Eğlence, Hayırdır İnşallah, Vatan Kurtaran Şaban, Astronot Niyazi (Zeki Alasya ile), Ha Bu Diyar(dört yazarla), Dev Aynası (dört yazarla), Yalan Dünya (üç yazarla), Çıktık Açık Alınla (beş yazarla)

Düzyazı: Yapboz Tahtası Devekuşuna Mektuplar I, Önce İnsan Devekuşuna Mektuplar II, Düşsem Yollara Yollara, Ölürsen Ten Ölümler Canlar Ölesi Değil, Hak Dostum Diye Başlayalım Söze, Çok Güzelsin Gitme Dur, Koyma Akıl Oyma Akıl, Berlin Mektuplar

RECEP BİLGİNER (1922-2005)

- 1- Tiyatro ve sinema oyuncusu Haluk Bilginer'in babasıdır.
- 2- Yazdığı oyunlarla edebiyat dünyasına damga vurmuş bir sanatçıdır.
- 3- Edebî yaşamı okuduğu okulda yazdığı hasret şiirleriyle başlamış, daha sonraları da dergi ve gazetelerde yazılar kaleme almıştır.
- 4- Ona göre tiyatro, şiir, roman söz sanatıyla toplumdaki kötülöklere hücum etme sanatıdır.
- 5- Tiyatrolarının az sözcükle çok düşünce dile getirdiğini söyleyen sanatçı bu yönüyle bu türü özellikle roman türünden ayırmıştır.
- 6- Yazdığı tiyatroları için hazırlıklar yapan ve araştırmalara yönelen bir sanatçıdır.
- 7- Recep Bilginer tiyatrolarının bir çoğunda halkın gönlüne yer etmiş şahısları anlatmıştır.
- 8- Gazetecilik yönü önemlidir, gücünü gazetecilikten alır.
- 9- Tiyatrolarda toplumsal aksaklıkları işler.
- 10- Köy konusunu işlemiş, köylülerin sorunlarını yansıtmıştır.
- 11- Çoğunlukla Güney Anadolu köylerinde yaşananları anlatır.

Eserleri:

Tiyatro: Yunus Emre, Mevlana, Parkta Bir Sonbahar Günüydü, Gazeteciden Dost, İsyancılar, Ben Devletim, Sarı Naciye, Utanç Dünyası, Sevdiğim Adam, Karım ve Kızım, Son Misafir

Roman: Politikada Bir Sarı Çizmeli

İBNÜRREFİK AHMET NURİ SEKİZİNCİ (1874-1935)

- 1- 1874 yılında İstanbul'da doğan İbnürrefik Ahmet Nuri, son devrin en önemli komedi yazarlarından biridir. Tiyatroya 1908 yılında aktör olarak başlayan sanatçı, tiyatro yazarlığını başlı başına bir uğraş olarak görmesiyle diğer yazarlardan ayrılmıştır.
- 2- Kaba çizgili güldürü ve töre komediyalarında daha çok aile kurumunu ele alarak kadın – erkek, karı – koca, ana – baba ve çocuk ilişkilerini güldürüyü ön planda tutan bir yönelimle vermeye çalışmıştır. Darülbeydayi'nin yönetim kurulu üyeliğine seçilmiş, Ankara Halkevi'nde tiyatro yönetmeni olarak çalışmıştır. Fransızcadan birçok adaptasyon da yapan sanatçının eserlerinde o dönemin Fransız komedilerinin de etkisi vardır. Çalışmalarına Cumhuriyet Döneminde de devam eden sanatçı, Cumhuriyet tiyatrosunun oluşmasında ve gelişmesinde büyük katkıda bulunmuştur.
- 3- Dönemin tanınmış güldürü yazarlarındandır.
- 4- Fransızcadan yaptığı uyarlamalarla da tiyatromuza birçok oyun kazandırmıştır.

MUSAHİPZADE CELAL (1868-1959)

- 1- Musahipzade Celal, 1868 yılında İstanbul'da doğdu. Tiyatroya bu türün yeniden önemsenmeye başlandığı II. Meşrutiyet yıllarında başlayan sanatçı, Cumhuriyetin ilanından sonra eserler vermeye devam etmiştir. Eserlerinde konularını genellikle Osmanlı döneminden ve günlük yaşamdan almıştır.
- 2- Osmanlı toplumunda **yozlaşan değerleri hicveden komedi tarzında eserler vermiştir**. Sosyal tenkide büyük önem vermiş, bu hicivlerle eserleri daha çok **töre komedisi** halini almıştır. Tiyatroya olan ilgisi **Tercüme Odası'nda** görev yapmaktayken ortaya çıktı. Arkadaşları ile arasında orta oyunları tertip edip bizzat kendisi de bu oyunlarda zenne rollerine çıktı. Osmanlı Kumpanyası'nın oyunlarını takip etmesiyle oyun yazmaya karşı merak duydu.
- 3- Tiyatro bilgisini **Ahmet Vefik Paşa'nın Moliere** çevirilerini inceleyerek artırdı. 1908'de Tercüme Bürosu'ndan ayrılınca zamanının büyük bölümünü oyun yazma çalışmalarına ayırdı. Yayımlanan ilk oyunu olan **Türk Kızı'nı** bu dönemde yazdı, oyun 1912'de **Köprölüler** adıyla Manakyan Tiyatrosu'nda sahnelendi.
- 4- Belediye işlerine kadıların baktığı devri hicveden İstanbul Efendisi adlı ilk müzikal oyununun ardından; Macun Hokkası, baba parası yiyen mevki sahibi kimseler ile yaşamlarını alın terleriyle kazanmaya çalışan emekçiler arasındaki karşıtlığı anlatan Yedekçi, Kaşıkçılar, Atlı Ases, Demirbaş Şarl gibi oyunları yazmaya ve sahnelenmeye devam etti. 1919-1924 yılları arasında yazdığı oyunların hepsi Osmanlı Operet Heyeti tarafından sahnelendi.
- 5- Lale Devri adlı oyunu, İstanbul'da ilk defa kadınların tiyatroya gelmesini sağlayan oyun oldu. O sene Ramazan ayında ilk defa kadınların da gece tiyatroya gelip bu oyunu izlemesi için izin verildi. Türkiye'ye özgü denebilecek bir müzikal komedi türünün ilk yazarı olma özelliğini taşıyan Musahipzade, 18.yüzyıl Osmanlı toplumundaki idari bozuklukları ve dini sömürüyü yansıtmıştır.
- 6- Musahipzade Celal, hem Milli Edebiyatın hem de Cumhuriyet'in önemli bir tiyatro yazarıdır. Sanatçının adı bir vefa borcu olarak günümüzde Şehir tiyatrolarının Üsküdar sahnesine verilmiştir
- 7- İlk oyunu 1913'te sahneye konulan "**Köprölüler**"dir.
- 8- Hafif, müzikli oyunlar yazmayı sürdüren yazarın oyunları, daha çok töre güldürüsü niteliği taşır.
- 9- Konularını daha çok Osmanlı tarihinden alan oyunlar yazmıştır.
- 10- Oyunlarında çeşitli dönemlerdeki sosyal hayatı, töreleri, inançları ve düşünceleri gülünç yanlarıyla anlatmıştır.
- 11- Sosyal eleştiriye büyük önem vermiştir.
- 12- Oyunları siyasal ve belgesel niteliktedir.
- 13- Saray yaşamını ve sosyal dramları anlatmıştır.